

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL
FACULTEIT LETTEREN EN WIJSBEGEERTE
SECTIE COMMUNICATIEWETENSCHAPPEN

ETNISCHE MINDERHEDEN ALS PRESENTATOR IN BEELD

EEN EUROPEES VERGELIJKEND ONDERZOEK

Promotor: Prof. Dr. **N. Carpentier**

LICENCIAATSVERHANDELING
aangeboden tot het behalen van de graad
van Licenciaat in de
Communicatiewetenschappen

Door:

Felix De Clercq
Rolnr.: 67513

ACADEMIEJAAR 2003-2004

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
Terminologie	4
Inleiding & Onderzoeksopzet	6
Theoretische exploratie.....	10
1.1 Normatieve theorie	11
1.1.1 Van het liberale model tot de participatief-democratische visie: historische wortels en evolutie.....	11
1.1.2 Belang.....	16
1.1.3 De "principes" van de normatieve theorie: een poging tot classificatie, met aandacht voor de minderhedenproblematiek.....	17
1.1.4 Besluit.....	21
1.2 Gezocht: presentator (m/v). De plaats van de presentator in de organisatiestructuur van de media.....	23
1.2.1 De media-organisatie.....	23
1.2.2 De mediaprofessional en het productieproces.....	27
1.2.3 De presentator/presentatrice	33
1.2.3 Besluit.....	36
1.3 De massamedia en de representatie van minderheden: functies, gebreken en knelpunten.	38
1.3.1 De massamedia en minderheden: een functionalistische analyse	38
1.3.2 Beeld- en identiteitsvorming van minderheden in de media	41
1.3.3 Besluit.....	47
1.4 Conclusie	48
Empirie I: Kwantitatieve analyse	51
1. Methodologie.....	51
2. De Resultaten.....	62
2.1 België.....	63
2.1.1 Historisch overzicht van het migratieverloop.....	63
2.1.2 Het televisielandschap	70

2.1.3	Presentatoren	74
2.2	Frankrijk	91
2.2.1	Historisch overzicht van het migratieverloop.....	91
2.2.2	Het Televisielandschap.....	93
2.2.3	Presentatoren	97
2.3	Duitsland.....	104
2.3.1	Overzicht van het migratieverloop.	104
2.3.2	Het televisielandschap.	107
2.3.3	Presentatoren	109
2.4	Groot-Brittannië.....	117
2.4.1	Overzicht van het migratieverloop	117
2.4.2	Het televisielandschap	119
2.4.3	Presentatoren	122
2.5	Nederland.....	132
2.5.1	Overzicht van het migratieverloop	132
2.5.2	Het Nederlandse televisielandschap	134
2.5.3	Presentatoren	135
2.6	Oostenrijk	144
2.6.1	Overzicht van het Migratieverloop.....	144
2.6.2	Het Oostenrijkse televisielandschap.....	146
2.6.3	Presentatoren	148
2.7	Spanje	153
2.7.1	Overzicht van het migratieverloop	153
2.7.2	Het medialandschap.....	154
2.7.3	Presentatoren	156
2.8	Algemeen besluit	159
2.8.1	Per land.....	159
2.8.2	Per zender	161
2.8.3	Afkomst presentatoren.....	164
2.8.4	Eigenschappen Presentatoren	167
3.	Empirie deel II: beleidsanalyse.....	170
3.1	Nederland.....	172
3.1.1	Het politieke beleidsniveau	172
3.1.2	Niet-gouvernementeel en intern mediabeleid.....	175
3.1.3	Resultaten van het beleid: een evaluatie.....	178

3.2 Frankrijk	181
3.2.1 Het Politieke Beleidsniveau.....	181
3.2 Het niet-gouvernementele beleid.....	185
3.3 Besluit	186
3.3 Groot-Brittannië.....	187
3.3.1 Het Politieke beleidsniveau	187
3.3.2 Niet-gouvernementele en interne omroepenbeleid.....	188
3.3.3 Besluit	193
3.4 België: Vlaanderen	194
3.4.1 Het Politieke beleidsniveau	194
3.4.2 Het niet-gouvernementele en interne omroepenbeleid.....	196
3.4.3 Besluit.....	197
3.5 De Instellingen van de Europese Unie	198
3.5.1 Het Communautaire mediabeleid	199
3.5.2 Andere initiatieven	200
3.5.3 Besluit.....	203
3.6 Besluit beleidsanalyse: een vergelijking.....	204
4 Algemeen besluit en interpretatie	208
4.1 Voornaamste conclusies en theoretische ondersteuning	208
4.2 Attendering aan de normatieve modellen en de functionalistische theorie	213
4.3 Besluit	214
5. Bibliografie	215
6. Bijlagen.....	232

Terminologie

“Het woord "allochtoon" is ook zo'n vergoeilijking die bijzonder weinig zoden aan de dijk zet. Iedereen weet dat daar vooral Turken en Marokkanen mee bedoeld worden. Waarom kan dat dan niet gewoon gezegd worden? Kijk bijvoorbeeld naar Phara de Aguirre, de ankervrouw van Terzake. Haar naam liegt er niet om: ze is van Baskische afkomst. Maar denk je dat iemand haar allochtoon zou durven noemen?”¹

Zonder hieraan al te veel tijd te verliezen, is het toch noodzakelijk om vóór het aanvangen van de eigenlijke verhandeling enig inzicht te verwerven in de gebruikte terminologie. Verschillende termen bestaan immers om “minderheden” aan te duiden, en veel van die termen zijn niet los te zien van een bepaalde politieke, sociale visie op die “minderheden”. De meest courante termen zijn²:

- **Allochtoon:** Tegengestelde van “autochtoon”. Iemand met een andere (sociale, culturele, etc.) herkomst dan die van het land waarin hij woont, ongeacht diens nationaliteit. Vrij “neutrale” term, hoewel bovenstaand citaat aantoont dat ook hierover de meningen verschillen en dat de betekenis aan veranderingen onderhevig is.
- **Migrant:** Oorspronkelijk: “iemand die vanuit een land is geëmigreerd” om in een ander land te verblijven en/of te werken (bvb. ambassadepersoneel, personeel van multinationals, etc.). Nu vaak gebruikt in pejoratieve context en vernaauwd tot “gekleurde” migranten, of veralgemeend tot alle allochtonen.
- **Vreemdeling:** Strikt juridische term om iemand aan te duiden die van een andere nationaliteit is. Wordt te pas en te onpas gebruikt om allochtonen aan te duiden, hoofdzakelijk in een negatieve context.

De term die we voor deze verhandeling gebruiken is echter **etnisch(-culturele) minderheden**. Hoewel de term erg vaag is (een minderheid tegenover een meerderheid) en de term, vooral in de Britse context, reeds vaak aangevallen is wegens haar vermeende

¹ N.N., <http://www.wereldwijd.be/archief/ww311-06.htm>

² CENTRUM VOOR GELIJKE KANSEN EN RACISMEBESTRIJDING. *Praktische fiche: wie is wie?*. Brussel, Centrum voor Gelijke kansen en racismebestrijding, 2003.

racistische uitgangspunt³ (de verschillen tussen de “rassen” worden benadrukt en geaccentueerd), lijkt ze ons toch de meest neutrale. Ze omvat bovendien alle bovenstaande termen en overbruggt de generatieverschillen.

³ Zie ondermeer: RATH (J.). *De Constructie van “etnische Minderheden”*. Amsterdam, Universiteit van Amsterdam, 2003.

Inleiding & Onderzoeksopzet

Dertien juni 2004. Vlaamse verkiezingsdag en voor velen “Zwarte zondag”, deel twee. De hernieuwde, steile opgang van de zich op het minderhedenthema profilerende extreemrechtse partij, het Vlaams Blok, deed bij velen -alweer- de wenkbrauwen fronsen. Reacties bleven niet uit. Kristien Hemmerechts, gerenommeerd Nederlandstalig auteur, riep op om “nu eens eindelijk, en zo snel mogelijk, werk te maken van een beleid van positieve discriminatie van minderheden, eerst en vooral in de media.”

Het bovenstaande illustreert de actualiteitswaarde van het thema van deze verhandeling. De verschillende Europese landen trachten, op uiteenlopende manieren, hun maatschappelijk model aan te passen aan de nieuwe, multi-etnische realiteit. Dat de media daarin een cruciale en centrale rol spelen, staat buiten kijf. Dit onderzoek levert een bijdrage aan deze thematiek. Aan de hand van één van de centrale mediatorrollen, de presentator⁴, trachten we een stand van zaken op te stellen van de verschillende initiatieven en de vooruitgang in de verschillende Europese landen.

De titel van deze eindeverhandeling "Etnische Minderheden als Presentator in beeld. Een Europese, vergelijkende analyse", is uit verschillende elementen geconstitueerd. Een resem vragen werpt zich meteen op. Wat is een presentator? Hoe moet een dergelijk onderzoek opgevat worden? Zijn voldoende data beschikbaar? Etc.. Deze karrenvracht aan mogelijke aandachtspunten, trachten we in de volgende pagina's te reduceren tot een aantal kernvragen.

Vast staat dat dit domein van de communicatiewetenschappen nog niet exhaustief onderzocht is. De vraag naar de rol van de media in de minderhedenproblematiek dook pas recentelijk in het onderzoek op. De opgang van verschillende extreemrechtse partijen met een anti-migratie-agenda, en het in de top 10 van belangrijkste politieke topics verschijnen van "migranten en asielzoekers", speelt hier zeker een rol. Het in de kinderschoenen staan van dit soort onderzoek, is een eerste belemmering voor deze eindverhandeling. Diepgaande analyses en gedetailleerde onderzoeksvragen, zijn eenvoudigweg niet aan de orde, daar basisgegevens ontbreken. Aan deze aberratie wenst dit onderzoek, binnen de limieten van een eindverhandeling, een mouw te passen.

⁴ Uit gemak gebruiken we de term presentator in het algemeen, voor zowel presentatoren als presentatrices.

Als thema van deze verhandeling werd geopteerd voor de visuele representatie van minderheden als presentator. Deze belangrijke mediatorrol is vaak verwaarloosd in het onderzoek, meestal ten voordele van de (politieke) journalist. Zoals we in het theoretische deel zullen aantonen, speelt de presentator echter een centrale rol in de manier waarop het publiek de media ervaren. De presentator is vaak de directe, gepersonifieerde link tussen publiek en media-inhoud. Het inzetten van minderheden op deze belangrijke positie heeft verschillende voordelen. We trachten ze te achterhalen in het eerste, theoretische deel, van de eindverhandeling. De vraag die daarbij centraal staat, luidt als volgt:

Hoe wordt in de communicatiewetenschappelijke theorie aangekeken tegen de rol die minderheden (kunnen) spelen in de media, en omgekeerd?

Vertaald in de context van de verhandeling, zijn volgende kernvragen te destilleren:

- Welke rol kunnen de media (ideaaliter) spelen in de minderhedenproblematiek?
- Welke functies worden hieromtrent aan de media toegewezen?
- Welke rol spelen de media in de manier waarop wij minderheden "kennen"?

Daarnaast is het ook belangrijk dat we weten wie, wat, hoe en waarom de "presentator" is:

- Hoe werkt het productieproces van de media? Welke invloeden zijn te onderscheiden?
- Welke plaats neemt het individu in binnen die structuur?
- Welke invloeden oefent dit uit op de mogelijkheden die minderheden (kunnen) krijgen binnen de mediastructuur.
- Welke kenmerken kunnen we toeschrijven aan "de presentator". Is een definitie mogelijk?

Om op al deze vragen een antwoord te formuleren, verrichten we een studie van de beschikbare theoretische literatuur. Het fundament voor het verdere, empirisch, onderzoek wordt aldus gelegd.

Ook in dat verdere onderzoek werpen verschillende vragen zich op. De onderzoeksvraag kan zowel uit kwantitatief, kwalitatief, beleidsmatig, etc. oogpunt interessante resultaten opleveren. Het beperkte bestek van een eindverhandeling, dwingt ons hier echter om keuzes te

maken. Zoals eerder gezegd ontbreken basisgegevens over deze problematiek. Daarom is het eerst en vooral belangrijk een beeld te hebben van de kwantitatieve representatie van presentatoren van een etnische minderheid:

Zijn er presentatoren van een etnische minderheid aanwezig op de Europese televisiezenders?
Wat is hun aandeel?

Verskillende onderliggende vragen kunnen hier gesteld worden:

- Hoeveel presentatoren werken er op een zender? Wat is m.a.w. de totale presentatoren*pool*?
- Wat is het aandeel van "gekleurde" presentatoren op de totale presentatoren*pool* van een zender?
- Wat is het aandeel van deze presentatoren in de presentatoren*pool* van een land?
- Welke programma's presenteren deze presentatoren?
- Wat is hun geslacht? Zijn het vooral vrouwen, of vooral mannen?
- Van waar zijn ze vooral afkomstig?
- Zijn er significante verschillen vast te stellen tussen de verschillende landen?
- Etc.

In het tweede deel van het onderzoek wordt de precieze methodiek voor het beantwoorden van deze onderzoeksvragen, uit de doeken gedaan.

Het tijdrovende karakter van de kwantitatieve dataverzameling en verwerking, dwingt ons ook voor het tweede deel van het onderzoek keuzes te maken. Er werd voor geopteerd om een beleidsanalyse uit te voeren op een vijftal kernlanden. Van op voorhand werpen we immers de hypothese op dat er tussen de Europese landen significante verschillen zullen zijn in de representatiegraad van minderheden. Eén van de directe oorzaken van dit verschil, is het gevoerde beleid:

Wordt er een beleid gevoerd rond de tewerkstellingsrepresentatie van minderheden in de media?

Ook hier zijn verschillende vragen mogelijk:

- Is een bepaald politiek beleid de oorzaak van de representatie?
- Hoe verhoudt zich dit tot het globale politieke beleid van een land?

- Wordt er op Europees niveau gehandeld over deze problematiek?
- Wordt er een intern beleid gevoerd (=in de media-instellingen) over deze problematiek?
- Is dit beleid effectief?
- Etc.

Via een vergelijkende analyse van het beschikbare beleidsmateriaal, trachten we tot een antwoord op deze vragen te komen.

Als de drie bovenstaande vragen beantwoord zijn, verkrijgen we een duidelijk beeld van hoe het met de representatie van minderheden in de presentatorenrol gesteld is. Op basis van die gegevens kunnen we vervolgens uitspraken doen over de mate waarin de media-instellingen met de multi-etnische realiteit van de hen omringende samenleving omgaan.

Theoretische exploratie

Geen gebouw zonder stevig fundament. In dit deel wordt dan ook de basis van de eindverhandeling gelegd. Via een doorgedreven theoretische verkenning pogen we een kader op te werpen waarbinnen het onderzoek kan gevoerd worden.

Het thema van de verhandeling kan op verschillende, vaak erg uiteenlopende manieren benaderd worden. Globaal gezien past het thema binnen de onderzoeks aandacht voor de rol van media bij “sociale integratie” en “beeldvorming”. Een thema dat zowel binnen de communicatiewetenschappen en de verschillende andere sociale wetenschappen ruime onderzoeks aandacht krijgt. Zo kunnen we de *tewerkstelling* van presentatoren van een etnische minderheid evengoed schetsen binnen een politiek-economisch kader van migratiebewegingen en integratieprojecten, als binnen een kader dat de gevolgen van die *tewerkstelling* op de beeldvorming over etnische minderheden als preliminair ziet. Idealitair behandelen we de verschillende invullingen, hetgeen we ook proberen te doen.

Ook hier is echter een basis nodig, en die vinden we in de normatieve theorievorming. Deze theoretische kaders worden vaak aanzien als ideaaltypische modellen voor de werking van de (massa)media. Via de verschillende normatieve modellen werpen we een breed kader op over de werking van de media.

Aangezien we *de presentator* in de context van deze verhandeling zien als een *mediaprofessional* gaan we in een volgend hoofdstuk in op de theorievorming rond deze *rol*. Binnen welk kader opereert zo’n mediaprofessional? Welke krachten spelen er? Hoe werkt het productieproces van de media? En hoe werkt dit in op de tewerkstellings- en beeldvormingsmogelijkheden voor/van minderheden? Vragen die in dit deel een antwoord krijgen. Bovendien spitsen we ons ook toe op de term “presentator”. We trachten een afdoende definiëring te formuleren die ons door de rest van de verhandeling van dienst kan zijn.

In de verhandeling focussen we bovendien op presentatoren van een etnische minderheid. Het is dan ook nodig stil te staan bij de theorievorming die specifiek over dit aspect handelt. In het laatste theoretische hoofdstuk behandelen we dan ook thema’s als beeld- en identiteitsvorming, de functies van de media bij integratie, nieuw-racisme, representatie, etc..

1.1 Normatieve theorie

Zoals hierboven gezegd, leggen we de basis van onze theoretische omkadering in de normatieve theorievorming. Het gaat hierbij om ideaaltypische modellen van de mediawerking. Met deze modellen als uitgangspunt kunnen we ons dan naderhand afvragen in welke mate de reële mediawerking hieraan attendeert.

Aangezien een algemeen geldend mediasysteem onbestaande is (denken we maar aan de diverse nationale mediasystemen), ontstonden in de loop van de geschiedenis verschillende mediamodellen. We schetsen de verschillende modellen, en gaan in op oorsprong en kritiek.

Eenmaal het kader geschetst, trachten we een aantal essentiële *topics* van de normatieve theorie te destilleren. Vanzelfsprekend hebben we daarbij de nodige aandacht voor de minderhedenthematiek.

1.1.1 Van het liberale model tot de participatief-democratische visie: historische wortels en evolutie

1.1.1.1 Ontstaan: de rol van de pers in de vroeg-industriële periode

Historisch kunnen we het ontstaan van de normatieve theorie situeren in de context van de vroeg-industriële periode (begin 19de Eeuw). De pers had vanaf de zeventiende Eeuw een belangrijke rol gespeeld in het ontstaan van de nieuwe, liberale, staatsstructuur. Zo werd ze ingeschakeld in een "bevrijdende" rol, in het raam van sociaal-economische ontwikkelingen, maar werd ze ook verondersteld een oppositiemiddel te zijn tegen de gevestigde maatschappelijke krachten.⁵ Voorbeelden zijn er in overvloed. Rader haalt bvb. de belangrijke rol van de dagbladpers aan in de Franse juli-revolutie (1830):

"In all these changes, in all this political ripening, the journalists of the periodical press played a uniquely decisive role. [...] The dialog they provoked was real, but even more important in those years before mass communication, the dialog was effective".⁶

In deze periode werd aldus de basis gelegd voor de vele vragen die over de macht, rechten en plichten van de massamedia.

⁵ MC QUAIL (D.). *Mass Communication Theory*. London, Sage, 1994. p. 123.

⁶ RADER (D.L.). *The Journalists and the July Revolution*. Den Haag, Martinus Nijhoff, 1973. p. 1.

1.1.1.2 Het klassiek-liberale model

Het **klassiek-liberale model** vond in deze periode z'n oorsprong. Geografisch vallen ontstaan en impact vooral te situeren in Noord-Amerika. Net als het economische liberale gedachtengoed is het gebaseerd op het idee van de "vrije markt"; de "onzichtbare hand" (Adam Smith).⁷ De pers heet een "vrije marktplaats van ideeën" te zijn. Alle meningen en ideeën komen er aan bod in een "concurrentiële" sfeer:

"The Nearest aproximation of truth will emerge from the competitive exposure of alternative viewpoints, and progress for society wil depend on the choice of "right" or "wrong" solutions".⁸

Baran en Davis stellen het als volgt:

"Someone comes up with a good idea and then transmits it through some form of mass communication. If other people like it, then they buy the message, they pay for its production and distribution costs. Once these costs are covered, the message producer earns a profit. If people don't like the message, then they don't buy it and the producer goes broke trying to produce and distribute it."⁹

In het mediasysteem dat op deze basisveronderstelling geënt is, fungeren de media als een reële vierde macht. Niet alleen hebben ze een belangrijke rol bij het totstandkomen van de maatschappelijke consensus, ze vervullen ook een waakhondfunctie tegenover het politieke wetgevende en uitvoerende systeem.¹⁰ Enige voorwaarde om dit systeem tot stand te brengen is een erkenning van een aantal essentiële liberale begrippen als persvrijheid en vrijheid van meningsuiting.¹¹

1.1.1.3 Het klassiek-liberale model in de problemen

Hoewel het liberale model nog steeds een sterke legitimerende functie heeft, en dat een aantal begrippen algemeen aanvaard zijn in de (Westerse) mediastructuur, is het zo dat het historisch al vlug aan belang inboette. Vanaf eind negentiende Eeuw evolueert de dagbladpers namelijk

⁷ WITTE (E.). *Politiek & Democratie*. Brussel, VUBPress, 1996. p. 22.

⁸ MC QUAIL (D.). *Op. Cit.*, pp. 128-129.

⁹ BARAN (S.J.). DAVIS (D.K.). *Mass Communication Theory: Foundations, Ferment and Future*. Belmont, Wadsworth Publishing Company, 1995. p. 84.

¹⁰ WITTE (E.). *Media & Politiek*. Brussel, VUBPress, 2002. pp. 64-65.

¹¹ MC QUAIL (D.). *Op. Cit.*, p. 129.

steeds meer in de richting van een "massaproduct". Steeds toenemende mogelijkheden voor massaproductie en distributie werkten dit in de hand, geholpen door een veranderend liberaal klimaat, in het licht van de opkomst van sociaal-democratische, christen-democratische en progressief liberale partijen.^{12,13}

Die verschuiving naar een massaproduct werd met argusogen gevolgd. Door critici werd de evolutie geassocieerd met sensatiedrang en schandaaljournalistiek. Ook de rechtse oriëntatie van verschillende populaire dagbladconcerns werd als negatief aangehaald.¹⁴

1.1.1.4 De Hutchins Commissie: het model van de Sociale verantwoordelijkheid

De Amerikaanse Hutchins commissie introduceerde (hoewel door een privaat concern gefinancierd¹⁵) een eerste beleidscorrectie op het liberale media(markt)model. De West-Europese omroepstructuren die na de tweede Wereldoorlog ontstonden zijn er een rechtstreekse emanatie van.

In het rapport van de commissie wordt het concept van de "sociale verantwoordelijkheid" geïntroduceerd:

"This implies that the press must also be accountable. It must be accountable to society for meeting the public need and for maintaining the rights of citizens and the almost forgotten rights of speakers who have no press.[...]. Freedom of the press for the coming period can only continue as an accountable freedom." (p. 19).¹⁶

Deze notie wordt concreet vertaald in een aantal normatieve aandachtspunten:

- De pers moet waarheidsgetrouw en op een intelligente manier verslag doen van de gebeurtenissen van de dag, in een context die ze begrijpbaar maakt;
- De pers moet een forum zijn voor het uitwisselen van kritiek en commentaar;
- De pers moet een waarheidsgetrouw, representatief beeld opwerpen van alle groepen die de samenleving uitmaken;

¹² WITTE (E.). *Op. Cit.*. 1996. pp. 44-45.

¹³ Voor een gedetailleerde geschiedschrijving van de opkomst van de populaire pers, zie: BURKE (P.). BRIGGS (A.). *A social History of the Media: from Gutenberg to the Internet*. Cambridge, Polity Press, 2002. 237 p.

¹⁴ MC QUAIL (D.). *Op. Cit.*. p. 123.

¹⁵ Time Inc., voorloper van de hedendaagse mediamogul Time Warner, investeerde 200.000 dollar in de commissie.

¹⁶ THE COMMISSION ON FREEDOM OF THE PRESS. *A free and responsible Press*. Chicago, The University of Chicago Press, 1969. p. 19.

- De “doelen en waarden” van de samenleving moeten doorschemeren in de pers.¹⁷

Het onderstreepte punt heeft het al aan. Reeds in 1947 had de Hutchinscommissie oog voor de representatieproblematiek van minderheden in de media:

“If the Negro appears in the stories published in magazines of national circulation only as a servant, [...], the image of the Negro [...] is disorted”¹⁸ (p. 26)

De problemen die de Hutchins commissie aankaart, zijn in de praktijk vaak vervat in allerlei ethisch-deontologische (journalistieke) codes. De meeste codes hebben (1) de lezers/luisteraars/kijkers (waarheidsgetrouwe betrouwbare informatie, etc.), (2) de bronnen (bronnengeheim, etc.) en (3) de "onderwerpen" (bvb. geen inbreuken tegen privacy, etc.) op het oog.¹⁹

Een gedegen, waarheidsgetrouwe en volledige representatie van etnische minderheden in de journalistieke berichtgeving wordt soms expliciet, vaak impliciet, aangehaald in de codes. Merk wel op dat het hier enkel om de berichtgeving gaat, niet om tewerkstelling in de mediastructuren. Andere codes en wettelijke bepalingen moeten dus onderzocht worden om een (eventuele) legale basis te vinden voor de gelijkwaardige tewerkstelling van minderheden.

1.1.1.5 Vertaling in de structuren van de Openbare Omroep

Het idee van de “sociale verantwoordelijkheid” werd ook in de mediastructuren vertaald. Het gaat hier vooral om een West-Europees fenomeen: dat van de Openbare Omroepen. Zo stelt Blumler begin de jaren 1990 het spanningsveld vast tussen twee modellen. Enerzijds is er het model van de Openbare Omroep, erop gericht een aantal waarden na te streven en deze als dominant te zien. Het andere model, attenderend aan het liberale, ziet dan weer het publiek (als markt) als dé bepalende factor en maakt de waarden van de Openbare omroep onderhevig aan commerciële prerogatieven.²⁰ Hoe het ook zij, verschillende mechanismen van sociale verantwoordelijkheid (pluralismegaranties, neutrale rol in de politiek berichtgeving, etc.) werden ingebed in de statuten, licenties, etc. van de Openbare Omroepen. Dat de

¹⁷ THE COMMISSION ON FREEDOM OF THE PRESS. *Op. Cit.*, pp. 20 -30.

¹⁸ THE COMMISSION ON FREEDOM OF THE PRESS. *Op. Cit.*, p. 26.

¹⁹ HARRIS (N.G.E.). *Codes of Conduct for Journalists*. In: BELSEY (A.), CHADWICK (R.) (eds.). *Ethical Issues in Journalism*. London, Routledge, 1992. pp. 66-69.

²⁰ BLUMLER (J.G.). *Television and the Public Interest: Vulnerable Values in Western Broadcasting*. London, Sage, 1992. p. 2.

afhankelijkheid van belastingsinkomsten hier niet vreemd aan is, staat vast.²¹ In de volgende hoofdstukken (empirie) gaan we nog uitvoerig in op de rol van de Openbare Omroepen in de verschillende Europese landen.

1.1.1.6 Andere Normatieve Modellen

Hoewel in de hedendaagse context en in het licht van de verhandeling minder relevant, wijzen we toch op twee andere normatieve modellen. Frank Siebert et al. haalden in *Four Theories of the Press* (1956) namelijk naast het liberale en sociale verantwoordelijkheidsmodel, het **sovjetmodel** en het **autoritaire** model aan.

Het autoritaire model favoriseert censuur en probeert in de meeste gevallen door duidelijke regels, de macht van de heersende klasse ook in de media te consolideren.

Het sovjetmodel lijkt in werking op het autoritaire, maar koppelt aan de ingeperkte “persvrijheid” een positief beeld van de functie van de media in opvoeding, sociale cohesie en informatieverspreiding.²²

1.1.1.7 Het participatief-democratische model

De hierboven uitgewerkte modellen (liberaal, sociale verantwoordelijkheid), geven openingen om de evenwaardige tewerkstellingsrepresentatie van minderheden te verantwoorden. Een ander relevant model in deze context is echter het participatief-democratische. In tegenstelling tot de vorige modellen, hanteert het participatief-democratische een “grass-roots” benadering. Technologische evoluties en nieuwe theoretische overwegingen, zo argumenteren deze auteurs, hebben de nood aan gecentraliseerde media met een hoog kostenbeloop doen verdwijnen. Ze stellen een alternatief model voor, gebaseerd op participerende verticale en horizontale communicatie.²³

De roep naar zo’n alternatief model, moet gezien worden in het licht van een ontgoocheling in het klassieke mediasysteem, dat de democratische band met “het publiek” verbroken heeft. Het klassiek-liberale model wordt afgeschreven omdat het onwerkbaar is onder kapitalistische

²¹ *Ibidem*, pp. 7-19.

²² SIEBERT (F.) et al. *Four Theories of the Press*. Urbana, University of Illinois Press, 1956. pp. 9-39 en pp. 105-147.

²³ MC QUAIL (D.). *Op. Cit.*, p. 131.

voorwaarden, de sociale verantwoordelijkheidstheorie omdat hij enkel nog als legitimatiemiddel dient voor de journalistieke klasse.²⁴

Toepassingen van de participatief-democratische theorie zijn bvb. piraatradio's, "community television", maar ook zenders specifiek gericht op minderheden. Wilson en Gutierrez onderzochten dit laatste met een functionalistisch methodiek. Ze halen de diverse voor- en nadelen aan van een gesegmenteerde mediacultuur, en wijzen ondermeer op het einde van de *mass media*:

*[...] racial minorities will be more fully served by an expanding communication media system than were racial minorities in the past. But it also means that the socialization function of media in developing and transmitting the common culture of the society will be less important." (p. 234).*²⁵

1.1.2 Belang

We kunnen ons de vraag stellen of bovenstaande modellen nog een rol van betekenis spelen in het hedendaagse medialandschap. Hun relevantie wordt immers zwaar ondermijnd door economisch-technische verschuivingen in de mediastructuur. Allen hebben ze bvb. vooral de (geschreven) pers op het oog, die bovendien vooral politiek nieuws en informatie brengt. De bovenstaande modellen zijn niet toepasbaar op bvb. multimediale internettoepassingen, laat staan op de muziekindustrie.

Bovendien is geen enkel hedendaags mediasysteem perfect te stroomlijnen met één van de bovenstaande theorieën. Afhankelijk van de nationale, culturele context, gaat het om een overlapping van verschillende theorieën.²⁶

Bovendien blijven deze modellen wat ze zijn: modellen. De praktische vertaling in het kapitalistische economisch en maatschappelijke systeem laat vaak de wensen over. Daarover echter later meer.

Het bovenstaande wil evenwel niet zeggen dat de auteurs de normatieve theorie verlaten hebben. Vrijwel alle theoretici (van politiek-economisch tot culturalistisch) hebben een bepaalde normatieve notie als basis van hun denken. Het concept dat daarbij het meest

²⁴ BURGELMAN (J.C.). *The Future of Public Service Broadcasting: A case Study for a new Communications Policy*. In: *European Journal of Communication*. Jg. 1, nr. 2, 1986. pp. 178-180.

²⁵ WILSON (C.C.), GUTIERREZ (F.). *Minorities and Media: Diversity and the end of Mass Communication*. London, Sage, 1985. p. 234.

²⁶ MC QUAIL (D.). *Op. Cit.*. pp. 132-133.

opduikt is het "publieke belang". De media zijn te belangrijk voor de samenleving om er de kapitalistische marktmechanismen volledig te laten gelden. Zelf in de hedendaagse periode van neoliberale deregulering, blijft een zeker concept van publiek belang in de media bestaan. Smith toont bvb. aan dat het concept historisch onderhevig was aan verschillende (economische, maatschappelijke, technologische, ...) invloeden en zodoende doorheen de tijd verschillende invullingen meekreeg, maar wel bleef bestaan.²⁷

1.1.3 De "principes" van de normatieve theorie: een poging tot classificatie, met aandacht voor de minderhedenproblematiek

Welke concepten, principes en essentiële "waarden" komen naar boven bij een analyse van de normatieve literatuur? Wat zijn m.a.w. de principes die, theoretisch gezien, "de mediapraktijk" (zouden) moeten sturen²⁸? Een vraag waarop we het antwoord trachten te vinden in onderstaand deel. Vanzelfsprekend hebben we daarbij ruime aandacht voor de problematiek van de representatie van minderheden.

Alweer kan Mc Quail dienst doen. In 1991 lanceerde deze auteur een nieuw *framework* voor de normatieve theorievorming. De auteur verlaat er de klassieke normatieve theorie (cf. supra), maar roept het "public interest" concept in (eveneens cf. supra) om toch een aantal maatstaven te formuleren. Nieuw daarbij is dat Mc Quail vertrekt vanuit...

"[...] the large universe of public policy debate about media of the last fifty years, in order to find the terms which widely expressed public expectation from (and sometimes public purpose for or criticism of) the media." (p. 71).²⁹

Drie punten krijgen aandacht, waarvan vooral het tweede voor deze verhandeling belangrijk is: vrijheid, gelijkheid en orde/solidariteit.³⁰

²⁷ SMITH (A.). *The Public Interest*. In: *Intermedia*. Jg. 17, n°2, 1989. pp. 10-24.

²⁸ Vanzelfsprekend geldt hier dezelfde opmerking die we al maakten: de normatieve theorie is op geen enkel mediasysteem volledig toepasbaar. Bovendien geldt een onvermijdelijke *bias* in richting van het West-Europese/Amerikaanse mediasysteem.

²⁹ MC QUAIL (D.). *Mass Media in the Public Interest. Towards a Framework of Norms for Media Performance*. In: CURRAN (J.). CUREVITCH (M.) (eds.). *Mass Media and Society*. London, Edward Arnold, 1991. pp. 69-71.

³⁰ *Ibidem*.

1.1.3.1 Vrijheid

Met “communicatievrijheid” wordt naar verschillende termen verwezen. Het gaat zowel om bvb. de vrije toegang tot de communicatiekanalen, als de vrijheid om binnen die communicatiekanalen een ongecensureerde boodschap te ventileren. Een voorbeeld is het reeds aangehaalde begrip “vrijheid van meningsuiting”. Het gaat hier in feite niet om echte (vrijblijvende) “principes”, maar eerder om (algemeen geldende en verplichte) voorwaarden om communicatie mogelijk te maken (in de normatieve visie).

Aan de bovenstaande lijst, kunnen we twee onderliggende vereisten toevoegen. Om bovenstaande voorwaarden waar te maken, moet (1) de vrije toegang tot de communicatiekanalen gevrijwaard worden, en moet er (2) een gediversifieerde informatiestroom bestaan.³¹

Volgens verschillende normatieve theoretici zijn de gevolgen van een dergelijk ideaal (idealistisch) systeem uitermate positief voor de samenleving. Curran haalt de volgende punten aan:

- De *watchdog* functie van de media werkt effectief (= het hierboven reeds aangehaalde ideaal van de media als vierde macht)
- Een actieve democratische participatie van alle individuen, groepen, etc. van de samenleving is mogelijk; iedereen krijgt namelijk de kans om zijn of haar ideeën en waarden wereldkundig te maken
- De cultuur van de samenleving wordt op constante basis hernieuwt en verrijkt.³²

Ideaaltypisch betekent dit dus:

- Minderheden komen op een representatieve manier aan bod in de media
- Het standpunt van minderheden wordt op een representatieve manier weergegeven
- Minderheden hebben op representatieve manier toegang tot de media. Zowel programmatie als tewerkstellingsbeleid kunnen hier aangehaald worden.

³¹ MC QUAIL (D.). *Op. Cit.*. 1994. pp. 140-142.

³² CURRAN (J.). *Mass Media and Democracy: A Reappraisal*. In: CURRAN (J.). GUREVITCH (M.) (eds.). *Op. Cit.*. pp. 102-104.

Vanzelfsprekend blijft hier gelden dat het gaat om normatieve voorwaarden. Verder zullen we aantonen dat de vermeende vrijheid in de praktijk niet geldt.

1.1.3.2 Gelijkheid

Drie concepten ressorteren onder het gelijkheidsprincipe: toegang, diversiteit en informatiekwaliteit. Vooral de eerste twee zijn voor de verhandeling belangrijk.

De invulling van gelijke toegang, komt min of meer overeen met die van “communicatievrijheid”. Er wordt echter ook een economische dimensie aan toegevoegd. Zo moeten adverteerders op gelijke basis toegang hebben tot de beschikbare reclameruimte, of kan de term een beleid van gedeelde, gemeenschappelijke kosten van basisdiensten (bvb. telefoon, post, ...) rechtvaardigen.³³ Vanzelfsprekend is dit ook een ideaaltype. Zo dringt privatisering onder invloed van een (neo)liberale politieke cultuur de algemene voorziening van bepaalde diensten (mogelijk) terug; en bedreigen exclusiviteitcontracten de gelijke toegang van adverteerders tot de reclameruimte.

In termen van politieke of sociale groepen betekent gelijke toegang vooral dat geen enkele groep gemarginaliseerd of uitgesloten wordt van toegang. Dit keert ook terug in het diversiteitsprincipe. We kunnen dit vertalen in termen van voorziening, maar vooral belangrijk is natuurlijk de diversiteit op contentvlak. Twee visies circuleren in de praktijk:

- Volledige representativiteit: Iedere ideologische strekking of bevolkingsgroep krijgt op gelijke basis toegang tot de zendtijd.
- *Fairness*: Een “faire” verdeling van de zendtijd. In de praktijk tracht men dit meestal te bereiken via een proportionele vertegenwoordiging. De verdeling in de media-inhoud moet een getrouwe weerspiegeling zijn van de verhouding in de bredere maatschappij. Het *fairness* concept werd in vele van de hedendaagse democratieën de norm.³⁴

In theorie kunnen we vier vereisten onderscheiden om de diversiteit te realiseren:

³³ MC QUAIL (D.). *Op. Cit.*, 1994. p. 142

³⁴ MC QUAIL (D.). *Op. Cit.*, 1992. pp. 74-76.

- De media zouden in zowel content als structuur de economische, culturele en sociale diversiteit moeten weerspiegelen van de samenleving waarin ze opereren
- De media zouden gelijke toegangskansen moeten geven aan de verschillende sociale en culturele minderheden
- De media zouden als een forum moeten dienen voor de gedifferentieerde standpunten in de samenleving
- De media zouden moeten instaan voor mogelijkheden tot contentkeuze en een gevarieerde programmering

Bovenstaande punten zijn gemakkelijk te vertalen naar de minderhedenproblematiek. Dezelfde punten die we bij het vrijheidsprincipe aanhaalden, komen terug. Vanzelfsprekend gaat het hier weer om louter normatieve stellingen. Mc Quail haalt een aantal theoretische problemen aan i.v.m. de evenredige representatie. Zo stelt hij dat er steeds een technische (aantal kanalen is beperkt) en redactionele (een feit moet bvb. “nieuws waarde” hebben) beperking zal zijn op de evenredigheid. Bovendien is het zo dat hoe meer de media de “realiteit” reflecteren, hoe minder dat kleine minderheden toegang zullen krijgen. De beschikbare ruimte is nl. altijd schaars. Zodoende zal een klein deeltje “toegang” moeten verdeeld worden onder een groot aantal eisers van die toegang.³⁵

Toch zijn de theoretische voordelen van de toepassing van het diversiteitsprincipe op de minderhedenproblematiek duidelijk:

- Mogelijkheden tot culturele verandering, bvb. door een stem of gezicht te geven aan gemarginaliseerde minderheden in de samenleving.
- Mogelijkheid tot sociale conflictbeheersing tussen groepen met verschillende belangen
- Een bijdrage aan de gevarieerdheid van het sociale en culturele leven.³⁶

1.1.3.3 Sociale Orde

Als we het over solidariteit van de media hebben spreken we over de relatie van de media tegenover “harmonie” in een door verschillende groepen, visies, etc. geconstitueerde samenleving. Hoewel deze normatieve bekommernis van een zeker conservatisme getuigt

³⁵ MC QUAIL (D.). *Op. Cit.*. 1994, p. 144. De toename van de beschikbare mediaruimte (o.i.v. technologische evoluties) ondergraaft vanzelfsprekend ten dele het argument dat er niet genoeg ruimte beschikbaar is.

³⁶ Ibidem.

(een bepaalde sociale orde dient te worden bewaard), draagt ze toch bij tot het verder begrijpen van de probleemstelling.

De begrippen “harmonie” en “sociale orde” dienen daarbij ingevuld te worden. Dé “sociale orde” bestaat uiteraard niét. Verschillende belangen spelen mee. Grofweg kunnen we een onderscheid maken tussen het belang van de reeds gevestigde orde (de autoriteit) van een samenleving; en het belang van de individuen en minderheden. Bij de eersten gaat het om directe en indirecte vormen van controle, bij de tweede om solidariteit. De normatieve auteurs erkennen namelijk dat de samenleving steeds uit verschillende subgroepen, met verschillende standpunten, bestaat. De media moeten deze situatie erkennen, en zo empatisch mogelijk, rekening houden met de verschillende groepen en visies.

Verschillende punten kunnen hier aangehaald worden, met als belangrijkste voor de verhandeling dat:

- De media sociale integratie kunnen stimuleren door aandacht te besteden aan de problemen van achtergestelde groepen en/of minderheden.³⁷

Ook hier is een diversiteitscriterium dus een centraal begrip.

1.1.4 Besluit

In bovenstaande pagina's schetsten we een normatief kader voor het thema van de verhandeling. Hoewel normatieve theorieën in de dagdagelijkse mediapraktijk weinig invloed hebben en ze bovendien op losse wetenschappelijke grond gebouwd zijn, stellen we toch vast dat verschillende auteurs aan de media een zeker publiek belang toekennen.

Onder de normatieve "principes", neemt diversiteit vaak een centrale plaats in. Dat de media, op alle niveaus, alle groepen van de samenleving op een evenwaardige manier dienen te representeren, is meestal de uitgangstelling. Op basis van die redenering vinden we dus een vrij algemene grond om te stellen dat evenwaardige representatie van minderheden in de media noodzakelijk is.

³⁷ MC QUAIL (D.). *Op. Cit.*. 1994. pp. 148-149.

Vanzelfsprekend zijn er nog andere, meer aan de dagelijkse mediapraktijk attenderende, redenen op te werpen. In de volgende hoofdstukken gaan we op deze theorievorming in. Allereerst specificeren we echter het onderzoeksthema. We gaan na wat de rol van de mediaprofessional is binnen de organisatiestructuur van de media, specifiek televisie, en vragen ons af hoe, wat, wie en waarom "de presentator" is.

1.2 Gezocht: presentator (m/v). De plaats van de presentator in de organisatiestructuur van de media

In dit deel van de theorie gaan we op zoek naar rol, functie en betekenis van "de presentator". We doen dit in verschillende stappen, om op zo'n holistisch mogelijke manier de rol van dit type mediaprofessional te situeren:

- Allereerst schetsen we de plaats van de media-onderneming binnen een veld van krachten. Een hele resem politieke, maatschappelijke, economische en andere factoren oefenen namelijk invloed uit op de werking van de media.
- Daarna richten we ons op de mediaprofessional. Aan welke druk wordt deze blootgesteld? Hoe werkt de feitelijke contentproductie?
- Tenslotte vragen we ons af welke plaats "de presentator" inneemt binnen de media. We trachten te definiëren wie, wat, waar, waarom en hoe de presentator is.

1.2.1 De media-organisatie

Gerbner schilderde de media in 1969 af als instellingen die werken onder druk van verschillende soorten externe machtsrelaties. Deze machtsrelaties zijn zowel klanten (bvb. adverteerders), mededingers (andere media van hetzelfde of van een ander type), autoriteiten (legaal en politiek), experts, de gebruikers, Deze machtsbasissen mogen zeker niet als apart staande entiteiten gezien worden. In de realiteit worden ze vaak gecombineerd of overlappen ze elkaar. Een sterke accumulatie van machtsbasissen geeft aan bepaalde instellingen dominante communicatieposities binnen een specifieke samenleving.³⁸

Dimmick & Coit maakten gebruik van de ideeën van Gerbner, en gebaseerd op een brede aanhang voor de theorie, schetsten ze het beeld van een media-instelling zoals het afgebeeld staat in Bijlage 1. De media-instelling vormt het centrum van een veld van verschillende invloeden, belangen en drukingsgroepen.

Die druk op de mediaorganisatie hoeft niet perse negatief te zijn. Bepaalde belangengroepen kunnen de mediaorganisatie zelf versterken, bvb. een politiek-legaal kader dat de rol van de

³⁸ GERBNER (G.). *Institutional pressures on Mass Communicators*. In: HALMOS (P.) (ed.). The sociology of mass media communicators. Keele, University of Keel, 1969. pp. 243-247.

media vastlegt en haar beschermt. Sommige krachten houden elkaar in evenwicht, bvb. de advertentiedruk en de appreciatie van het publiek.³⁹

Uit het overzicht in bijlage 1 kunnen we vijf relatietypes afleiden die van belang zijn bij de werking van de media-instellingen. Relaties met de samenleving; relaties met eigenaars, klanten en leveranciers; relaties met bronnen; relaties binnenin de organisatie en relaties met het publiek.⁴⁰ De relaties binnen de organisatie bespreken we in een volgend deel. Belangrijk in deze context: de relaties met de samenleving en die met klanten/leveranciers, specifiek de advertentiemarkt.

Hoe de media-instelling haar banden met de omringende samenleving definieert hangt in hoge mate af van haar doelen. Het probleem bij het analyseren van de doelen van een mediabedrijf echter, is dat het niet past in de klassieke sociologische classificatie van doelen. Talcott Parsons suggereerde in *Structure and process in modern societies* dat we doelen kunnen rangschikken a.d.h.v. vier criteria. Parsons noemt *Adaptive*, *Implementive*, *Integrative* en *pattern-maintenance*. *Adaptive* gaat over het economische doel, de mediaorganisatie als een bedrijf dat uit is op winst. *Implementive* bekijkt de media als instellingen met een politiek doel en nut. Het *integrative*-deel draait om de media als een mogelijke factor in het in stand houden van een sociale status quo, bvb. het oplossen van conflicten. Het laatste deeltje, *pattern-maintenance*, ziet de media als verspreiders van bepaalde sociale, culturele en maatschappelijke normen.⁴¹

Het probleem met media-instellingen is dat ze blijkbaar voldoen aan alle vier die criteria. Als we de doelen van een mediaorganisatie onder de loep willen nemen, moeten we dus zeker ook gebruik maken van andere typologieën.

Amatai Etzioni maakte zo voor het eerst het onderscheid tussen de normatieve doelen en de utilitaristische doelen van media. De utilitaristische doelen zijn gericht op winst maken, op de verkoop van bepaalde goederen of diensten (bvb. reclameruimte). De normatieve doelen zijn de doelen die niets met winst te maken hebben. Het gaat hier om het overbrengen van een bepaalde waarde of het proberen te bereiken van zo'n waarde. De meeste mediabedrijven zijn inderdaad te plaatsen binnen deze typologie. Vaak is er een mengvorm van utilitaristische en

³⁹ DIMMICK (J.). COIT (P.). *Levels of analyses in mass media decision-making*. In: Communication research. 1982, Vol. 3, n° 1, pp. 3-23.

⁴⁰ MC QUAIL (D.). *Op. Cit.*, p. 192.

⁴¹ TUNSTALL (J.). *Journalists at work*. London, Constable, 1971. p. 49.

normatieve doelen (bvb.: de media-instelling wordt gerund als een privé-bedrijf maar heeft in haar handvesten ook wel enkele normatieve doelen).⁴²

Een andere wijdverbreide typologie is er één van de hand van J. Tunstall. Hij maakt het onderscheid tussen economische en niet-economische aspecten. Met niet-economische aspecten bedoeld Tunstall de media-activiteiten zonder een direct winstoogmerk, zoals het bereiken van een normatief doel (zie Etzioni), het bereiken van een zekere graad van prestige,... . Met economische doeleinden bedoeld Tunstall de verkoop van het product enerzijds, reclameruimte anderzijds. Hierbij mogen we natuurlijk ook de factor 'gebruikers' niet uit het oog verliezen. Zowel verkoop als reclame-inkomsten hangen in hoge mate af van de appreciatie van het publiek. Als er binnen de mediaorganisatie een doelenconflict ontstaat is de appreciatie van het publiek verhogend meestal de bindende factor waarin iedereen binnen de organisatie zich kan vinden.⁴³ Dit kan vanzelfsprekend ook betekenen dat bvb. het verhoogd inzetten van minderheden kan tegengehouden worden uit vrees voor de reactie van "het publiek".

Bekijken we de problematiek van presentatoren van een etnische minderheid vanuit deze hoek, kunnen we de conclusie trekken dat dit thema doorheen de doelenverdeling van de media-organisaties snijdt. Immers, het inschakelen van dergelijke presentatoren kan een niet-economisch, normatief doel zijn (de zender wil z'n "verantwoordelijkheid opnemen" om bepaalde vooroordelen tegenover minderheden weg te werken, wil een positief beeld brengen van minderheden, etc.), maar het kan ook een economisch doel dienen. In de context van commerciële mediabedrijven zou de aanwezigheid van "gekleurde" presentatoren bvb. kunnen wijzen op het aanboren van een nieuwe publiekssegment, gekoppeld aan de nood van de advertentiemarkt om die consumenten te bereiken. Wilson en Gutierrez halen dit aan als decisieve factor bij het totstandkomen van minderhedenzenders in de Verenigde Staten.⁴⁴ Het tegengestelde kan vanzelfsprekend ook waar zijn. Uit een onderzoek van Gray blijkt duidelijk dat advertentiedruk dé decisieve factor is om een etnisch gemengde cast in vraag te stellen.⁴⁵ Die advertentiedruk of, breder gezegd, commerciële druk is overigens predominant geworden in de huidige mediawerking. Dit heeft vanzelfsprekend ook gevolgen voor de kansen van

⁴² ETZIONI (A.). *Complex organizations*. Il, Free press, 1961. pp. 98-101.

⁴³ TUNSALL (J.). *Op. Cit.* pp. 49-55.

⁴⁴ WILSON (C.C.). GUTIERREZ (F.). *Op. Cit.* pp. 230-234.

⁴⁵ GRAY (H.). *Black representation in the Post Network, Post Civil Rights World of Global Media*. In: COTTLE (S.). *Ethnic Minorities and the Media*. London, Sage, 2000. p. 119.

minderheden. De maatschappelijke verdeling, waar “blanken” de grootste consumentenmarkt vormen en alle dominante maatschappelijke posities bekleden, weerklinkt nl. in de media. Ondermeer het vooropstellen en weerspiegelen van “blanke” middenklassewaarden en meningen, is er de uiting van.⁴⁶

In deze context is het ook aangewezen om op de rol van belangengroepen, (politieke, maatschappelijke, economische, ...) beleidsorganisaties en lobbyisten te wijzen. Een groot deel van de relaties tussen media en maatschappij worden namelijk langs deze kanalen gemedieerd. Verschillende van deze organisaties richten zich specifiek op de minderhedenproblematiek, en houden zich specifiek bezig met de representatie van deze groepen.

Hun effect op de uiteindelijke mediacontent is moeilijk te bepalen. Daadwerkelijke externe druk is erg moeilijk vast te stellen, daar de meeste media een beleidslijn volgen die poogt zo weinig mogelijk publiekssegmenten voor het hoofd te stoten. Al té negatieve representaties van minderheden vermijden valt daar over het algemeen onder.⁴⁷ Shoemaker wijst er wel op dat het enkel de economisch en maatschappelijk best georganiseerde groepen en minderheden zijn die de betere representatie "krijgen". Dit in tegenstelling tot deviante of gemarginaliseerde groepen. De dominante, vastgelegde, maatschappelijke posities worden aldus bevestigd, en de heersende machtsverhoudingen geconsolideerd.⁴⁸

Specifiek met betrekking tot de tewerkstellingsrepresentatie van minderheden, halen verschillende auteurs het belang aan van het maatschappelijke sociale, politieke en economische kader. Globale ideeën over thema's als "assimilatie", "integratie", "pluralisme", "multiculturalisme" en "anti-racisme" beïnvloeden de manier waarop mediaprofessionals van etnische minderheden aan bod komen in de mediastructuur. Vaak is wel constante druk nodig op de media-organisaties om daadwerkelijke verandering te bewerkstelligen. Een goed voorbeeld vinden we in het werk van Jakubowicz. Hij toont aan dat tot de jaren 1960 de Australische media-output duidelijk de politieke lijn volgde die toen dominant was, nl. het vooropstellen van het blanke Australië, de ontkenning van de aanwezigheid van de *aboriginals*, en strikte assimilatie voor niet-Blanken. Deze waren dan ook in geen velden of

⁴⁶ RIGGINS (S.H.). *Ethnic Minority Media: An International Perspective*. London, Sage, 1992. pp. 34-36.

⁴⁷ TUCHMAN (G.). *Making News: A Study in the Construction of Reality*. New York, Free Press, 1978. pp. 160-161

⁴⁸ SHOEMAKER (P.J.). *Media Treatment of Deviant Political Groups*. In: *Journalism Quarterly*. 1984, Jg. 61, nr. 1. pp. 66-76.

wegen te bespeuren in de massamedia. Een veranderende politieke lijn vanaf de jaren 1970 deed een succesvol minderhedenkanaal tot stand komen (SBS), maar gaf aan de *mainstream*-media ook het benodigde excuus om de minderheden te blijven negeren. Constante actie was dan ook nodig om in die situatie enige verandering te brengen.⁴⁹

1.2.2 De mediaprofessional en het productieproces

Welke positie bekleedt "de" mediaprofessional in de mediastructuur? Hoe komt de feitelijke content tot stand? Twee vragen die een karrenvracht onderzoekers bezig hield en verschillende antwoorden voortbracht. Een exhaustief overzicht geven valt buiten het bereik van deze verhandeling. Toch overlopen we enkele belangrijke vaststellingen.

1.2.2.1 Content als resultante van een complex productieproces

Onderzoek naar het productieproces van de media spitste zich initieel vooral toe op actualiteiten en nieuwsproductie. Het proces dat daarbij opgemerkt wordt (van het opmerken van een gebeurtenis tot de feitelijke uitzending onder de vorm van een nieuwsbericht) is echter ook toepasbaar op het gehele amalgaam van mediaproducten. Ondermeer Hirsch en Ryan&Peterson wijzen hierop. Zo vertrekken items in een televisieshow van een gedachte of een idee, over een redactioneel selectie- en transformatieproces naar een uitzendbaar "product". Dat dit proces, onder tijdsdruk, erg routineus gebeurd staat buiten kijf.⁵⁰

Het selectieproces speelt in de context van deze verhandeling niet zo'n groot belang. We gaan vooral in op wat Mc Quail "Processing and Presentation" noemt.⁵¹ Na selectie moet de informatie namelijk verwerkt worden tot presenteerbaar product, conform met de doelen van het media-bedrijf. De erg gediversifieerde doelenclusters waar de media op bogen (cf. supra) zorgen ervoor dat de het verwerkingsproces een moeilijke evenwichtsoefening wordt. In de hedendaagse mediawerking overheerst hier echter vooral het marktbelang. De concurrentiele marktprerogatieven waaronder de media werken (tijdsdruk, commerciële druk, etc.) zorgen ervoor dat de mediabedrijven-hoewel de perceptie anders is-duidelijk en strikt hiërarchisch

⁴⁹ JAKUBOWICZ (A.). *Media in multicultural nations: some comparisons*. In: DOWNING (A.) et al.. (eds). *Questioning The Media 2nd ed.* London, Sage, 1998. pp.177-181.

⁵⁰ HIRSCH (P.M.). *Occupational, Organizational and Institutional Models in Mass Communication*. In: HIRSCH (P.M.) et al. (eds.). *Strategies for Communication Research*. London, Sage, 1977. pp. 13-42. RYAN (J.). PETERSON (R.A.). *The Product Image: The Fate of Creativity in Country Music Song Writing*. In: ETTEMA (J.S.). WHITNEY (D.C.) (eds.). *Individuals in Mass Media Organizations*. London, Sage, 1982. pp. 11-32.

⁵¹ MC QUAIL (D.). *Op. Cit.* p. 225.

georganiseerd zijn. Zoals ondermeer Hetherington aantoon, heeft die strikte organisatie ook inhoudelijke gevolgen. Zo leidt dit bij de BBC ("the oppressive effect of size") tot een zekere gezagsconformiteit van de nieuwsdienst.⁵² Ook voor minderhedenrepresentatie heeft dit gevolgen. Eén van de aspecten van de strikte hiërarchische organisatie is namelijk het vertrouwen op institutionele nieuwsbronnen (overheid, politie, ...). Gegeven dat minderheden vaak gemarginaliseerd sociale posities innemen, leidt deze werkwijze onvermijdelijk tot een verdere bevestiging en consolidering van die orde.⁵³

Hoe verloopt de informatieverwerking dan? Ericson onderscheid drie fases:

- (1) een "universum" van mogelijke invullingen van een nieuwswaardig onderwerp,
- (2) wordt via bepaalde redactionele beoordelingen en inkomend materiaal van bronnen afgeslankt,
- (3) en in een derde, technische, fase omgevormd tot een uitzendbaar item.

Doorheen de drie fases lopen twee met elkaar in verband staande lijnen: de "verhaallijn" en de "bronnenlijn". De verhaallijn is de lijn langs dewelke zich "Het verhaal" ontwikkelt. Van idee, over invulling tot technische uitwerking. De bronnenlijn staat in interactie met de verhaallijn, want levert (tot op het laatste moment) informatie aan die het verhaal al dan niet in een bepaalde richting kan sturen. Uiteindelijk leidt dit proces tot bvb. een pagina in een krant of een script voor de presentator.⁵⁴ Het selectieproces dat in de media gebeurt staat bekend onder de brede noemer *gatekeeping*.

Dat verschillende diensten (bvb. redactie, eindredactie, etc. ...) voor verschillende fases van dit proces instaan ligt voor de hand. Onder invloed van de bikkelharte concurrentiestrijd is hier steeds meer sprake van een strakke taakverdeling (cf. supra).

Elliot bracht al het bovenstaande samen in een televisiecontext. Hij wijst daarbij ondermeer op de belangrijke rol van genres (vertrouwde, succesvolle forumles (cf. infra)). Deze bepalen

⁵² HETHERINGTON (A.). *News, Newspapers and Television*. London, Macmillan, 1985. pp. 33-35.

⁵³ COTTLE (S.). *Media Research and Ethnic Minorities: Mapping the Field*. In: COTTLE (S.). *Ethnic Minorities and the Media*. London, Sage, 2000. p. 20.

⁵⁴ ERICSON (R.V.). *Visualising Deviance*. Toronto, University of Toronto Press, 1987. pp. 95-100.

gedurende het ganse productieproces, de manier waarop met de selectie en het geselecteerde materiaal wordt omgegaan.⁵⁵

1.2.2.2 "De" Mediaprofessional

Welke rol speelt nu het individu in dit alles?

Een eerste vraag die we ons kunnen stellen is via welk stramien beslissingen worden genomen. Via welk stramien wordt het finale product samengesteld. Ryan & Peterson halen vijf beslissingsmodellen aan voor de mediapraktijk:

- **"Bandwerk"**. Een beslissingsmodel dat functioneert als goed geolied systeem. Alle momenten waar beslissingen moeten genomen worden zijn ingebouwd, de procedures om tot de juiste beslissing te komen gelden als evidentie.
- **Ondernemers**. Beslissingsmodel gebaseerd op ondernemende "talentenjagers", die zelfstandig de juiste mensen en middelen samenbrengen. Een model dat grotendeels toepasbaar is op de muziekindustrie, maar zeker ook in de presentatiewereld kan gelden (x geldt als opvolger van y).
- **Conventie**. Hoe het uiteindelijke product eruitziet wordt beslist op basis van een gemeenschappelijk idee van welke elementen op welke manier tot een bepaald product moeten gesmeed worden.
- **Publieksbeeld**. Het beeld dat de mediaprofessionals van hun publiek hebben is determinerend voor het uitzicht van het uiteindelijke product. Sterke persoonlijkheden komen hierdoor vaak in conflict (interpretatieverschillen).
- **Productbeeld**. Een product (programma, interview, etc.) wordt gemaakt op het oog op de volgende schakel in de beslissingshiërarchie. Gevolg hiervan is dat beslissingen genomen worden op basis van succesvolle producten, die de volledige hiërarchie succesvol hebben doorlopen.⁵⁶

Hoewel alle modellen, afhankelijk van de specifieke context, in de praktijk terug te vinden zijn, geniet het laatste model het meeste wetenschappelijke ondersteuning. Ze wijst ook op een vaak verguisd mediafenomeen: "navelstaarderij". Burns merkte het voor het eerst op bij

⁵⁵ ELLIOT (P.). *Selection and Communication in a Television Production*. In: TUNSTALL (J.). *Media Sociology*. London, Routledge, 1970.

⁵⁶ RYAN (J.). PETERSON (R.A.). *Op. Cit.*. In: ETTEMA (J.S.). WHITNEY (D.C.) (eds.). *Individuals in Mass Media Organizations*. London, Sage, 1982. pp. 20-21.

z'n analyse van de interne werking van de BBC. De dominante "referentiegroep" voor medewerkers van de BBC waren andere medewerkers. Professionaliteit definiëren ze dus vooral in termen van andere "professionelen", niet van bvb. het publiek. "Goede televisie" is wat andere professionelen goed vinden, niet wat publiek of management goed vinden.^{57,58} Ook Cottle merkt dit op bij z'n analyse van de multiculturele programmering van de BBC. Alle bovenstaande structurele belemmeringen voor minderhedenrepresentatie in de media komen terug, evenals het idee van "professionalisme". Of zoals een producer van het multiculturele departement het zegt:

"The Department's first priority should be to make high class production value programmes which anyone in the media would be pleased to have made. That's the bottom line. If you don't make good programmes, we'll be seen as a ghetto, and we cannot afford that sort of label."

Het mag duidelijk zijn dat "we'll be seen" verwijst naar de mening van andere departementen, andere mediaprofessionals.⁵⁹

Andere auteurs benadrukken dan weer de rol van de organisatie in het vormen van de mediaprofessional. Vooral uit onderzoek van de *newsroom* blijkt dat allerlei directe en indirecte socialiseringsmechanismen aan het werk zijn. Het werkmilieu oefent op die manier druk uit op de individuele journalist of mediaprofessional om de in dat werkmilieu gangbare professionele normen en selectie(procesen) over te nemen.⁶⁰

Welke rol speelt het individu in het *gatekeeping*-proces dat we in het voorgaande punt aanhaalden? In elk geval blijkt het individu een zekere invloed uit te oefenen. Het *framing*onderzoek toont aan dat *frames*, bepaalde persoonlijke waardesystemen, gebruikt worden om de informatiestroom in een publiceerbaar product te gieten.⁶¹ De invloed van die persoonlijke opvattingen kan verklaard worden vanuit de tijds- en commerciële druk op het werken van de redacties (deadlines, dure infrastructuur, ...). Toch moeten we de rol van de individuele *gatekeeper* ook niet overschatten. Zoals hierboven aangetoond is het vooral de

⁵⁷ Zonder daarbij te willen zeggen dat deze factoren geen enkele invloed hebben.

⁵⁸ BURNS (T.). *The BBC: Public Institution and Private World*. London, Macmillan, 1977. pp. 205-210.

⁵⁹ COTTLE (S.). *A Rock and a Hard Place: Making ethnic Minority Television*. In: COTTLE (S.). *Op. Cit.*. 2000. p. 105.

⁶⁰ WITTE (E.). *Op. Cit.*. 2000. pp. 174-176.

⁶¹ SCHEUFELE (D.A.). *Framing as a Theory of Media Effects*. In: *Journal Of Communication*. 1999, nr . 1.

invloed van het werkmilieu en de andere mediaprofessionelen die de referentiekaders vorm geeft.

Vooraf belangrijk in de context van zichtbare mediaprofessionals op televisie is het sterrenfenomeen. Zoals Mc Quail het stelt:

“[...] the essential media skill is hard to pin down [...]”⁶² (p. 198)

Zodoende hebben enkel enkelingen de kans om in een mediacontext te fungeren. Combineer dit met het feit dat:

“Programmes need personalities because television needs programmes, and personalities are the life force of programmes”.⁶³ (p. 78).

en de basis voor een “sterrencultus” is gelegd. Verschillende auteurs bogen zich over de “cult of personalities” die televisie en radio kenmerkt.

Zo ziet David Lusted de televisie *personalities* als een emanatie van de *mythe van het individuele*. Ons cultureel systeem is zodanig gebaseerd op het liberale idee van persoonlijke succes en individualisme, dat kijkers de mediapersoonlijkheden als een bevestiging van die mythe percipiëren.⁶⁴

Selby en Cowdery benadrukken dan weer het economische belang van *personalities*. Voor hen zijn ze verhandelbare goederen van de mediapraktijk, die zich door hun intrinsieke kwaliteiten van de middelmaat onderscheiden.⁶⁵

Een laatste interpretatie vinden we bij Andrew Tolson. Hij ziet *personalities* als “another kind of constructed persona”. De *personality* is een geconstrueerde persoon, passend in de globale *text* van het televisieprogramma. Hij wijst hiermee dus op het verschil tussen de *personality* op TV en de persoon in het “echte” leven.⁶⁶

Als we al deze bedenkingen in acht nemen, kunnen we concluderen dat tewerkstelling in de media voor weinigen weggelegd is. Het gaat inderdaad om elitaire posities. Dit alles

⁶² MC QUAIL (D.). *Op. Cit.* p. 198.

⁶³ BURTON (G.). *Talking Television*. London, Arnold, 2000. p. 78.

⁶⁴ LUSTED (D.). *The Glut of the Personality*. In: MASTERMAN (L.). *Television Mythologies*. London, Comedia, 1984. pp. 73-81.

⁶⁵ SELBY (K.). COWEDRY (R.). *How to study Television*. London, Macmillan, 1995. p. 115.

⁶⁶ TOLSON (A.). *Mediations*. London, Arnold, 1996. pp. 126-134.

bemoeilijkt de tewerkstellingskansen van etnische minderheden, die zich vaak in een achtergestelde maatschappelijke positie bevinden. Aan de voordelen van dergelijke tewerkstelling doet dit vanzelfsprekend niets af. Zo kunnen we er van uit gaan (gesteund op de normatieve bekommernissen die we in het eerste deel aanhalen) dat bovenstaande selectiemechanismen in een multi-etnische samenleving beter uitgevoerd worden door een etnisch gediversifieerde redactie. Als minderheden daarbij visueel in beeld komen, kan dit alleen maar bijdragen aan hun visibiliteit en "opname" in de samenleving.

Dit proces werd overigens reeds vastgesteld bij de tewerkstelling van vrouwen. De correlatie tussen een relatief laag aantal vrouwen en lagere posities enerzijds en de ondervertegenwoordiging en stereotypering van die vrouwen in de berichtgeving anderzijds, werd door verschillende auteurs opgemerkt.⁶⁷ Daarbij moeten wel de diverse beperkende mechanismen van de mediawerking, zoals hierboven beschreven, in acht genomen worden. Hoe hoger de status en de autonomie van de medewerker, hoe meer hij/zij z'n persoonlijke visie op kan leggen en als dusdanig de eenzijdige berichtgeving counteren.⁶⁸ Het programmatype en de structurele organisatie van het mediabedrijf spelen daarbij zeker een rol. Tunstall concludeert dat persoonlijke "invloed" vooral mogelijk is in niet-acualiteitsgenres en dat er meer mogelijkheden zijn binnen niet-commerciële structuur, dan binnen een commerciële.⁶⁹ De aanwezigheid van minderheden als producers, regisseurs, en ook presentatoren, kan dus een belangrijke rol spelen.

In deze context is het goed, kort stil te staan bij enkele cijfers over de tewerkstellingsrepresentatie van minderheden in de mediastructuren. Deze verhandeling levert een bijdrage aan dit onderzoek door de aanwezigheid van presentatoren van een minderheid in kaart te brengen. Verschillende globale en meer gedetailleerde cijfers zijn echter al bekend. Voor de audiovisuele media in de Verenigde Staten wordt het vrij grote cijfer van 18% genoemd. In Europa ligt dit anders. In Nederland werd begin jaren 1990 slechts een vertegenwoordiging van 1% vastgesteld.⁷⁰ Cijfers voor Groot-Brittannië uit 1997, schatten de minderhedenrepresentatie op 6%. Let wel: het gaat om tewerkstelling in de totale media-industrie. Deze cijfers zeggen niets over de functies die deze minderheden innemen of van welke groep ze afkomstig zijn. Vast staat dat slechts een kleine minderheid op redacties of

⁶⁷ THOVERON(G.). *European Televised Women*. In: European Journal of Communication, Vol 1, n°3, 1986. pp. 289-300

⁶⁸ SHOEMAKER (P.J.). REESE (S.D.). *Mediating the Message*. New York, Longman, 1991. p. 72.

⁶⁹ TUNSTALL (J.). *Television Producers*. London, Routledge, 1993. pp. 213-214.

⁷⁰ WITTE (E.). *Op. Cit.*. 2002. p. 167.

hogere functies tewerkgesteld is.⁷¹ Ainsley illustreert bvb. dat op een totaal van 4012 journalisten in de Britse geschreven pers, er slechts 20 (!) van een etnische minderheid zijn.⁷²

1.2.3 De presentator/presentatrice

Van de bovenvermelde theorieën over *personalities* naar presentatoren is slechts een kleine stap. De meerderheid van de media-*personalities* zijn namelijk presentatoren of presentatrices van één of meerdere programma's. Omgekeerd is het niet uitzonderlijk dat *personalities* uit andere sferen (entertainment, sport, bedrijfsleven, ...) in de media terechtkomen als presentator. In dit deel trachten we dan ook tot een afdoende definiëring te komen van “de presentator/de presentatrices”. Dat dit een moeilijke afweging wordt zagen we hierboven al. De essentiële *skill* die nodig is om een mediaberoep af te bakenen is onmogelijk te bepalen. Bovendien bestaan er zoveel verschillende “presentatoren” en kan de term op zoveel verschillende manieren ingevuld worden, dat definiëring haast onmogelijk wordt.

Vast staat dat presentatoren (in welke betekenis dan ook) integraal deel uitmaken van de *narrative* van televisieprogramma's. Doorheen presentatoren (*personalities*) wordt een fictieve band met de kijker gecreëerd. Deze band kan allerlei vormen aannemen. Zo wijst de formele houding (kleren, houding) van nieuwslezers op een zekere gedistantieerdheid, die de nieuwsberichten een waarheidsgetrouw, want “serieus”, aura meegeeft. Ook zaken als plaatsing van het publiek, opbouw van het decor, etc. vervullen vaak een proximateitsbevorderende functie.⁷³

Aangezien er verschillende genres en *narratives* zijn, zijn er ook een hele resem verschillende presentatoren. In z'n handboek voor *Radio en Television Announcing*, haalt Stuart W. Hyde de rollendiversiteit aan die een presentator kenmerkt:

“He is, at one time, the door-to-door salesman, and, at another, the personal representative of a large and prestige-conscious corporation; he is the man who steps on the stage to introduce the next vaudeville act, and he is the “chorus” who interprets the events of a great play; he is the gossip on the party line, and he is the renowned authority on Russia, disarmament, and nuclear fall-out; he is the introducer of the latest and most transient “pop” tunes, and he is the describer of

⁷¹ N.N., *Labour Force Survey 1997*. London, National Statistics, 1998.

⁷² AINLEY (B.). *Black Journalists. White Media*. Stoke-on-Trent, Trentham, 1998.

⁷³ BURTON (G.). *Op. Cit.*, pp. 99-103.

the most sublime music ever created; he is the man sitting next to you at the fights who knows the backgrounds of the contestants, and he is the authority who predicts the probable winners in any sports event from tennis to baseball; he asks your questions for you on an interview show, and he moderates for you on quiz and panel programs.”⁷⁴

In onderstaande paragrafen, proberen we op basis van eigen ervaring en aanzetten in de literatuur (mediahandboeken) een aantal categorieën op te stellen, op zoek naar gemeenschappelijke kenmerken.

Bekijken we de terminologie die gebruikt wordt om “presentatoren” aan te kondigen vallen verschillende termen op. In Groot-Brittannië heeft men het over “the moderator”, “host”, of “presenter”; in Noordelijk België en Nederland wordt dat “presentator”; “gastheer/gastvrouw” of “omroepster”; in Frankrijk “présentateur/présentatrice” en/of “animateur/animatrice”; in Duitsland wordt de term “moderator” verkozen. Daarnaast zijn er nog specifieke termen, denken we bvb. aan “weerman”, “weervrouw” of “nieuwsanker”.

Allen lijken ze één ding te bevestigen: de centrale rol van de presentator. Zoals hierboven aangehaald is één van de voornaamste rollen van de presentator het creëren van een, visuele of auditieve, band met de kijker. Het gaat dan ook om een centrale, belangrijke functie in de legitimerende werking van de media. Om die reden ook zijn presentatoren/presentatrices dun gezaaid. Slechts een kleine schare individuen werkt als presentator.

Dit is dus een eerste algemene vaststelling die we kunnen maken over presentatoren: ze vervullen een centrale, dragende rol in het programma.

Kijken we vervolgens een niveau verder, dan stellen we vast dat een presentator verschillende, elkaar vaak overlappende, functies vervult. In algemene termen kunnen we zeggen dat een presentator een programma “in goede banen leidt.” Hij/Zij stelt de verschillende items voor, kondigt gasten aan, en vervult daardoor een centrale rol. Dit wil niet zeggen dat de presentator daarbij altijd de leiding geeft. Afhankelijk van de *format* kan het net zijn dat de presentator een *underdog*-positie inneemt. Verschillende, elkaar constant overlappende, functies zijn te onderscheiden:

⁷⁴ HYDE (S.W.). *Television and Radio Announcing*. Boston, Houghton Mifflin Company, 1959. p. 3.

- Modereren: in de Duitse context (cf. supra) betekent modereren evenveel als presenteren in de algemene zin. In de andere context, gaat het om gesprekken of discussies tussen verschillende gasten. De presentator modereert het gesprek of het debat, en leidt het in goede banen.
- Lezen: Vooral toepasbaar op nieuwslezers. Deze leest de nieuwsberichten *on air* voor, en is, zoals eerder gezegd, het referentiepunt tussen "nieuws" en "publiek". Als we een hiërarchie zouden kunnen opmaken van de verschillende presentatoren, komen nieuwslezers zeker in de hoogste regionen voor. Door het gewicht (actualiteit) van de uitzending die zij presenteren (en de vermeende invloed die daaruit voortvloeit), staan zij hoog aangeschreven. Vaak overlapt het "lezen" met de volgende functie:
- Interpreteren/uitleggen/verduidelijken: De presentator licht bepaalde zaken toe, en serveert ze in "hapklare brokken". Die verduidelijking wordt voorbereid in het complexe productieproces zoals we het hierboven schetsten. Deze functie is toepasbaar op alle presentatoren, maar wordt het meest in verband gebracht met nieuwslezers, of bvb. weerankers. Ook weerankers hebben overigens een belangrijke positie in de presentatorenhiërarchie.
- Leiden: Vooral toepasbaar op quiz- en andere spelprogramma's. De presentator stippelt de regels uit, stelt de vragen, etc..
- Aankondigen: een presenter kan ook zuiver de rol van aankondiger van andere programma's vervullen. Deze rol werd geformaliseerd in "de omroeper (meestal: omroepster)".
- Verkopen: Sommige presentatoren en/of presentatrices hebben expliciet als doel te verkopen. Voorbeelden zijn teleshopprogramma's of koopkanalen. Vanzelfsprekend vervullen deze presentatoren ook de andere rollen (aankondigen, verduidelijken, ...), maar het commerciële doel primeert. In zekere zin geldt dit voor omroepsters ook, daar zij het programma trachten te "verkopen" aan een zo groot mogelijk publiek.
- Entertainen: Bij sommige presentatoren domineert de entertainmentfunctie. Voorbeelden zijn *stand-up comedians* die hun eigen show krijgen.
- Etc.

Vanzelfsprekend is deze lijst niet exhaustief. Er orde in brengen lijkt ook erg moeilijk. Als er in het wetenschappelijke onderzoek al classificaties gebeurden van de rollen die

mediaprofessionals aan zichzelf toekenden, was dit uitsluitend op het vlak van de journalisten.⁷⁵ Toch kunnen we enkel essentiële punten destilleren uit bovenstaande pagina's:

De presentator...

- Vervult een essentiële rol in de narratieve lijn van een televisieprogramma.
- Hij/zij creëert, door de centrale plaats van zijn/haar "*constructed persona*" in het programma, een belangrijk referentiepunt, dat als hoofddoel heeft de fictieve band tussen programma en kijker te bewerkstelligen.
- Afhankelijk van de *format*, de bedrijfscultuur en de persoonlijkheid van de presentator, modereert, interpreteert, verduidelijkt, leest, verkoopt, leidt, entertaint hij/zij en kondigt hij/zij aan. Hij/zij is dus de laatste schakel in het verwerkings- en presentatieproces van de media.
- Door die belangrijke rol, is de presentatorenpositie vaak een elitepositie, vooral in nieuwsprogramma's.

Een goed voorbeeld van een presentator is "het weeranker". Een term die opkwam als complement aan "nieuwsanker", de centrale nieuwslezer(s) van een zender. Vaak gaat het om wetenschappelijke medewerkers van klimatologische instituten. Voor hun presentatiewerk op televisie construeren ze echter een "mediapersoonlijkheid", die het wetenschappelijke element koppelt aan de (onder commerciële premissen liefst zo aangenaam mogelijke) band met de kijker. Het *serieux* van de weerformat, zorgt bvb. voor veel formelere kledij dan bvb. de presentatoren van een humorprogramma. Weerankers houden zich vooral bezig met lezen en verduidelijken. Ze gidsen de kijker op een zo duidelijk mogelijke manier door een "moeilijk" onderwerp, door het "aflezen" van een tekst. Dat een entertainende rol daarbij niet geschuwd wordt, bewijst het *showelement* dat al verschillende jaren opgang maakt in de weerpraatjes. Op deze manier worden ook de weerankers echte *personalities*, zoals hun populariteit bewijst.

1.2.3 Besluit

In de bovenstaande pagina's konden we vast stellen dat een resem productiefactoren, van het institutionele tot het persoonlijke niveau, de contentproductie van de media beïnvloeden. Al deze factoren spelen een rol in de constructie van de manier waarop binnen de organisatie tegenover minderheden wordt aangekeken, hoe de berichtgeving erover gebeurt, etc.. Bij ons

⁷⁵ Zie ondermeer: WEAVER (D.). WILHOIT (C.G.). *Journalists: Who are they really?* In: Media Studies Journal. Jg. 6, nr. 4, 1992. pp. 63-80.

onderzoek naar de representatie van "gekleurde" presentatoren zullen we dus met deze factoren rekening moeten houden.

1.3 De massamedia en de representatie van minderheden: functies, gebreken en knelpunten.

Hoewel het niet de uiteindelijke bedoeling is, gaan we in dit deel op zoek naar het antwoord op de vraag *waarom?* Bij deze verhandeling gaan we er namelijk van uit dat een evenwaardige representatie van minderheden onder het presentatorenkorps, een positieve functie kan vervullen bij de integratie van minderheden in de samenleving. In dit deel onderzoeken we dit dan ook. We gaan vanuit een functionalistische invalshoek na welke functies de massamedia kunnen vervullen bij de integratie van minderheden. We gaan na hoe het representatieproces werkt en welke gevolgen dit heeft voor de beeldvorming van minderheden in de media. Dit koppelen we aan de theoretische studies rond stereotypering en “nieuw-racisme”.

Op die manier verkrijgen we een theoretische grond om de onderzoeksvragen (zie inleiding) over de aanwezigheid van “gekleurde” presentatoren te ondersteunen. We gaan hier bovendien een niveau verder dan het vorige hoofdstuk. Waar we daarin de productiecontext van de media schetsten, nemen we nu de output, geproduceerd binnen die context, onder de loep. Welke functies kan die output vervullen en hoe werkt het beelvormingsproces zijn de vragen die beantwoord worden.

1.3.1 De massamedia en minderheden: een functionalistische analyse

1.3.1.1 Model

In een klassiek werk uit 1948 haalt Laswell drie mogelijke functies aan voor de media⁷⁶:

1. *Surveillance*: bedreigingen (negatief) en mogelijkheden (positief) voor de (harmonie van de) samenleving lokaliseren
2. *Correlation*: de verschillende delen van de samenleving moeten gecorreleerd worden in de interactie met de omgeving
3. *Transmission*: De media dienen als doorgeefluik van bvb. het culturele erfgoed of de socioculturele waarden van de samenleving.

⁷⁶ LASWELL (H.). *The Structure and Function of Communication in Society*. In: SCHRAMM (W.). ROBERTS (D.F.). *The Process and Effects of Mass Communication*. London, University of Illinois Press, 1971. pp. 84-99.

Hoe kunnen we dit nu vertalen naar het onderwerp van de verhandeling? Als de media de eerste functie correct invullen, dan moeten de media in de samenleving op zoek gaan naar de minderheden en ze “definiëren”. De tweede functie moet leden van de samenleving helpen om rekening te houden met de verschillende minderheden en er op een bepaalde manier op te reageren (positief of negatief). In de derde functie moeten de media een bepaalde gemeenschappelijke historisch/culturele/sociale basis aanbieden en die doorgeven aan alle leden van de samenleving, ook de minoriteiten erin.⁷⁷

Laswell werkt dit verder uit, en merkt het volgende op:

*“In gauging the efficiency of communication in any given context, it is necessary to take into account the values at stake, and the identity of the group whose position is being examined. In democratic societies, rational choices depend on [...] communication; and especially upon the equivalence of attention among leaders, experts, and rank and file”*⁷⁸

Met andere woorden als een bepaalde groep geïdentificeerd wordt binnen de samenleving, moet een consistent beeld over die groep verspreid worden langsheen de verschillende instituties van de samenleving. Dit is zeker het geval als de geïdentificeerde groep als een bedreiging wordt opgevat.

De integratiefunctie van de media snijdt door de bovenstaande typologie. Wil een integratiebeleid via de media effectief zijn, moet het met alle eigenschappen van de verschillende functies rekening houden. Een vrij recente, functionalistische uitwerking van de minderhedenproblematiek is te vinden in het werk van Detant. De integratiefunctie van de media wordt er geplaatst op het kruispunt van een informatieve, educatieve, expressieve en ontspanningsfunctie.

- **Informatief.** Informatie over minderheden enerzijds, informatie voor minderheden anderzijds.
- **Educatief.** Verschaffen van praktische informatie en bvb. gemediatiseerd taalonderwijs kunnen hier aangehaald worden.

⁷⁷ WILSON (C.C.). GUTIEREZ (F.). *Op. Cit...* London, Sage, 1985. p. 33.

⁷⁸ LASWELL (H.). *Op. Cit.* P. 99

- **Expressie.** Minderheden moeten op een gelijkwaardige manier, in alle programma's aan het woord komen. Symbolisch belangrijk, zowel voor de minderheden zelf als voor omringende samenleving.
- **Ontspanning.** Als vorm van tijdverdrijf.⁷⁹

Vanuit de Amerikaanse onderzoekstraditie kunnen we hier nog een economische functie aan toevoegen.⁸⁰ Zoals reeds hierboven aangehaald valt het belang van de advertentiemarkt op de programmering en profilering van de televisiezenders niet te onderschatten.

1.3.1.2 Belang

Een functionalistische analyse van de massamedia brengt vanzelfsprekend een aantal problemen met zich mee. Verschillende auteurs wijzen op de onkritische (systeembevestigende) en onempirische houding die het functionalisme kenmerkt.⁸¹

Toch is de functionalistische redenering handig in deze context.

Eerst en vooral wijst ze op de nood van een degelijk en geïntegreerd mediabeleid ten opzichte van minderheden. Dit beleid moet niet alleen de minderheden op oog hebben, maar ook de "autochtonen":

*"De media zouden enerzijds autochtonen moeten vertrouwd maken met de aanwezigheid van migranten, met het culturele erfgoed van deze mensen, en anderzijds de migranten moeten helpen om zich thuis te voelen in de sociale omgeving waarin ze leven."*⁸²

Beleidsinitiatieven i.v.m. de representatie van allochtone presentatoren mogen dus niet op zichzelf staan. Een degelijk beleid terzake, omvat veel meer dan dat deelaspect alleen. Dit neemt echter niet weg dat aanwezigheid van verschillende allochtone presentatoren vanuit functionalistisch oogpunt vele voordelen met zich meebrengt. De belangrijke, centrale plaats die "de presentator" inneemt in allerlei programma's, maakt dat verschillende functies overbrugd worden. Zo kan de aanwezigheid van een allochtone presentator in een

⁷⁹ DETANT (A.). *Een onderzoek naar de rol van de media bij de integratie van migranten. Case-study: de Arabische frequentie in Brussel*. Brussel, 1991. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling. pp. 70-73

⁸⁰ WILSON (C.C.), GUTIERREZ (F.). *Op. Cit.*. p. 36.

⁸¹ BOYD-BARRET (O.). *Early theories in Media Research*. In: BOYD-BARRET (O.), NEWBOLD (C.) (eds.). *Approaches to Media. A Reader*. London, Arnold, 1995. pp. 72-73.

⁸² DETANT (A.). *Op. Cit.*. p. 68.

entertainmentprogramma een loutere entertainmentfunctie vervullen, maar is het ook zo dat de expressieve en correlerende functie ingevuld wordt:

*"Doordat ze "erbij horen" zullen ze ook een positieve bijdrage kunnen leveren aan de maatschappelijke evolutie."*⁸³

Een meer empirische grond voor onze probleemstelling vinden we in het volgend hoofdstuk.

1.3.2 Beeld- en identiteitsvorming van minderheden in de media

*"At the same time, however, the media can also serve to affirm social and cultural diversity and, moreover, provide crucial spaces in and through which imposed identities or the interests of others can be resisted, challenged and changed."*⁸⁴

In dit deel van de theorie gaan we op een geheel andere manier in op de probleemstelling. Bovenstaande delen focusten vooral op de (ideaaltypische) context van de mediaproductie. In dit deel bekijken we de *text* die in die context voortgebracht wordt. Waar we er hierboven uitgingen van een *realiteit* die de media (al dan niet vertekend) weergeven, laten we deze hypothese hier ten dele vallen. We onderzoeken op welke manier de media een bepaald discours uitdragen dat de "realiteit" construeert, en er dus onze kennis van (mee) bepaald. We betreden m.a.w. het pad van de culturalistische analyse van de media.

1.3.2.1 Presentatie/Representatie

Gramsci's hegemonie-concept is erg belangrijk als we het hebben over de manier waarop de media de realiteit (re)construeren. Waar de klassiek marxistische auteurs economische determinanten verantwoordelijk achten voor de opgelegde (kapitalistische) mechanismen van de superstructuur, staat bij Gramsci veel meer het discours centraal. De heersende ideologie wordt hegemonisch gereconstrueerd in de verschillende instellingen, in het discours, etc.. Zowel het bewuste als het onbewuste niveau krijgen hier dus aandacht.⁸⁵ Populaire cultuur, in het bijzonder televisie, verdient daarbij zeker aandacht. De manier waarop de heersende

⁸³ DETANT (A.). *Op. Cit.*, p. 71.

⁸⁴ COTTLE (S.). *Media Research and Ethnic Minorities: Mapping the Field*. In: COTTLE (S.). *Ethnic Minorities and the Media*. London, Sage, 2000. p. 2.

⁸⁵ HALL (S.). *The Rediscovery of Ideology: Return of the Repressed in Media Studies*. In: GUREVITCH (M.) et al. (eds.). *Culture Society and the Media*. London, Methuen, 1982. pp. 56-90.

ideologie gereconstrueerd wordt in de alledaagse routine, en wat gepercipieerd wordt als waarden van het "gezond verstand", zijn ook voor Gramsci uiterst belangrijk.⁸⁶

Essentieel daarbij is de mediaoutput als een *text* te beschouwen. Zoals bvb. Fiske voorstelt, wordt een televisieprogramma een *text*, op het moment van "contact" tussen publiek en het programma. De betekenis die het (de) publiek(en) daarbij aan het televisieprogramma heeft, constitueren de *text*. Verschillende lezingen (betekenissen) zijn dan ook mogelijk (polysemie), en de betekenis die er op een bepaald moment aan gegeven wordt, is afhankelijk van de context van de ontvanger (achtergrond, andere *texts*, ...).⁸⁷ Bij verschillende programma's vormt de presentator één van de essentiële onderdelen waarmee de *text* tot stand komt. Het inschakelen van minderheden op deze positie kan dus belangrijk zijn.

Stuart Hall onderscheidt een proces van encoding, en één van decoding. De encoding van de mediatext gebeurt op het niveau van de productie. Het gaat m.a.w. om het hierboven beschreven, aan verschillende invloeden onderhevige contentproductieproces. De decoding gebeurt bij het publiek. Dit publiek kan inderdaad de mediatext anders decoderen, dan bij de encoding de bedoeling was. Toch gebeurt dit binnen de grenzen van een dominant framework. Dit framework weerklinkt in de werking en het productieproces van de media, en wordt aldus ingebed in de geëncodeerde mediatext. Het gaat om de zgn. *preferred reading*.⁸⁸

Op basis hiervan, kan de minderhedenproblematiek benaderd worden. We kunnen nu immers nagaan op welke manier minderheden voorgesteld worden in de mediatext en hoe dit zich lieert aan de dominante maatschappelijke visie en praktijken ten aanzien van die minderheden. Daarvoor is echter eerst enige inzicht nodig in termen als stereotypering en racisme.

1.3.2.2 Stereotypering en (Nieuw)-Racisme

Stereotypering is een populaire (gepopulariseerde) notie wanneer het over de representatie van etnische minderheden en andere groepen gaat. Dyer maakt het onderscheid tussen types en stereotypes. Ook types dienen om de ons omringende wereld te classificeren, maar stereotypes doen dit op basis van een aantal simpele, gemakkelijk te herkennen

⁸⁶ GITLIN (T.). *Prime time Ideology: the hegemonic Process in Television Entertainment*. In: NEWCOMB (H.). *Television: the critical View*. New York, Oxford University Press, 1994. pp. 515-517.

⁸⁷ FISKE (J.). *Television Culture*. London, Methuen, 1987. pp. 202-204.

⁸⁸ HALL (S.). *Coding and Encoding in the Television Discourse*. In: HALL (S.). *Culture, Media, Language*. London, Hutchinson, 1980. pp. 197-208.

kenmerken van een persoon. Die kenmerken worden gesimplificeerd, uitvergroot, en geëxtrapoleerd naar een volledige groep. Personen in die groep kennen we zo enkel nog via het stereotype. Stereotypes essentialiseren dus een bepaald verschil.

Een tweede kenmerk van stereotypes, is dat ze een bepaalde "splitsing" teweegbrengen en ondersteunen. Ze trekken grenzen in de sociale realiteit en ondersteunen dus de instandhouding en de reproductie van de sociale orde. Stereotypes creëren nl. een symbolische grens tussen "wat normaal wordt geacht"-Ons-en wat dat niet is-De ander-. Het spreekt voor zich dat hier ook element van ongelijke machtsverdeling meespeelt. De dominante (politieke, economische, maatschappelijke, etc.) groep bepaald de beeldvorming over de andere groep. De eigen wereldvisie en daaraan gekoppelde, geconstrueerde, realiteit wordt als enige normale en natuurlijke gezien, en vertaald in stereotypen.^{89,90}

Hoewel stereotypering op verschillende manieren een gedegen inzicht gaf in de manier waarop de media met minderheden omgaan (zie ook verder), is het concept toch niet hét ideale. Shohat en Stam wijzen op de tekortkomingen⁹¹:

1. Essentialisme. Stereotypes hebben het uitsluitend over beeldvorming. Vaak leidde dit tot een erg essentialistische visie op die beelden, en werd bvb. iedere in beeld gebrachte zwarte aanzien als onderhevig aan het stereotype.
2. A-historisch. Het stereotypeconcept wordt vaak erg a-historisch gebruikt en als statisch en onveranderbaar naar voren geschoven. Allerlei verschuivingen zijn echter mogelijk. Zoals reeds gesteld speelt een machtsbelang mee in de werking van stereotypes. Verschuivingen in de machtsstructuur kunnen aldus verschuivingen in de stereotypes teweegbrengen.
3. Persoonlijkheidsfocus. Stereotypes richten zich op het individu en beeldvorming van personen. Daardoor mist het concept de hele discursieve constellatie waarlangs racisme (cf. infra) op constante basis gereproduceerd wordt. Daardoor mist het bvb. ook de manier waarop bepaalde instituties (godsdienst, staatsapparaten, ...) verkeerd gerepresenteerd worden. Denken we bvb. maar aan de manier waarop Afrikaanse traditionele godsdienstbeleving als een niet gelegitimeerde cultuuruiting (oraal eerder

⁸⁹ HALL (S.). *The Spectacle of the Other*. In: HALL (S.). Representation: cultural representations and signifying practices. London, Sage, pp. 257-259.

⁹⁰ Het spreekt voor zich dat het hegemonieconcept van Gramsci, hier ten dele in te herkennen is.

⁹¹ SHOHAT (E.). STAM (R.). *Unthinking Eurocentrism: multiculturalism and the media*. London, Routledge, 1994. pp. 198-204.

niet schriftelijk, bijgeloof eerder dan wetenschappelijk, lichamelijk (dansen) eerder dan geestelijk, ...) voorgesteld wordt.⁹²

Vragen over de representatie van minderheden raken onvermijdelijk ook aan de concepten "racisme" en "ras". Hoewel de term "ras" terug te voeren is tot wetenschappelijke experimenten tijdens de Verlichting, is het toch vooral in de context van het Europese imperialisme en kolonialisme dat ze haar betekenis kreeg. In die periode werden raciale onderscheiden gehanteerd om een onderdrukkend machtssysteem te legitimeren, en de ander vanuit de premissen van dat systeem te "kennen".⁹³ Dat dit alomvattend gebeurde toont bvb. het werk van Saïd aan. De Westerse imperiale dominantie wordt gereconstrueerd in vrijwel ieder cultureel artefact (van het wetenschappelijk onderzoek tot Verdi's *aïda*), en houdt zodoende het dominantiesysteem in voege.⁹⁴ Een ander bekend voorbeeld van (klassiek-)racistische theorievorming is het werk van Gobineau (1853). Gobineau maakt een duidelijk onderscheid tussen de verschillende rassen en attribueert ze met allerlei socio-culturele kenmerken. Zo is het "blanke" (arische) ras technisch superieur, utilitair, materialistisch en gericht op verovering. Het "zwarte" en "gele" ras is dan weer intellectueel en spiritueel, maar vooral ongeciviliseerd. De laagste positie wordt ingenomen door het "zwarte" ras. Civiliseren kon alleen gebeuren door het blanke ras te mengen met de andere twee.⁹⁵ Dat die opdeling vandaag nog doorschemert stelden verschillende auteurs vast (zie verder).

Expliciet, essentialistisch racisme heeft sinds de Tweede Wereldoorlog en de holocaust aan belang ingeboet. Sinds de jaren 1980 wijzen verschillende auteurs echter op een nieuwe vorm van racisme. Dit nieuw-racisme boogt niet langer op het mobiliseren van biologische verschilpunten. In plaats daarvan worden minderheden als "anders" voorgesteld. Etniciteit en zgn. diepgewortelde culturele verschillen worden primordiaal.⁹⁶

*"The concept of race arises through the naturalization of social differences. Regarding cultural diversity in natural terms can only ensure that culture acquires an immutable character, and hence becomes a homologue for race."*⁹⁷

⁹² Zie: MBITI (J.S.). *African Religions and Philosophy*. Oxford, Heinemann, 1969.

⁹³ COTTLE (S.). *Op. Cit.* p. 4.

⁹⁴ ASHCROFT (B.). AHLUWALIA (P.). *Edward Said: the Paradox of Identity*. London, Routledge, 1999. pp. 97-105.

⁹⁵ POPEAU (J.). *Race/Etnicity*. In: JENKS (C.) (ed.). *Core Sociological Dichotomies*. London, Sage, 1998. p. 168.

⁹⁶ BARKER (M.). *The new Racism*. London, Junction, 1981. p. 11.

⁹⁷ MALIK (K.). *The Meaning of Race*. London, Macmillan, 1996. p. 150.

In het (publieke) discours wordt dit vertaald in het typeren van (potentiële) migranten, asielzoekers, vluchtelingen en etnische minderheden als culturele "outsiders" die buiten de traditionele (mythische, geconstrueerde) werkelijkheid van de dominante levenswijze vallen.⁹⁸

Een resem auteurs onderzocht al het bovenstaande op het niveau van de *mediatext*. Hoewel de overgrote meerderheid van de (hedendaagse) mediaprofessionals een persoonlijke visie hebben die in niets aan de racistische denkbeelden attendeert, reproduceert het mediasysteem toch telkenmale een negatieve visie van "de ander".⁹⁹ In de verschillende onderzoeken kwamen diverse stereotype beelden naar boven. Klassiek in dit register is het werk van Donald Bogle. In de cinematografische representatie van zwarten, onderscheidt hij vijf, steeds terugkerende, stereotypen:

- *Toms*. De "goede zwarten". Hoewel steeds uitgesloten en vernederd, blijven ze rustig, gelovig, altruïstisch, etc..
- *Coons*. Zwarten "waar niets mee aan te vangen valt". Lui en op een vernederende manier grappig. Doen dit ondermeer door hun taal.
- *The Tragic Mulatto*. Vrouw met "gemengd bloed". Het zwarte aspect maakt haar exotisch-erotisch, het blanke maakt haar aanvaardbaar voor blanke mannen. Het zwarte aspect laat haar echter telkens ten onder gaan.
- *Mammies*. Prototype van de zwarte dienstmeid. Groot, gezet en bazig. Enige doel in het leven is het dienen van de blanke "meesters".
- *Bad Bucks*. De slechte zwarte. Constant agressief en sterk. Vaak gemengd met een overbenadrukking van het seksuele aspect (denken we maar aan de "niggers", die in verschillende hedendaagse misdaadfilms opduiken).¹⁰⁰

Een ander voorbeeld komt van Shohat en Stam. Met hun analyse van de beeldvorming in een uitzending van de Amerikaanse documentairereeks *The Tom Brokaw Report* illustreren ze de verschuiving die racistische stereotypes kunnen doorlopen. De uitzending, over immigratie naar de Verenigde Staten, maakt een duidelijk onderscheid tussen *good ethnics* (Aziaten

⁹⁸ COTTLE (S.). *Op. Cit.* p. 5

⁹⁹ HALL (S.). *The Whites of Their Eyes*. In: DINES (G.). HUMEZ (J.M.). Gender, race and Class in Media. London, Sage, 1995. p. 20.

¹⁰⁰ HALL (S.). *The Spectacle of the Other*. In: HALL (S.). Representation: cultural representations and signifying practices. London, Sage, p. 251.

(d.w.z. Koreanen) en Russische Joden) en *bad ethnics* (“zwarten” en “latinos”). In de uitzending:

- Komen zwarten en latino’s nagenoeg niet aan het woord, en dan enkel om over andere minderheden te spreken (hoe goed de Koreanen zijn).
- Wordt over racisme, kolonialisme, slavernij, etc. niet gesproken.
- Wordt de voorgeschiedenis en historische factoren rond de zwarte en “latino-gemeenschappen niet gesproken.
- Komen blanken in beeld als de experts, degenen die beoordelen van op afstand.¹⁰¹

De hiërarchische categorisering van ondermeer Gobineau, wordt hier gereproduceerd. De posities zijn veranderd (“geel” is opgeschoven), maar het categoriseringsmechanisme blijft bestaan. De superioriteit van het “blanke ras” wordt niet meer letterlijk bevestigd, maar wordt wel verondersteld.

Alvarado et al. schetsen vier categorieën die meer attenderen aan de mediapraktijk. Minderheden komen in beeld als zijnde: (1) exotisch (2) gevaarlijk (3) grappig (4) “te beklagen”.¹⁰² Het mag duidelijk zijn dat hierop een aantal programmagenres te enten zijn (zie ook verder).

Op het vlak van nieuw-racisme onderzocht Van Dijk ondermeer de beeldvorming over minderheden. Hij stelt ondermeer vast dat er een hele resem topics bestaat over een hele resem onderwerpen, maar dat bij het onderwerp “minderheden” de mogelijkheden beperkt blijven tot:

- Nieuwe (illegale) immigranten komen (er) aan
- Het politieke antwoord op immigratie
- Problemen wat betreft opvang (huisvesting, etc.)
- Sociale problemen (welvaart, etc.)
- Het antwoord van “de bevolking”
- Culturele classificering: op welke manier zijn de nieuwkomers anders?
- Negatieve classificering: op welke manier wijken ze af van de norm?
- “Bedreiging”: drugs, geweld, prostitutie, ...
- Het politieke antwoord: immigratie stoppen, uitzettingen, etc.

¹⁰¹ SHOHAT (E.). STAM (R.). *Op. Cit.*, p. 200.

¹⁰² ALVARADO (M.). GUTCH (R.). WOLLEN (T.). *Learning the Media*. London, Macmillan, 1987.

- Conflicten¹⁰³

Hierbij mag het duidelijk zijn dat negativiteit de hoofdmoot van de berichtgeving uitmaakt.

Op deze manier kunnen we nog ettelijke pagina's vullen met onderzoek naar de representatie van minderheden in de media. Vast staat dat daarbij van grove misrepresentaties sprake is. Minderheden worden als "anders" voorgesteld en afwijkend van de "blanke", "normale" culturele normen. Dit weerspiegelt in de media-output, zowel op het vlak van stereotypen, als in het meer subtielere discursieve niveau.

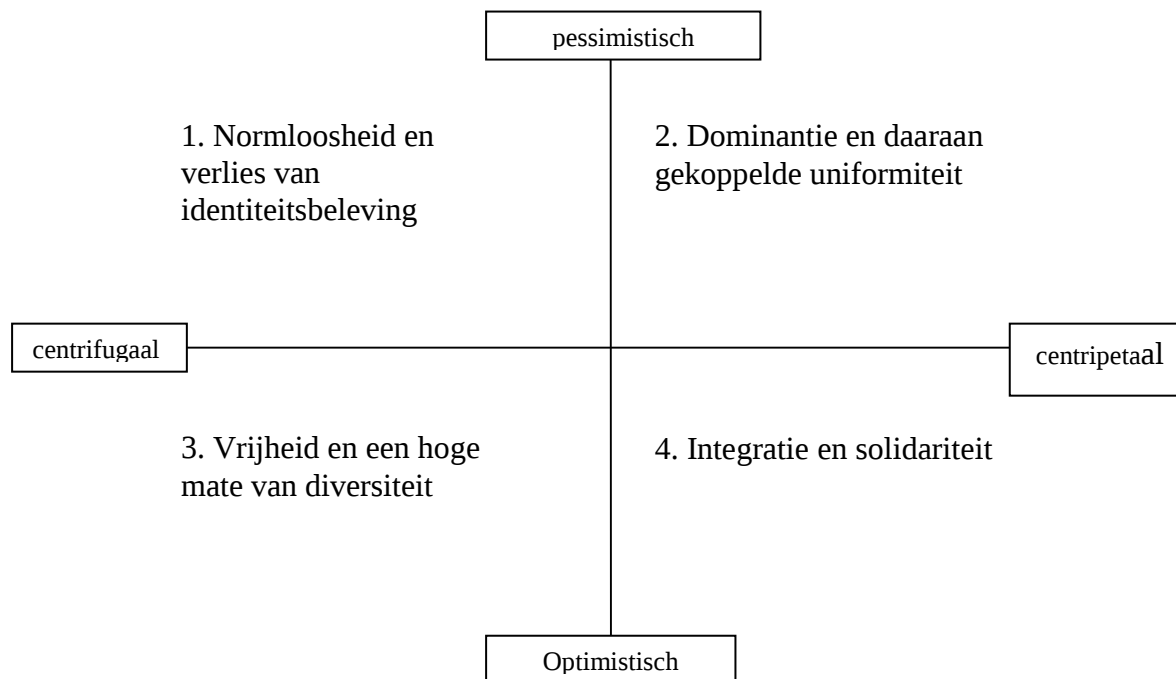
1.3.3 Besluit

De voorgaande pagina's schetsten een beeld van de manier waarop de mediarepresentatie van minderheden werkt, en hoe daarbij de realiteit "ge(re)construeerd" wordt in functie van de dominante machtsverhoudingen. Het feit dat minderheden zich in achtergestelde maatschappelijke positie bevinden straalt af op de manier waarop ze in de media gerepresenteerd worden.

¹⁰³ VAN DIJK (T.A.). *New(s) Racism: A discourse analytical Approach*. In: COTTLE (S.). Op. Cit., 2000. p. 38.

1.4 Conclusie

In de voorgaande pagina's gebruikten we de beschikbare theoretische literatuur om een zo breed mogelijk kader op te werpen rond de probleemstelling van deze verhandeling. Hieronder brengen we de verschillende standpunten samen. Vanuit theoretisch oogpunt werden op de voorgaande pagina's vrijwel alle standpunten behandeld die in de literatuur circuleren over de rol van de media bij maatschappelijke integratie (in de brede zin van het woord). Mc Quail onderscheidt hierin een verdeling op basis van twee variabelen: centripetaal/centrifugaal en optimistisch/pessimistisch. Waar de verdeling optimistisch (consensusmodel) en pessimistisch (conflicterende belangen) duidelijk mag zijn, verdient centripetaal/centrifugaal enige uitleg. De eerste term benadrukt de eenheidsvormende mogelijkheid die media in zich hebben, de andere de mogelijkheden die de media bieden voor het individu en het individuele. Schematisch ontstaan vier "sferen" die het onderzoek naar media en sociale integratie omvatten^{104,105}:

De vier mogelijke combinaties zijn dus als volgt¹⁰⁶:

¹⁰⁴ Met "omvatten" wordt hier niet bedoeld dat het geleverde schema volledig en alomvattend is. Dergelijke schema's verwaarlozen altijd een groot deel van de nuance, maar zijn handig om de theorie te ordenen.

¹⁰⁵ MC QUAIL (D.). *Op. Cit.*. 1994. pp. 71-72.

¹⁰⁶ *Ibidem*.

1. **Centrifugaal/pessimistisch:** Het gevolg van de centrifugale kracht van massacommunicatie is isolering, normloosheid en een daarmee gepaard gaande kwetsbaarheid van het individu.

Hoewel deze tak van het onderzoek niet expliciet behandeld werd in de voorgaande pagina's, schemert ze er wel in door. Zoals we in het laatste deel van de theorie aantoonen, worden de bestaande maatschappelijke machtsverhoudingen gereconstrueerd in de *meditext*, en worden minderheden vaak "gerepresenteerd" vanuit het dominante, "blanke", racistische perspectief. Aldus zijn de media voor die minderheden een isolerende, uitsluitende factor. Vanzelfsprekend mogen we dit ook niet al té deterministisch stellen. Het proces waarbij die *text* tot stand komt is aan verschillende invloeden onderhevig, en de referentiekaders zijn voor veranderingen vatbaar.

2. **Centrifugaal/optimistisch:** Het centrifugale proces opent mogelijkheden voor modernisering, vrijheid en mobiliteit van het individu.

Deze visie attendeert het minst aan de realiteit van de mediapraktijk. Het gaat om de normatieve modellen die we in het begin van de theorie naar voor brachten. Deze stellen inderdaad allen, dat indien de media op een ideaaltypische manier zouden werken, het representatieprobleem van minderheden er geen zou zijn. Hoewel het om louter theoretische modellen gaat, genieten ze toch van een brede aanhang. Verschillende auteurs wijzen namelijk op het "publieke belang" van de media en de normatieve principes die we aanhaalden, worden gedragen door een resem beleidsmakers en mediaprofessionals.

3. **Centripetaal/pessimistisch:** Het gevolg van het centripetale effect is een erg grote mate van homogenisering en controle. Eén bepaalde visie domineert en doorheen massacommunicatie wordt die visie a.h.w. opgelegd.

Hoewel ook hier moet opgepast worden om niet te vervallen in determinismen, stellen verschillende auteurs, dat vele *mediatexts* rond minderheden en "de andere" op constante basis de belangen van de dominante groep (re)produceren en op die manier de "realiteit" vertekend weergeven.

4. **Centripetaal/optimistisch:** De media werken essentieel centripetaal omdat ze er in slagen verschillende individuen te integreren binnen een bepaald harmonisch systeem.

Dit is één van de uitgangspunten van zowel de normatieve theorie als één van de functies die vaak aangehaald wordt in de functionalistische theorie. Het mag duidelijk zijn dat deze visie het minst attendeert aan de mediapraktijk.

Hoe kunnen we dit alles nu samen brengen binnen de context van het thema van de verhandeling?

Eerst en vooral is het nodig “de presentator” als essentieel onderdeel van de *mediatext* te zien. Verschillende auteurs wijzen inderdaad op de centrale rol die *personalities* in het algemeen, presentatoren in het bijzonder, spelen in de *narrative* van de *mediatext*. Op die manier kunnen we nagaan of de representatieprocessen die we in de theorie beschreven, ook op de presentatoren toepasbaar zijn. Als hypothese kunnen we stellen dat minderheden ondergerepresenteerd zijn als presentator. Hierboven troffen we hiervoor verschillende redenen aan:

- De media-instellingen werken steeds meer onder commerciële prerogatieven. Verschillende auteurs wijzen erop dat die (hoofdzakelijk) advertentiedruk, initiatieven m.b.t. een betere representatie van minderheden bij voorbaat afblokt. Etnische minderheden vormen, door hun veelal gemarginaliseerde socio-economische positie, immers geen interessante afzetmarkt voor adverteerders.
- Eén en ander kan, op het niveau van het productieproces, leiden tot autocensuur en het overnemen van de dominante *frames*. Het routineuze karakter dat de mediapraktijk hierdoor meekrijgt, kan leiden tot terughoudendheid om actie te ondernemen richting etnische minderheden.
- Het globale politieke nationale kader i.v.m. immigratie en integratie, is belangrijk voor de manier waarop de nationale media met de minderhedenproblematiek omgaan. Zonder te veralgemenen, kunnen we hypotheseren dat dit in sommige landen de speelruimte van de zenders beperkt.
- Presentatoren bekleden een “elitaire” positie binnen de mediastructuur. De toegang tot het beroep is erg beperkt en doorspekt van de zgn. *cult of personalities*. Dit maakt het vanzelfsprekend ook een interessante positie voor etnische minderheden.

In de volgende hoofdstukken toetsen we deze theoretische bekommernissen aan de realiteit. Op die manier krijgen we ook een idee van de mate waarin de concrete mediarealiteit attendeert aan de normatieve modellen.

Empirie I: Kwantitatieve analyse

In dit eerste deel van de empirie, gaan we kwantitatief in op de problematiek van de verhandeling. We stellen ons de vraag in welke mate etnische minderheden als presentator of presentatrice aanwezig zijn op de Europese televisiezenders. Hierboven stelden we vast wat we onder de "presentator" verstaan:

"De presentator..."

- *Vervult een essentiële rol in de narratieve lijn van een televisieprogramma.*
- *Hij/zij creëert, door de centrale plaats van zijn/haar "constructed persona" in het programma, een belangrijk referentiepunt, dat als hoofddoel heeft de fictieve band tussen programma en kijker te bewerkstelligen.*
- *Afhankelijk van de format, de bedrijfscultuur en de persoonlijkheid van de presentator, modereert, interpreteert, verduidelijkt, leest, verkoopt, leidt, entertaint hij/zij en kondigt hij/zij aan. Hij/zij is dus de laatste schakel in het verwerkings- en presentatieproces van de media.*
- *Door die belangrijke rol, is de presentatorenpositie vaak een elitepositie, vooral in nieuwsprogramma's."*

Deze bepalingen spelen natuurlijk een rol bij het voeren van de kwantitatieve analyse. Alvorens over te gaan op de feitelijke uitwerking van het kwantitatieve deel, is een inzicht in de gebruikte methode nodig.

1. Methodologie.

1.1 Cases

Welke is de ideale werkwijze tot het bekomen van de kwantitatieve data. Verschillende keuzes moesten gemaakt worden.

Zo was het nodig het onderzoek eerst geografisch af te bakenen. Hoewel er in de titel van de verhandeling gewag gemaakt wordt van een Europese invalshoek, is dergelijke formulering vanzelfsprekend te alomvattend¹⁰⁷.

Eerst en vooral is er het feit dat een grootschalig Europees onderzoek binnen het bestek van een eindverhandeling onhaalbaar is. De aard van de gegevens (etnische afkomst, "presentatoren", ...) maakt van de gegevensverzameling namelijk een erg langzaam proces.

¹⁰⁷ En in wezen ook onbepaalbaar. Wat moet men namelijk onder "Europa" verstaan?

Het is namelijk zo dat “etnische afkomst” een gegeven is dat de meeste werkgevers niet registreren, omdat het door de privacywetgeving beschermd wordt. Ook het aantal presentatoren van een zender is heel moeilijk te achterhalen. Navraag bij verschillende Europese zenders leidde steeds tot een negatief antwoord.

Hierbij komt nog dat we kunnen vaststellen dat de integratieproblematiek zich in een aantal landen sterk manifesteert, terwijl dit bij andere landen veel minder het geval is. Zonder te ontkennen dat onderzoek in alle landen noodzakelijk is, is het zo dat onderzoek in de landen waar de problematiek zich het sterkst stelt, het interessantst is.

Bovendien speelt nog een louter linguïstische reden mee in de keuze van de landen. Programmaschema's, websites, etc. zijn in de meerderheid van de gevallen slechts in één taal beschikbaar. Een extra barrière die bvb. de Noordelijke landen (Finland, Denemarken, ...) uit de selectie weerhield.

De uiteindelijke keuze van de landen ligt als volgt:

- (1) België (Vlaanderen en Wallonië)
- (2) De buurlanden: Frankrijk, Groot-Brittannië, Duitsland, Nederland
- (3) "Zuidelijk" Europa: Spanje
- (4) "Centraal" Europa: Oostenrijk

Een totaal van 8 *cases* wordt dus onderzocht. Deze landen vormen een goede steekproef van het Europese televisielandschap. België en de Buurlanden zijn vanzelfsprekende keuzes. Zeker omdat iedere kijker op een doordeweekse televisieavond kan vaststellen dat de verschillen wat betreft minderhedenrepresentatie erg groot zijn.

Spanje werd dan weer gekozen als meest evidente vertegenwoordigers van Zuid-Europa. Uiteraard speelt de vaak voorkomende negatieve berichtgeving over immigratie naar Spanje een rol, aangevuld met het linguïstische element. Andere landen (bvb. Portugal, Italië of Griekenland) vergen een talenkennis die onmogelijk aan te leren is in het bestek van een eindverhandeling. Dezelfde redenen kunnen we aanhalen bij de keuze van Oostenrijk en bij het niet kiezen van bvb. landen uit Noord- of Oost-Europa.

Een tweede afbakening die moet gemaakt worden is het aantal te onderzoeken zenders. Alle zenders van een land onderzoeken is een onmogelijke opgave in het bestek van een licentiaatverhandeling. Een dergelijk onderzoek impliceert ook dat het aantal landen erg

beperkt blijft. Een onverdedigbare keuze, aangezien we een vergelijkende analyse willen maken.

De uiteindelijke keuze werd bepaald door het kwantitatieve publieksaandeel van de verschillende omroepen. Hoewel op basis van de publieksaandelen geen geldige "effect"uitspraken kunnen gedaan worden, is het wel zo dat deze zenders effectief het meest bekeken worden. We kunnen dan ook veronderstellen dat zij de grootste rol spelen in het realiteitsconstructieproces, en dus ook voor een groot deel de perceptie van etnische minderheden mee bepalen.

Hoewel dit bij geen enkel land moest gebeuren, werd er voor geopteerd de Openbaarrechterlijke Omroep telkens in de lijst van televisiezenders op te nemen. De meeste openbare omroepen voeren namelijk een expliciet beleid in de richting van beeldvorming en etnische minderheden. Bovendien toonden we in het theoretisch deel aan, dat de mogelijkheden voor etnische minderheden bij de Openbare Omroep groter zijn dan bij de commerciële (hoewel de felle concurrentie ook hier (steeds meer) een belemmering is). Een diepgaander analyse van dat beleid van de omroepen volgt in het volgend hoofdstuk.

Volgende zenders werden uiteindelijk geselecteerd:

BELGIË	
(Vlaanderen)	TV1
	VTM
	KETNET/CANVAS ¹⁰⁸
(Wallonië)	RTL-TVI
	TF1
	LA1 ¹⁰⁹
NEDERLAND	
	RTL4
	NED2
	NED1 ¹¹⁰
ENGELAND	
	BBC1
	ITV
	BBC2 ¹¹¹
DUITSLAND	

¹⁰⁸ AUDIMETRIE. Marktaandeel per zender - Jaarlijkse Gemiddelden - Noord 1997/2003.
<http://www.audimetrie.be/audiences/N-MSOEVER.htm>.

¹⁰⁹ AUDIMETRIE. Parts de marché par chaîne - Moyennes Annuelles - Sud 1997/2003.
<http://www.audimetrie.be/audiences/S-MSOEVER.htm>.

¹¹⁰ N.N.. Kijkcijfers. <http://kijkcijfers.community.nl/kijkcijfers/overzicht.php>.

¹¹¹ B.A.R.B.. Annual % Shares of Viewing (Individuals) 1981-2002.
<http://www.barb.co.uk/TVFACTS.cfm?fullstory=true&newsid=11&flag=tvfacts>.

	RTL
	ZDF
	ARD ¹¹²
FRANKRIJK	
	TF1
	FRANCE 2
	FRANCE 3 ¹¹³
SPANJE	TELE5
	ANTENNA3
	TVE1 ¹¹⁴
OOSTENRIJK	
	ORF2
	ORF1
	RTL ¹¹⁵

Aangezien we willen onderzoeken hoeveel presentatoren en/of presentatrices tot een etnische minderheid behoren, hebben we vanzelfsprekend een overzicht nodig van de programma's van de zenders. De programmaschema's van de zenders bieden hier oplossing. Er werd temporeel voor geopteerd om één volledige week onder de loep te nemen. Dit om volgende redenen:

- Programmaschema's vertonen een constante. Het is niet nodig bvb. 1 maand of meerdere maanden te onderzoeken. Eén week volstaat om geldende uitspraken te doen over het volledige programmaschema van een zender. Dit fenomeen behoort tot de strategieën die de mediabedrijven toepassen om het kijkerspubliek (en de daarmee gepaard gaande reclame-inkomsten) te stabiliseren. Week na week op dezelfde dag hetzelfde programma programmeren op hetzelfde uur, wordt horizontale programmering genoemd, het aankweken van kijkgewoontes is er de bedoeling van.¹¹⁶
- Bovendien geldt dat het aantal presentatoren op een zender sowieso beperkt is. Zelfs als het programmaschema een grondige wijziging zou ondergaan, zou het zo zijn dat veel gezichten dezelfde zijn. De sterrencultus en het elitaire karakter van de mediatewerkstelling (zie theoretisch deel) spelen hier inderdaad een rol.

¹¹² ARD. <http://www.ard.de> en <http://www.agf.de>

¹¹³ MEDIAMETRIE. <http://www.mediametrie.fr>

¹¹⁴ IP/CMI. *Television 2001: European Key Facts*. Köln, IP/CMI, 2001. p. 248.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 78.

¹¹⁶ WITTE (E.). *Op. Cit.*, p. 36.

Uiteindelijk werd week 7 van 2004 aan het onderzoek onderworpen. Het gaat om de week van 09/02/2004 tot 16/02/2004.¹¹⁷

Eens de programmaschema's verkregen, diende uitgevist te worden welke programma's van een presentator of presentatrice gebruik maken en welke niet. Het internet bracht hier redding, twee on-line bronnen werden geraadpleegd:

- De televisiegids Euro-TV: <http://www.eurotv.com>;
- De websites van de verschillende televisiezenders.¹¹⁸

Waar nodig werden de omroepen gecontacteerd om uitsluitsel te geven. Uiteindelijk kwamen we zo bij een totale Europese presentatorenpool van 840 presentatoren (= 840 cases).

Komen we dan bij de volgende stap: welke presentatoren zijn van een etnische minderheid en welke niet? Hier zijn, om de reeds aangehaalde reden, het meest problemen vast te stellen. Gelukkig biedt het populaire karakter en de sterrencultus hier relaas. Over de meeste presentatoren is, naast de informatie op de websites van de zenders zelf, enige informatie te vinden op het internet of in de pers (kranten- en tijdschriftinterviews). Waar nodig werden ook hier de omroepen gecontacteerd. Uiteindelijk werd slechts van vijf presentatoren van een etnische minderheid niet alle benodigde informatie gevonden.

1.2 Variabelen

Welke variabelen dienen genoteerd te worden om een antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen? We brengen ze in herinnering:

- "→ Hoeveel presentatoren werken er op een zender? Wat is m.a.w. de totale presentatorenpool?*
- Wat is het aandeel van "gekleurde" presentatoren op de totale presentatorenpool van een zender?*
- Wat is het aandeel van deze presentatoren in de presentatorenpool van een land?*
- Welke programma's presenteren deze presentatoren?*
- Wat is hun geslacht? Zijn het vooral vrouwen, of vooral mannen?*
- Van waar zijn ze vooral afkomstig?*
- Zijn er significante verschillen vast te stellen tussen de verschillende landen?"*

¹¹⁷ De volledige programmaschema's (350 p.) worden, om ecologisch-economische redenen niet in de bijlagen opgenomen. Deze zijn wel op aanvraag via e-mail beschikbaar.

¹¹⁸ Een overzicht van de websites is in de bijlagen opgenomen.

Naast de naam van de presentator, dienen we nog vijf variabelen noteren, om op al deze vragen een antwoord te formuleren:

- Geslacht

Is de presentator in kwestie van het mannelijke of het vrouwelijke geslacht. Niet alleen komen we hier te weten welk geslacht over het algemeen domineert in de presentatorenrol, we kunnen bvb. ook nagaan of de voorkeur uitgaat naar mannelijke, dan wel vrouwelijke presentatoren van een etnische minderheid. Deze gegevens kunnen bvb. handig zijn in verder onderzoek naar de specifieke genderrol van presentatoren.

- Programmatype

"Programmatype" is één van de moeilijkst te definiëren variabelen. Hoe moet men de programma's namelijk gaan classificeren? De meest gedetailleerde optie, zou zijn om van ieder programma een kwantitatieve en kwalitatieve inhoudsanalyse te doen, en op basis daarvan de doorgegeven betekenisclusters en dominante representaties af te leiden. Een onmogelijke opgave.

In zowel de televisie- als "populaire" cultuur bestaat echter een concept waarmee de programmatypes vrij eenvoudig te classificeren zijn. Het gaat om de televisiegenres. Met een genre bedoelen we een programma-identiteit die door zowel publiek als producers (h)erkend wordt. Die identiteit is vooral gerelateerd aan het doel, de vorm en de overgedragen betekenis van het programma.¹¹⁹ Precies dat laatste punt heeft de term ook ietwat gecontesteerd gemaakt. Verschillende auteurs argumenteren dat, als genres toch vooral te maken hebben met de representaties die ze uitdragen, dat die representaties dan ook moeten onderzocht worden, en niet de genres.¹²⁰ In de context van deze verhandeling, levert het genreconcept echter een ideale uitvalsbasis om het programmatype te bepalen.¹²¹

Hoe bepalen we de verschillende genrecategorieën? Categoriseren is in elk geval moeilijk. Intertekstualiteit (verschillende, elkaar overlappende *texts*) is eigen aan een populair medium als televisie.¹²² Onze basis vinden we in de genreclassificatie die het Britse ITC toepast (zie het laatste hoofdstuk). Het ITC onderscheidt de volgende categorieën: drama, entertainment

¹¹⁹ MC QUAIL (D.). *Op. Cit.*, 1994, p. 263.

¹²⁰ BURTON (G.). *Op. Cit.*, p. 32.

¹²¹ Waarmee niet gezegd is dat een veel diepgaander (kwalitatief) analyse nutteloos is. Het zou bvb. erg interessant zijn om de rol van etnische minderheden in de *text* van de verschillende genres te bepalen, en dit te linken aan de dominante *text* over minderheden in het algemeen. Dergelijk onderzoek is echter niet mogelijk zonder de nodige basisgegevens, die deze verhandeling (ten dele) tracht te achterhalen.

¹²² Zie ondermeer: FISKE (J.). *Understanding Popular Culture* London, Routledge, 1989.

(onderverdeeld in humor, muziek, spelprogramma's), sport, nieuws, actualiteiten, "opvoeding", religieuze-, kunst- en jeugdprogramma's.¹²³ Verschillende van deze programma's functioneren zonder presentator. Zo kunnen we ervan uitgaan dat de vele soaps, die onder de categorie "drama" vallen, niet gepresenteerd worden. Op basis van de beschrijvingen van de programma's die in de programmaschema's opgenomen werden (zie bijlagen) bouwen we de classificatie van het ITC uit tot onderstaande lijst. Het was daarbij expliciet de bedoeling een zo breed mogelijke categorisering op te maken.

1. Lifestyle

Geen enkele van de categorieën van het ITC lijkt lifestyle-programma's een plaats te geven. Hoewel deze programma's elementen uit alle categorieën combineren, plaatsen we ze in een afzonderlijke categorie. De opgang en populariteit van deze programma's verantwoordt deze keuze. Auteurs uit de politiek-economische school, zien lifestyle-programma's overigens, als een onderdeel van de strategie om mediaproducten zoveel mogelijk af te stemmen op de markt. Door de sterke ondersteuning die dergelijke programma's bieden aan het consumerisme, brengen ze dit teweeg.¹²⁴ Over het algemeen kunnen we inderdaad stellen dat dergelijke programma's een bepaalde levensstijl naar voor schuiven, gericht op het in stand houden of verbeteren van een zekere levensstandaard.

We onderscheiden volgende subgenres:

- Lifestyle: wonen (1). Het gaat hier om programma's die "wonen" op het oog hebben. Trends in meubelen, in doe-het-zelf-artikelen, etc. worden er besproken.
- Lifestyle: reizen (2). Programma's die reizen en reisbestemmingen op het oog hebben. Zenders als LibertyTV bieden bvb. uitsluitend dergelijke programmering.¹²⁵
- Lifestyle: koken (3). Brede noemer voor alle programma's die als hoofdonderwerp koken hebben.
- Lifestyle: divers (4). Alle lifestyleprogramma's die niet onder de voorgaande categorieën te classificeren zijn vallen hieronder. Vaak gaat het bvb. om programma's die alle vormen combineren (lifestylemagazines, etc.).

¹²³ BURTON (G.). *Op. Cit.*, p. 86.

¹²⁴ WITTE (E.). *Op. Cit.*, pp. 35-37.

¹²⁵ Zie: <http://www.libertytv.com>

2. Nieuws

Nieuws definiëren we hier met opzet erg breed. Nieuws is alles wat met de brede actualiteit te maken heeft. Deze keuze valt te verantwoorden door de vermenigvuldiging aan nieuwsgenres die we de afgelopen jaren kenden. Het klassieke nieuwsprogramma bestaat inderdaad nog, maar de opkomst van *human interest* nieuws, van nieuwsshow's, etc. heeft een grote diversiteit aan "actualiteitenprogramma's" doen ontstaan.¹²⁶

De subgenres zijn als volgt:

- Nieuws: nieuws (5). Het klassieke journaal. Als genre vrij gemakkelijk te onderscheiden, daar het een centrale plaats inneemt in de programmastructuur van de omroepen. Eén of meerdere nieuwslezers, brengen de brede actualiteit van de dag.
- Nieuws: achtergrond (6). Naast de klassieke journaals hebben de meeste omroepen, meestal ook een verdiepend programma. Daarin wordt dieper ingegaan op een aantal onderwerpen uit de actualiteit.
- Nieuws: nieuwsshow's (7). Nieuwsshow's zijn één van de nieuwe formaten waarin actualiteiten worden gebracht. De actualiteit is er vooral niet-politiek en gericht op spektakel en drama, doorspekt met een nadruk op *personalities*.¹²⁷
- Nieuws: docu (8). Een aantal programma's brengt het nieuws als korte documentaires. Vaak gaat het om verhalen onder de noemer *human interest*, die het ongewone en spectaculaire benadrukken.¹²⁸
- Nieuws: parlement (9). Nieuws dat focust op de het parlementaire, politieke, werk. Aangezien de aanwezigheid van parlementair nieuws in de gewone journaals, afneemt, hebben sommige omroepen het naar afzonderlijke magazines verplaatst.
- Nieuws: discussie (10): Genre waarin, meestal met prominenten, gedebatteerd wordt over de actualiteit. Vaak met een belangrijke politieke functie (agendasetting).

3. Entertainment

We baseren ons hier ten dele op de onderverdeling van het ITC:

- Entertainment: muziek (11): programma's die (onder gelijk welke vorm (spel, optredens *tout court*, etc.) muzikale verstrooiing bieden aan het publiek. Het typevoorbeeld van een dergelijk programma is "Top of the Pops", maar er is bvb. ook het recente, wereldwijd populaire "Idols".

¹²⁶ Hoewel nieuws één van de meest onderzochte onderwerpen is in de Communicatiewetenschappen, gaan we hier niet in op dit onderwerp. Het zou ons te ver afleiden van de kern van de verhandeling.

¹²⁷ WITTE (E.). *Op. Cit.* p. 46.

¹²⁸ *Ibidem*.

- Entertainment: spel (12): spelprogramma's in de klassieke zin van het woord (setting in de studio, presentator en enkele kandidaten).
- Entertainment: humor (13): programma's die expliciet de bedoeling hebben de kijkers op een humoristische manier te entertainen.
- Entertainment: sterren (14): programma's die zich uitsluitend bezig houden met het leven en beven van de "sterrenwereld". De nadruk ligt hier nog veel meer op *personalities* dan bij de nieuwsshows.
- Entertainment: divers (15): In geen enkel genre zijn de creatieve mogelijkheden zo groot als bij entertainment. De verschillende golven van *reality tv* van de afgelopen jaren, bewijzen dit. In deze categorie worden alle programma's ondergebracht die niet bij de vier vorige thuishoren.

Naast deze drie grote categorieën, onderscheiden we nog 13 andere categorieën:

- Jeugd (16): programma's expliciet gericht op de kinderen en jongeren. Bepaalde zenders richten zich enkel op dit doelpubliek.
- Talkshow (17): gekend en populair genre, waar een presentator een gesprek heeft met enkele studiogasten, afkomstig uit verschillende domeinen
- Economie (18): Genre dat de economische gebeurtenissen en trends schetst. Dit kan op verschillende manieren: documentaires, gesprekken, interviews, etc.
- Consumenten (19): Genre dat vooral op de Openbare Omroepen vaak voorkomt. Meestal met misnoegde klanten die via het programma een oplossing zoeken voor hun probleem.
- Film (20): Genre dat de actualiteit op filmgebied bespreekt. Ook hier kan dit op verschillende manieren ingevuld worden.
- Minderheden (21): hoewel dergelijke programma's, onder invloed van de concurrentie, op vele zenders verdwenen zijn, komen ze soms nog voor. Het gaat om programma's voor, door of met allerlei "minderheden" (etnische minderheden, gehandicapten, etc.).
- Cultuur (22): Een ander genre dat in de verdrukking geraakte. Het behandelt de "culturele" actualiteit. Met "cultuur" wordt "kunst", "literatuur", etc. bedoelt.
- Natuur en Wetenschap (23): Programma's die aan wetenschapspopularisering doen. Een zender als National Geographic, brengt enkel dergelijke programma's.
- Sport (24): de verschillende formats waarmee de brede noemer "sport" gebracht wordt, vallen hieronder.

- Teleshopping (25): de verkopende rol van de presentator komt in dit genre het best tot uiting. Doel is een product te verkopen, via het televisiescherm.
- Weer (26): de klassieke weerprogramma's
- Documentaires (opvoedend) (27): Programma's die attenderen aan de "opvoedende taak" die de (vooral Openbare) Omroepen historisch meekregen. Het gaat hier om die documentaires die niet onder de noemer Natuur en Wetenschap te classificeren en door hun aard (minder nadruk op *personalities*, gedistantieerder, ...) ook niet bij nieuws: docu thuishoren
- Divers (28): Restcategorie voor programma's die niet thuishoren in één van de bovenstaande categorieën.

Deze achtentwintig categorieën, stellen ons in staat een gedetailleerd beeld te krijgen van welke programma's de etnische minderheden presenteren. Bovendien geven ze per zender aan, hoe die zender zich profileert. Om na te gaan tot welke categorie de onderzochte programma's behoren werd uitgegaan van de korte beschrijving die de programmamakers van het programma geven (in de zendschema's, op de website, in de pers, etc.). Meestal wordt het (bedoelde) genre daarin expliciet vermeld.

- Nationaliteit

Evidente categorie, die nagaat welke nationaliteit de presentatoren hebben.

- Afkomst eerste lijn

Waar is de presentator geboren? Meestal gemakkelijk te achterhalen categorie, aangezien korte biografieën van de televisie*personalities* goed circuleren.

- Afkomst tweede lijn

Waar zijn de ouders van de presentator geboren? Moeilijk te achterhalen categorie. Uit de resultaten zal echter blijken dat het opsnoeren van deze gegevens geen maat voor niets was. De meerderheid van de presentatoren van een etnische minderheid is immers in tweede lijn afkomstig uit een ander land, niet in eerste lijn.

In de laatste drie categorieën kiezen we met reden voor het nationaliteitsconcept. Verschillende onderzoeken naar de representatie van minderheden op de beeldbuis, gaan namelijk uit van een aantal algemenere categorieën ("zwart", "Aziatisch", etc.). Gebruik

maken van het nationaliteitsconcept geeft ons echter de mogelijkheid om de vergelijking te maken tussen de nationaliteiten onder de minderheden in het algemeen, en de nationaliteiten van de minderheden als presentator. Aangezien daarvoor een inzicht vereist is in de migratiegeschiedenis van de landen, gaan we hierop iedere keer kort in.

Al deze variabelen bieden het antwoord op de geformuleerde onderzoeksvragen. We moeten hierbij echter nog eens teruggrijpen naar de definitie van “etnische minderheden”. Hoewel we de nationaliteit van de presentatoren noteren, kiezen we ervoor om niet iedere “andere nationaliteit” onder de noemer “etnische minderheden” te laten vallen. Dit zou voorbijgaan aan de migratiecontext waarin de meeste etnische minderheden hun ontstaan kennen, en bovendien de opname van verschillende Amerikaanse programma’s teweeg brengen. Bij het “tellen” van het aantal minderheden per zender, zijn een aantal nationaliteiten dus uitgesloten. Deze selectie gebeurt afhankelijk van de migratiecontext en geschiedenis van elk land, die we telkenmale weergeven. In België: Vlaanderen leidt dit bvb. tot het meerekenen van een presentator met Spaanse achtergrond, en het “uitsluiten” van een presentator met Nederlandse achtergrond (cf. infra).

2. De Resultaten

Hieronder gaan we land per land in op de resultaten van de kwantitatieve analyse. We doen dit echter niet in het ijle. Per land wordt een korte schets opgenomen van

- (1) Het omroepbestel
- (2) De migratiegeschiedenis

Een inzicht in deze zaken kan ons helpen de conclusies van het kwantitatieve deel te kaderen in een nationale context. Bovendien vormt het ook de basis voor het beleidsonderzoek in het volgende hoofdstuk. Op de Belgische *case* gaan we iets dieper in dan de andere landen.

2.1 België

2.1.1 Historisch overzicht van het migratieverloop

Globaal gezien zijn in de Belgische (naoorlogse) immigratiegeschiedenis een viertal periodes af te tekenen¹²⁹:

- 1946-1956 De Italiaanse periode
- 1956-1964 Diversificatie van de immigratiestromen. Oorspronglanden vooral Spanje, Griekenland, Marokko en Turkije
- Eind jaren '60 -> begin jaren '70: Verschuiving van de notie "Buitenlandse werkkrachten" naar "Etnische minderheden"
- 1980-1990 Beleidsmatige aanvang integratie van de etnische minderheden.
- 1990-... Asieldecennium

2.1.1.1 1945-1960

Economische drijfveren lagen en liggen aan de grondslag van de naoorlogse immigratie naar België. De primaire industrie en vooral ontginning (steenkool) waren de motor achter de Belgische economie. Om de onderbemanning van de mijnen tegen te gaan gingen de koepelorganisatie Fedechar (Fédération des Associations Carbonnières) en de overheid actief op zoek naar buitenlandse werkkrachten. Op 20 juni 1946 werd een Italiaans-Belgisch protocol getekend dat aan de basis lag van de overkomst van circa 77.000 Italianen en 20.000 Polen tussen 1946 en 1949. De zogenaamde "Steenkoolslag" werd door de aanwezigheid van de Italiaanse en Poolse gastarbeiders "gewonnen".¹³⁰

2.1.1.2 De jaren 1960

Verschuivingen in de economisch-geografische activiteit noopte de Belgische regering ertoe de immigratiestroom vanaf begin de jaren 1960 te diversifiëren. Daar er in de stedelijke zwaar-industriële sector dringende nood was aan ongeschoolde arbeidskrachten werden landen als Spanje en Griekenland, later Marokko en Turkije aangesproken. Eén en ander kan ook in verband gebracht worden met de mijnramp in Marcinelles (augustus 1956).

¹²⁹ FRACHON (C.). VARGAFTIG (M.). *European Television: Immigrants and ethnic Minorities*. London, John Libbey, 1995. p. 100

CENTRUM VOOR GELIJKE KANSEN EN RACISMEBESTRIJDING, *Geschiedenis van de Migraties*. Brussel, Centrum voor gelijke Kansen en Racismebestrijding. p. 8.

¹³⁰ CENTRUM VOOR GELIJKE KANSEN EN RACISMEBESTRIJDING. *Op. Cit.*. p. 8.

Verschillende arbeiders van Italiaanse origine waren bij de slachtoffers, wat een verslechterende Belgo-Italiaanse relatie in de hand werkte. De basis voor geografische spreiding van de verschillende migrantengroepen werd hier overigens gelegd. Waar Italianen, Grieken en Polen vooral in het zuiden van België terechtkwamen, werden de andere groepen vooral in Noord-België tewerkgesteld.¹³¹

Een extract uit een door het toenmalige Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid uitgegeven brochure *Vivre et Travailler en Belgique* spreekt voor zich i.v.m. de politieke lijn van de jaren 1960 :

TRAVAILLEURS, Soyez les bienvenus en Belgique

*Vous songez à venir travailler en Belgique? Vous avez peut-être déjà pris "la grande décision"? Nous, Belges sommes heureux que vous veniez apporter à notre pays le concours de vos forces et de votre intelligence. Pour y parvenir, voici ce que nous vous proposons: nous essayerons dans cette petite brochure de vous informer des conditions de vie et de travail qui vous attendent en Belgique. Emigrer dans un pays qui nécessairement est différent du vôtre, pose quelques problèmes d'adaptation. Ces difficultés initiales seront beaucoup plus facilement surmontées si vous menez une vie normale; c'est-à-dire une vie familiale. La Belgique est un pays où le travail est bien rémunéré, où le confort est élevé, surtout pour ceux qui vivent en famille. Vous trouverez dans notre pays un esprit international. Du reste 258 organisations ont leur siège principal en Belgique et beaucoup d'hommes politiques, de techniciens, d'hommes d'affaires et d'étudiants d'autres pays vivent sur notre sol. Il y a déjà des travailleurs de votre pays chez nous. Venez les rejoindre, si vous croyez que votre situation peut s'y améliorer. Mais pour le savoir, lisez attentivement les pages qui suivent. De toute façon, nous vous le répétons: les travailleurs méditerranéens sont les bienvenus parmi nous, en Belgique.*¹³²

2.1.1.3 De jaren '70

De economische crisis die de wereldwijde economie begin de jaren 1970 trof, deed de Belgische regering (en andere West-Europese landen (zie verder)) beslissen een migratiestop af te kondigen (1974). Nieuwe immigrerende gastarbeiders werden niet meer toegelaten, reeds aanwezigen kregen een arbeidskaart en verblijfsvergunning (regularisatie). Gevolg van de immigratiestop is dat de gemeenschappen van “gastarbeiders” evolueren tot zich inburgerende “etnische minderheden”. Het duurde echter nog tot de jaren '80 eer van een minimale politieke erkenning van deze nieuwe situatie sprake was.^{133, 134}

¹³¹ VLAAMS MINDERHEDENCENTRUM. *Etnisch-culturele Minderheden in Vlaanderen*. Brussel, VMC, 2000 (1), p. 2.

¹³² MINISTERIE VOOR TEWERKSTELLING EN ARBEID. *Vivre et Travailler en Belgique*. Brussel, 1963. p. 3. Geciteerd in: VLAAMS MINDERHEDENCENTRUM. *Op. Cit.*, p. 1.

¹³³ CENTRUM VOOR GELIJKE KANSEN EN RACISMEBESTRIJDING. *Op. Cit.*, p. 4.

¹³⁴ Voor een inzicht in de gebruikte terminologie van deze eindverhandeling: cf. supra.

2.1.1.4 De jaren '80

Nu het er steeds meer naar uitzag dat de toenmalige “gastarbeiders” zich definitief in België zouden vestigen, mat het land zichzelf een integratiebeleid aan. Deze creatie van nieuwe minderheden in de samenleving wordt ook in de literatuur uitgebreid beschreven. Zo haalt Heisler in 1986 de *Myth of Return* aan als institutioneel versterkte ideologie van het initiële migratieproces. Toen het ernaar uitzag dat de toenmalige “gastarbeiders” “etnische minderheden” zouden worden, bleef die terugkeerondersteunende structuur functioneren, met spanningen tot gevolg.¹³⁵

Een kort overzicht van hoe het minderhedenbeleid zich ontwikkelde in België in de jaren '80 kunnen we aan de hand van twee beleidssporen tekenen. Enerzijds is er het vestigingsbeleid (waaronder alle initiatieven vallen m.b.t. de nationaliteitsverwerving, verblijfsvergunningen, etc.); anderzijds is er het integratiebeleid (waaronder alle initiatieven vallen m.b.t. integratie, racismebestrijding, etc.).

Op het vlak van het vestigingsbeleid dient eerst en vooral een onderscheid gemaakt te worden tussen het federale niveau en het gemeenschapsniveau. De federale overheid blijft exclusief bevoegd voor alle zaken die te maken hebben met toelating, verblijfsrechterlijke positie en uitzetting.¹³⁶ In België valt deze bevoegdheid onder de Federale Overheidsdienst Binnenlandse zaken, in het bijzonder de zgn. *Dienst Vreemdelingenzaken*. De kerntaak van de dienst wordt als volgt omschreven:

“De DVZ kijkt erop toe dat de vreemdeling de regels betreffende immigratie en verblijf respecteert. Indien dit het geval is, zal de DVZ instructies uitvaardigen om de betrokken vreemdeling een visum of een verblijfsvergunning te verschaffen. In het tegenovergestelde geval worden er zonodig verwijderingsmaatregelen getroffen die soms op een gedwongen wijze moeten worden uitgevoerd.”¹³⁷

De staatshervorming van 8 augustus 1980 regelt de overheveling van de bevoegdheid “onthaal en integratie van inwijkelingen” van het federale naar het gemeenschapsniveau. We kunnen het beleid dus opsplitsen tussen Vlaanderen en Wallonië¹³⁸.

¹³⁵ HEISLER (B.S.). *Immigrant Settlement and the Structure of Emergent Immigrant Communities in Western Europe*. HEISLER (M.O). HEISLER (B.S.). *From Foreign Workers to Settlers? Transnational migration and the emergence of new minorities*. Beverly Hills, Sage, 1986. 213 p.

¹³⁶ VLAAMS MINDERHEDEN CENTRUM. *Het Minderhedenbeleid van de Vlaamse Gemeenschap*. Brussel, VMC, 2000 (2). p. 1.

¹³⁷ FOD BINNENLANDSE ZAKEN. DIENST VREEMDELINGENZAKEN. <http://www.dofi.fgov.be/nl/1024/frame.htm>. Brussel, 2004.

¹³⁸ De twee termen worden hier gebruikt als onafhankelijk van de politiek-sociale identiteit(vorming) die er rond heerst en enkel als aanduiding van verschillende beleidsniveau's.

Vlaanderen. De Vlaamse regering kiest er van meet af aan voor -in discours dan toch- af te stappen van een gastarbeidersbeleid. Van tewerkstelling werd overgestapt naar een welzijnsbeleid, gericht op de integratie van migranten en hun gezinnen.¹³⁹ In de jaren 1980 verliep dit beleid allesbehalve integraal en gecoördineerd. Minimale hervormingen (die vaak de integratie bemoeilijkten¹⁴⁰), in de hand gewerkt door een beperkt budget, waren er de uiting van. De opkomst van extreemrechts in het politieke landschap, eind de jaren '80, bracht hier enige verandering in. Een meer gecoördineerd integratiebeleid werd vooral in de jaren 1990 uitgewerkt (cfr. infra).¹⁴¹

Wallonië. Ook in Wallonië wordt, althans in discours, de overgang gemaakt van een gastarbeidersbeleid naar een minderhedenbeleid. Het *Conseil consultatif pour les populations d'origine étrangère* moet er op toezien dat een gecoördineerd integratiebeleid gevoerd wordt. Dit wordt echter een mislukking. Gefragmenteerde, ondergefinancierde initiatieven, in de eerste plaats gericht op het bestrijden van discriminatie en racisme, zijn er de uitingen van¹⁴². Begin de jaren 1990 verschuift de bevoegdheid van de Franse Gemeenschap naar het Waalse Gewest (cf. infra).¹⁴³

2.1.1.5 De jaren '90

Asielaanvragen maken de hoofdmoot uit van de inwijking in de jaren '90. Waar dat asiel vroeger gekenmerkt was door aanvragen uit Azië en Afrika, gaat het nu, door het wegvallen van het IJzeren Gordijn, vooral om inwijkelingen uit Oost-Europa.¹⁴⁴ Onderstaande tabel toont de groei van het aantal asielvragen in de jaren '90 aan¹⁴⁵:

1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
5299	7644	5976	5078	8112	12963	15173	17647	26882	14353	11420

¹³⁹ VLAAMS MINDERHEDEN CENTRUM. *Op. Cit.*, 2000 (2). p. 1.

¹⁴⁰ De in 1984 gestemde wet die gezinshereniging moest tegen gaan kan hier als voorbeeld aangehaald worden.

¹⁴¹ VLAAMS MINDERHEDEN CENTRUM. *Op. Cit.*, 2000 (1). p. 2.

¹⁴² Zonder te willen zeggen dat dergelijke initiatieven niet van wezenlijk belang zijn.

¹⁴³ CENTRE POUR L'EGALITE DES CHANCES ET LA LUTTE CONTRE LA RACISME. *Vers l'égalité: 10 ans Centre pour l'Égalité des Chances et de la Lutte contre la Racisme*. Brussel, N.N., 2003. pp. 207-208.

¹⁴⁴ CENTRUM VOOR GELIJKE KANSEN EN RACISMEBESTRIJDING. *Op. Cit.* p. 6.

¹⁴⁵ UNHCR. *Asylum Applications in Industrialized Countries: 1980-1999*. Genève, UNHCR, 2001. pp. 145-155.

De reeds aangehaalde totale immigratiestop van 1974 speelt hier ook een rol. De asielprocedure bleek voor velen de enige manier om een gewettigd verblijf in België te verzekeren.

Hoe werd nu beleidsmatig gereageerd op deze en andere ontwikkelingen¹⁴⁶?

Zowel op het Federale als het gemeenschapsniveau wordt vanaf begin de jaren 1990 voor een geïntegreerd beleid gekozen. Enerzijds wordt de bestrijding van racisme opgevoerd (in de vorm van de creatie van het (federale) Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding); anderzijds werden emancipatie en participatie prioritair. Zo keurt de Vlaamse Regering op 24 juli 1996 het *Strategisch Plan voor het minderhedenbeleid* goed. Drie punten staan er centraal:

- Emancipatie: gericht op volwaardige deelname van de minderheden in de samenleving
- Onthaal: gericht op nieuwkomers in het kader van gezinshereniging of asielzoekers. Het hoofddoel is de nieuwkomers zo snel mogelijk wegwijz te maken in België, opdat ze zelfstandig kunnen functioneren
- Opvang: gericht op vreemdelingen zonder papieren die (in geval van een noodsituatie) hulp en bijstand nodig hebben.¹⁴⁷

Werden deze strategische plannen ook in een uitvoerbaar en uitgevoerd concreet beleid gegoten? De intentie blijkt er in elk geval te zijn. Nagenoeg alle departementen van de Vlaamse Regering maken in hun beleidsnota's gewag van de etnische minderhedenproblematiek. Enkele van de voor deze verhandeling relevante punten op een rijtje:

- **Beleidsnota tewerkstelling.** Hoewel expliciet niet verwezen wordt naar alloctonen of minderheden wordt op pag. 94 van de beleidsnota Tewerkstelling wel het VESOC-akkoord tussen Vlaamse Regering en de sociale partners aangehaald:

*“Door dit model krijgt elke doelgroep immers de kansen die hem objectief toekomen. De bevolkingssamenstelling vormt daarbij het referentiekader. Daarom kunnen we ook niet over positieve of een negatieve discriminatie spreken. Het gaat om een rechtvaardige, een evenredige vertegenwoordiging.”*¹⁴⁸

¹⁴⁶ Bvb. de reeds hierboven aangehaalde opkomst van extreem rechts.

¹⁴⁷ VLAAMS MINDERHEDENCENTRUM. *Op. Cit.*. 2000 (2). p. 2.

¹⁴⁸ LANDUYT (R.). *Beleidsnota Werkgelegenheid 2000-2004*. Brussel, 2000, Vlaams Ministerie van Werkgelegenheid en Toerisme. P. 94.

In het VESOC-akkoord zijn een aantal aanzetten opgenomen die tot een betere representatie van minderheden in de werkgelegenheid moeten leiden. Positieve actieplannen voor bedrijven vormen een goed voorbeeld, hoewel het ook enkel bij “plannen” blijft.¹⁴⁹

- **Beleidsnota Welzijn, gezondheid en Gelijke Kansen.** Vanzelfsprekend zijn hier de meeste initiatieven m.b.t. etnische minderheden terug te vinden. Belangrijk voor de verhandeling zijn de initiatieven rond gelijke kansenbeleid en emancipatiebeleid. In het eerste ambieert de overheid de traditionele en stereotype beeldvorming te doorbreken. De sleutelactor hierbij is het allochtone middenveld. Het Emancipatiebeleid legt dan weer de klemtoon op de deelname van minderheidsgroepen aan de samenleving. De Interdepartementale commissie Etnisch-Culturele Minderheden (ICEM) moet alle sectoren aansporen hun verantwoordelijkheid op dit gebied te nemen.¹⁵⁰

Uitgebreid en longitudinaal onderzoek is noodzakelijk om de impact en effectiviteit van dit beleid vast te stellen. Vast staat dat het minderhedenbeleid vooral op het niveau van het discours blijft steken. Een Rapport van de K.U.Leuven in opdracht van de Vlaamse regering, stelt ondermeer de disfunctionele werking van ICEM vast. Bovendien wijst het rapport erop dat¹⁵¹:

“De overheid [...] in de eerste plaats dringend werk moet maken van van de indienstneming van allochtonen in zichtbare functies op alle niveaus” (p. 154).

“De Vlaamse overheid [...] moet de inspanningen intensifiëren, de opvolging en de evaluatie verzekeren en de inspanningen voor de algehele interculturalisering van de maatschappij, de instellingen en de bevolking gevoelig opdrijven.” (p. 158)

En ook nog¹⁵²:

¹⁴⁹ VLAAMS MINDERHEDENCENTRUM. *Op. Cit.*, 2000 (2). P. 4.

¹⁵⁰ *Ibidem.*

¹⁵¹ K.U.LEUVEN DEPARTEMENT SOCIOLOGIE. AFDELING ARBEID EN ORGANISATIE. *Het Vlaams Minderheden beleid gewikt en gewogen*. Leuven, Departement Sociologie, 2003. pp. 154-158.

¹⁵² *Ibidem.*

“De Media zijn een cruciale institutie in de strijd tegen racisme en discriminatie. Hiervoor moet er een grondige studie en evaluatie komen van de nationale en lokale media in functie van de beeldvorming, de representatie en de toegang van allochtonen tot de media. Op basis van deze evaluatie dienen er concrete maatregelen genomen te worden in samenspraak met de betrokken sectoren. [...]. Deze concrete maatregelen kunnen verschillende vormen aannemen [...] (d) Het integreren van elementen van andere culturen in tv-programma's [...], (e) Het verhogen van participatie van allochtonen in de diverse media [...]. (p. 158)

Op Waals gebied zien we een gelijkaardige evolutie. Verschilpunt is echter dat de het Waalse integratiebeleid zich vooral afspeelt op het lokale niveau. Lokale integratiecentra krijgen een ruime vrijheid om hun eigen beleidswegen uit te stippelen en initiatieven te nemen. Grondige evaluaties van het beleid zijn niet voor handen, maar de lokale werking lijkt wel enige vruchten af te werpen.¹⁵³

2.1.1.6 De actuele situatie

De actuele situatie wat betreft de nationaliteitsspreiding in België ziet er als volgt uit¹⁵⁴:

Nationaliteit	Aantal	Aandeel binnen bevolking	Aandeel binnen vreemdelingen
Italië	190.792	1,85 %	22,5 %
Frankrijk	111.146	1,08 %	13,1 %
Nederland	92.561	0,90 %	10,9 %
Spanje	44.958	0,44 %	5,3 %
Duitsland	34.660	0,34 %	4,1 %
Verenigd Koninkrijk	26.363	0,26 %	3,1 %
Portugal	25.753	0,25 %	3,0 %
Griekenland	17.578	0,17 %	2,1 %
Andere EU	20361	0,20 %	2,4 %
Totaal EU	564.172	5,47 %	66,6 %
Nieuwe EU-lidstaten	12.449	0,12 %	1,5 %
Marokko	90.642	0,88 %	10,7 %
Turkije	45.866	0,44 %	5,4 %
Congo	12.974	0,13 %	1,5 %
USA	11.814	0,11 %	1,4 %
Andere niet-EU	108.817	1,06 %	12,9 %
Niet EU-ers	282.562	2,74 %	33,4 %
Vreemdelingen	846.734	8,21 %	100%
België	9.462.991	91,79 %	0%
BEVOLKING	10.309.725	100%	0%

¹⁵³ CENTRE POUR L'EGALITE DES CHANCES ET LA LUTTE CONTRE LA RACISME. *Op. Cit.*. Brussel, N.N., 2003. p. 211.

¹⁵⁴ CENTRUM VOOR GELIJKE KANSEN EN RACISMEBESTRIJDING. *Omvang en Aandeel van de belangrijkste Nationaliteiten op 1 januari 2002.* http://www.antiracisme.be/nl/kader_nl.htm.

De grootste “vreemdelingen”groepen in België zijn dus achtereenvolgens:

- Italianen (22,5% onder de vreemdelingen, 1,85% van de totale bevolking)
- Fransen (13,1% onder de vreemdelingen, 1,08% van de totale bevolking)
- Nederlanders (10,9% onder de vreemdelingen, 0,90% van de totale bevolking)
- Marokkanen (10,7% onder de vreemdelingen, 0,88% van de totale bevolking)
- Turken (5,4% onder de vreemdelingen, 0,44% van de totale bevolking)
- Congolezen (1,5% onder de vreemdelingen, 0,13% van de totale bevolking)

Hierbij dient vanzelfsprekend opgemerkt te worden dat ook in de categorie “Belgen” verschillende etnische origines vertegenwoordigd zijn. Exacte cijfers zijn hier echter niet beschikbaar, maar we kunnen wel veronderstellen dat de Belgen met een niet-Belgische origine gelijkmatig verdeeld zijn als de “vreemdelingen”.

2.1.2 Het televisielandschap

Televisie deed omstreeks 1950 z’n intrede in het Belgische medialandschap. Zoals in de meeste West-Europese landen ging het initiatief uit van de Openbare Omroep. Die (toen nog unitaire) omroep, NIR/INR was in de jaren ’30 ontstaan als reactie op de veelheid aan privaat beheerde radio-omroepen.¹⁵⁵ Een *de facto* monopolie werd geïnstalleerd en op 31 oktober 1953 mocht NIR/INR de eerste televisie-uitzending de ether insturen.¹⁵⁶

De verdere evolutie van NIR/INR moet gezien worden in het licht van de politiek-economisch ingegeven beleidsoptie van regionalisering en federalisering. Tussen 1960 en 1977 werd het omroepbeleid druppelsgewijs van de federale naar de gewestregeringen overgebracht, zodoende een duaal omroepbestel in de hand werkend.¹⁵⁷ Twee openbare omroeporganisaties ontstonden: BRT voor Nederlandstalig België; RTBF voor Franstalig België. Het dient opgemerkt te worden dat de politieke invloed in de werking (en inhoud) van de omroepen geconsolideerd werd. Zo voorzag de wet van 16 juli 1973 (het zgn. Cultuurpact) in wettelijk vastgelegde politieke samenstelling van de directiecomités van de omroepen.¹⁵⁸

¹⁵⁵ BERTELS (W.). *Die dingen behoren allemaal tot het verleden. Geschiedenis van de Omroep in België*. Brussel, BRTN, 1972. pp. 21-22.

¹⁵⁶ ANTOINE (F.) et al. *Belgium*. In: D’HAENENS (L.). SAEYS (F.). *Western Broadcasting at the Dawn of the 21st century*. Berlijn, Mouton de Gruyter, 2001. p. 148.

¹⁵⁷ HERROELEN (P.). *Eén, twee, Veel? Kroniek van 20 jaar Belgische radio en televisiebestel*. Leuven, Acco, 1982. pp. 15-20.

¹⁵⁸ ANTOINE (F.) et al. *Belgium*. In: D’HAENENS (L.). SAEYS (F.). *Op. Cit.* p. 149.

Op technologisch gebied is het belangrijk te wijzen op de hoge kabelpenetratie die zich vanaf eind de jaren 1970 aftekende. Het dichtbevolkte karakter en de geografische eigenheid van België kunnen hier als redenen aangehaald worden. Vooral in Wallonië gaf dit aanleiding tot een groot aanbod buitenlandse privé-zenders via de kabel.¹⁵⁹ Een situatie die politiek-economisch gezien niet houdbaar bleek. Eigen nationale privé-zenders moesten oplossing brengen.

2.1.2.1 Het ontstaan van commerciële televisie in Vlaanderen

Eind jaren '80 deed de commerciële televisie z'n intrede in Vlaanderen. Met het Kabeldecreet van 1987 voorzag de Vlaamse wetgever in de oprichting van één commerciële televisiezender. VTM (opgericht door de Vlaamse Media Maatschappij) kreeg het reclamemonopolie voor maar liefst 18 jaar; en moest verplicht doorgezonden worden aan de abonnees van de kabeldistributeurs (*must carry* regeling).¹⁶⁰ Een schets van het politiek-economische kluwen waarin de commerciële omroep tot stand kwam:

- De voornaamste politiek-ideologische reden voor het afschaffen van het monopolie van de BRTN was de te "linkse" berichtgeving. Vooral de christen-democraten luidden in dit verband de klepel.¹⁶¹
- De Vlaamse uitgeverijen hadden zowel een politiek als een economisch belang in de discussie. Enerzijds waren zij (politiek) sterk zuilgebonden, anderzijds hadden verschillende uitgeverijen een eigen reclameregime opgezet ten tijde van de vrijmaking van de radiomarkt. Zodoende hadden zij er een economisch belang bij als de reclamemarkt door de komst van een commerciële televisiezender zou uitbreiden.¹⁶²
- Zoals hierboven reeds gesteld was Vlaanderen sterk bekabeld. Zodoende hield één van de argumenten vóór een overheidsmonopolie -een beperkt frequentiebereik- geen steek meer.

Een eerste stap in de richting van een "vrijgemaakte" televisiemarkt was met de oprichting van VTM gezet. Twee andere "gebeurtenissen" vervulde het proces:

¹⁵⁹ ANTOINE (F.) et al. *Belgium*. In: D'HAENENS (L.), SAEYS (F.), *Op. Cit.* p. 150.

¹⁶⁰ *Ibidem*.

¹⁶¹ PERCEVAL (P.), *De Omroepsector: Waarom Oorlog en Waarom Vrede?*. BURGELMAN (J.C.), BILTEREYST (D.), PAUWELS (C.) (eds.), *Audiovisuele media in Vlaanderen: Analyse en Beleid*. Brussel, VUBPress, 1994. p. 36.

¹⁶² *Ibidem*.

- Op Europees niveau werd in december 1996 beslist dat het reclamemonopolie van VMM in strijde was met de Europese concurrentieregels. Dit opende vanzelfsprekend de weg voor andere spelers op de televisiemarkt
- Het monopolie van VTM werd *de facto* verbroken in 1995. Via een zgn. U-bocht constructie zond VT4 (onderdeel van multinational SBS) vanuit Engeland in Vlaamse richting uit. Dit noopte VTM tot de oprichting van Ka2 en een concurrentiestrijd met de nieuwe zender.¹⁶³

2.1.2.2 De hedendaagse situatie in Vlaanderen

Bovenstaand proces van toenemende concurrentie in het televisielandschap ressorteerde bij zowel de openbare, de commerciële als enkele nieuwe spelers, in een aantal structurele veranderingen. De drie belangrijkste¹⁶⁴ zenders van het Vlaamse televisielandschap op een rijtje:

- TV1: Generalistische zender van de Openbare Omroep. Richt zich op het brede publiek, schuwt entertainment niet, maar houdt, althans in discours, een zekere kwaliteit hoog in het vaandel.¹⁶⁵ Moet de concurrentie aangaan met VTM. TV1 is momenteel marktleider in Vlaanderen.¹⁶⁶
- CANVAS/KETNET: Tweede net van de Openbare Omroep. Ketnet mikt op kinderen en jongeren tussen 8 en 16 jaar. Het station zendt uit tot acht uur 's avonds.¹⁶⁷ Canvas is het station voor de “meerwaardezoekers”. Dieper ingaan op de actualiteit, kwaliteitsvolle series en culturele programma's maken er de hoofdmoot uit.¹⁶⁸
- VTM: Grootste en eerste (cf. supra) commerciële zender van Vlaanderen. VTM mikt op het brede publiek. De aandelenportefeuille is in handen van VMH, een vennootschap van de uitgeversgroepen Roularta Media Group en De Persgroep.¹⁶⁹ Hoewel VTM nog steeds van een grote populariteit geniet, lijkt het de concurrentieslag met TV1 voor het ogenblik te verliezen. De aanstelling van een

¹⁶³ ANTOINE (F.) et al. *Belgium*. In: D'HAENENS (L.). SAEYS (F.). *Op. Cit.* p. 155.

¹⁶⁴ Belangrijk in de zin van het publieksaandeel. Dit zijn tevens de zenders die onderzocht worden op hun representatie van etnische minderheden.

¹⁶⁵ TV1. *De Tv1-Waarden*. http://195.0.110.53/tv1_master/overtv1/tv1_waarden/index.html.

¹⁶⁶ ITEEVEE. *Actueel: Jan Verheyen roeit voorlopig met de Riemen die hij heeft*. <http://www.iteevee.be/>.

¹⁶⁷ VRT. *Ketnet*. http://www.vrt.be/vrt_master/nederlands/televisie/tv_ketnet_070202/index.html

¹⁶⁸ VRT. *Canvas*. http://www.vrt.be/vrt_master/nederlands/televisie/tv_canvas_070202/index.html

¹⁶⁹ ANTOINE (F.) et al. *Belgium*. In: D'HAENENS (L.). SAEYS (F.). *Op. Cit.* p. 154.

nieuwe programmadirecteur en een daarmee gepaard gaande inhoudelijke restyling moeten daar in de toekomst verandering in brengen.¹⁷⁰

2.1.2.3 Het ontstaan van commerciële televisie in Wallonië

In tegenstelling tot de meeste West-Europese landen, deden privé-omroepen en de daarmee gepaard gaande concurrentie al vroeg hun intrede in Wallonië. De linguïstische overeenkomst met Frankrijk en de nabijheid van het Groothertogdom Luxemburg kunnen hier als reden aangehaald worden. Ook de vroege bekabeling (cf. supra) van Wallonië speelt een rol.

Toen de eerste televisietoestellen rond 1940 in Wallonië verspreid werden, waren daarop reeds beelden te zien van een in Rijsel gelokaliseerde zender. Na de Tweede Wereldoorlog vulden de programma's van Télé Luxembourg (CLT, Groothertogdom Luxemburg) het grootste deel van de "ether". Reclame was verboden, maar CLT passeerde deze beperking door reclame als essentieel onderdeel van z'n programma-aanbod te zien. Reeds in 1976, toen een dreiging van piraattelevisiestations de kop opstak, liet de overheid privé-televisie-uitzendingen via de kabel toe.

De trend naar een vrij televisielandschap was hiermee dus vroeg gezet. De "officiële" deregulering kwam er in 1987. De privé-spelers op de markt (met RTL-TVI (CLT) aan het hoofd) kregen het reclamemonopolie. Ook hier moet net als in het Vlaamse geval gewezen worden op de druk van uit de uitgeversgroepen.¹⁷¹

2.1.2.4 De hedendaagse situatie in Wallonië

De bovenstaande historische evolutie van het omroepbestel in Wallonië schemert tot op de dag van vandaag nog altijd door. Het Franse TF1 haalt een aanzienlijk marktaandeel en komt zelfs in de buurt van de grootste commerciële en openbare zender. Een overzicht van de drie grootste zenders:

- RTL TVI: De grootste zender van Wallonië en tevens de grootste commerciële. Mikt op het brede, familiale publiek.¹⁷² De aandelenportefeuille wordt gedeeld door RTL-Group (66%) en AudioPresse (34%)¹⁷³. RTL-Group groepeerde de Europese radio- en

¹⁷⁰ ITÉEVÉE. *Op. Cit.*.

¹⁷¹ ANTOINE (F.) et al. *Belgium*. In: D'HAENENS (L.). SAEYS (F.). *Op. Cit.* pp. 167-170.

¹⁷² RTL GROUP. <http://tv.rtlgroup.com/>.

¹⁷³ ANTOINE (F.) et al. *Belgium*. In: D'HAENENS (L.). SAEYS (F.). *Op. Cit.* p. 170.

televisie-activiteiten van Bertelsmann AG¹⁷⁴, Europa's grootste mediaconglomeraat en in 1999 de tiende grootste groep wereldwijd.¹⁷⁵ Audiopresse groepeerde dan weer de meerderheid van de Waalse kranten.¹⁷⁶

- La Une: Generalistische zender van de publieke omroep RTBF. Blijft in de peilingen steevast achter RTL-TVI.¹⁷⁷ Het Magellan plan dient daar sinds 2002 verandering in te brengen, vooralsnog zonder resultaat.¹⁷⁸
- TF1: zie het hoofdstuk over Frankrijk.

2.1.3 Presentatoren

Opmerking: In dit gedeelte worden de resultaten van het kwantitatieve deel van het onderzoek besproken. De resultaten worden er besproken en op een rijtje gezet. De volledige gegevenstabellen en grafieken zijn hier echter niet terug te vinden. Deze zijn wel in de bijlagen opgenomen

2.1.3.1 Vlaanderen

1. TV1

- **Programma's met een presentator.**

Achtentwintig programma's bleken van één of meerdere presentator(en) gebruik te maken. Entertainment en nieuwsprogramma's maken er de hoofdmoot van (met resp. 39,2% en 25%). Dit wijst er op dat TV1 in de entertainmentprogrammering een groot aantal zelf geproduceerde programma's heeft. De grote aanwezigheid van nieuwsprogramma's is logisch, aangezien deze niet zonder presentator kunnen functioneren. In de bijlagen is een grafisch overzicht van de programmaverdeling opgenomen. In tabelvorm ziet het er als volgt uit:

¹⁷⁴ BERTELSMANN. *RTL Group*. http://www.bertelsmann.de/divisions/rtl_group/profile/profile.cfm.

¹⁷⁵ N.N.. *Enterprises et Emploi*. In: OBSERVATOIRE EUROPEEN DE L'AUDIOVISUEL. Annuaire Statistique 2000. Strasbourg, Observatoire Européen de l'audiovisuel, 2000. pp. 62-66.

¹⁷⁶ ANTOINE (F.) et al. *Belgium*. In: D'HAENENS (L.). SAEYS (F.). Op.Cit. p. 170.

¹⁷⁷ CIM. <http://www.cim.be/tele/nl/d/df.html>.

¹⁷⁸ RTBF. *La RTBF de demain*.

http://www4.rtbf.be/rtbf_2000/bin/view_something.cgi?type=pagefiche&id=0133223_pagefiche&menu=:esc%20menu:&pub=:pub

Lifestyle: wonen	
Lifestyle: divers	
Lifestyle: reizen	1
Lifestyle: koken	1
Jeugd	
Talkshow	1
Economie	
Consumenten	1
Film	
Minderheden	
Cultuur	

Natuur & Wetenschap	
Nieuws: discussie	1
Nieuws: nieuws	4
Nieuws: achtergrond	
Nieuws: nieuwsshow	
Nieuws: docu	1
Nieuws: parlement	1
Sport	
Entertainment: muziek	4
Entertainment: spel	3
Entertainment: divers	3

Entertainment: sterren	1
Entertainment: humor	
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	4
Divers	2
Totaal	28

- Presentatoren

Voor die 33 programma's maakt TV1 gebruik van 38 verschillende presentatoren en presentatrices. Vijf presentatrices zijn omroepsters. Zij voldoen aan de definitie voor omroep(st)ers die we in het theoretisch deel vastlegden. Hun taak bestaat erin het programmaschema *on screen* toegankelijk te maken en programma's aan te kondigen.

De meerderheid van de presentatoren op TV1 zijn vrouwen (55,3%). Dit overwicht kan vanzelfsprekend ten dele verklaart worden door de vijf omroepsters, traditioneel een functie die door vrouwelijke werknemers ingevuld wordt. In tabel:

Presentatoren TV1	17 (44,7%)
Presentatrices TV1	21 (55,3%)

- Presentatoren van een etnische minderheid

Van de 38 presentatoren en presentatrices op TV1, is er één met een niet-Belgische etnische achtergrond. Een cijfer dat neerkomt op een percentage van 2,7%. Met dit cijfer kunnen we niet anders dan nu al besluiten dat de tewerkstellingsrepresentatie van minderheden, althans in de presentatorenfunctie, bij TV1 tekortschiet.

Presentatoren met Belgische achtergrond	37 (97,3%)
Presentatoren met Niet-Belgische achtergrond	1 (2,7%)

Een grafische voorstelling is in de bijlagen opgenomen. De gegevens van die ene presentator zijn als volgt:

Naam Presentator	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
Sandra Naelaerts	Lifestyle: reizen	V	Belg	België	Senegal

De TV1-presentatrice is in tweede lijn afkomstig uit het Afrikaanse Senegal. Zij presenteert samen met vier andere presentatoren, "Vlaanderen Vakantieland", een programma over reizen en reisbestemmingen.

Onderstaande tabellen geven de veralgemeende gegevens van alle TV1-presentatoren wat betreft: 1/ nationaliteit, 2/ afkomst in eerste lijn, 3/ afkomst in tweede lijn:

- Nationaliteit

België	38 (100%)
--------	-----------

- Afkomst in eerste lijn

België	38 (100%)
--------	-----------

- Afkomst in Tweede lijn

België	37 (97,4%)
Senegal	1 (2,6%)

- Interpretatie en besluit TV1

Slechts één van de presentatoren van TV1 blijkt een niet-Belgische achtergrond te hebben. Die achtergrond valt in de tweede lijn te situeren in Senegal. Zelf is de presentatrice dus geboren en getogen in België. We kunnen ons afvragen of die afkomst in tweede lijn, ook bij andere presentatoren van een etnische minderheid terug te vinden is.

Hoe het ook zij, van een relevante proportionele vertegenwoordiging van etnische minderheden is in de presentatorenfunctie op TV1 absoluut geen sprake. Verder in deze verhandeling gaan we na of er rond dit thema een beleid gevoerd wordt bij TV1.

2. KETNET

- Programma's met een presentator

Drie programma's maken gebruik van één of meerdere presentatoren/presentatrices. De verdeling ziet er als volgt uit:

Lifestyle: wonen	
Lifestyle: divers	
Lifestyle: reizen	
Lifestyle: koken	
Jeugd	3
Talkshow	
Economie	
Consumenten	
Film	
Minderheden	
Cultuur	

Natuur & Wetenschap	
Nieuws: discussie	
Nieuws: nieuws	
Nieuws: achtergrond	
Nieuws: nieuwsshow	
Nieuws: docu	
Nieuws: parlement	
Sport	
Entertainment: muziek	
Entertainment: spel	
Entertainment: divers	

Entertainment: sterren	
Entertainment: humor	
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	
Divers	
Totaal	3

Deze verdeling (100% jeugdprogramma's) is logisch, aangezien KETNET een station is met uitsluitend dergelijke programma's (cf. supra). Het kleine aantal gepresenteerde programma's is dan weer te verklaren door de aanwezigheid van veel "niet-presenteerbare" programma's. Veel van de programma's op KETNET zijn namelijk series, tekenfilms, etc.. Bovendien gaat het vaak om in het buitenland geproduceerde programma's. Ook het feit dat KETNET slechts een beperkt aantal programma-uren uitzend, kan als reden aangehaald worden.

- Presentatoren

Voor de drie programma's maakt KETNET gebruik van 4 presentatoren. Daarbij komen nog 7 omroepers (de zgn. KETNET-*Wrappers*¹⁷⁹). 5 presentatoren zijn mannen, de 6 overige zijn vrouwen. Ook hier wordt het overwicht van de vrouwelijke presentatoren dus, licht, bevestigd.

Presentatoren KETNET	5 (45,5%)
Presentatrices KETNET	6 (54,5%)

- Presentatoren van een etnische minderheid

Van de 11 KETNET-*wrappers* zijn er 2 met een niet-Belgische etnische afkomst. In procenten komt dit neer op een hoge vertegenwoordiging van 18,2%. Die procentenuitdrukking is vanzelfsprekend misleidend, aangezien er bij KETNET slechts 11 presentatoren werkzaam zijn.

Presentatoren met een Belgische afkomst	9 (81,8%)
Presentatoren met een niet-Belgische afkomst	2 (18,2%)

In de bijlagen is een grafische voorstelling opgenomen.

Specifiek zien de gegevens van de presentatoren van een niet-Belgische afkomst er als volgt uit:

Naam Presentator	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
Veerle Deblauwe	Jeugd	V	Belg	België	Burundi
Alida Neslo	Jeugd	V	Belg	Suriname	Suriname

Een grafische voorstelling is in de bijlagen opgenomen.

Alle presentatoren met een niet-Belgische achtergrond op KETNET zijn dus vrouwen. Bovendien kan de lezer zelf gemakkelijk afleiden dat de ene presentatrice in eerste lijn afkomstig is uit Suriname, terwijl de andere in tweede lijn uit Burundi afstamt

¹⁷⁹ KETNET. *Wrappers*. <http://www.ketnet.be>.

- Interpretatie en Besluit KETNET

De representatie van minderheden in de presentatorenfunctie, ligt bij KETNET duidelijk hoger dan bij de ander VRT-zender TV1 (cf.supra). In percentages gaat het zelf om een vertegenwoordiging van 18,2%. Toch zegt dit hoge percentage niet alles. In absolute cijfers gaat het slechts om een vertegenwoordiging van twee presentatrices op een totaal van elf.

In tegenstelling tot TV1 vinden we hier wel een presentator die in eerste lijn afkomstig is uit een ander land dan België. Alida Neslo werd namelijk geboren en is ten dele opgegroeid in Suriname. Vanzelfsprekend kunnen we hier de kanttekening maken dat Suriname een Nederlandse oud-kolonie is. Nederlands is er nog altijd een veelgebruikte taal in onderwijs en bestuur. Die linguïstische overeenkomst is één van de factoren die de aanwezigheid van een presentatrice met Surinaamse achtergrond kan verklaren. Later kunnen we nagaan of we dit ook bij andere presentatoren terugvinden (bvb. in Nederland). KETNET-omroepster Veerle Deblauwe is dan weer in tweede lijn afkomstig uit het Afrikaanse Burundi.

3. CANVAS

- Programma's met een presentator

Zestien programma's maken gebruik van één of meerdere presentatoren/presentatrices. De verdeling ziet er als volgt uit:

Lifestyle: wonen		Cultuur	1	Entertainment: spel	1
Lifestyle: divers		Natuur & Wetenschap		Entertainment: divers	
Lifestyle: reizen		Nieuws: discussie	1	Entertainment: sterren	
Lifestyle: koken		Nieuws: nieuws		Entertainment: humor	1
Jeugd		Nieuws: achtergrond	1	Teleshopping	
Talkshow		Nieuws: nieuwsshow	1	Documentaire (opvoedend)	5
Economie	1	Nieuws: docu	1	Weer	
Consumenten		Nieuws: parlement	1	Divers	
Film		Sport	2		
Minderheden		Entertainment: muziek		Totaal	16

Nieuws (31%) en (opvoedende) documentaires (31%) overheersen de gepresenteerde programma-uren van CANVAS. Deze verdeling weerspiegelt grosso modo de profilering van de zenders, zoals die hierboven aanhaalden. Een grafische voorstelling is in de bijlagen opgenomen.

- Presentatoren

Voor de zestien programma's maakt CANVAS gebruik van 22 presentatoren. In tegenstelling tot TV1, zet CANVAS geen omroep(st)ers in. Een meerderheid van de presentatoren op CANVAS is van het mannelijke geslacht (14). In tabel:

Canvas presentatoren	14 (63,6%)
Canvas presentatrices	8 (36,4%)

Dit overwicht van mannelijke presentatoren is op basis van de beschikbare gegevens niet te verklaren. Diepgaander onderzoek moet oorzaken en gevolgen van deze scheeftrekking vaststellen.

- Presentatoren van een etnische minderheid

Van de tweeëntwintig presentatoren op CANVAS zijn er drie van niet-Belgische origine. In tabel:

Presentatoren CANVAS Belgische afkomst	19 (86,4%)
Presentatoren CANVAS niet-Belgische afkomst	3 (13,6%)

Hun gegevens:

Naam	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
Phara de Aguirre	Nieuws: duiding	V	Belg	Spanje	Spanje
Annabelle Van Nieuwenhuyze	Cultuur	V	Belg	België	Onbekend
Nadia Dala	Cultuur	V	Belg	België	Marokko

Ook hier weer zijn alle presentatoren met een niet-Belgische achtergrond vrouwen. In het volgende hoofdstuk gaan we na welke beleidsopties aan de basis liggen van de representatie van minderheden. Eventueel valt daar een verklaring te vinden voor deze vaststelling. Voor het eerst zien we hier overigens een presentatrice opduiken die een achtergrond heeft in één van de “kernlanden” die we hierboven aanhaalden. Nadia Dala is in tweede lijn afkomstig uit Marokko. Phara de Aguirre heeft een Spaanse achtergrond, en is dan ook de eerste presentatrice, behorend tot een Europese minderheid.

De gegevens van alle presentatoren/presentatrices:

- Nationaliteit:

België	22 (100%)
--------	-----------

- Afkomst eerste lijn

België	21 (95,5%)
Spanje	1 (4,5%)

- Afkomst tweede lijn

België	19 (86,5%)
Spanje	1 (4,5%)
Marokko	1 (4,5%)

Onbekend	1 (4,5%)
----------	----------

- Interpretatie en Besluit CANVAS

Ook hier weer is de vertegenwoordiging in percentages aan de hoge kant (13,6%), zeker in vergelijking met TV1. In absolute cijfers gaat het om een vertegenwoordiging van 3 op een totaal van 22. Voor het eerst zien we hier iemand (Nadia Dala) opduiken die afkomstig is uit één van de vijf *kernlanden* die we hierboven aanhaalden. Ook voor het eerst komt een presentator afkomstig uit een ander Europees land voor. Phara de Aguirre's *roots* liggen namelijk in Spanje.

4. VTM

- Programma's met een presentator/presentatrice

Tweeëntwintig VTM-programma's maken gebruik van één of meerdere presentatoren/presentatrices. De verdeling ziet er als volgt uit:

Lifestyle: wonen	1
Lifestyle: divers	
Lifestyle: reizen	
Lifestyle: koken	1
Jeugd	1
Talkshow	
Economie	
Consumenten	1
Film	
Minderheden	
Cultuur	

Natuur & Wetenschap	
Nieuws: discussie	2
Nieuws: nieuws	3
Nieuws: achtergrond	
Nieuws: nieuwsshow	
Nieuws: docu	2
Nieuws: parlement	
Sport	2
Entertainment: muziek	
Entertainment: spel	5
Entertainment: divers	1

Entertainment: sterren	2
Entertainment: humor	
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	1
Divers	
Totaal	22

Entertainment en nieuws vormen de meerderheid van de gepresenteerde programma's op VTM. Ook hier is het hoge gehalte entertainment in lijn met de profilering van VTM.

- Presentatoren

Voor de tweeëntwintig gepresenteerde programma's maakt VTM gebruik van 31 presentatoren en presentatrices. Vier van hen zijn omroepsters. Ondanks die omroepsters, hebben mannelijke presentatoren nog steeds een licht overwicht (51,4%).

Presentatoren VTM	16 (52 %)
Presentatrices VTM	15 (48 %)

- Presentatoren van een etnische minderheid

VTM stelt geen enkele presentator van een etnische minderheid te werk.. Alle presentatoren hebben de Belgische nationaliteit en zijn zowel in eerste als tweede lijn afkomstig uit België.

Deze cijfers kunnen ons doen veronderstellen dat enkel de VRT een beleid voert in verband met de rekrutering van minderheden. In het volgend hoofdstuk gaan we dat na. Naderhand kunnen we ook na gaan of de vaststelling dat enkel op de Openbare Omroep van een zekere “vertegenwoordiging” sprake is, zich ook in de andere landen doorzet.

5. Vlaanderen: Algemeen

In dit deel brengen we de alle resultaten van een land (of zoals hier: een deel van een land) samen. We noteren achtereenvolgens het aantal presentatoren, het aantal presentatoren van een etnische minderheid en hun gegevens.

- Presentatoren

Op de drie onderzochte kanalen (TV1, VTM, KETNET/CANVAS) zijn in totaal 108 presentatoren werkzaam:

TV1	38
KETNET	11
CANVAS	22
VTM	31
Totaal	102

In de bijlagen is een grafische voorstelling opgenomen.

Op KETNET en CANVAS zijn beduidend minder presentatoren werkzaam dan op dan op VTM/TV1. Dit is ook logisch. CANVAS en KETNET mikken op een bepaald doelpubliek en zenden weinig eigen producties uit. Presentatoren spelen er dan ook een mindere rol.

Welk geslacht domineert in de presentatorenfunctie in Vlaanderen?

<i>Mannen</i>	
TV1	17
KETNET	5
CANVAS	14
VTM	16
Totaal	52

<i>Vrouwen</i>	
TV1	21
KETNET	6
CANVAS	8
VTM	15
Totaal	50

Mannen zijn lichtelijk in de meerderheid (51% tegenover 49%). Conclusies zijn hier echter niet te trekken. De vrij gelijkwaardige percentages zeggen immers niets over de kwalitatieve kenmerken van een specifieke presentatierol. Voorbeelden zijn: plaats in het programma, rol ten opzichte van het geheel, presentatiestijl, rolverdeling tegenover andere presentatoren en presentatrices, etc.. Longitudinaal verder onderzoek is nodig om hierin tendenzen aan het licht te brengen. Dit valt echter buiten het bestek van deze verhandeling.

Komen we dan bij de kernvraag van de verhandeling. In welke mate zijn de etnische minderheden gerepresenteerd in de presentatiefunctie?

Zender	Belgische achtergrond	Niet-Belgische achtergrond
TV1	37	1
KETNET	9	2
CANVAS	19	3
VTM	31	0
Totaal	96	6
Percentages	94,1%	5,9%

Een grafische voorstelling is in de bijlagen opgenomen.

5,9% van de presentatoren op de drie grootste Vlaamse televisiezenders heeft een “gekleurde” achtergrond. Dit blijken overigens allemaal vrouwen te zijn.

Zender	M	V
TV1	0	1
KETNET	0	2
CANVAS	0	3
VTM	0	0
Totaal	0	6

De grafische voorstelling die in de bijlagen is opgenomen heeft aan welke programma's deze presentatoren presenteren. Twee keer vinden we een jeugdprogramma terug, evenals een cultuurprogramma. Een trend valt hier echter niet van af te lezen. Het grote aandeel van deze programmatypes is het gevolg van de grotere aandelen bij KETNET, een jeugdzender, en CANVAS, een “cultuurzender”.

Bekijken we het aandeel van de minderheden (5,9%) zuiver op percentages, dan zouden we kunnen stellen dat op alle Vlaamse zenders samen, etnische minderheden “matig” vertegenwoordigd zijn. Hierboven haalden we namelijk aan dat 8,21% van de in België verblijvende bevolking een niet-Belgische nationaliteit en origine hebben.

Dat dergelijke kwantitatieve en veralgemenende vergelijking niet opgaat spreekt echter voor zich. Eerst en vooral zijn de verschillen tussen de zenders te groot. Op de twee “nichezenders” KETNET en CANVAS is de vertegenwoordiging veel groter dan op de algemene zenders VTM en TV1. Daarbij komt nog dat het percentage van 5,9% slechts slaat op 6 presentatoren. In de volledige *pool van* 102 presentatoren valt dit aantal nauwelijks op. Bovendien zou zo'n uitspraak impliceren dat ook alle nationaliteiten en origines van de minderheden

vertegenwoordigd zijn. Hierboven wezen we er reeds op dat dit geenszins het geval is, voor heel Vlaanderen kunnen we dezelfde conclusie trekken:

- nationaliteit:

België	102 (100%)
--------	------------

- Afkomst in eerste lijn:

België	100 (98%)
Suriname	1 (1%)
Spanje	1 (1%)

- Afkomst in tweede lijn:

België	96 (94%)
Senegal	1 (1%)
Suriname	1 (1%)
Burundi	1 (1%)
Spanje	1 (1%)
Marokko	1 (1%)
Onbekend	1 (1%)

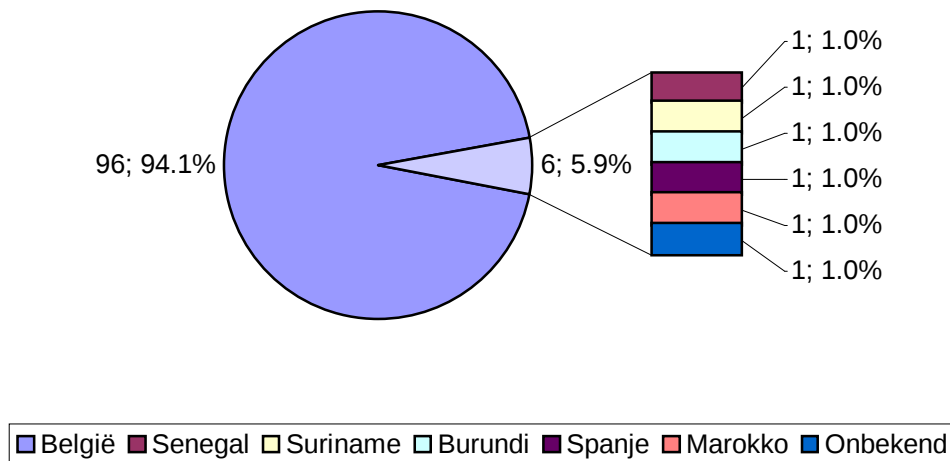
Alle 102 presentatoren in Vlaanderen hebben de Belgische nationaliteit. Dit is normaal, gezien de meeste omroepen enkel personeelsleden met de Belgische nationaliteit in dienst nemen. De tabellen over de afkomst leren ons veel bij en nuanceren het beeld over de vrij “matige” representatie van minderheden in Vlaanderen.

Eerst en vooral kunnen we vaststellen dat er meer presentatoren in tweede lijn uit een ander land afstammen dan in eerste lijn. Vier van de zes presentatoren met een niet-Belgische achtergrond zijn in het buitenland geboren. De overige drie stammen af uit ouders die in het buitenland werden geboren. We kunnen ons afvragen of die “trend” zich ook doorzet bij de andere landen.

Een andere vaststelling is dat bijster weinig presentatoren van een etnische minderheid hun achtergrond hebben in de zes “kerngroepen” die we hierboven aanhaalden. Enkel Nadia Dalia (Canvas) heeft haar *roots* in Marokko. De andere presentatoren zijn gefragmenteerd over een aantal andere landen.

Globaal gezien tekent zich dus volgende grafiek af voor de representatie van minderheden als presentator op de televisie in Vlaanderen:

Afkomst presentatoren VLAANDEREN (n=102)

2.1.3.2 België: Wallonië

1. La Une

- Verdeling programma's

Vijfentwintig programma's op La Une maken gebruik van één of meerdere presentatoren. Lifestyleprogramma's voeren de kop, samen met de obligate nieuwsprogramma's; ook vier cultuurprogramma's worden door La Une met een presentator voorzien:

Lifestyle: wonen	3
Lifestyle: divers	1
Lifestyle: reizen	1
Lifestyle: koken	1
Jeugd	1
Talkshow	1
Economie	
Consumenten	
Film	1
Minderheden	

Cultuur	4
Natuur & Wetenschap	2
Nieuws: discussie	
Nieuws: nieuws	3
Nieuws: achtergrond	
Nieuws: nieuwsshow	
Nieuws: docu	
Nieuws: parlement	1
Sport	3
Entertainment: muziek	

Entertainment: spel	2
Entertainment: divers	
Entertainment: sterren	
Entertainment: humor	
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	1
Divers	

- Presentatoren

Op La Une geen omroepers of omroepsters, maar wel een korps van drieëndertig presentatoren. In tegenstelling tot de Vlaamse zenders, waar de verdeling vrij “gelijkmatig” was, domineert op La Une het mannelijke geslacht. Negentien presentatoren, of te 58%, is een man:

Presentatrices LA UNE	14 (42%)
Presentatoren LA UNE	19 (58%)

- Presentatoren van een etnische minderheid

Eén van die 33 presentatoren heeft een niet-Belgische achtergrond. Dit komt neer op een “vertegenwoordiging” van 3%, al weer een misleidend cijfer dus.

Belgische achtergrond	32 (97%)
Niet-Belgische achtergrond	1 (3%)

Die ene presentator met niet-Belgische achtergrond, is een vrouw, in eerste lijn afkomstig uit Marokko. Voor de tweede keer gaat het hier om iemand uit de vijf “kernlanden”, die ook geboren (en in dit geval ten dele opgegroeid) is in dat land. Hadja Lahbib neemt bovendien een belangrijke plaats in binnen de “presentatorenhiërarchie”. Ze is nl. nieuwsanker van het avondnieuws van La Une, traditioneel een centrale, belangrijke functie.

Naam Presentator	Programmtype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst ouders
Hadja Lahbib	Nieuws: nieuws	V	Belg	Marokko	Marokko

Ingaan op de algemene gegevens voor La Une is niet nodig. De lezer kan zelf afleiden dat alle 33 presentatoren de Belgische nationaliteit hebben, en hoe de verdelingen in verband met de afkomst in eerste en tweede lijn er uit zien.

- Besluit en Interpretatie La Une

Van een “vertegenwoordiging” van minderheden is in de presentatorenfunctie op La Une is geen sprake. Slechts 1 van de 33 presentatoren heeft een niet-Belgische achtergrond. Toch is deze ene presentator ook “uitzonderlijk”, daar ze in eerste lijn afkomstig is uit één van de vijf “kernlanden” en tegelijk een centrale plaats inneemt binnen de presentatorenhiërarchie. Toch doemt het beeld van de “excuus-allochtoon” hier op.

2. RTL-TVI

- Verdeling programma's

RTL-TVI profileert zich duidelijk als een entertainmentzender (8 van de 23 programma's, of te 34%). Bovendien gaat die nadruk gekenmerkt met een originaliteitstreven. Vier programma's vallen namelijk in de categorie “Entertainment: divers”, wat er op wijst dat het gaat om originele, moeilijk te classificeren formats:

Lifestyle: wonen	
Lifestyle: divers	1
Lifestyle: reizen	
Lifestyle: koken	

Jeugd	
Talkshow	1
Economie	1
Consumenten	1

Film	
Minderheden	
Cultuur	
Natuur & Wetenschap	1

Nieuws: discussie	1
Nieuws: nieuws	2
Nieuws: achtergrond	1
Nieuws: nieuwsshow	1
Nieuws: docu	1
Nieuws: parlement	

Sport	1
Entertainment: muziek	
Entertainment: spel	2
Entertainment: divers	4
Entertainment: sterren	1
Entertainment: humor	1

Teleshopping	3
Documentaire (opvoedend)	
Weer	
Divers	
Omroep	

Nieuwsprogramma's vormen, zoals gewoonlijk, ook een meerderheid in het aanbod gepresenteerde programma's. De andere gepresenteerde programma-uren zijn gefragmenteerd over een aantal andere categorieën, met een nadruk (3 of te 13%) op teleshopping.

- Presentatoren

Mannelijke presentatoren vormen de duidelijk meerderheid op RTL-TVI. 69% van de presentatoren is een man.

Presentatoren RTLTVI	18 (69%)
Presentatrices RTLTVI	8 (31%)

De vaststelling die bij TF1 La Une gold, wordt hier dus bevestigd. Slechts acht van de 26 presentatoren is een vrouw.

- Presentatoren van een etnische minderheid

Net als bij La Une heeft ook hier slechts één presentator een niet-Belgische achtergrond. Hetgeen neerkomt op een "vertegenwoordiging" van 4 %

Belgische achtergrond	25 (96 %)
Niet-Belgische achtergrond	1 (4 %)

De constante in België, namelijk dat presentatoren van een etnische minderheid steevast een vrouw zijn, lijkt zich door te zetten. Vanessa Boulares, presentatrice van het consumentenprogramma "Images à l'appui" is in tweede lijn afkomstig uit Tunesië.

Naam Presentator	Programmtipe	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst ouders
Vanessa Boulares	Consumenten	V	Belg	Belg	Tunesië

Ook hier is ingaan op de algemene resultaten niet noodzakelijk.

- Interpretatie en Besluit RTL-TVI

Net als bij direct concurrent La Une is slechts één van de presentatoren van RTL-TVI van een etnische minderheid. Het fenomeen van de "excus-allochtoon", zet zich dus door.

3. TF1

- programma's met een presentator

Eenentwintig programma's bleken van één of meerdere presentatoren gebruik te maken. De verdeling naar type ziet er als volgt uit:

Lifestyle: wonen	
Lifestyle: divers	2
Lifestyle: reizen	
Lifestyle: koken	
Jeugd	
Talkshow	1
Economie	
Consumenten	1
Film	
Minderheden	
Cultuur	

Natuur & Wetenschap	
Nieuws: discussie	1
Nieuws: nieuws	1
Nieuws: achtergrond	
Nieuws: nieuwsshow	1
Nieuws: docu	1
Nieuws: parlement	
Sport	1
Entertainment: muziek	1
Entertainment: spel	6
Entertainment: divers	1

Entertainment: sterren	
Entertainment: humor	2
Teleshopping	1
Documentaire (opvoedend)	
Weer	1
Divers	
Omroep	

Entertainmentprogramma's (47%) overheersen de gepresenteerde programmering van deze commerciële Franse zender. Nieuwsprogramma's staan op een vanzelfsprekende tweede plaats met 18%. In de bijlagen is een grafische voorstelling van het geheel opgenomen.

- Presentatoren

Voor de 21 programma's maakt TF1 gebruik van zesentwintig presentatoren en presentatrices. Omroepsters worden niet ingezet. De aankondiging van de programma's gebeurt met een zgn. *voice-over*. Presentatoren zijn bij TF1, alweer, in de meerderheid (61,5%), presentatrices zijn er minder (38,5%).

Presentatoren TF1	16 (61,5%)
Presentatrices TF1	10 (38,5%)

Een grafische voorstelling is in de bijlagen opgenomen.

- Presentatoren van een etnische minderheid.

Kijken we naar de etnische achtergrond als geheel (zowel eerste als tweede lijn), dan blijkt alweer slechts één presentator een niet-Franse achtergrond te hebben.

Presentatoren met een Franse achtergrond	25 (96,2%)
Presentatoren met een niet-Franse achtergrond	1 (3,8%)

De specifieke gegevens van deze ene presentator:

Naam	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
Sebastien Follin	Weer/Entertainment Humor	M	Frans	Madagaskar	Madagaskar

Ingaan op de gegevens is dan ook, alweer, niet nodig. De lezer kan zelf afleiden dat 100% van “alle” presentatoren met een niet-Franse etnische achtergrond van het mannelijke geslacht zijn. Bovendien kan ook snel afgeleid worden dat alle zesentwintig presentatoren op TF1 de Franse nationaliteit hebben en dat de verdeling afkomst eerste lijn/afkomst tweede lijn er als volgt uitziet:

- Eerste lijn

Frankrijk	25
Madagaskar	1

- Tweede lijn:

Frankrijk	25
Madagaskar	1

- Interpretatie en besluit TF1

Net als de twee voorgaande Waalse zenders, werkt bij TF1 slechts 1 presentator met niet-Franse achtergrond. We kunnen hier de link leggen met de Franse kolonisatiegeschiedenis. Madagaskar was een Franse kolonie. Frans is er nog altijd een officiële taal (cf. migratiegeschiedenis van Frankrijk). Die linguïstische overeenkomst kan opnieuw als mogelijke factor aangehaald worden.

De presentator presenteert ondermeer het weerprogramma op TF1. Net als de nieuwsankers heeft een *weeranker* een relatief belangrijke positie binnen de “presentatorenhiërarchie”. Dit kan dan ook als, enige, “positief” punt aangehaald worden.

4. Wallonië: algemeen

Welke conclusies kunnen we dan trekken voor Wallonië als geheel?

La une zet het meest presentatoren in van de drie zenders (33). Op de drie grootste zenders van Wallonië werken in totaal 82 presentatoren:

LA UNE	33
RTL-TVI	26
TF1	26
Totaal	85

In de bijlagen is een grafische voorstelling opgenomen.

RTLTVI en TF1 zetten beiden evenveel presentatoren in voor evenveel programma's (26 presentatoren voor 21 gepresenteerde programma's). De publieke omroep La Une steekt daar ietwat boven uit, met 33 presentatoren voor 25 programma's.

Net als in Vlaanderen is het aantal mannelijke presentatoren het grootst. Hun overwicht is hier wel groter dan in Vlaanderen: 62% mannen tegenover 38% vrouwen:

<i>Mannen</i>	
LA UNE	19
RTLTVI	18
TF1	16
Totaal	53

<i>Vrouwen</i>	
LA UNE	14
RTLTVI	8
TF1	10
Totaal	32

Het overwicht van mannelijke presentatoren is het grootst bij RTLTVI. 69% van de presentatoren op die zender is een man. Alweer is verder onderzoek hier noodzakelijk, om de precieze oorzaken van dit verschil in kaart te brengen.

Bekijken we dan het aandeel van de presentatoren met een niet-Belgische/niet Franse achtergrond:

Zender	Belgische/Franse achtergrond	Niet-Belgische/Franse Achtergrond
LA UNE	32	1
RTLTVI	25	1
TF1	25	1
Totaal	82	3
Percentages	96,5%	3,5%

Het aandeel van presentatoren met niet-Belgische of niet-Franse achtergrond op de drie grootste zenders in Wallonië is bedroevend laag. Meer dan 96% van de presentatoren heeft een Belgische/Franse achtergrond. Op iedere zender werkt slechts één presentator die behoort tot een etnische minderheid. We kunnen dan ook stellen dat het hier gaat om het (reeds vermelde) “excuus-Truus”-fenomeen. De twee presentatoren op de Belgische zenders (La Une/RTL TVI) zijn een vrouw, Sebastien Follin van TF1 is een man.

Zender	M	V
LA UNE	0	1
RTL-TV I	0	1
TF1	1	0
Totaal	1	2

Bekijken we de programma's die deze presentator presenteren valt evenwel een “positief” punt te noteren. Nadja Lahbib van La Une is een centraal nieuwsanker van de zender, Sebastien Follin van TF1 presenteert dan weer het weer. Ook Vanessa Boulares presenteert het populaire consumentenprogramma “Images à l'Appui”. Deze feiten nuanceren het beeld van de “excuus-Truus”, maar veranderen vanzelfsprekend niets aan het lage aantal minderheden dat als presentator op de Waalse televisiezenders werkt.

Richten we dan onze pijlen op de afkomst van die drie presentatoren. De gegevens op een rijtje:

- nationaliteit:

Belg/Frans	82 (100%)
------------	-----------

- Afkomst in eerste lijn:

België/Frankrijk	80 (98%)
Marokko	1 (1%)
Madagaskar	1 (1%)

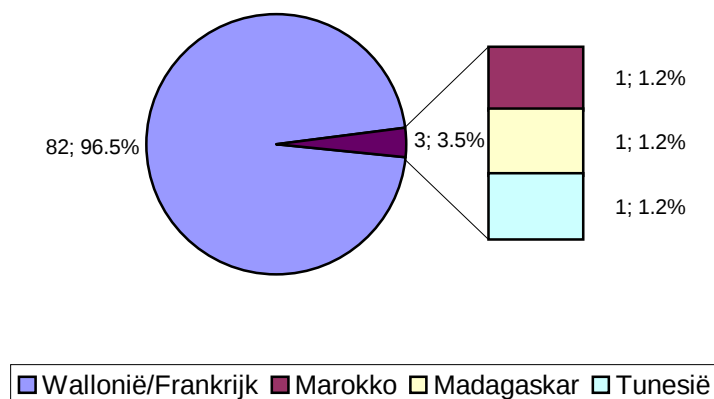
- Afkomst in tweede lijn:

België	79 (97%)
Marokko	1 (1%)
Madagaskar	1 (1%)
Tunesië	1 (1%)

De presentatoren van een etnische minderheid die in eerste lijn uit een ander land afstammen zijn deze keer met meer dan degene uit tweede lijn. Ook hier kunnen we echter wijzen op het koloniale verleden van Frankrijk. Alle drie de landen zijn Franse ex-kolonies. We kunnen veronderstellen dat allerlei linguïstische, culturele, etc. elementen uit die relatie, de toegang voor presentatoren met een achtergrond in die landen tot de Waalse en Franse mediastructuur vergemakkelijkt.

De eindgrafiek voor Wallonië ziet er als volgt uit:

Afkomst presentatoren Wallonië (n=82)

2.2 Frankrijk

2.2.1 Historisch overzicht van het migratieverloop

Globaal gezien zijn drie fases af te tekenen in het migratieverloop van Frankrijk:

- De periode tussen het einde van de Tweede Wereldoorlog en 1960. Migratie was er vooral een zaak van de private sfeer.
- De periode tussen de jaren 1960 en begin de jaren 1970. De overheid verliest er gedeeltelijk de controle over de migratiestromen
- De jaren 1970 tot nu. Ook hier moet weer verwezen worden naar de toename van het aantal asielaanvragen.

2.2.2.1 Van 1945 tot 1960

Voor de Tweede Wereldoorlog was immigratie in Frankrijk vooral een zaak van de private sfeer. Buitenlandse werkkrachten werden letterlijk "ingehuurd" door het bedrijfsleven, de overheid kwam er nagenoeg niet in tussen. In 1945 veranderde dit. Het *Office National de l'immigration* regelde vanaf dan de integratie van gastarbeiders in de Franse samenleving. Ook toen in de jaren '50 het aantal vluchtelingen toenam werd een orgaan opgezet dat in hulp moest voorzien. De immigratiestromen werden dus nauwlettend in het oog gehouden. Verschillende auteurs wijzen op het koloniale verleden van Frankrijk om het migratiefenomeen te duiden. Verschillende van de hedendaagse minderheden in Frankrijk komen inderdaad uit een gebied dat onder rechtstreekse of onrechtstreekse Franse controle stond. Voorbeelden van zulke landen zijn: Indochina (Cambodja, Laos, etc.) Algerije, Marokko, Madagaskar, Egypte, etc.. De instroom van wat men later "post-koloniale migranten" is gaan noemen, was wel niet zo groot als bvb. in Groot-Brittannië (cf. infra).¹⁸⁰

2.1.1.2 De jaren 1960

De overheidscontrole op de migratiestromen verzwakte in de jaren 1960. Tijdens de eerste jaren arriveerden ongeveer 1 miljoen immigranten. De grootste (grotendeels "illegale") toevloed kwam uit Spanje en Portugal. Gezien in het licht van de burgeroorlog, is het vanzelfsprekend dat ook vanuit Algerije grote immigratiestromen op gang kwamen. De

¹⁸⁰ WELL (P.). *La France et ses étrangers, l'aventure d'une politique de l'immigration 1938-1991*. Paris, Calman-Lévy. 1991. pp. 24-28.

meeste migranten kwamen echter nog steeds via door de overheid afgesloten overeenkomsten met “zendlanden”. De druk van de industriële belangengroepen is in dit register niet te verwaarlozen. Net als in België is er in de jaren 1960 een diversificatie van de nationaliteiten. Voorbeelden zijn Marokko, Turkije en in mindere mate Senegal.¹⁸¹

2.1.1.3 De jaren 1970 tot nu

Hoewel in 1974 een Europese immigratiestop werd afgekondigd, viel de immigratie naar Frankrijk niet stil. Drie factoren speelden mee: (1) gezinshereniging; (2) Immigratie uit "nieuwe" landen; (3) de toename van politieke vluchtelingen en asielzoekers. Zo nam het aantal Turkse immigranten toe van 50000 per jaar in 1975 tot 123000 in 1982; en steeg de immigratiestroom vanuit Afrika van 81000 tot 157000. Het aantal politieke vluchtelingen in 1983 bedroeg 163000.

In de jaren 1990 moet ook de toename van het aantal asielzoekers in rekening gebracht worden¹⁸²:

1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
28925	26920	27672	34352	61422	54813	47380	28872	27564	25964	20170

Hoe werd op dit alles beleidsmatig gereageerd?

De hierboven reeds aangehaalde migratiestop in 1974 (ingegeven door de economische recessie) bracht in eerste instantie weinig brede beleidsperspectieven met zich mee. Familiehereniging werd toegestaan, maar tegelijk werd een repatriëringsstelsel op poten gezet (dat echter nooit succes kende).¹⁸³ Het FAS (*Fonds d'Action Sociale*) werd opgericht om de migrantengemeenschappen te ondersteunen bij hun integratie. Op dat vlak speelt de Franse notie van *laïcité* (seculier publiek leven) een grote rol. De nationale identiteit is gebaseerd op het *droit du sol*, een combinatie van de feitelijke geografische verblijfplaats en de geboorteplaats. Zoals we verder zullen zien, is dit bvb. in Duitsland niet het geval. Eén en ander zorgt ervoor dat etnische “identiteit” een gegeven is van de privé-sfeer, in het publieke leven is iedereen “Frans”. Doel van het integratiebeleid is dan ook iedere individuele immigrant, de Franse, geseculariseerde publieke waarden mee te geven via onderwijs en

¹⁸¹ WADIA (K.). *France: from Unwilling Host to Bellicose gatekeeper*. In: DALE (G.), COLE (M). *The European Union and Migrant Labour*. Oxford, Berg, 1999. pp. 176-178.

¹⁸² UNHCR. *Asylum Applications in Industrialized Countries: 1980-1999*. Genève, UNHCR, 2001. pp. 145-155.

¹⁸³ UNITED NATIONS. *International Migration Policies*. New York, United Nations, 1998. p. 109.

andere instellingen.¹⁸⁴ Een neveneffect van deze basisveronderstelling is dat de identiteit van de minderheden niet erkend wordt, waardoor specifiek op die groepen gerichte beleidsinitiatieven vrijwel onbestaande zijn (of erdoor belemmerd worden).

Bekijken we tenslotte de cijfergegevens voor de nationaliteitsverdeling in het hedendaagse Frankrijk¹⁸⁵:

Nationaliteit	Aandeel (absoluut)	Aandeel (percentage)
Frans	55257502	94,4%
Spaans	161762	0,3%
Italiaans	201670	0,3%
Portugees	553663	0,9%
Andere EU	278403	0,5%
Algerije	477482	0,8%
Marokko	504096	0,9%
Tunesië	154 356	0,3%
Turkije	208049	0,4%
Andere niet EU	723705	1,2%
Totaal	58520688	100%

Merk op dat het ook hier weer om de cijfers van de “vreemdelingen” (zijnde personen met een niet-Franse nationaliteit) gaat. We gaan er echter van uit dat de verdeling van de Franse minderheden ongeveer gelijklopend is. De belangrijkste doelgroepen voor het beleid zijn:

- Marokkanen (0,9%)
- Portugezen (0,9%)
- Algerijnen (0,8%)
- Turken (0,4%)
- Italianen/Tunesiër/Spanjaarden (0,3%)

2.2.2 Het Televisielandschap

Zoals in de meeste Europese landen kent het hedendaagse mediabestel in Frankrijk zijn wortels in een door de Overheid gecontroleerde omroepsector. Meer dan in andere landen is het politiek-economische klimaat van de Franse maatschappij bepalend geweest voor de evolutie van het mediasysteem. Een overzicht.

2.2.2.1 Het *Raison d'état*-model tussen 1945 en 1980

Initiële radio-experimenten werden, zoals in de meeste Europese landen, na de Tweede Wereldoorlog onder overheidscontrole geplaatst. Op 23 maart 1945 werd het

¹⁸⁴ FRACHON (C.) et al. *Op. Cit.* pp. 136-140.

¹⁸⁵ INSEE. *Recensement de la population 1999*. Parijs, INSEE, 2000.

overheidsmonopolie toegekend aan *Radiodiffusion de France*, later herdoopt tot *Radiodiffusion-Télévision de France* (RTF).¹⁸⁶ Aangezien dit buiten de termen van deze verhandeling valt, gaan we niet (uitgebreid) in op de specifieke factoren en theoretische verklaringen die rond de Openbare Omroepstructuur bestaan (voor een korte uitweiding: zie het theoretische deel). Vast staat dat de Openbare Omroep een bepaalde (positief of negatief te interpreteren) controlerende macht bij de overheid legt. Zeker in het in Frankrijk geldende *Raison d'Etat*-model is dat het geval. De Openbare Omroep werd er als doorgeefluik van de regering ingezet, ambtenaren bekleedden belangrijke posities, de journalisten moesten zich als overheidsmedewerker gedragen.¹⁸⁷

Deze situatie bleef nagenoeg ongewijzigd tot 1982. In 1964 werd de staatscontrole zelfs nog verscherpt, door het omvormen van RTF tot ORTF (*Office de RTF*), rechtstreeks onder de controle van de regering. Na de politiek-sociaal woelige periode van de late jaren 1960, wou toenmalig Eerste Minister Jacques Chaban Delmas het televisiebedrijf "liberaliseren", maar hij kwam niet verder dan het onder voorwaarden toelaten van reclame-inkomsten.¹⁸⁸

Een belangrijke stap werd gezet in 1974. Een nieuwe omroepenwet splitste het *ORTF* op in zeven Openbare Maatschappijen¹⁸⁹, waaronder de tot op heden dominante zenders TF1, Antenne 2 en FR3.¹⁹⁰

2.2.2.2 De liberalisering van de Franse televisiemarkt vanaf de jaren 1980

Ingaan op alle details van de Franse televisiegeschiedenis vanaf de jaren 1980, zou ons te ver leiden. Maar vast staat dat de Franse weg naar een "vrijgemaakt" televisieland, uniek is. De voorwaarden voor het proces klinken evenwel bekend. Technische evoluties (kabel, satelliet), convergenties, en een wereldwijd politiek-economisch neoliberal klimaat zijn de gekende aanzetten.

¹⁸⁶ PALMER (M.). SORBETS (C.). *France*. In: OSTERGAARD (B.S.) (ed.). The Media in Western Europe. The Euromedia Handbook. Second Edition. London, Sage, 1997. pp.59-60.

¹⁸⁷ WITTE (E.). *Op. Cit.* pp.75-78 en pp. 96-97.

THOMAS (R.). *Broadcasting and Democracy in France*. London, Crosby Lockwood Staples, 1976. pp.44

¹⁸⁸ KUHN (R.) STANYER (J.). *Television and the State*. In: SCRIVEN (M.). LECOMTE (M.) (eds.). Television Broadcasting in Contemporary France and Britain. New York, Berghen Books, 1999. p. 2.

¹⁸⁹ Merk op dat hier de radio-omroepen ook in rekening gebracht moeten worden (*Radio France, ...*). Het gaat dus niet uitsluitend om televisiezenders.

¹⁹⁰ PALMER (M.). SORBETS (C.). *Op. Cit.* pp. 60.

Vreemd genoeg kwam de initiële vrijmaking (1982) in Frankrijk er onder het socialistische bewind van president Mitterand. De Openbare Omroep was namelijk hét symbool geworden van de rechtse staatscontrole over de media. De *loi Fillioud* (1982) maakte hieraan een einde en wou een divers televisieaanbod teweeg brengen. Vreemd genoeg bracht de wet geen grote verschuivingen teweeg. Naast de minimale indringing van Canal Plus en de in 1986 toegekende licenties aan la5 en M6, bleven initiatieven uit.¹⁹¹ De reden ligt in de aard van de wet en de voorgeschiedenis van Frankrijk's Openbare Omroep. De *loi Fillioud* schiep geen duidelijkheid over de plaats en functie van de Openbare Omroep in het nieuwe systeem. De overgang van een "staatsethos" naar een "publieksgericht" ethos was dan ook moeilijk te maken, en op geen enkele wijze geformaliseerd. Bovendien speelt ook het Franse discours van de *Exception Culturelle* een rol. De Openbare Omroep wordt er geprezen als voorbeeld van dat Franse model. Dat dit de ontwikkeling van een vrijgemaakte televisiemarkt in de weg stond, staat buiten kijf.

De conservatieve overwinning in de verkiezingen van 1986 bracht de vrijmaking weer aan het front van de politieke strijd. Het is vooral hier dat het *unieke* van het Franse liberaliseringproces zich stelt:

*"[...] the French process did not consist in simply allowing commercial operators to emerge either as a complement to state-owned channels, or else in competition with them [...]. In France the emergence of private operators was essentially conceived in terms of the sale to the private sector of the principal state-owned channel."*¹⁹²

De *loi Léotard* (1986) had inderdaad de verkoop van de Openbare Omroep TF1 (onbetwist marktleider) aan de private sfeer op het oog. Deze vorm van het "vrijmaken" van de markt door een wet is het unieke aan het Franse proces:

*"Implicitly assuming that the market would be incapable of generating a viable supply for commercial television, they substituted in its place the most typical legal instrument of the state: a privatisation law."*¹⁹³

¹⁹¹ Voor een uitgebreide uiteenzetting van het politieke kluwen rond de totstandkoming van deze zenders. Zie: CHAMARD (M.E.), KIEFFER (P.). *La télé: dix ans d'histoires secrètes*. Parijs, Flammarion, 1992.

¹⁹² REGOURD (S.). *Two conflicting notions of audiovisual Liberalisation*. In: SCRIVEN (M.), LECOMTE (M.). *Op. Cit.*, p. 31.

¹⁹³ *Ibidem*.

Eén en ander had grote gevolgen voor de overgebleven publieke en (potentiële) commerciële zenders. De absolute marktleiderpositie van TF1 maakte vrije concurrentie nagenoeg onmogelijk. Ook de (vrijwel ontbrekende) niet-geformaliseerde procedures in de licentietoekennende organen, blokten ander privé-initiatief dan de al aanwezige kanalen, bij voorbaat af.

De lange geschiedenis van rechtstreekse staatscontrole en het discours van de *Exception Culturelle*, zorgden er dus voor dat van een volledig vrijgemaakte televisiemarkt in Frankrijk geen sprake is. Hoewel de rechtstreekse staatscontrole over de jaren vanzelfsprekend afgenomen is, blijft de mediastructuur de kenmerken dragen van de politiek-economische constellaties van de voorbije decennia.¹⁹⁴

2.2.2.3 De hedendaagse situatie

Zoals in de inleiding van de empirie aangehaald, zijn de drie grootste zenders in Frankrijk vandaag: TF1, France 2 en France 3.

- TF1: Onbetwist marktleider in Frankrijk. Grote economische basis, ondermeer door beursnotering op de Beurs van Parijs.¹⁹⁵ 40% van de aandelen zijn in handen van de Franse telecomreus en multinational (124000 werknemers in 80 landen) Bouygues.¹⁹⁶ Op programmatonisch vlak stelt TF1 zich generalistisch op, met een nadruk op entertainment en informatie.
- FRANCE2: Generalistische publieke zender. Heeft, samen met France3 nog steeds problemen om budgetair op te tornen tegen TF1, ondanks de in 1990 opgezette gezamenlijk managementstructuur.¹⁹⁷
- FRANCE3: Generalistische zender, gericht op het lokale niveau. Profileert zich ook als cultuurzender, ondermeer door film- en boekenprogramma's.¹⁹⁸

¹⁹⁴ KUHN (R.) STANYER (J.). *Op. Cit.*, pp. 4-5.

PALMER (M.). SORBETS (C.). *Op. Cit.*, pp. 59-62 en pp. 66-71.

REGOURD (S.). *Op. Cit.*, pp. 31-45.

¹⁹⁵ TF1. *Actionnaires individuelles*. <http://www.tf1finance.fr/actionindiv.htm>.

¹⁹⁶ BOUYGUES (M.). *Un certain état d'Esprit*. <http://www.bouygues.fr/fr/groupe/index.asp>.

¹⁹⁷ WITTE (E.). *Op. Cit.*, p. 102.

¹⁹⁸ FRANCE3. <http://www.france3.fr>.

2.2.3 Presentatoren

1. TF1

TF1 werd reeds behandeld bij de uiteenzetting over Wallonië (cf. supra). We brengen in herinnering dat slechts 1 van de presentatoren (4%) een niet-Franse achtergrond had. De presentator was in eerste lijn afkomstig uit de Franse ex-kolonie Madagaskar. Als *weeranker* vervult hij echter wel een belangrijke plaats binnen de presentatorenhiërarchie.

2. FRANCE2

- Programma's met een presentator

Zevenentwintig programma's maken gebruik van één of meerdere presentatoren/presentatrices. De verdeling per type ligt als volgt:

Lifestyle: wonen	
Lifestyle: divers	1
Lifestyle: reizen	
Lifestyle: koken	1
Jeugd	
Talkshow	
Economie	
Consumenten	1
Film	
Minderheden	
Cultuur	2

Natuur & Wetenschap	1
Nieuws: discussie	3
Nieuws: nieuws	3
Nieuws: achtergrond	2
Nieuws: nieuwsshow	2
Nieuws: docu	3
Nieuws: parlement	
Sport	2
Entertainment: muziek	
Entertainment: spel	4
Entertainment: divers	1

Entertainment: sterren	
Entertainment: humor	
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	1
Divers	
Omroep	

Nieuws (48%) en entertainment (19%) maken de meerderheid uit van de gepresenteerde programma's op FRANCE2. Een grafische voorstelling is in de bijlagen opgenomen.

- Presentatoren

FRANCE2 maakt gebruik van 38 presentatoren/presentatrices. Ook hier weer is de meerderheid van het mannelijk geslacht (25 of te 65,8%), tegenover een minderheid van het vrouwelijk geslacht (13 of te 34,2%).

Presentatoren FRANCE 2	25 (65,8%)
Presentatrices FRANCE2	13 (34,2%)

- Presentatoren van een etnische minderheid.

Globaal gezien (eerste en tweede lijn samengeteld) hebben 2 van de 38 presentatoren en presentatrices een niet-Franse achtergrond. In percentages uitgedrukt betekent dit 5% tegenover 95%.

Presentatoren Franse achtergrond	36 (95%)
Presentatoren niet-Franse achtergrond	2 (5%)

De specifieke gegevens van deze presentatoren zijn als volgt:

Naam	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst ouders
“Nagui” ¹⁹⁹	Entertainment: spel	M	Frans	Egypte	Egypte
Rachid Arhab	Nieuws: docu	M	Frans	Marokko	Marokko

Beide presentatoren zijn van het mannelijk geslacht. Nagui treedt op als leider in een spelprogramma, Rachid Arhab als leidende figuur in een documentair nieuwsprogramma. Nagui heeft roots in Egypte, Rachid Arhab in Marokko. Alweer gaat het hier om twee gebieden die historisch in de Franse invloedssfeer lagen.. Ook bij de Waalse zenders konden we die overeenkomst al vaststellen. Rachid Arhab is overigens afkomstig uit één van de vijf “kernlanden” voor het Franse migratiebeleid.

Zetten we deze gegevens uit op alle presentatoren van FRANCE2, dan blijkt:

- Nationaliteit

Frans	38 (100%)
-------	-----------

- Afkomst eerst lijn

Frankrijk	36 (94,8%)
Marokko	1 (2,6)
Egypte	1 (2,6)

- Afkomst tweede lijn

Frankrijk	36 (94,8%)
Marokko	1 (2,6)
Egypte	1 (2,6)

- **Besluit en interpretatie FRANCE2**

Drie vaststellingen die we bij TF1 konden maken (zie het hoofdstuk over Wallonië) gaan hier ook op. Eerst en vooral wordt het overwicht van mannelijke presentatoren bevestigd. Ook op FRANCE2 hebben de mannen een riante meerderheid.

Ten tweede zijn de twee presentatoren op FRANCE2 beiden afkomstig uit een Franse oud-kolonie. Ook dit konden we bij TF1 (en Wallonië) vaststellen.

De derde gelijkenis ligt in de afkomst in eerste lijn. De drie presentatoren met niet-Franse afkomst die we tot nu toe tegenkwamen op de Franse zenders zijn alle drie geboren in en ander land dan Frankrijk. Bovendien gaat het om niet-Europese landen. Op dit vlak is er dus

¹⁹⁹ De aanhalingstekens wijzen erop dat Nagui een artiestennaam is. De echte (volledige) naam van deze presentator is *Nagui Fam*.

sprake van een betere representatie dan bvb. Vlaanderen. Toch is ook voor FRANCE2 niet veel reden tot juichen, aangezien 2 presentatoren op een totaal van 36 allermist een groot aantal kan genoemd worden, en in de lijn ligt van de erg lage representatie op de Waalse zenders (cf. supra).

3. FRANCE3

- Programma's met een presentator

Tweeëntwintig programma's maken gebruik van één of meerdere presentatoren/presentatrices. Nieuws (22%), sport en cultuur (elk 18%) vormen de hoofdmoot van de gepresenteerde programmering op FRANCE3.

Lifestyle: wonen	
Lifestyle: divers	2
Lifestyle: reizen	
Lifestyle: koken	
Jeugd	
Talkshow	1
Economie	
Consumenten	
Film	
Minderheden	

Cultuur	4
Natuur & Wetenschap	2
Nieuws: discussie	1
Nieuws: nieuws	3
Nieuws: achtergrond	
Nieuws: nieuwsshow	1
Nieuws: docu	
Nieuws: parlement	
Sport	4
Entertainment: muziek	

Entertainment: spel	2
Entertainment: divers	
Entertainment: sterren	
Entertainment: humor	
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	1
Divers	1

- Presentatoren

FRANCE3 heeft 29 presentatoren en presentatrices in dienst. De presentatoren vormen een kleine meerderheid met 55,2%. Dit tegenover 44,8% voor de presentatrices.

Presentatoren FRANCE3	16 (55,2%)
Presentatrices FRANCE3	13 (44,8%)

- Etnische minderheden

Twee van de 29 presentatoren hebben een niet-Franse achtergrond. Ook hier schommelt het "representatie"cijfer rond de vijf procent.

Presentatoren Franse achtergrond	27 (93,1%)
Presentatoren niet-Franse achtergrond	2 (6,9%)

Twee van deze drie zijn vrouwen, de andere is een man. Hun gegevens zijn als volgt:

Naam	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
Sabine Quindo	Natuur & Wetenschap	V	Frans	Frankrijk	Senegal
Nadjette Maouche	Lifestyle: divers	V	Frans	Marokko	Marokko

Over alle 29 presentatoren van FRANCE3 vallen volgende gegevens te noteren:

- Nationaliteit

Frans	29 (100%)
-------	-----------

- Afkomst in eerste lijn

Frankrijk	28 (96,6%)
Marokko	1 (3,4%)

- Afkomst in tweede lijn

Frankrijk	27 (93,1)
Marokko	1 (3,4%)
Senegal	1 (3,4%)

- Besluit en Interpretatie FRANCE3

De tendenzen van de vorige zenders worden inderdaad bevestigd. Het aantal presentatoren van een minderheid is erg laag. Constant is dat Franse ex-kolonies de presentatoren leveren. In tegenstelling tot wat we in België vaststelden, is enkel Sabine Quindo in tweede lijn afkomstig uit een niet-Frans land. In België waren alle presentatoren met een niet-Belgische achtergrond in tweede lijn afkomstig uit een ander land.

4. FRANKRIJK ALGEMEEN

Bekijken we dan de globale resultaten van Frankrijk.

- Presentatoren

Op de drie onderzochte kanalen (TF1, FRANCE2, FRANCE3) zijn in totaal 93 presentatoren werkzaam. De verdeling is als volgt:

TF1	26 (28%)
FRANCE2	38 (41%)
FRANCE3	29 (31%)
Totaal	93 (100%)

FRANCE2 gebruikt het meest presentatoren. Een vaststaande verklaring is niet te geven, maar het is wel zo dat 48% van de gepresenteerde programma's op FRANCE2 van de categorie "nieuws" zijn, programma's die traditioneel veel presentatoren opeisen. France3 en TF1 verdelen de overige presentatoren onder elkaar.

In de bijlagen is van dit alles een grafische voorstelling opgenomen.

Welk geslacht domineert in de presentatorenfunctie in Frankrijk?

Presentatoren	
Presentatoren TF1	16
Presentatoren FRANCE2	25
Presentatoren FRANCE3	16
Totaal	57

Presentatrices	
Presentatrices TF1	10
Presentatrices FRANCE 2	13
Presentatrices FRANCE3	13
Totaal	36

Mannen hebben het overwicht op de Franse televisie. 57 van de 93 (of zo'n 62%) presentatoren, zijn mannelijk; de rest is vrouwelijk. Dat dit niet te danken is aan één bepaalde zender, bewijst het overwicht van de mannelijke presentatoren op alle zenders. Hierboven haalden we de cijfers reeds aan: 61,5% van de presentatoren bij TF1 is een man, bij FRANCE2 is dat 65,8%. Ook bij FRANCE3 domineren de mannen, zij het dat ze daar "slechts" een overwicht halen van 55 ten honderd. Een verklaring hiervoor is aan de hand van de gegevens niet te geven. We kunnen ons natuurlijk wel afvragen of dit overwicht zich ook doorzet bij de presentatoren met een niet-Franse achtergrond.

De gegevens over de presentatoren met een niet-Franse achtergrond zijn als volgt:

Zender	Franse origine	Niet-Frans origine
TF1	25	1
FRANCE2	36	2
FRANCE3	27	2
Totaal	88	5
Totaal in percentages	94,6%	5,4%

Grafische voorstellingen van deze tabel zijn in de bijlagen opgenomen. 5,4% van de presentatoren op de drie grootste Franse televisiekanalen blijkt een niet-Franse achtergrond te hebben. De presentatoren zijn echter niet evenredig vertegenwoordigd over de drie kanalen. Zo heeft FRANCE3, dat negenentwintig presentatoren in dienst heeft, er 2 (6,9%) met een niet-Franse achtergrond; terwijl dat er bij FRANCE2, dat achtendertig (+23,7%) presentatoren huisvest, net evenveel zijn: 2 (5,3%).

De meerderheid van deze presentatoren blijkt (inderdaad zoals bij de globale Franse presentatorenpool) mannen te zijn.

	Vrouwen	Mannen
TF1	0	1
FRANCE2	0	2
FRANCE3	2	0
Totaal	2	3

Een grafische voorstelling is in de bijlagen opgenomen. Hoewel vijf presentatoren geen significante steekproef vormen, valt hier wel weer op dat het overwicht van de mannelijke presentatoren niet zo groot is als bij de globale presentatorenpool. Ook in Vlaanderen en Wallonië noteerden we dit al.

Zoals de tabel in de bijlagen aantoont, zijn de presentatoren ook hier fragmentarisch verspreid over een aantal programmatypes, zonder een duidelijke lijn.

Kijken we tenslotte naar de specifieke achtergrond van deze presentatoren. Gaat het om presentatoren die geboren (en meestal ten dele opgegroeid) zijn in het buitenland, of zijn ze in Frankrijk geboren. Een blik op de gegevens over de afkomst in eerste en tweede lijn brengt het antwoord:

Afkkomst eerste lijn				
	TF1	FRANCE2	FRANCE3	Totaal
Frankrijk	25	36	28	89
Madagaskar	1	0	0	1
Egypte	0	1	0	1
Marokko	0	1	1	2

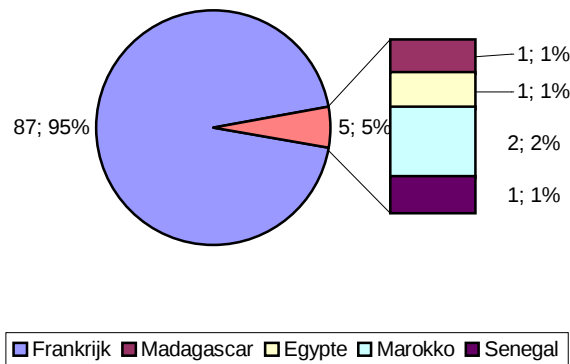
Van de vijf presentatoren met een niet-Franse achtergrond blijken er vier (80%) geboren in een ander land dan Frankrijk. Het gaat om: Marokko (2), Madagaskar (1) en Egypte (1). Beide presentatoren van een etnische minderheid op FRANCE2 zijn in het buitenland geboren (Marokko en Egypte). Zoals eerder gezegd, konden we deze vaststelling in België niet maken. Fervente voorstanders van het *laïcité*-principe van de Franse nationaliteitswerving kunnen uit deze cijfers hun gelijk halen. Het assimilatieprincipe werkt, want de meeste etnisch andere presentatoren zijn in een andere land geboren. Vanzelfsprekend gaat een dergelijke uitspraak niet op. Zoals we reeds opmerkten speelt het complexe spel van culturele instituties en gebruiken, verbonden aan de Franse kolonisatie, hier zeker een rol.

Afkkomst tweede lijn				
	TF1	FRANCE2	FRANCE3	Totaal
Frankrijk	25	36	27	88
Madagaskar	1	0	0	1
Egypte	0	1	0	1
Marokko	0	1	1	2
Senegal	0	0	1	1

Slechts één van de zes presentatoren met een niet-Franse achtergrond is geboren in Frankrijk, maar heeft ouders die niet in Frankrijk geboren zijn.

Globaal tekent zich dus volgende grafiek af voor de representatie van minderheden als presentator op de Franse televisie:

**FRANKRIJK:
AFKOMST PRESENTATOREN (n=93)**

Leggen we deze cijfers naast de cijfers die we hierboven aanhaalden over de minderheden in Frankrijk, kunnen we vaststellen van duidelijke representatie geen sprake is. Toch is ze ook beter dan in bvb. Vlaanderen, door het feit dat twee van de presentatoren hun *roots* in Marokko hebben, één van de kernlandenvoor Frankrijk. Het grootste verschilpunt is echter de vele presentatoren van een etnische minderheid, die in eerste lijn afkomstig zijn uit een ander land. Hoewel we hier geen onderzoeksdata over hebben, kunnen we veronderstellen dat deze presentatoren door het publiek anders gepercipieerd worden, dan minderheden die in tweede lijn afstammen. Verder onderzoek naar de precieze modaliteiten van het discursieve web dat de media rond minderheden in het algemeen, hun identiteit als “werknemer” in het bijzonder, spannen, is hier dan ook meer dan aanbevolen.

2.3 Duitsland

2.3.1 Overzicht van het migratieverloop.

(West-)Duitsland kan als uitzondering geklasseerd worden in de West-Europese migratiegeschiedenis. Waar de meeste landen (Groot-Brittannië, België, Nederland, ...) een traditie kennen die loopt van het aantrekken van (postkoloniale) gastarbeiders tot het opnemen van asielzoekers ligt dat in (West-)Duitsland licht anders. Drie fasen zijn te onderscheiden:

- (1) 1945-1955: *Umsielder*. Opname van asielzoekers en vluchtelingen uit verschillende landen
- (2) 1955-1973: *Gastarbeiter*. Aantrekken van buitenlandse werkkrachten.
- (3) Recent: De veranderingen onder invloed van de hereniging van West- en Oost-Duitsland.²⁰⁰

2.3.1.1 1945 -> 1955

Artikel 16 van de basisgrondwet van West-Duitsland voorzag in asiel voor mensen die te lijden hebben onder politieke repressie. Het artikel, destijds goedgekeurd met de 800000 Duitse vluchtelingen in Wereldoorlog II in het achterhoofd, liet 20 miljoen mensen toe zich te vestigen in Duitsland. Dat het vooral om mensen gingen die voor 1945 in het Duitse *Reich* waren opgenomen (*Umsielder*), vergemakkelijkte de perceptie van de nieuwkomers als lid van het Duitse "Volk", dit in tegenstelling tot andere Europese landen, waar het vooral om postkoloniale immigratie ging.²⁰¹

2.3.1.2 1955 -> 1973

1960 kondigt een nieuwe fase aan in het Duitse immigratiebeleid. Tussen 1960 en 1969 werden (net als in de meeste West-Europese landen) overeenkomsten getekend met andere landen i.v.m. de tewerkstelling van *gastarbeiter*. Spanje, Griekenland, Turkije, Portugal, Marokko, Tunesië en Joegoslavië werden aangesproken. Politiek werd er uitgegaan van een (naïef) terugkeermodel. Toch had dat terugkeeridee ook een zekere reële waarde, want bvb. Schiffauer toonde aan dat voor de overgrote meerderheid (93%) van de eerste generatie Turkse migranten, het oorspronkelijk doel inderdaad was in een korte periode een zekere

²⁰⁰ SCHNAPPER (D.). *L'Europe des immigrés*. Paris, Fr. Bourin, 1992. p. 80.

²⁰¹ RAISER (U.). *Mapping Minorities and their Media: the national Context – Germany*. In: GEORGIU (M.). *Diasporic Minorities and their Media in the EU: a Mapping*. London, EMTEL, 2002. pp. 1-5.

levensstandaard en financiële reserve te ontwikkelen, die naderhand in Turkije als basis van een verder leven kon dienen.²⁰²

2.3.1.3 Vanaf 1974 tot de jaren 1990

Vanaf de Europese immigratiestop in 1974 werd het in de realiteit steeds duidelijker dat verschillende van de *gastarbeiter* van plan waren definitief in Duitsland te blijven. Politiek bleef dit feit tot ver in de jaren 1990 onderkend. Een gecoördineerde en degelijk gefinancierde integratiepolitiek, gericht op minderheden (i.p.v. *gastarbeiter*) bleef dan ook uit. Buiten een eerste officiële erkenning van blijvende minderheden en het oprichten van een adviserend orgaan voor het immigratiebeleid in de late jaren 1970, bleef die situatie bestaan. De situatie verergerde nog in de jaren 1980, toen de opeenvolgende, conservatieve, CDU-CSU-coalities, vrij onverholen opriepen tot een terugkeer van de immigrantengroepen. Het in Duitsland gangbare *Ius Sanguinis*, waarin de Duitse nationaliteit wordt bepaald als een afstammingsband (dit in tegenstelling tot een regionale identificatie), speelt hier zeker een belemmerende rol.²⁰³

2.3.1.4 De jaren 1990

Naast de al in andere landen aangehaalde toename van het aantal asielzoekers, is de belangrijkste geopolitieke factor in het minderhedenbeleid van de jaren 1990 vanzelfsprekend de hereniging van Duitsland, die aanleiding gaf tot een nieuwe influx van *umsielder* en immigranten uit bvb. Polen. Onder invloed van de acties van een aantal extreem-rechtse actoren (met aanvallen op asielcentra over heel Duitsland in 1992 en 1993), werd het immigratie- en asielbeleid nog verscherpt.

Verandering van de situatie die al sinds de jaren 1970 aanhield, kwam er met die nieuwe socialistische coalities vanaf 1998. In 2000 leidde dit tot een eerste, zij het gelimiteerde, invoering van het *ius soli*, de nationaliteitswerving op basis van territoriale criteria. In Duitsland geboren migranten kregen vanaf dan op hun 23ste de mogelijkheid om voor de Duitse nationaliteit te kiezen.²⁰⁴ Een andere verandering was de oprichting van een onafhankelijke commissie voor immigratie in 2001, leidend tot de bekrachtiging van een

²⁰² SCHIFFAUER (W.). *Die Migranten aus Subay. Türken in Deutschland: eine Ethnographie*. Stuttgart, Klett-Cotta, 1991. pp. 120-121.

²⁰³ SANTEL (B.). *Migration in und nach Europa: Erfahrungen. Strukturen. Politik*. Opladen, Leske & Budrich, 1995. pp. 173-181.

²⁰⁴ RAISER (U.). *Op. Cit.* pp. 5-6.

nieuwe wettelijke regulering, gericht op integratie. De definitieve stap in de erkenning van minderheden op het Duitse grondgebied, was daarmee gezet.²⁰⁵

Degelijke analyses van effecten en verwezenlijkingen van dat beleid zijn nog niet voorhanden.

2.3.1.5 De hedendaagse situatie

Volgende tabel van het *Statistisches Bundesamt* heeft de recentste cijfers mee wat betreft de nationaliteitsverspreiding in Duitsland²⁰⁶:

nach Staatsangehörigkeit				
Deutsche	1 000	74 992,0	75 122,1	75 188,7
Ausländer/-innen	1 000	7 267,6	7 318,2	7 348,0
darunter:				
- Türkei	1 000	1 998,5	1 947,9	1 912,2
- Jugoslawien ¹	1 000	662,5	627,5	591,5
- Italien	1 000	619,1	616,3	609,8
- Griechenland	1 000	365,4	362,7	359,4
- Bosnien und Herzegowina	1 000	156,3	159,0	163,8
- Polen	1 000	301,4	310,4	317,6
- Kroatien	1 000	216,8	223,8	231,0
- Österreich	1 000	187,7	189,0	189,3
- Vereinigte Staaten	1 000	113,6	113,5	112,9
- Mazedonien	1 000	51,8	56,0	58,3
- Slowenien	1 000	18,8	19,4	20,6

4,8% van de Duitse bevolking heeft een niet-Duise nationaliteit. De Turkse gemeenschap is overduidelijk de grootste (1912000). De “top-5” ziet er als volgt uit:

1. Turken (2,5%)
2. Italianen (0,8%)
3. “Joegoslaven”²⁰⁷ (0,7%)
4. Grieken (0,5%)
5. Polen (0,4%)

²⁰⁵ *Ibidem*.

²⁰⁶ STATISTISCHES BUNDESAMT. *Bevölkerung nach Geschlecht und Staatsangehörigkeit*. Berlin, Statistisches Bundesamt, 2003.

²⁰⁷ Het Statistisches Bundesamt situeert deze groep als vooral afkomstig uit Servië/Montenegro.

2.3.2 Het televisielandschap.

2.3.2.1 Vanaf de Tweede Wereldoorlog

Net als in Frankrijk, liggen historische factoren aan de basis van het huidige mediasysteem. Vooraf dient opgemerkt te worden dat we hier ingaan op de West-Duitse mediastructuur. Hoewel de Oost-Duitse propagandawerking van de media een interessante *case study* vormt, valt ze buiten het bereik van deze verhandeling. Bovendien is de hedendaagse mediastructuur vrijwel uitsluitend gestoeld op de West-Duitse ontwikkelingen. De mediastructuur die voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog bestond (met een evolutie van sterke naar volledige staatscontrole) moest, onder impuls van Groot-Brittannië en de Verenigde Staten *from scratch* heropgebouwd worden, en liefst zo onafhankelijk mogelijk van de politieke macht.²⁰⁸ Dat dit mislukte bewijst het feit dat politieke benoemingen in de omroepstructuren een feit werden.

De federale Duitse organisatie (met deelstaten (*länder*) met afzonderlijke wetgevende en uitvoerende macht) werd ook op de media van toepassing. In ieder *länd* ontstonden afzonderlijke omroeporganisaties, die echter al snel de nood tot samenwerking aanvoelden. In 1954 kwam dan ook de *Arbeitsgemeinschaft der öffentlichrechtlichen Rundfunkanstalten Deutschlands* (ARD) tot stand, in 1961 gevolgd door het centraal geleide *Zweites Deutsche Fernsehen* (ZDF). De strikt regionale programmering werd al snel verlaten, zodat tegenwoordig zowel ARD als ZDF over een nationaal gecoördineerd zendschema beschikken. De politieke controle in beide zenders werd geconsolideerd. Zowel in ARD als ZDF hebben het centrale en het lokale bestuur een sterke inspraak in directiecomités en de benoeming van topambtenaren. Dat dit slechts in beperkte mate afstraalt op de inhoud, is het gevolg van het *Ausgewogenheit*-principe, dat aan elke politieke fractie een evenredig aandeel moet toekennen.²⁰⁹

2.3.2.2 Het liberaliseringsproces van de jaren 1980

Ook in Duitsland werd vanaf de jaren 1980 overgegaan tot een vrijmaking van de televisiemarkt. Het christen-democratische (conservatieve) CDU, nam in de jaren 1980 het voortouw. De Openbare Omroep werd door haar als té links aangevoeld. In de *länder* die de

²⁰⁸ WITTE (E.). *Op. Cit.*, pp. 97-98.

²⁰⁹ KLEINSTEUBER (H.J.). *Federal Republic of Germany (FRG)*. In: OSTERGAARD (B.S.) (ed.). *Op. Cit.*, pp.75-91
WITTE (E.). *Op. Cit.*, p. 98.

CDU controleerde werden commerciële licenties uitgeschreven. Het aanvankelijke protest van de socialistische SPD ebde weg en op de vooravond van de Duitse eenmaking was commerciële televisie een feit. Hét, tot op vandaag geldende, probleem, bij de vrijmaking is de zwakke controle die uitgeoefend werd op de anti-concentratie maatregelen. Groepen als die van Leo Kirch en het Bertelsman-concern, met reeds dominante belangen in de uitgevers- en mediawereld, kregen er controle over de nieuwe commerciële kanalen.²¹⁰ De RTL-groep (Bertelsman) is zo bvb. uitgegroeid tot de grootste groep van Europa, met 26 televisie- en 24 radiostations onder beheer.²¹¹

Concluderend kunnen we stellen dat zich in Duitsland een model ontwikkelde dat het midden houdt tussen een geïnstitutionaliseerd onafhankelijk model (zoals het zich bvb. in Groot-Brittannië ontwikkelde, cf. infra) en het *Raison d'Etat*-model van Frankrijk. De federale structuur van de Duitse staat bepaalde de verdere ontwikkeling van de televisiestructuur.

2.3.2.3 De hedendaagse situatie

De drie grootste zenders in Duitsland zijn (cf. supra): RTL, ARD, ZDF. Een hedendaags profiel:

RTL: Vooral in Oost-Duitsland de populairste zender.²¹² Profileert zich vooral op het vlak van entertainmentprogramma's. Zoals eerder gezegd zijn de aandelen volledig in handen van de Luxemburgse megagroep RTL, op zijn beurt weer voor 90% in handen van de Duitse groep Bertelsman. De zender zit de laatste jaren weer in de lift, door een sterke profilering in de richting van het leeftijdssegment 14 tot 49 (absoluut marktleider).²¹³

ARD: In Duitsland gekend als *Das Erste* (°1996). Moet zich nog steeds houden aan het *ausgewogenheit*-principe en moet een "basis set programma's" leveren (nieuws, cultuur, achtergrond, ontspanning, ...). Hoewel ze beiden publieke zenders zijn, concurreren ARD en ZDF met elkaar.²¹⁴

ZDF: Tweede Duitse net en het derde grootste. Programmeert breed, maar laat al te expliciet entertainment achterwege. De zender besteedt veel programma-uren aan "cultuur" (boeken, theater, muziek, ...).²¹⁵

²¹⁰ KLEINSTEUBER (H.J.). *Op. Cit.*, pp. 85-91.

²¹¹ RTL GROUP. *At a Glance*. <http://www.rtlgroup.com/corporate/>.

²¹² WITTE (E.). *Op. Cit.*.

²¹³ RTL TELEVISION. *Daten & Fakten*. http://www.rtl-television.de/html/frameset_zmarkt.html.

²¹⁴ KLEINSTEUBER (H.J.). *Op. Cit.*, pp. 88-89

ARD. *Das Erste*. http://www.ard.de/intern/index_view.phtml?k2=3&k3=1&k4=0.

²¹⁵ ZDF. *Sendungen A-Z*. <http://www.zdf.de/ZDFde/inhalt/11/0,1872,1000043,00.html>.

2.3.3 Presentatoren

1. ARD.

- Programma's met een presentator

Tweeëntwintig programma's van ARD maken gebruik van één of meerdere presentatoren. De meerderheid van die programma's zijn nieuws (44%). Op de tweede en derde plaats staan Talkshows (14%) en Lifestyleprogramma's (13%). De top 3 van dit type programma's is wederom logisch, daar dergelijke programma's niet realiseerbaar zijn zonder de inbreng van een presentator of presentatrice. Een grafische voorstelling van onderstaande tabel is in de bijlagen opgenomen.

Lifestyle: wonen	
Lifestyle: divers	2
Lifestyle: reizen	
Lifestyle: koken	1
Jeugd	1
Talkshow	3
Economie	
Consumenten	
Film	
Minderheden	

Cultuur	
Natuur & Wetenschap	1
Nieuws: discussie	1
Nieuws: nieuws	4
Nieuws: achtergrond	1
Nieuws: nieuwsshow	2
Nieuws: docu	2
Nieuws: parlement	
Sport	1
Entertainment: muziek	

Entertainment: spel	1
Entertainment: divers	
Entertainment: sterren	1
Entertainment: humor	
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	1
Divers	

- Presentatoren

Voor de 22 programma's op ARD, worden bijna twee maal zoveel presentatoren ingezet: 42. Omroep(st)ers zijn daar niet bij. De verdeling Man/Vrouw is perfect in evenwicht: 50% presentatoren en 50% presentatrices.

Presentatoren ARD	21 (50%)
Presentatrices ARD	21 (50%)

- Presentatoren met een niet-Duitse achtergrond

Globaal gezien (eerste en tweede lijn samen) hebben 2 van de 42 (of te 4,8%) presentatoren een niet-Duitse achtergrond. In de bijlagen is een grafische voorstelling opgenomen.

Presentatoren ARD met Duitse achtergrond	40 (95,2%)
Presentatoren ARD met niet-Duitse achtergrond	2 (4,8%)

Hun gegevens zijn als volgt:

Naam	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
Cherno Jobatey	Nieuws: nieuwsshow	M	Duits	Duitsland	Gambia
Shary	Jeugd	V	Duits	Kenia	Kenia

Net als bij de verdeling van alle presentatoren zijn bij de presentatoren met een niet-Duitse achtergrond mannen en vrouwen gelijk vertegenwoordigd. Beide presentatoren van een etnische minderheid zijn afkomstig van het Afrikaanse continent (“Zwart-Afrika”). Eén werd er geboren, de ander heeft er ouders.

De algemene gegevens over alle presentatoren van ARD:

- Nationaliteit

Duitsland	42 (100%)
-----------	-----------

- Afkomst eerste lijn

Duitsland	41 (97,6%)
Kenia	1 (2,4%)

- Afkomst tweede lijn

Duitsland	40 (95,2%)
Kenia	1 (2,4%)
Gambia	1 (2,4%)

- Interpretatie en Besluit ARD

Ook op ARD is van een goede representatie van minderheden geen sprake. Slechts twee van de 42 presentatoren is van een etnische minderheid. Beide zijn ze afkomstig van het Afrikaanse continent, de een (M) in tweede lijn uit Gambia, de ander (V) uit Kenia.

2. ZDF

- Programma's met een presentator

Achtendertig programma's maken gebruik van één of meerdere presentatoren/presentatrices. Nieuws (44%) en jeugdprogramma's (13%) maken de hoofdbrok uit van de gepresenteerde programma's op ZDF. Van onderstaande tabel is zoals altijd een grafisch overzicht opgenomen in de bijlagen.

Lifestyle: wonen	
Lifestyle: divers	2
Lifestyle: reizen	
Lifestyle: koken	
Jeugd	5
Talkshow	1
Economie	
Consumenten	
Film	
Minderheden	

Cultuur	2
Natuur & Wetenschap	2
Nieuws: discussie	
Nieuws: nieuws	7
Nieuws: achtergrond	
Nieuws: nieuwsshow	3
Nieuws: docu	5
Nieuws: parlement	2
Sport	4
Entertainment: muziek	1

Entertainment: spel	
Entertainment: divers	
Entertainment: sterren	2
Entertainment: humor	1
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	1
Divers	
Omroep	

- Presentatoren

63 presentatoren worden ingezet om de bovenstaande 38 programma's te vullen. Omroep(st)ers zijn daar niet bij. In tegenstelling tot de gelijkmatige verdeling bij ARD, is de grote meerderheid (61,9%) van het mannelijke geslacht:

Presentatoren ZDF	39 (61,9%)
Presentatrices ZDF	24 (38,1%)

- Presentatoren met een niet-Duitse achtergrond

Vier van de 63 presentatoren blijken een niet-Duitse achtergrond te hebben. Een aantal dat neerkomt op een percentage van 6,3%.

Presentatoren Duitse achtergrond	59 (93,7%)
Presentatoren niet-Duitse achtergrond	4 (6,3%)

De gegevens van deze presentatoren:

Naam	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
Hülya Özkan	Nieuws: nieuws	V	Duitsland	Turkije	Turkije
Cherno Jobatey	Nieuws: nieuwsshow	M	Duitsland	Duitsland	Gambia
Susanna Santinia	Nieuws: nieuwsshow	V	Duitsland	Spanje	Spanje
Valeria Risi	Nieuws: docu	V	Duitsland	Uruguay	Uruguay

Vrouwelijke presentatoren van niet-Duitse achtergrond zijn in de meerderheid op ZDF. Drie van de vier presentatoren met een niet-Duitse achtergrond zijn vrouwen. Alle presentatoren met niet-Duitse achtergrond werken in een nieuwsprogramma. Merk wel op dat “nieuws” erg breed gedefinieerd hebben en dat het gaat om alle programma's die rechtstreeks iets te maken hebben met de (brede) actualiteit. Enkel Hülya Özkan presenteert een nieuwsprogramma in de strikte zin van het woord. Cherno Jobatey vonden we eerder al terug bij ARD. Deze presentator is blijkbaar populair, want presenteert op de twee zenders.

Bekijken we tenslotte de algemene gegevens over nationaliteit, afkomst in eerste lijn en afkomst in tweede lijn:

- nationaliteit

Duitsland	63 (100%)
-----------	-----------

- Afkomst eerste lijn

Duitland	60 (95,2)
Turkije	1 (1,6%)
Spanje	1 (1,6%)

Uruguay	1 (1,6%)
---------	----------

- Afkomst tweede lijn:

Duitsland	59 (93,6%)
Turkije	1 (1,6%)
Spanje	1 (1,6%)
Uruguay	1 (1,6%)
Gambia	1 (1,6%)

- Interpretatie en besluit ZDF

Vier presentatoren van een etnische minderheid, is één van de hoogste getallen die we tot hier toe tegenkwamen. Toch gaat het, bij een totaal van 63 presentatoren, slechts om een vertegenwoordiging van 6,9%, een cijfer dat we eerder al tegenkwamen bij andere zenders. De afkomst van de presentatoren is erg divers. Enerzijds is er Cherno Jobatey, zoals bij ARD gezegd, afkomstig uit “Zwart-Afrika”, anderzijds vinden we een presentator uit Zuid-Amerika (Uruguay), en twee uit Europa (Turkije en Spanje). Hülya Özkan, nieuwsanker van ZDF, is overigens de eerste presentatrice uit de vijf kernlanden voor Duitsland.

3. RTL

- Programma's met presentator

22 programma's maken gebruik van één of meerdere presentatoren/presentatrices. Nieuws (36%) en entertainment (36%) worden het meest gepresenteerd op RTL. Andere types programma's functioneren vooral zonder presentator.

Lifestyle: wonen	
Lifestyle: divers	
Lifestyle: reizen	
Lifestyle: koken	
Jeugd	
Talkshow	2
Economie	
Consumenten	1
Film	
Minderheden	

Cultuur	
Natuur & Wetenschap	
Nieuws: discussie	
Nieuws: nieuws	6
Nieuws: achtergrond	
Nieuws: nieuwsshow	
Nieuws: docu	2
Nieuws: parlement	
Sport	
Entertainment: muziek	2

Entertainment: spel	3
Entertainment: divers	
Entertainment: sterren	3
Entertainment: humor	
Teleshopping	1
Documentaire (opvoedend)	
Weer	
Divers	2

- Presentatoren

Vierentwintig presentatoren hebben dienst bij RTL, 15 mannen en 9 vrouwen. Ook hier weer hebben de mannelijke presentatoren dus een duidelijke meerderheid (62,5% tegenover 37,5%).

Presentatoren RTL	15 (62,5%)
Presentatrices RTL	9 (37,5%)

- Presentatoren met een niet-Duitse achtergrond

Welgeteld één presentator op RTL heeft een niet-Duitse achtergrond.

Presentatoren Duitse achtergrond	23 (95,8%)
Presentatoren niet-Duitse achtergrond	1 (4,2%)

De gegevens van deze presentator:

Naam	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst ouders
Pierre Geisensetter	Entertainment: sterren	M	Duits	Duitsland	Mali

De lezer kan zelf de noodzakelijke gegevens afleiden: het gaat om een mannelijke presentator, in de tweede lijn afkomstig van “West Afrika”. Hij presenteert een programma dat “sterren” en hun actuele bezigheden belicht.

Om af te ronden:

- Nationaliteit:

Duits	24 (100%)
-------	-----------

- Afkomst eerste lijn

Duitsland	24 (100%)
-----------	-----------

- Afkomst tweede lijn

Duitsland	23 (95,8%)
Mali	1 (4,2%)

- Interpretatie en Besluit RTL

De (in absolute cijfers althans) relatief hoge cijfers (4 presentatoren op ZDF) die we hierboven vaststelden, deden verhoopen dat we ook bij RTL een “groot” aantal zouden kunnen vaststellen. Niets is echter minder waar, daar slechts één presentator, in tweede lijn afkomstig uit het (alweer) Afrikaanse Mali, tot een etnische minderheid behoort.

4. Duitsland: ALGEMEEN

- Presentatoren

Op de drie onderzochte Duitse televisiezenders werken in totaal 129 presentatoren en presentatrices. De openbare omroep (= ARD en ZDF) nemen het grootste aandeel voor hun rekening met respectievelijk 42 (32,6%) en 63 (48,8%). RTL levert “slechts” 24 presentatoren of 18,6%. Een grafische voorstelling is in de bijlagen opgenomen.

ARD	42 (32,6%)
ZDF	63 (48,8%)
RTL	24 (18,6%)
Totaal	129 (100%)

Een reden voor het overwicht van de Openbare Omroep in het presentatorengebruik is moeilijk te vinden. Het is niet zo dat de reden ligt in het meer of minder aanbrengen van gepresenteerde programma's (eigen producties). Op RTL en ARD worden 22 programma's gepresenteerd. RTL gebruikt hiervoor 24 presentatoren, ARD 42 (+57,1%). De kroon wordt gedragen door ZDF. Voor 38 programma's gebruikt ZDF 63 presentatoren. Het is natuurlijk wel zo dat 48% van de programma's op ZDF (17 programma's) van het type "nieuws" zijn; uitzendingen die traditioneel veel presentatie vereisen.

Bekijken we vervolgens welk geslacht domineert onder de Duitse presentatoren.

Presentatoren	
ARD	21
ZDF	39
RTL	15
Totaal	75

Presentatrices	
ARD	21
ZDF	24
RTL	9
Totaal	54

Mannelijke presentatoren zijn ook in Duitsland in de meerderheid. 58,1% van de onderzochte presentatoren is van het mannelijke geslacht. Daar tegenover staan 41,9% vrouwelijke presentatoren. Tussen de zenders onderling zijn wel verschillen vast te stellen. Bij ARD is de verdeling mannen/vrouwen in evenwicht. Bij ZDF en RTL schommelt het aandeel van de vrouwelijke presentatoren rond de 40%. Een grafische voorstelling is in de bijlagen opgenomen.

- Presentatoren met een niet-Duitse achtergrond

7 (5,4%) presentatoren blijken een niet-Duitse achtergrond te hebben:

	Duits	Niet-Duits
ARD	40	2
ZDF	59	4
RTL	23	1
Totaal	122	7
Percentages	94.6	5.4

De grafische voorstellingen van deze tabel zijn in de bijlagen opgenomen. Hoewel een vertegenwoordiging van 5,4% minimaal is (cf. infra), kunnen we toch vaststellen dat de verdeling over de drie zenders hier meer evenredig gebeurt dan bvb. in Frankrijk. Zo zijn op

ARD 2 presentatoren met een niet-Duitse achtergrond werkzaam (4,8%), terwijl er dat bij ZDF, dat 32,2% meer presentatoren huisvest, 4 zijn, of te 6,3%. RTL, de zender met het minst presentatoren in dienst, heeft ook het laagste aantal minderheden: 1 (4,2%).

Toch is er ook een belangrijk verschil vast te stellen tussen de Duitse zenders. Op de publieke zenders, ARD en ZDF, is de aanwezigheid van etnische minderheden veel “groter” dan op de commerciële zender RTL. De publieke zenders zijn samen verantwoordelijk voor 6 van de 7 “gekleurde” presentatoren. De commerciële zender levert dus slechts één presentator.

	Vrouwen	Mannen
ARD	1	1
ZDF	3	1
RTL	0	1
Totaal	4	3

In tegenstelling tot het globale Duitse beeld, waar mannelijke presentatoren overheersen, zijn vrouwelijke presentatoren met niet-Duitse achtergrond in de lichte meerderheid. Nieuwsprogramma's worden het meest gepresenteerd door deze presentatoren (71,4%). Drie keer gaat het om een nieuwsshow, één keer om een documentair nieuwsprogramma, één keer om nieuws in de strikte zin van het woord. De twee overblijvende presentatoren presenteren een jeugdprogramma en een programma dat het reilen en zeilen van de sterrenwereld belicht (zie de tabel in de bijlagen)

Bekijken we dan de specifieke afkomst van deze presentatoren.

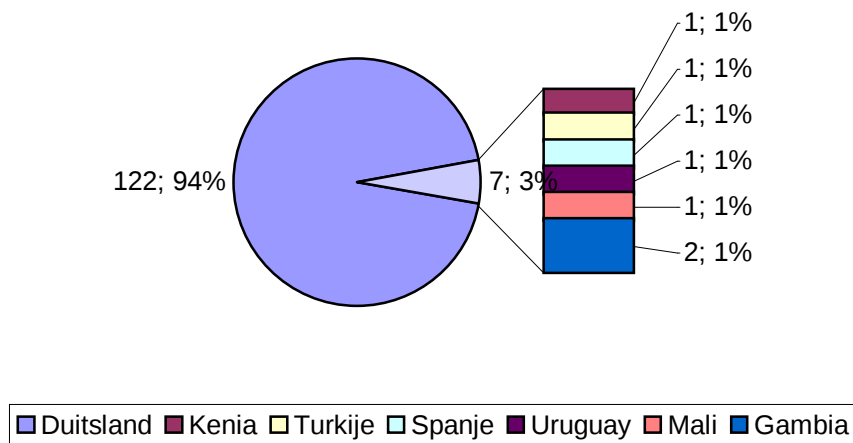
Afkomst eerste lijn				
	ARD	ZDF	RTL	Totaal
Duitsland	41	60	24	125
Kenia	1	0	0	1
Turkije	0	1	0	1
Spanje	0	1	0	1
Uruguay	0	1	0	1

Afkomst tweede lijn				
	ARD	ZDF	RTL	Totaal
Duitsland	40	59	23	122
Kenia	1	0	0	1
Turkije	0	1	0	1
Spanje	0	1	0	1
Uruguay	0	1	0	1
Mali	0	0	1	1
Gambia	1	1	0	2

De meerderheid van de Duitse presentatoren die een niet-Duitse achtergrond hebben, zijn afkomstig uit “Zwart-Afrika” (Kenia, Gambia en Mali). Slechts één van de presentatoren is afkomstig uit één van de vijf kernlanden voor Duitsland. Zeker in het licht van de aanwezigheid van een grote Turkse gemeenschap in Duitsland, kunnen we stellen dat de samenstelling van het Duitse presentatorenkorps, de diversiteit in de samenleving nauwelijks weerspiegelt.

Ter conclusie is voor Duitsland dan ook volgende grafiek geldig:

Afkomst presentatoren Duitsland (n=129)

2.4 Groot-Brittannië

2.4.1 Overzicht van het migratieverloop

2.4.1.1 Van 1945 tot de jaren 1960

Net als in vele andere landen zijn de migratie- en koloniale geschiedenis van Groot-Brittannië nauw met elkaar verbonden. Voorbeelden zijn legio: India, Bangladesh, Birma, Saudi-Arabië, Irak, Maleisië, Australië, Nigeria, Sierra Leone, Kenia, Oeganda, Zuid-Afrika en een rits ander landen, vielen ooit onder rechtstreekse controle van het *Empire*. Toch is het Britse geval ook uitzonderlijk. De bepalingen van de in 1948 in voege gekomen *Nationality Act* bepaalden namelijk dat iedere inwoner van de *Commonwealth* de Britse nationaliteit verwierf als hij of zij 1 jaar in Groot-Brittannië verbleef. Dat die nationaliteit een erg brede betekenis meekreeg, bewijst het feit dat (zowel lokaal als nationaal) stemrecht en kiesbaarheid onder het nationaliteitsbegrip ressorteerden.²¹⁶ Het Britse identiteitsmodel is dus weer anders dan dat van Frankrijk (*laïcité*) en Duitsland (*Ius Sanguinis*). Het gaat uit van erkenning en tolerantie van verschillende identiteiten binnen eenzelfde nationale context.²¹⁷

De eerste immigraties kwamen, zoals in de meerderheid van de Europese landen, op gang door de tekorten op de arbeidsmarkt. Goedkope arbeidskrachten werden aangetrokken vanuit de kolonies en dan vooral uit de Caraïbische gebieden.²¹⁸

2.4.1.2 De *Race Relations*

Opeenvolgende socialistische regeringen in de jaren 1960/vroege jaren 1970 trachten via die wetgeving de immigratieproblematiek aan te pakken. De invloed van de zwarte burgerrechtenbewegingen en de reactie van de publieke opinie op de “rassenrellen” in enkele Britse steden (1958,1970), is in dit register belangrijk. Verschillende door de overheid gefundeerde rapporten wezen op de structurele discriminatie van minderheden in de Britse maatschappij.²¹⁹

²¹⁶ FRACHON (C.). *Op. Cit.* p. 234.

²¹⁷ GEORGIU (M.). *Mapping Minorities and their Media: the National Context – UK*. In: GEORGIU (M.). *Op. Cit.* pp. 5-11.

²¹⁸ HERNANDEZ (J.). *Immigration, Labor, and Race in the United Kingdom*. London, Migration Information Source, 2002.

²¹⁹ FRACHON (C.). *Op. Cit.* p. 234.

Een dubbel beleidsspoor werd gevolgd:

Enerzijds werd de “instroom” van immigranten “aan banden gelegd”. Zo werden in 1962 de eerste wettelijke restricties op immigratie uitgevaardigd. Arbeidsmigratie voor niet-Blanke migranten (sic) kon enkel nog door middel van referentie van een Britse werknemer. Die regelgeving miste echter z’n effect. Verschillende, al aanwezige, tijdelijke werkrachten, zagen de nieuwe regelgeving als laatste kans om hun familie te laten overkomen of om zich permanent te vestigen. De immigratie nam dus eerder toe.²²⁰

Anderzijds werden een rits maatregelen genomen “to secure for the immigrants and their children their rightful place in society”. Voorbeelden zijn gelijke kanseninstellingen voor scholen, bedrijven, etc. Het gaat hier om de zgn. *Race Relations Acts*. De eertse wet (1965) bevatte algemene bepalingen die discriminatie moesten voorkomen en juridische vervolging mogelijk maakte. In 1968 en 1976 werd dit uitgebreid met respectievelijk discriminatie op de huisvestings-/arbeidsmarkt en indirecte discriminatie.

In 1976 werd de Commission for Racial Equality (CRE) opgericht. Een onafhankelijke adviescommissie voor het overheidsbeleid. Ook lokaal werd een netwerk van anti-discriminatie instellingen uitgebouwd. Maatregelen van “positieve discriminatie” werden daarbij niet geschuwd. Hoewel erg veel kan gezegd worden over de vooronderstellingen, het paternalisme en (vooral) de implementatie van de *Race Relations*, is het wel zo dat in Groot-Brittannië een traditie aanwezig is, om met minderheden om te gaan.²²¹ Verschillende auteurs wijzen in dit verband op de rol van de koloniale Britse geschiedenis. De vaak gewelddadige spanningen die daarbij ontstonden, deden een “gevoeligheid” ontstaan om met het thema om te gaan en beschuldigingen van “racisme” te counteren.²²²

2.4.1.3 De hedendaagse situatie

De minderhedenverdeling wordt, mede door de hierboven aangehaalde historische erkenning, regelmatig gemeten. Nadeel is dat de Britse notie van etnische identiteit niet uitgaat van een

²²⁰ HERNANDEZ (J.). *Op. Cit.*

²²¹ REEVES (F.). *British Racial Discourse*. London, Cambridge University Press, 1983. pp. 93-172. Voor een uitgebreide kritiek van de *Race Relations*: Ibidem.

²²² GEORGIOU (M.). *Op. Cit.* pp. 2-3.

bepaalde nationaliteit. Enkel algemene categorieën zijn dus bekend. De recentste bevolkingscensus (2001) heeft volgende cijferverdeling²²³:

Population of the United Kingdom: by ethnic group, April 2001			
United Kingdom			
	Total population		Non-White
	(Numbers)	(Percentages)	population
			(Percentages)
White	54,153,898	92.1	-
Mixed	677,117	1.2	14.6
Indian	1,053,411	1.8	22.7
Pakistani	747,285	1.3	16.1
Bangladeshi	283,063	0.5	6.1
Other Asian	247,664	0.4	5.3
All Asian or Asian British	2,331,423	4.0	50.3
Black Caribbean	565,876	1.0	12.2
Black African	485,277	0.8	10.5
Black Other	97,585	0.2	2.1
All Black or Black British	1,148,738	2.0	24.8
Chinese	247,403	0.4	5.3
Other ethnic groups	230,615	0.4	5.0
All minority ethnic population	4,635,296	7.9	100.0
All population	58,789,194	100	-

De belangrijkste mindedengroepen zijn dus:

- Indiërs (1,8%)
- Pakistani (1,3%)
- “Black Caribbean” (1,0%)
- “Black Africans” (0,8%)
- Bangladeshi (0,5%)

2.4.2 Het televisielandschap

2.4.2.1 Van 1945 tot 1980. *Public Service* en het duopolie

In de bovenstaande overzichten van de televisiegeschiedenis attendeerden we al op het bestaan van een drietal modellen voor de Openbare Omroep. Enerzijds is er het Franse *Raison d'Etat*-systeem, met een sterke en rechtstreekse politieke controle, anderzijds is er het Belgische en Duitse systeem, met onrechtstreekse sturing door een politiek benoemde structuur. Het Britse model bevindt zich aan het andere uiterste. In de BBC (*British*

²²³ NATIONAL STATISTICS. *Ethnicity and Identity. Population Size.*
<http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=455>.

Broadcasting Corporation, in 1922 opgericht als *British Broadcasting Company*) werd van in den beginnen gestreefd naar zo groot mogelijke onafhankelijkheid. Een partijonafhankelijke *Board of Governors* met sterke controlerende functie, een naar partijonafhankelijke werknemers strevend personeelsbeleid en interne objectiviteitsregels werkten dit in de hand. Eén en ander is vanzelfsprekend te linken aan het Britse partijsysteem, met twee elkaar in evenwicht houdende krachten (*Torries* en *Labour*).

Vanuit de West-Europese tendens bekeken, is de datum van de commercialisering van het televisiebestel in Groot-Brittannië, uitzonderlijk. Reeds in 1955 liet de overheid ITV (*Independent Television*) toe, draaiend op advertentie-inkomsten en aldus een feitelijk duopolie installierend. Betekent dit dat de output van ITV en BBC overgelaten werd aan de premissen van de marktwerking? Neen. Essentieel aan het Britse systeem van mediaregulering is het compromis van een commerciële werking, binnen de grenzen van een *Public Service*-ideaal:

"[...] because of the scarcity of wavelengths, broadcasting should be a service of information, education and entertainment for everyone in the community who wanted it, free from the direct influences of both government and commerce"
" 224

Ook ITV moest zich aan dat *Public Service*-denken houden. Overigens werd er strikt op toegezien ook het economisch pluralisme in ITV te bewerkstelligen. ITV was in letterlijke zin een netwerk van "onafhankelijk", regionale, bedrijven.

2.4.2.2 Verandering in de jaren 1980 en 1990

De impulsen voor de veranderingen op de televisiemarkt in de jaren 1980 zijn reeds langer bekend (cf. supra). Ook in Groot-Brittannië drongen zich dus veranderingen op, hoewel commerciële televisie daar inderdaad al veel langer bestond. De opeenvolgende jaren van conservatief (neoliberaal) beleid onder Tatchter en Major bewerkstelligden de verandering. Het is interessant om te zien hoe het *Public Service*-idee die jaren overleefde. Dat was het resultaat van een interne tweestrijd binnen de *Conservative Party*, met strikte voorstanders van de marktwerking aan de ene kant (o.l.v. Thatcher), behoudsgezinden (PBS) aan de andere.

²²⁴ John Reith, eerste directeur generaal van de BBC. In: CRISSEL (A.). *Op. Cit.* p. 61.

Deze tegenstelling wordt duidelijk in de werking en resultaten van de *Peacock Commission*. Deze commissie, in 1985 door Thatcher opgezet om de structuur en werking van de BBC aan te vallen, draaide in 1990 in de *Broadcasting Act* uit, in een slag voor ITV. Door het invoeren van (1) vrije advertentiecompetitie met twee nieuwe kanalen, Channel 4 & 5; (2) het uitgeven van uitzendlicenties op basis van een veiling (de hoogste bidder wint); onderging ITV sinds 1990 enkele radicale wijzigingen.^{225,226} Een andere factor in het overlevingspotentieel van de BBC was de reeds aangehaalde partijpolitieke onafhankelijkheid van de BBC. Het dient wel opgemerkt te worden zich sinds de regeringen Thatcher ook hier een kentering voordeed. De invloed van de conservatieve partij nam toe, de *Board of Governors* werd meer gepolitiseerd. De nieuwe *Broadcasting Act* van 1996 bevestigde de rol van de BBC en verlengde de licentie.

Concluderend kunnen we dus stellen dat zich in Groot-Brittannië een vrij politiek-onafhankelijke omroepstructuur kon ontwikkelen, die al vroeg in haar geschiedenis met commerciële initiatieven te maken kreeg. De conservatieve initiatieven in de jaren 1980 en 1990 bevestigden en verstevigden enerzijds de competitie (en concentratie) in de sector, maar zorgde ook voor een overleving van het *Public Service*-idee.

2.4.2.3 De hedendaagse situatie

ITV, BBC1 en BBC2 zijn nog altijd de grootste spelers op de Britse televisiemarkt (cf. supra).

Een profiel:

- BBC1: Zoals we hierboven zagen, overleefde het *Public Service*-denken, de Thatcher-periode. Op de zenders van BBC (en in mindere mate ook ITV) geldt nog steeds:

“[...]A culture [...] in which viewers can be enlightened and entertained at the same time, where what is good for you is not hived off from what you want to watch.”²²⁷

BBC1 mikt op het brede publiek en wil (vernieuwende) kwaliteit leveren in alle genres. Het kwaliteitsvol populariseren van “natural history” en “science” is één van de centrale punten in de programmatie.²²⁸

²²⁵ Ingaan op alle wijzigingen zou ons te ver leiden, maar we kunnen bvb. aanhalen dat de structuur van ITV grondig veranderde, dat nationale nieuwsprogramma's in het gedrang kwamen, etc.. Hetzelfde proces van (personeels)herstructureringen vond trouwens ook bij de BBC plaats in de jaren 1990.

²²⁶ Merk trouwens op dat Margaret Thatcher al snel haar eigen idee van marktwerking ging ondergraven, door aan Rupert Murdoch een feitelijk monopolie toe te staan op satellietuitzendingen (BskyB).

²²⁷ EMANUEL (S.). *Quality, Culture and Education*. In: SCRIVEN (M.). LECOMTE (M.). *Op. Cit.* p. 84.

²²⁸ BBC. *BBC Statements of Programme Policy 2004/2005*.
<http://www.bbc.co.uk/info/statements2004/docs/television.htm>.

- BBC2: Ook deze tweede zender van de Openbare Omroep richt zich op het brede publiek. Legt evenwel nog meer de nadruk op “bringing challenging, intelligent television to a wide audience”. Wil de nummer 1 zijn op het vlak van informatie en nieuws.²²⁹
- ITV: Hoewel de meer programma-uren besteed worden aan entertainment, hanteert ITV dezelfde standaarden en terminologie als de BBC. Ook ITV besteed bvb. veel geld aan het maken van prestigieuze documentaires en populariserende series. Hoewel het lokale element sterk afgezwakt werd doorheen de jaren '90, is het nog steeds aanwezig met, afhankelijk van de regio, nieuwsuitzendingen en specifieke programma's.²³⁰

2.4.3 Presentatoren

1. BBC1

- **Programma's met een presentator**

Zesendertig programma's op BBC1 worden gepresenteerd. Als we de verdeling bekijken vallen een aantal zaken op. Zo is er eerst en vooral het lage aandeel van entertainmentprogramma's (3 of te 8%). Hoewel het natuurlijk zo is dat niet alle programma's hier geteld werden, is dit wel een lager cijfer dan de meerderheid van de Europese generalistische zenders. BBC vormt blijkbaar nog steeds dé uitzondering op de globale regel. Een tweede punt dat opvalt, is de grote diversiteit aan gepresenteerde programma's. Waar op andere zenders drie categorieën domineren (nieuws, entertainment en een derde categorie), is dit hier niet het geval. Van alle gepresenteerde programma's is slechts 21% nieuws. De kroon wordt gestoken door lifestyleprogramma's met 24%. 44% van de gepresenteerde programma's is erg verscheiden verdeeld tussen verschillende programma's. In tabelvorm ligt de verdeling als volgt:

²²⁹ *Ibidem.*

²³⁰ ITV. *Programme Reviews*. <http://www.bbc.co.uk/info/statements2004/docs/television.htm>.

Lifestyle: wonen	5
Lifestyle: divers	2
Lifestyle: reizen	2
Lifestyle: koken	
Jeugd	2
Talkshow	2
Economie	1
Consumenten	1
Film	1
Minderheden	1
Cultuur	

Natuur & Wetenschap	2
Nieuws: discussie	1
Nieuws: nieuws	3
Nieuws: achtergrond	1
Nieuws: nieuwsshow	2
Nieuws: docu	1
Nieuws: parlement	
Sport	3
Entertainment: muziek	1
Entertainment: spel	2
Entertainment: divers	

Entertainment: sterren	
Entertainment: humor	
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	1
Divers	2
Omroep	

- Presentatoren

BBC1 zet 60 presentatoren in voor de 36 programma's. Dat dit een groot aantal is blijkt uit de analyse van de vorige landen. Bekijken we de verdeling tussen presentatoren en presentatrices, dan valt een scheeftekening in het voordeel van de presentatoren op. Maar liefst 44 presentatoren zijn mannen, 16 zijn vrouwen. In percentages betekent dit een overwicht van 73,3%.

Presentatoren BBC1	44 (73,3%)
Presentatrices BBC1	16 (26,7%)

- Presentatoren met niet-Britse achtergrond

Tien van de 60 presentatoren op BBC1 hebben een niet-Britse achtergrond. Een groot aandeel in vergelijking met de andere Europese zenders. Waar de meeste zenders aan een representatie komen van om en bij de 5%, is dit bij BBC1 16,7%.

Presentatoren Britse achtergrond	40 (83,3%)
Presentatoren niet-Britse achtergrond	10 (16,7%)

De BBC heeft er duidelijk voor geopteerd een bepaalde kwantitatieve representatie van minderheden te voorzien onder z'n presentatoren. Verder in deze verhandeling gaan we in de beleidsopties die aan deze keuze vooraf gingen.

Bekijken we dan de gegevens van deze presentatoren:

Naam	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
Konnie Huq	Jeugd	V	Brits	Groot-Brittannië	Bangladesh
Russel Amerasekera	Lifestyle: reizen	M	Brits	Groot-Brittannië	Sri Lanka
Dan Penteado	Consumenten	M	Brits	Portugal	Portugal
Ashley Blake	Consumenten	M	Brits	Groot-Brittannië	Onbekend ("Afrika")
Jullian Peedle-Caloo	Minderheden	M	Brits	Groot-Brittannië	Mauritius
Nadia Sawalha	Lifestyle: reizen	V	Brits	Groot-Brittannië	India
Ian Wright	Entertainment: spel // Sport	M	Brits	Groot-Brittannië	Onbekend ("Afrika")
Tim Kash	Entertainment: muziek	M	Brits	Groot-Brittannië	Sri Lanka

Darren Jordon	Nieuws: nieuws	M	Brits	Groot-Brittannië	Jamaica
George Alagiah	Nieuws: nieuws	M	Brits	Ghana	Sri Lanka

Een vaststelling die we hierboven reeds konden maken, namelijk dat presentatoren van een bepaalde minderheid vooral in tweede lijn afstammen uit een ander land, wordt hier weer bevestigd. Slechts drie van de elf presentatoren zijn niet in Groot-Brittannië geboren.

Bekijken we de programma's waar deze presentatoren worden tewerkgesteld, valt alweer de grote diversiteit op (zie ook de grafiek in de bijlagen). Een reden is echter gemakkelijk te vinden. Hierboven wezen we reeds op de grote typeversplintering van de gepresenteerde programma's op BBC1. Het is dan ook logisch dat ook de presentatoren met een niet-Britse achtergrond verschillende types programma's presenteren. Positief aan de opsomming van de programmatypes is dat twee presentatoren als nieuwsanker werken, "belangrijke" posities.

Ook onder de presentatoren met een niet-Britse achtergrond valt het overwicht van de mannelijke presentatoren overigens op. Slechts twee van hen zijn vrouwen. De 9 overige zijn mannen.

Voor alle presentatoren van BBC1 leveren bovenstaande cijfers volgend plaatje op:

- Nationaliteit

Brits	60 (98,3%)
-------	------------

- Afkomst eerste lijn

Brits	58 (96,6%)
Ghana	1 (1,7%)
Portugal	1 (1,7%)

- Afkomst tweede lijn

Brits	50 (83,3%)
Bangladesh	1 (1,7%)
Sri Lanka	3 (5,1%)
Portugal	1 (1,7%)
Onbekend	2 (3,4%)
Mauritius	1 (1,7%)
India	1 (1,7%)
Jamaica	1 (1,7%)

Van twee presentatoren was de precieze etnische achtergrond niet te traceren. Preciezere gegevens dan "Afrika" waren niet te vinden. Het grote aandeel van minderheden afkomstig uit Britse oud-kolonies valt op. Alle landen, behalve Portugal, ressorteerden ooit direct of indirect onder de Britse invloedssfeer. Presentatoren met een achtergrond in Sri Lanka zijn blijkbaar het populairst (3 of te 5,1%).

- Interpretatie en Besluit BBC1

BBC1 is de eerste zender die we tegenkomen waar presentatoren van een etnische minderheid een goede kans maken. Een vertegenwoordiging van 1 op 6 is, zeker in vergelijking met andere landen, een groot aantal. Ook het feit dat niet alle presentatoren dezelfde categorie programma's presenteren, is positief, want wijst (mogelijk) op een daadwerkelijk gelijke kansenbeleid. In hoofdstuk drie gaan we dieper in op het BBC-beleid.

2. BBC2

- Programma's met een presentator

BBC2 heeft zesentwintig programma's met één of meerdere presentatoren. De conclusie die we bij BBC1 over de verdeling konden trekken gaat bij BBC2 ook (ten dele) op. Ten dele, want bij BBC2 zijn wel een drietal grote categorieën te onderscheiden. Opvoedende documentaires, entertainment en Lifestyle vormen samen 56% van de gepresenteerde programma's. Nieuws maakt slechts 12% van de gepresenteerde programma's uit. Het overwicht van de documentaires is uitzonderlijk. Documentaires komen zelden met presentatie voor. Bij BBC2 is dit echter anders, maar liefst 19% van de gepresenteerde programma's zijn documentaires. Een grafische voorstelling van onderstaande tabel is in de bijlagen opgenomen.

Lifestyle: wonen	1
Lifestyle: divers	
Lifestyle: reizen	
Lifestyle: koken	3
Jeugd	3
Talkshow	
Economie	1
Consumenten	
Film	1
Minderheden	1

Cultuur	
Natuur & Wetenschap	1
Nieuws: discussie	
Nieuws: nieuws	1
Nieuws: achtergrond	1
Nieuws: nieuwsshow	1
Nieuws: docu	
Nieuws: parlement	
Sport	
Entertainment: muziek	

Entertainment: spel	5
Entertainment: divers	
Entertainment: sterren	
Entertainment: humor	1
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	5
Weer	
Divers	1

- Presentatoren

Op BBC2 werken 39 presentatoren. Omroep blijft voorlopig een louter Belgisch fenomeen, ook op BBC2 is geen enkele omroep(st)er te bespeuren. Net als bij BBC1 zijn de mannelijke presentatoren in het overwicht. 30,8% van de BBC2-presentatoren zijn vrouwen, de rest (69,2%) zijn mannen.

Presentatoren BBC2	27 (69,2%)
Presentatrices BBC2	12 (30,8%)

- Presentatoren met niet-Britse achtergrond

De bij BBC1 vastgestelde trend, zet zich ook bij BBC2 door. Zeven presentatoren, of te 18% hebben een niet-Britse achtergrond (bij BBC1 had 18,3% van de presentatoren een niet-Britse achtergrond).

Presentatoren BBC2 met Britse achtergrond	31 (82%)
Presentatoren BBC2 met niet-Britse achtergrond	7 (18%)

De hoge representatie bij BBC1, is dus niet beperkt tot dat ene kanaal. Ook op het andere kanaal van BBC behoort een twintigtal procent van de presentatoren tot een etnische minderheid. De gegevens van deze presentatoren zijn als volgt:

Naam	Programmatype	M//V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
Ade Adepitan	Jeugd	M	Brits	Groot-Brittannië	Nigeria
Rani Khanijau	Jeugd	V	Brits	Groot-Brittannië	India
Konnie Huq	Jeugd	V	Brits	Groot-Brittannië	India
Ainsley Harriot	Lifestyle: koken	V	Brits	Groot-Brittannië	Onbekend
Jullian Peedle-Caloo	Minderheden	M	Brits	Groot-Brittannië	Mauritius
Reggie Yates	Entertainment: spel	M	Brits	Groot-Brittannië	Onbekend
Trevor Nelson	Divers	M	Brits	Groot-Brittannië	Ghana

De vaststellingen op een rijtje:

- In tegenstelling tot het globale beeld van BBC2 zijn mannen en vrouwen onder de presentatoren met een niet-Britse achtergrond evenredig vertegenwoordigd. 4 presentatoren en 4 presentatrices hebben een niet-Britse achtergrond.
- De jeugdprogramma's domineren. 3 presentatoren presenteren een dergelijk programma.
- Alle presentatoren zijn pas in tweede lijn afkomstig uit een ander land. Allen zijn ze dus in Groot-Brittannië geboren.
- De overeenkomst in percentages valt op. Ook bij BBC1 was 18% (+/- 1 op 5) van de presentatoren van een etnische minderheid.

De gegevens over alle presentatoren van BBC2 zien er als volgt uit:

- Nationaliteit/afkomst eerste Lijn

Brits	38 (100%)
-------	-----------

- Afkomst Tweede Lijn

Groot-Brittannië	31
India	2
Onbekend	2
Nigeria	1
Mauritius	1
Ghana	1

Alle presentatoren hebben de Britse nationaliteit en zijn in eerste lijn afkomstig uit Groot-Brittannië. Het is pas op het niveau van de ouders dat enige diversiteit merkbaar is. Ook hier weer zijn afstammelingen uit de Britse oud-kolonies omnipresent. De afwezigheid (ook bij BBC1) van de Arabische minderheden (bvb. Pakistani, ...) valt op.

- Interpretatie en Besluit BBC2

Ook bij BBC2 wordt de aanwezigheid van gekleurde presentatoren bevestigd. Bijna één op de vijf presentatoren heeft een “gekleurde” achtergrond. BBC2 voegt zich hiermee bij de top van Europa.

3. ITV

- Gepresenteerde programma's

Vrij veel programma's worden door Groot-Brittannië's grootste commerciële zender, met een presentator of presentatrice voorzien. Tweeënveertig in totaal. Het overwicht van entertainment valt op. Hoewel in de programmaplannen van ITV (zie de korte beschrijving van de zender hierboven), vooral gewag gemaakt wordt van de nieuws- en cultuurprogramma's (in de brede zin van het woord), domineert in de gepresenteerde programma's vooral entertainment. Vooral humorprogramma's zijn populair (5 programma's). Het volledige overzicht:

Lifestyle: wonen	1
Lifestyle: divers	1
Lifestyle: reizen	2
Lifestyle: koken	
Jeugd	7
Talkshow	2
Economie	
Consumenten	
Film	1
Minderheden	

Cultuur	1
Natuur & Wetenschap	
Nieuws: discussie	1
Nieuws: nieuws	2
Nieuws: achtergrond	2
Nieuws: nieuwsshow	3
Nieuws: docu	1
Nieuws: parlement	
Sport	3
Entertainment: muziek	3

Entertainment: spel	3
Entertainment: divers	2
Entertainment: sterren	1
Entertainment: humor	5
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	
Divers	1

- Presentatoren

Het presentatorenkorps van ITV beloopt 60 eenheden. Ook hier zijn mannen in het overwicht, met 42 presentatoren, of te 70%. Enkel in België stuiten we tot nog toe op veel presentatrices, vooral in de hand gewerkt door het inzetten van omroepsters.

Presentatoren ITV	42 (70%)
Presentatrices ITV	18 (30%)

- Presentatoren van een etnische minderheid

Het contrast met de BBC-zenders valt op. Op ITV zijn slechts twee presentatoren van een etnische minderheid werkzaam. Een representatie die neerkomt op 3%, één van de laagste cijfers die we tot nu toe tegenkwamen.

Brits	58 (97%)
Niet-Brits	2 (3%)

Deze cijfers kunnen er op wijzen dat de commerciële zender minder beleidsmiddelen reserveert voor de minderhedenrepresentatie. Met Trevor Mc Donald heeft ITV wel één van de bekendste zwarte presentatoren van Groot-Brittannië in dienst. Gedubt als “The Nation’s most popular Newscaster”²³¹, presenteert hij het centrale nieuwsbulletin van ITV, en het gerenomeerde achtergrondmagazine “Tonight”. Ook de andere presentator van een etnische minderheid presenteert overigens een populair programma: de naar de presentatrice genoemde talkshow “Trisha”. De volledige gegevens:

Naam	Programmatype	M//V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
Trevor McDonald	Nieuws nieuws en Nieuws: achtergrond	M	Brits	Trinidad	Trinidad
Rani Khanijau	Talkshow	V	Brits	Groot-Brittannië	India

Het is onnodig de tabellen over nationaliteit en afkomst weer te geven. Alle 60 presentatoren hebben de Britse nationaliteit. Trevor Mc Donald is in eerst lijn afkomstig uit Trinidad, Trisha in tweede lijn uit India. Alweer gaat het dus om twee voormalige Britse kolonies.

- Interpretatie en Besluit

Buiten de twee erg populaire presentatoren Trevor Mc Donald en “Trisha”, is op ITV van een degelijke representatie van minderheden geen sprake. Dit staat in scherp contrast met hetgeen we bij BBC vaststelden, zoals ook uit onderstaand overzicht van heel Groot-Brittannië blijkt.

4. Groot-Brittannië: algemeen

Groot-Brittannië zet erg veel presentatoren in. Honderd achteenvijftig om precies te zijn. Een verklaring kan misschien gevonden worden in het hoge aantal geproduceerde programma’s. ITV bvb., voorziet 42 programma’s met een presentator.

BBC1	60
BBC2	38

²³¹ ITV. Sir Tervor McDonald. <http://www.itv.com/news/658340.html>

ITV	60
Totaal	158

ITV en BBC1 zetten een gelijk aantal presentatoren in, BBC2 doet het met het minst (38).

Mannelijke presentatoren zijn in de overduidelijke meerderheid. Hoewel we dit al vaststelden bij de vorige landen, is de meerderheid in Groot-Brittannië erg groot: 72% van het presentatorenkorps is een man. Het overwicht van de mannelijke presentatoren is het grootst op ITV en BBC1. Bij BBC2 zijn er 18% presentatrices, nog steeds een gering aantal.

<i>Presentatoren</i>	
Presentatoren BBC1	44
Presentatoren BBC2	27
Presentatoren ITV	42
Totaal	113

<i>Presentatrices</i>	
Presentatrices BBC1	16
Presentatrices BBC 2	11
Presentatrices ITV	18
Totaal	45

- Presentatoren met een niet-Britse achtergrond

Negentien presentatoren hebben een etnische achtergrond die niet in Groot-Brittannië ligt. In tegenstelling tot de vorige landen, waar het percentage meestal rond de 5% schommelde, bedraagt het aandeel van de etnische minderheden hier 12%. Het mag duidelijk zijn dat die vertegenwoordiging vooral het werk is van de Openbare omroep. ITV levert slechts twee presentatoren met niet-Britse etnische roots, de twee kanalen van de BBC samen 17.

	Brits	Niet-Brits
BBC1	50	10
BBC2	31	7
ITV	58	2
Totaal	139	19
Percentages	87.97	12.02

Het verschil tussen Openbare en Commerciële zender, wordt het duidelijkst als we BBC1 en ITV vergelijken. Beiden hebben 60 presentatoren. Bij BBC1 zijn er 10 van een etnische minderheid, bij ITV 2.

Ook onder de presentatoren van een etnische minderheid zijn de mannen in de duidelijke meerderheid, zij het met een iets kleiner cijfer als bij het algemene beeld. Dertien van hen zijn mannen, 6 zijn vrouwen. In percentages: 69% tegenover 31%.

	Vrouwen	Mannen
BBC1	2	8
BBC2	3	4
ITV	1	1

Totaal	6 (31%)	13 (69%)

Jeugdprogramma's worden het meest gepresenteerd door deze presentatoren (4 keer, zie de grafiek in de bijlagen). Ook in nieuwsprogramma's doen ze het goed (3 keer). Voor het overige is weer geen dominante programmacategorie vast te stellen. In vrijwel alle categorieën (entertainment, lifestyle, etc.) vinden we één of meer presentatoren van een etnische minderheid terug. De programmatypes is overigens het enige positieve punt dat we kunnen aanhalen over de vertegenwoordiging op ITV. Trevor Mc Donald is Groot-Brittannië's populairste nieuwsanker, Trisha presenteert één van de meest bekeken talkshows.

Bekijken we dan de afkomst in eerste en tweede lijn:

Afkomst eerste lijn				
	BBC1	BBC2	ITV	Totaal
Groot-Brittannië	58	38	59	155
Gana	1	0	0	1
Portugal	1	0	0	1
Trinidad	0	0	1	1

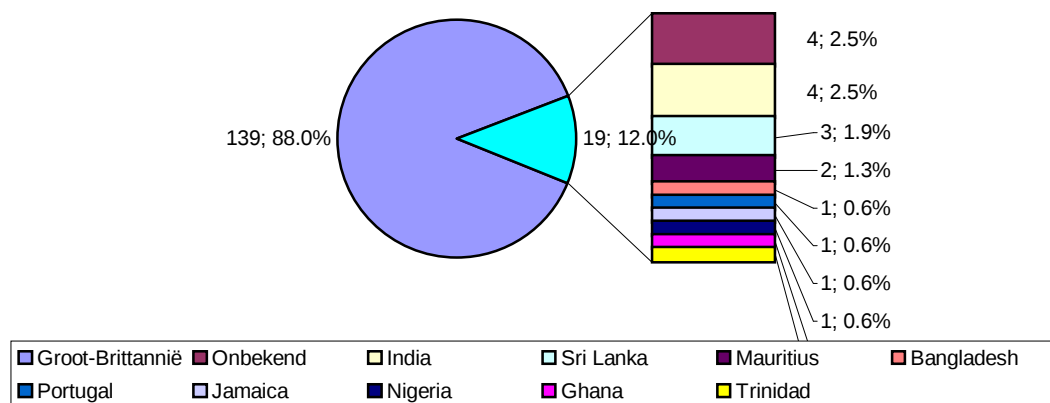
Afkomst tweede lijn				
	BBC1	BBC2	ITV	Totaal
Groot-Brittannië	50	31	58	139
Onbekend	2	2	0	4
India	1	2	1	4
Sri Lanka	3	0	0	3
Mauritius	1	1	0	2
Bangladesh	1	0	0	1
Portugal	1	0	0	1
Jamaica	1	0	0	1
Nigeria	0	1	0	1
Ghana	0	1	0	1
Trinidad	0	0	1	1

De trend is intussen duidelijk. Als er in Groot-Brittannië een presentator van een etnische minderheid is, is hij/zij met grote waarschijnlijkheid afkomstig uit één van de voormalige kolonies of invloedssferen van Groot-Brittannië. Enkel de ene presentator uit Portugal, is niet in die sfeer te situeren. Het "populairst" zijn India en Sri Lanka. De nulrepresentatie van de "Arabische" minderheid valt op. Zoals we hierboven zagen, leven bvb. heel wat Pakistani in Groot-Brittannië. Deze ontbreken volledig

Van vier presentatoren konden geen gegevens gevonden worden. We kunnen ze echter wel alle vier situeren in de categorie "zwart" (de beschrijvingen die wel te vinden waren maakten gewag van termen als "black" of "afro-caribbean").

Als besluit is voor Groot-Brittannië, deze grafiek geldig:

Afkomst presentatoren Groot-Brittannië (n=158)

2.5 Nederland

2.5.1 Overzicht van het migratieverloop

De historische wortels van Nederlands etnische minderheden zijn te vinden ten tijde van de reformatie. Nederland was een toevluchtsoord voor politieke en religieuze vluchtelingen uit gans Europa. Het Nederlandse regime werd dan ook gekenmerkt door een zekere openheid tegenover nieuwkomers, hetgeen zich tot op heden vertaalt. De vergelijking met het Britse model is hier inderdaad te trekken.²³²

2.5.1.1 Van 1945 tot 1960

Voor de naoorlogse immigratiegeschiedenis van Nederland is een inzicht in de koloniseringspolitiek van Nederland nodig. Ook Nederland “bezat” namelijk een aantal niet-Europese kolonies. Vooral Indonesië en de Zuid-Amerikaanse landen Guyana, Suriname en Mauritius, worden in deze context vaak vernoemd.

Immigranten uit de vroegere kolonies hebben tot op vandaag een zeker aandeel in de Niet-Europese minderheden in Nederland. Tussen 1946 en 1962 kwamen zo'n 280.000 immigranten uit Indonesië naar Nederland. In 1951 kwamen daar 125.000 Molukken bij. Ook vanuit Nederlands Guyana en Suriname was de instroom naar Nederland groot.²³³ Net als in Groot-Brittannië deed deze koloniale geschiedenis, samen met de historische “openheid”, de gevoeligheid voor het minderhedenthema toenemen.

2.5.1.2 De jaren 1960

De tweede groep Niet-Europese immigranten kwam er om meer nationaal-economische redenen. Om de grote emigratie van Nederlanders naar landen als Canada, Australië en Nieuw-Zeeland te counteren, moedigde de Nederlandse regering vanaf begin de jaren 1960 arbeidsmigratie aan. Ook de structurele tekorten die er toen op de volledige Europese arbeidsmarkt waren, zijn hier belangrijk. Ondermeer Turkije en Marroko werden aangesproken. Jaarlijks kwamen zo'n 2000 à 5000 Marrokanen naar Nederland.²³⁴

²³² FRACHON (C.). *Op. Cit.* p. 200.

²³³ SCHNAPPER (D.). *Op. Cit.* p. 85.

²³⁴ N.N.. *Demografie van allochtonen: historie en prognose*. In: N.N.. *Allochtonen in Nederland 2003*. Den Haag, Centraal Bureau voor de Statistiek, 2004. p. 27.

2.5.1.3 De jaren 1970 tot nu

Net als in de andere Europese landen kondigde de Nederlandse regering, in het licht van de wereldwijde crisis, begin jaren '70 een totale immigratiestop aan. Toch bleef het aantal migranten groeien, vooral door gezinshereniging. Het bevolkingsaandeel van de Marokkaanse gemeenschap steeg met 25%, dat van de Turkse met 13%. De meeste van deze "gastarbeiders" leefden en leven in de vier grote stedelijke centra in Nederland: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht.

Net als de andere landen in Europa kreeg ook Nederland vanaf de jaren '90 te maken met een toename van de het aantal asielzoekers²³⁵:

1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
5644	5865	13460	7486	13900	21208	21615	20346	35399	52573	29258

De specifieke evolutie van de migratie naar Nederland moet vanzelfsprekend gezien worden in het licht van een bepaald minderhedenbeleid. Zonder op de details in te gaan, kunnen we stellen dat er tot eind de jaren 1960 sprake was van een terugkeerbeleid (cf. Duitsland). Na die periode, en onder druk van een aantal bewegingen, bouwde Nederland een actieve integratiepolitiek uit, gemodeleerd op de Britse politiek. Verschillende maatregelen rond gelijke kansen en discriminatie werden uitgewerkt, ook op het vlak van de media (cf. infra).

²³⁶ .

Bij het ter perse gaan van de verhandeling zagen de cijfers er zo uit voor Nederland:

<i>Nederlandse bevolking naar herkomstgroep (x1000)²³⁷</i>		
	2003	Percentage
Nederlanders	13154	81,23%
Europese minderheden	1416	8,7%
Niet-Europese minderheden	1623	10,07%
Totaal	16193	100%
<i>Verdeling niet-Europese minderheden</i>		
Turkije	341	2,1%
Suriname	321	1,9%
Marokko	295	1,8%
Nederlandse Antillen	129	0,7%
Irak	42	0,2%
Indonesië	401	2,5%
Andere	495	3%

De belangrijkste (niet-Europese) minderhengroepen zijn dus:

²³⁵ UNHCR. *Asylum Applications in Industrialized Countries: 1980-1999*. Genève, UNHCR, 2001. pp. 145-155.

²³⁶ FRACHON (C.) et al. *Op. Cit.*, pp. 200-201.

²³⁷ N.N.. *Op. Cit.*. In: N.N.. *Op. Cit.*, 2004. p. 116..

- Indonesiërs (2,5%)
- Turken (2,1%)
- Surinamezen (1,9%)
- Marokkanen (1,8%)
- Antillianen (0,7%)

2.5.2 Het Nederlandse televisielandschap

Net als in de andere Europese landen, hangt de specifieke, nationale, ontwikkeling van het politiek-economisch-sociale stelsel, nauw samen met de ontwikkeling van de televisiestructuur. In het Nederlandse model werd de sterke verzuiling van de samenleving geïnstitutionaliseerd in de structuur van de Openbare Omroep.

2.5.2.1 Van 1945 tot 1980

Het verzuilde systeem dat zich al voor de tweede Wereldoorlog had ontwikkeld in Nederland, zette zich erna door. Sociale bewegingen, onderwijs, vrijwilligersorganisaties, politieke partijen, etc. waren verticaal georganiseerd op basis van levensbeschouwelijke en/of maatschappelijke keuzes. Vier "zuilen" domineerden: (1) de calvinistische, (2) de katholieke, (3) de socialistische, (4) de liberale. De reeds voor de oorlog ingevoerde situatie, waar radio-uitzendingen voorbehouden bleven aan omroeporganisaties van de zuilen (bvb. VARA voor de socialistische zuil, VPRO voor de protestantse), werd ook in de televisiestructuur geoperationaliseerd.²³⁸

Het reclamevrije karakter van de Openbare Omroep(en) werd vrij vroeg ondermijnd. In de vroeg jaren 1960 lobbyden financiële en televisietop gezamenlijk om verandering in het bestel teweeg te brengen. Toen eind jaren 1960 bovendien sprake was van een tendens naar ontzuiling, werd reclame op de Openbare Omroep toegelaten. Een non-profit reclameregie werd geïnstalleerd (STER) en, hoewel de originele verzuilde omroeporganisaties bleven bestaan, kwamen er enkele nieuwe (privaat) bij, zoals TROS en VOO. De NOS (Nationale Omroep Stichting) werd opgestart om het geheel te coördineren en "collectieve programma's" (nieuws, sport, ...) aan te pakken. De regering stelde de leden van de NOS aan.²³⁹

²³⁸ BRANTS (K.). McQUAIL (D.). *The Netherlands*. In: OSTERGAARD. *Op. Cit.*, pp. 153-154.

²³⁹ *Ibidem*. pp. 155-156.

2.5.2.2 De veranderingen in de jaren 1980

Het hierboven beschreven semi-commerciële systeem werd gedurende de jaren 1980 volledig opengegooid. De verandering kwam er onder impuls van RTL Veronique. De zender, die via kabel in Nederland te bekijken was, richtte z'n programma- en reclameaanbod expliciet op de Nederlandse markt. In 1989 werd de markt dan ook vrijgemaakt. Ondermeer enkele zenders van de Zweeds-Amerikaanse multinational SBS (van ondermeer VT4 in België) deden hun intrede.²⁴⁰

2.5.2.3 De situatie vandaag

Drie zenders domineren:

- NEDERLAND1: De fikse concurrentie van de commerciële zenders, noopte de NOS er in de jaren 1990 toe de zenders van de Openbare Omroep beter te profileren en te structureren.²⁴¹ Nederland 1 werd het net van ondermeer AVRO, KRO en NCRV. Z'n programma's hebben een "culturele invalshoek en zijn mensgericht" en de zender wil "een rustpunt vormen in het totale aanbod op de Nederlandse televisie".²⁴²
- NEDERLAND2: Brede net van de Openbare Omroep. Profileert zich sterk op sport- en jeugdvlak.²⁴³
- RTL4: Generalistische commerciële zender met de nadruk op entertainment. De aandelen zijn (alweer) volledig in handen van de RTL-Groep. RTL4 wordt nog altijd uitgezonden vanuit Luxemburg.²⁴⁴

2.5.3 Presentatoren

1. RTL4

- Programma's met een presentator

29 Programma's op RTL4 maken gebruik van één of meerdere presentatoren. Kijken we naar de typeverdeling, dan valt het grote overwicht van Lifestyleprogramma's op. Hoewel we

²⁴⁰ WITTE (E.). *Op. Cit.*, pp. 83-84.

²⁴¹ WITTE (E.). *Op. Cit.*, p. 103.

²⁴² NOS. *Nieuws vormgeving Publieke Televisienetten*. <http://portal.omroep.nl/?nav=jpgrGsHEhGUcQjG>.

²⁴³ *Ibidem*.

²⁴⁴ RTL GROUP. *RTL4*. <http://tv.rtlgroup.com/>.

enkel de gepresenteerde programma's bekijken, kunnen we toch vaststellen dat RTL4 zich als lifestylezender wil profileren. 35% van de gepresenteerde programma's zijn van dat type. Het andere programmatype dat duidelijk aanwezig is, is entertainment. 32% van de gepresenteerde programma's is van dat type.

Deze twee getallen zijn vooral bijzonder in het licht van het kleine aandeel van nieuwsprogramma's. Nieuws is normaal (zie de vorige landen) met een groot aandeel aanwezig in de verdeling. Nu neemt de categorie slechts 10% in. Het feit dat RTL4 naast z'n feitelijke nieuwsuitzendingen (die slechts 2 keer per dag worden uitgezonden) maar één andere uitzendingen in de categorie nieuws heeft, kan hier als reden aangehaald worden. Een grafische voorstelling is in de bijlagen opgenomen.

Lifestyle: wonen	3
Lifestyle: divers	4
Lifestyle: reizen	2
Lifestyle: koken	1
Jeugd	3
Talkshow	2
Economie	
Consumenten	1
Film	
Minderheden	

Cultuur	
Natuur & Wetenschap	
Nieuws: discussie	
Nieuws: nieuws	2
Nieuws: achtergrond	
Nieuws: nieuwsshow	
Nieuws: docu	1
Nieuws: parlement	
Sport	
Entertainment: muziek	1

Entertainment: spel	5
Entertainment: divers	2
Entertainment: sterren	1
Entertainment: humor	
Teleshopping	1
Documentaire (opvoedend)	
Weer	
Divers	

- Presentatoren

Het presentatorenkorps van RTL4 bestaat uit vierenvestig mensen. De verdeling M/V is evenredig: 22 presentatoren en 22 presentatrices zijn bij RTL4 tewerkgesteld.

Presentatoren RTL4	20 (50%)
Presentatrices RTL4	20 (50%)

- Presentatoren met een niet-Nederlandse achtergrond

Drie van de 44 presentatoren op RTL4 hebben een niet-Nederlandse achtergrond. In percentages komt dit neer op een vertegenwoordiging van 7%.

Presentatoren Nederlandse achtergrond	37 (92,5%)
Presentatrices niet-Nederlandse achtergrond	3 (7,5%)

RTL4 komt hiermee iets hoger uit dan de gemiddeldes die we hierboven reeds konden optekenen (+/- 5%). In de bijlagen is een grafische voorstelling opgenomen.

De specifieke gegevens van deze presentatoren:

Naam	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
John Williams	Lifestyle: divers	M	Nederlands	Suriname	Suriname
Chazia Mourali	Consumenten	V	Nederlands	Nederland	Tunesië

Sylvana Simons	Lifestyle:wonen	V	Nederlands	Suriname	Suriname
----------------	-----------------	---	------------	----------	----------

De tabel maakt de volgende zaken duidelijk:

- Twee van de presentatoren met een niet-Nederlandse achtergrond zijn vrouwen. Aangezien het om zulke kleine aantallen gaat (n=3) zegt een dergelijk getal vanzelfsprekend niet veel.
- Twee van de drie presentatoren met een niet-Nederlandse achtergrond zijn in eerste lijn afkomstig uit een ander land. In de bovenstaande landen was de overheersende trend dat een afkomst in de tweede lijn. Hier ligt dit dus ietwat anders.
- Twee van de drie presentatoren met een niet-Nederlandse achtergrond hebben een achtergrond in Suriname. In de inleiding van het hoofdstuk over Nederland zagen we al dat Suriname een voormalige Nederlandse kolonie is. Nederlands is er nog steeds een veelgebruikte taal in onderwijs en administratie.²⁴⁵ Dit kan vanzelfsprekend als reden aangehaald worden. Of dit van een evenwichtige vertegenwoordiging van de verschillende minderheden getuigt is een andere vraag. Andere presentatoren uit de “kernlanden” zijn in elk geval niet terug te vinden.

Over alle presentatoren van RTL4 valt het volgende te zeggen:

- Nationaliteit

Nederlands	40 (100%)
------------	-----------

Net als in de bovenstaande landen heeft iedere presentator op RTL4 de nationaliteit van het land in kwestie. Alle 40 presentatoren hebben de Nederlandse nationaliteit.

- Afkomst eerste lijn

Nederland	38 (95%)
Suriname	2 (5%)

Hoewel we dit niet met zekerheid kunnen vaststellen, kunnen we toch vermoeden dat de hierboven reeds aangehaalde linguïstische verwantschap met Suriname, de hoofdreden is waarom deze presentatoren in eerste lijn afkomstig zijn uit dat land.

- Afkomst tweede lijn

Nederland	37 (92,5%)
Suriname	2 (5%)

²⁴⁵ NEDERLANDSE TAALUNIE. *Suriname wordt lid van de Nederlandse Taalunie.*
<http://taalunieversum.org/nieuws/506/>.

Tunesië	1 (2,5%)
---------	----------

- Interpretatie en Besluit RTL4

Drie van de 44 presentatoren op Nederlands grootste commerciële zender zijn van een etnische minderheid. Hoewel slechtere voorbeelden bekend zijn (zie de vorige landen), is ook hier weer geen sprake van een degelijke vertegenwoordiging.

2. Nederland1

- Programma's met presentatoren

Zesendertig programma's op NEDERLAND1 maken gebruik van één of meerdere presentatoren/presentatrices. De verdeling van de programma's houdt het midden tussen de strak geconcentreerde schema's (bvb. in België) en de erg diffuse verdeling die we aantreffen bij de BBC. 28% van de gepresenteerde programma's valt in de categorie entertainment. De categorieën "nieuws" en "divers" halen beiden 15%. Dat hoge aandeel van de categorie "divers" kunnen we verklaren vanuit de geschiedenis en structuur van de Nederlandse Openbare Omroep. De verschillende levensbeschouwingen hebben er elk hun nicheprogramma rond die beschouwing. Aangezien we die programma's in de categorie "divers" plaatsen, is het hoge aantal logisch. De verdeling:

Lifestyle: wonen	
Lifestyle: divers	2
Lifestyle: reizen	2
Lifestyle: koken	
Jeugd	1
Talkshow	2
Economie	
Consumenten	3
Film	
Minderheden	

Cultuur	4
Natuur & Wetenschap	
Nieuws: discussie	1
Nieuws: nieuws	2
Nieuws: achtergrond	1
Nieuws: nieuwsshow	1
Nieuws: docu	
Nieuws: parlement	
Sport	2
Entertainment: muziek	1

Entertainment: spel	3
Entertainment: divers	5
Entertainment: sterren	
Entertainment: humor	
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	1
Divers	5

- Presentatoren

NEDERLAND1 zet 49 presentatoren in voor haar programma's. 61% van deze presentatoren zijn mannen. De meerderheid die mannelijke presentatoren over het algemeen hebben, wordt dus bevestigd.

Presentatoren NEDERLAND1	30 (61,2%)
Presentatrices NEDERLAND1	19 (38,8%)

- Presentatoren met niet-Nederlandse achtergrond

Drie presentatoren van Nederland1 (6%) hebben een niet-Nederlandse achtergrond. Nederland 1 scoort daarmee erg gemiddeld.

Presentatoren NED1 Nederlandse achtergrond	46 (94%)
Presentatoren NED1 niet-Nederlandse achtergrond	3 (6%)

De gegevens van deze presentatoren zijn als volgt:

Naam	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
Karl Noten	Sport	M	Nederlands	Suriname	Suriname
Humberto Tan	Sport // Entertainment: muziek	M	Nederlands	Suriname	Suriname
Noraly Beyer	Nieuws: nieuws	V	Nederlands	Suriname	Suriname

De vaststellingen op een rijtje:

- 2 van de 3 presentatoren met een niet-Nederlandse achtergrond zijn mannen. De globale trend van Nederland1 wordt hiermee “bevestigd”.
- Alle presentatoren zijn in eerste lijn afkomstig uit Suriname. Die duidelijke instroom vanuit de Nederlandse ex-kolonie, stelden we ook al bij RTL4 vast.

Over alle presentatoren van NEDERLAND1 valt tenslotte het volgende te zeggen:

- Nationaliteit

Nederland	49 (100%)
-----------	-----------

- Afkomst eerste lijn

Nederland	45 (94%)
Suriname	3 (6%)

Zoals hierboven reeds aangehaald blijken enkel presentatoren met een Surinaamse achtergrond goed vertegenwoordigd op NEDERLAND1. Net als bij RTL4 kunnen we hier wijzen op de linguïstische overeenkomst tussen Nederland en de oud-kolonie.

In tweede lijn geldt hetzelfde schema.

- Besluit NEDERLAND1

Suriname is het land met de grootste instroom van etnische andere presentatoren. Net als bij RTL4 zijn alle presentatoren van een etnische minderheid (3, 6%) afkomstig uit Suriname.

3. NEDERLAND2

- Programma's met presentatoren

Eenentwintig programma's van NEDERLAND2 maken gebruik van één of meerdere presentatoren. De verdeling van de types bevestigt de bij Nederland1 vastgestelde trend. Een aantal categorieën zijn relatief sterk aanwezig (Entertainment (23%), Nieuws (18%); Consumenten (14%)); de overige 43% is verspreid over 6 andere categorieën. De grafische voorstelling is in de bijlagen opgenomen.

Lifestyle: wonen	
Lifestyle: divers	
Lifestyle: reizen	
Lifestyle: koken	
Jeugd	2
Talkshow	1
Economie	
Consumenten	3
Film	
Minderheden	

Cultuur	1
Natuur & Wetenschap	
Nieuws: discussie	
Nieuws: nieuws	2
Nieuws: achtergrond	
Nieuws: nieuwsshow	2
Nieuws: docu	
Nieuws: parlement	
Sport	2
Entertainment: muziek	2

Entertainment: spel	2
Entertainment: divers	1
Entertainment: sterren	
Entertainment: humor	
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	1
Divers	2

- Presentatoren

Voor de 21 programma's gebruikt NEDERLAND2 31 presentatoren. Net als bij NEDERLAND1 zijn de mannelijke presentatoren duidelijk in de meerderheid. 21 presentatoren (of maar liefst 67,8%) zijn mannen, de overige 10 (32,2%) zijn vrouwen.

Presentatoren NEDERLAND2	21 (67,8%)
Presentatrices NEDERLAND2	10 (32,2%)

- Presentatoren met een niet-Nederlandse achtergrond

Twee presentatoren van NEDERLAND2 hebben een niet-Nederlandse achtergrond. Dit komt neer op een "vertegenwoordiging" van 6,5%.

Presentatoren NEDERLAND2 Nederlandse achtergrond	29 (93,5)
Presentatoren NEDERLAND2 niet-Nederlandse achtergrond	2 (6,5%)

Hun gegevens zijn als volgt:

Naam	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
Noraly Beyer	Nieuws: nieuws	V	Nederlands	Suriname	Suriname
Humberto Tan	Sport	M	Nederlands	Suriname	Suriname

- Besluit NEDERLAND2

Nederland2 zet twee presentatoren in van een etnische minderheid. Het gaat echter wel om twee presentatoren die we ook op Nederland1 bespraken. Samengeteld zijn op de twee

grootste zenders van de Openbare Omroep 3 van de 80 presentatoren “gekleurd”. Een cijfer dat neerkomt op een magere 3,75%.

3. Nederland: Algemeen

- **Presentatoren**

In totaal werken in Nederland 124 presentatoren. In tegenstelling tot bvb. Duitsland is de verdeling vrij evenwichtig. RTL4 dat 29 programma's met presentatoren heeft, zet 40 (33,3%) presentatoren in; NEDERLAND1, dat 36 (+19,4%) programma's heeft, 49 (+18,7%). In tabelvorm:

RTL4	44 (35%)
NED1	49 (40%)
NED2	31 (25%)
<i>Totaal</i>	124 (100%)

Welk geslacht domineert in Nederland?

<i>Presentatoren</i>	
RTL4	22
NED1	30
NED2	21
Totaal	73

<i>Presentatrices</i>	
RTL4	22
NED1	19
NED2	10
Totaal	51

De totale resultaten geven aan de mannelijke presentatoren een overwicht van 59%. We moeten hier echter wijzen op een zekere vertekening van de resultaten. Enkel bij RTL4 zijn mannen en vrouwen evenredig (elk 50%) vertegenwoordigd. Bij NED1 hebben de mannen een overwicht van 61,2%; bij NED2 67,8%. De Nederlandse verdeling ligt hiermee in de buurt van die van Duitsland (58,1% mannen) en Frankrijk (62% mannen).

Grafische voorstellingen van de bovenstaande tabellen zijn in de bijlagen opgenomen.

- **Presentatoren met niet-Nederlandse achtergrond**

In totaal 8 presentatoren (7,5%) hebben een niet-Nederlandse achtergrond.

	Nederlands	Niet-Nederlands
RTL4	41	3
NEDERLAND1	46	3
NEDERLAND2	29	2
Totaal	116	8
Totaal in percentages	92.5	7.5

De grafische voorstellingen zijn in de bijlagen opgenomen. Nederland haalt met de 6% een iets hoger percentage dan buurlanden als België, Frankrijk en Duitsland. Toch blijft het nog steeds ver uit de buurt van Groot-Brittannië.

De verdeling over de zenders heen is net als in Duitsland vrij evenredig. NEDERLAND1, met het hoogste aantal presentatoren, heeft ook het hoogste aantal presentatoren met niet-Nederlandse achtergrond. Hetzelfde geldt voor NEDERLAND2, dat het minst aantal presentatoren heeft.

In Nederland zijn er evenveel mannelijke presentatoren van een etnische minderheid, als er vrouwelijke zijn:

	Vrouwen	Mannen
RTL4	2	1
NED1	1	2
NED2	1	1
Totaal	4	4

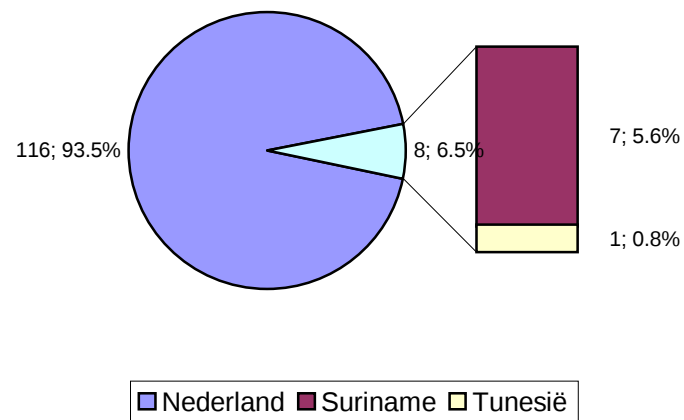
Hoewel de vertegenwoordiging van etnische minderheden in Nederland laag is, kan niet gezegd worden dat ze op één bepaald programmatype geconcentreerd zit (zie grafiek in bijlagen). Verschillende types programma's worden door de presentatoren met een niet-Nederlandse achtergrond gepresenteerd.

Bekijken we tenslotte de gegevens over de afkomst in eerste en tweede lijn:

Afkomst eerste lijn				
	RTL4	NED1	NED2	Totaal
Nederland	38	46	29	112
Suriname	2	3	2	7

Afkomst tweede lijn				
	RTL4	NED1	NED2	Totaal
Nederland	37	46	29	111
Suriname	2	3	2	7
Tunesië	1	0	0	1

Het overwicht van de Surinaamse presentatoren op de Nederlandse televisie wordt bevestigd. Maar liefst zeven van de acht presentatoren van een etnische minderheid is afkomstig uit Suriname. Eén verklarende factor is niet te geven, maar eerder wezen we al op de koloniale banden met Nederland, en de Nederlandse taal, die er nog altijd gebruikt wordt. In grafiekvorm ziet de verdeling van de Nederlandse presentatoren er zo uit:

AFKOMST PRESENTATOREN NEDERLAND (n=120)

2.6 Oostenrijk

2.6.1 Overzicht van het Migratieverloop²⁴⁶

De migratiegeschiedenis en het daarbij ontwikkelde model van Oostenrijk attendeert in grote mate aan dat van Duitsland. De eigenheden van de Oostenrijkse geschiedenis moeten echter in rekening gebracht worden voor een volledig begrip.

Oostenrijk is namelijk traditioneel een "migratieland". Zowel op het vlak van vluchtelingen als op het vlak van arbeidsmigratie heeft Oostenrijk een "traditie opgebouwd".

2.6.1.1 Vluchtelingen

Oostenrijks geopolitieke en geografische positie op het kruispunt van het "Westblok" met het "Oostblok", zorgde ervoor dat zo'n 650000 vluchtelingen tussen 1945 en 1990 via Oostenrijk van "Oost" naar "West" vluchtten. Hoewel vrijwel alle vluchtelingen Oostenrijk slechts als tussenstop zagen, werden noties als "asieland" en "doorgang naar het Westen" al snel deel van de Oostenrijkse nationale identiteitsconstructie.

Welke groepen en periodes kunnen we onderscheiden?

Na de Tweede Wereldoorlog gebruikten zo'n 800000 "displaced persons" Oostenrijk als tussenstation voor hun vlucht naar de Verenigde Staten, Canada of Australië

In de naoorlogse geopolitieke wereldconstellatie van de Koude Oorlog waren het vooral politieke veranderingen in de buurstaten die vluchtelingenstromen teweeg bracht, denken we bvb. aan de gevolgen van de "Praagse Lente" in 1968.

Na de ineenstorting van het Oostblok, kwamen nieuwe stromen op gang, vooral uit Polen en Roemenië. In de context van federale verkiezingen en een in de hand gewerkt door de Oostenrijkse tabloids, werd de Oostenrijkse asielwetgeving net op dat moment verstrengd (cf. supra). Ook de aantallen niet-Europese asielaanvragen namen toe in die periode.

Recentelijk hebben vooral de oorlog in voormalig Joegoslavië en Kosovo nieuwe vluchtelingenbewegingen teweeg gebracht. Zo'n 50000 oorlogsvluchtelingen uit Bosnië zochten bescherming in Oostenrijk.

²⁴⁶ BOSE (M.) et al. *Mapping Minorities and their Media: the National Context – Austria*. In: GEORGIU (M.). *Op. Cit.*, pp. 2-10.
FRACHON (C.) et al. *Op. Cit.*, pp. 92-94.

2.6.1.2 Arbeidsmigratie

Net als in vrijwel alle Europese landen, werden sinds 1960 gastarbeiders aangetrokken om de tekorten op de arbeidsmarkt aan te vullen. Ondermeer Spanje en Turkije werden aangesproken. Tegen 1973 waren 226800 buitenlandse werkkrachten actief in Oostenrijk, vooral in de industriële sector. Net als in Duitsland werd lange tijd vastgehouden aan het terugkeerprincipe. Verschillende redenen (werkgevers die geen nieuwe opleidingen wilden financieren, inkomens die niet hoog genoeg waren, etc.) zorgden er echter voor dat verschillende gastarbeiders permanent in Oostenrijk bleven. Ook zoals in Duitsland hielden zowel het politieke discours als de concrete realisaties op het terrein vast aan die terugkeernotie. Een gecoördineerd immigratie- en integratiebeleid, dat tegemoet kwam aan de realiteit van het permanente migratiekarakter, werd dan ook pas in de late jaren 1990 uitgetekend.

Het beleid voor die jaren, was een exponent van het corporatistische Oostenrijkse systeem (zie ook het overzicht van de mediastructuur):

- In 1975 werd voorzien in een pariteitscommissie (vakbonden, overheid en werkgevers) voor de uitwerking van de regelgeving i.v.m. gastarbeiders. Deze moesten acht jaar bij eenzelfde werknemer, continu aan het werk zijn, voor ze een zgn. ‘*Befreiungsschein*’ konden krijgen, waarmee ze van werknemer konden veranderen.
- Het rotatiesysteem (terugkeerschema's) werd behouden tot diep in de jaren 1990. Zo werd overgegaan tot het invoeren van quota voor de toekenning van werkvergunningen. Deze regeling had tot gevolg dat migranten die al jaren legaal in Oostenrijk verbleven, geen toegang kregen tot de arbeidsmarkt en zodoende verplicht uitgesloten werden van de arbeidsmarkt. De scheiding van verblijfs- en werkvergunning houdt tot op vandaag stand. In de context van de toename van het aantal asielzoekers (cf. supra) werd in 1992 ook overgegaan tot een striktere asielregeling.

De bovenstaande punten leidden ondermeer tot een sterke arbeidsmarktsegmentatie:

Foreign workers have a much higher job fluctuation than nationals and re-employment is more often linked to a cut in wages than in higher wage groups. Furthermore, they can be

*predominantly found in the so-called “outsider segment”; the only industry which provides relatively stable employment for immigrants is the textile industry.*²⁴⁷

2.6.1.3 De hedendaagse situatie

Precieze cijfers over de minderheden/migrantengroepen in Oostenrijk waren niet voorhanden. Wel beschikbaar zijn de cijfers van het aantal naturalisaties. Hoewel niet 100% overzetbaar, gelden deze wel als goede graadmeter, daar het gaat om personen die al minstens 10 jaar in Oostenrijk wonen en er dus ook wensen te blijven (cf. supra). De zes belangrijkste herkomstlanden zijn:

- Voormalig Joegoslavië
- Turkije
- Roemenië
- Polen
- China
- Egypte²⁴⁸

2.6.2 Het Oostenrijkse televisielandschap

2.6.2.1 Historisch overzicht

Radio-uitzendingen waren, net als in Duitsland, hét propaganda-instrument van de Duitse bezetting in Oostenrijk. Na de bevrijding in 1945 duurde het echter nog 9 jaar tot een nationale omroepstructuur tot stand kwam. Eén en ander kan verklaard worden door economische tekorten, maar vooral door de onwil van de geallieerde krachten (die Oostenrijk in vier verdeeld hadden) om de omroepstructuur aan de Oostenrijkse staat over te laten. In 1954 gebeurde dat uiteindelijk, onder de vorm van de ORF (Österreichischer Rundfunk).²⁴⁹

Tot op de dag van vandaag is ORF de enige Oostenrijkse televisieomroep. De omroepwet uit 1974 bepaalt dat monopolie. De wet bepaalt ook dat de ORF verplicht is commercieel te werken, maar op een non-profit basis. Minstens drie radio- en twee televisiestations moeten door ORF bediend worden, gericht op een zo groot mogelijk deel van de Oostenrijkse bevolking.²⁵⁰

²⁴⁷ BOSE (M.) et al. *Op. Cit.*, p. 6.

²⁴⁸ STATISTIK AUSTRIA. *Statistisches Jahrbuch 2004*. Wenen, Statistik Austria, 2004, p. 80.

²⁴⁹ FABRIS (H.H.) et al. *Das Rundfunksystem Österreichs*. In: HANS BREDOW INSTITUT (ed.). *Internationales Handbuch für Rundfunk und Fernsehen*. Baden Baden, Nomos, 1990, pp. 168-170.

²⁵⁰ TRAPPEL (J.). *Austria*. In: OSTERGAARD (B.S.). *Op. Cit.*, pp. 7-9.

Toen de bekabeling van Oostenrijk tegen halfweg de jaren 1980 allerlei buitenlandse zenders ongelimiteerd toeliet uit te zenden in Oostenrijk, drong een nieuwe regeling zich op. Ook hier werden echter bijna geen stappen ondernomen. Ter illustratie: een zgn. *must carry* regeling ontbreekt in Oostenrijk; kabelmaatschappijen bepalen het aanbod. De enige noemenswaardige wijziging in de jaren 1980/1990, was de bepaling dat lokale kabelbedrijven vanaf 1996 ook zelf eigen programma's mochten maken, binnen een eigen structuur. Dit leidde tot een groot aantal lokale, kleine zenders.

Welke verklaring kunnen we vinden voor dit vrij uitzonderlijke systeem? De grootste verklarende factor is hoogstwaarschijnlijk het versnipperde beleid. Een "ministerie van media" ontbreekt in Oostenrijk, evenals een parlementaire Commissie of een centraal overlegorgaan. Een transparant, gecoördineerd beleid wordt hier door belemmerd. Bovendien is de corporatistische traditie het sterkst in de Oostenrijkse media. Het overleg tussen politieke, ORF en de uitgeverswereld (reclameregulering, etc.) heeft voor een belangenvermenging gezorgd, die ingrijpende stappen in het mediabeleid afblokt.²⁵¹

2.6.2.2 De situatie vandaag

In het licht van het bovenstaande, is het logisch dat de Openbare Omroep nog altijd dominant is in de televisiemarkt. Samen met de Duitse zender RTL verdelen ze het grootste deel van het potentiële publiek.

ORF1: Generalistische zender van de Openbare Omroep. Brede programmering met vrijwel iedere avond een langspeelfilm.²⁵²

ORF2: Tweede zender van de Openbare Omroep. Mengt generalistische programma's (lifestyle en talkshows) met meer verdiepende magazines en nieuwsuitzendingen.²⁵³

RTL: Zie Duitsland

²⁵¹ *Ibidem*. pp. 8-12.

²⁵² ORF. *ORF1*. <http://tv.orf.at/>

²⁵³ ORF. *ORF2*. <http://tv.orf.at/>

2.6.3 Presentatoren

1. ORF1

- Programma's met een presentator.

Zestien programma's op ORF1 maken gebruik van één of meerdere presentatoren. Entertainmentprogramma's vormen de hoofdmoot ervan. 7 programma's (of te 43%) zijn van dat type. Nieuws haalt de tweede plaats, met 25%. Deze verdeling is vrij klassiek, daar nieuws en entertainmentprogramma's meestal niet gemaakt worden zonder inbreng van één of meerdere presentator(en).

Lifestyle: wonen	
Lifestyle: divers	
Lifestyle: reizen	
Lifestyle: koken	
Jeugd	2
Talkshow	1
Economie	
Consumenten	
Film	
Minderheden	

Cultuur	
Natuur & Wetenschap	
Nieuws: discussie	
Nieuws: nieuws	2
Nieuws: achtergrond	
Nieuws: nieuwsshow	
Nieuws: docu	2
Nieuws: parlement	
Sport	2
Entertainment: muziek	2

Entertainment: spel	3
Entertainment: divers	1
Entertainment: sterren	1
Entertainment: humor	
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	
Divers	

- Presentatoren

Zesentwintig presentatoren zijn tewerkgesteld bij ORF1. 18 van hen zijn mannen, de 8 andere vrouwen.

Presentatoren ORF1	18 (69,2%)
Presentatrices ORF1	8 (30,8%)

Ook hier hebben de mannelijke presentatoren dus een duidelijk overwicht.

- Presentatoren met niet-Oostenrijkse achtergrond

Slechts één presentator op ORF1 heeft een niet Oostenrijkse achtergrond. Hoewel dit cijfer neerkomt op een vertegenwoordiging van 4%, is dit alweer een erg lage score.

Presentatoren Oostenrijkse achtergrond	25 (96%)
Presentatoren niet-Oostenrijkse achtergrond	1 (4%)

De gegevens van deze presentatrice:

Naam	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
Arabella Kiesbauer	Entertainment: muziek	V	Oostenrijk	Oostenrijk	Ghana

Annabelle Kiesbauer, in tweede lijn afkomstig uit Ghana, presenteert op ORF1 een populair muziekprogramma. Op haar eentje is ze de enige presentatrice van een etnische minderheid op de zender. Ingaan op verdere zaken is niet nodig. Alle gegevens zijn duidelijk af te lezen.

2. ORF2

- Programma's met een presentator

Zevenentwintig programma's maken gebruik van één of meerdere presentatoren. Hierboven zagen we reeds dat ORF2 zich als "kwaliteitszender" wil profileren. Dit komt duidelijk terug als we de aandelen van de gepresenteerde programmatypes bekijken. Nieuws maakt 37% uit van de programmering, entertainmentprogramma's zijn slechts in kleine mate aanwezig. Een grafische voorstelling is in de bijlagen opgenomen.

Lifestyle: wonen	
Lifestyle: divers	1
Lifestyle: reizen	1
Lifestyle: koken	1
Jeugd	
Talkshow	4
Economie	1
Consumenten	1
Film	
Minderheden	1

Cultuur	2
Natuur & Wetenschap	2
Nieuws: discussie	1
Nieuws: nieuws	5
Nieuws: achtergrond	1
Nieuws: nieuwsshow	2
Nieuws: docu	
Nieuws: parlement	1
Sport	
Entertainment: muziek	

Entertainment: spel	3
Entertainment: divers	
Entertainment: sterren	
Entertainment: humor	
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	
Divers	

- Presentatoren

Zevenendertig presentatoren zijn tewerkgesteld bij ORF2. Een opvallende meerderheid (65%) daarvan zijn vrouwen. Een reden waarom dit zo is, is niet te vinden. We kunnen enkel vaststellen dat ORF2 het enige onderzochte kanaal is waar de vrouwelijke presentatoren in de meerderheid zijn.

Presentatoren ORF2	13 (35,1%)
Presentatrices ORF2	24 (64,9%)

- Presentatoren met niet-Oostenrijkse achtergrond

Twee presentatoren van ORF2 hebben een niet-Oostenrijkse achtergrond. Het gaat om een percentage van 5,4%..

Presentatoren ORF2 Oostenrijkse achtergrond	35 (94,6%)
Presentatoren ORF2 niet-Oostenrijkse achtergrond	2 (5,4%)

De gegevens van deze twee presentatoren:

Naam	Programmatype	M/V	Nationaliteit	Afkomst	Afkomst Ouders
Silvana Meixner	Minderheden	V	Kroatië	Kroatië	Kroatië
Lakis Lordanopoulos	Minderheden	M	Griekenland	Griekenland	Griekenland

Beide presentatoren zijn werkzaam in het minderhedenprogramma “*Heimat, Fremde Heimat*”. Beiden hebben ze nog steeds de nationaliteit van het land waar ze vandaan komen. Het programma wil zich blijkbaar ook via de presentatoren als minderhedenprogramma profileren.

De gegevens over alle presentatoren van ORF2 op een rijtje:

- Nationaliteit/afkomst eerste lijn/afkomst tweede lijn:

Oostenrijks	35 (94,6%)
Kroatië	1 (2,7%)
Griekenland	1 (2,7%)

- Interpretatie en Besluit ORF2

Ook hier is van een degelijke representatie geen sprake. De presentatoren worden als (deels legitimerende) factor ingezet in een minderhedenprogramma. In de andere programmaformats zijn geen minderheden aanwezig.

3. RTL

De situatie van RTL bespraken we hierboven al. We herhalen dat slechts één van de vierentwintig presentatoren een niet-Duitse achtergrond had. RTL stond daarmee in contrast met de zenders van de Openbare Omroep. Het ging om een presentator, die in tweede lijn afkomstig is het Afrikaanse Mali.

4. Oostenrijk: Algemeen.

- Presentatoren

Zevenentachtig presentatoren zijn werkzaam op de drie meest bekeken televisiezenders van Oostenrijk. De zender met het meest programma's (27), ORF2, heeft ook het meest presentatoren in dienst: 37.

ORF1	26
ORF2	37
RTL	24
Totaal	87

Mannen en vrouwen zijn vrij evenredig vertegenwoordigd. De mannen hebben een licht overwicht met 53%. Dit is vooral te wijten aan ORF2, de enige Europese zender waar presentatrices in de meerderheid zijn.

<i>Presentatoren</i>	
ORF1	18
ORF2	13
RTL	15
Totaal	46

<i>Presentatrices</i>	
ORF1	8
ORF2	24
RTL	9
Totaal	41

- Presentatoren van een etnische minderheid

Slechts vier presentatoren zijn van niet-Oostenrijkse/niet-Duitse afkomst. Een percentage dat neerkomt op 4,6%. Hoewel het verschil vanzelfsprekend verwaarloosbaar is, heeft ORF2 het meest “gekleurde” presentatoren in dienst: twee.

	Oostenrijks	Niet-Oostenrijks
ORF1	25	1
ORF2	35	2
RTL	23	1
Totaal	83	4
Percentages	95.4	4.6

Twee van deze presentatoren zijn vrouwen, de twee andere mannen.

De twee presentatoren die op ORF2 werkzaam zijn presenteren het minderhedenprogramma “Heimat, Fremde Heimat”, in de andere programmacategorieën zijn dus niet aanwezig. De presentatrice op ORF1 en de presentator op RTL, presenteren beiden een programma in de entertainmentsector: op ORF1 een muziek-, op RTL een “sterren”programma.

Beide presentatoren op ORF2 hebben nog steeds hun oorspronkelijke nationaliteit. De een is een Griek, de ander Kroaat. Eerder merkten we al op dat dit als legitimerende factor kan dienen voor het minderhedenprogramma dat beiden presenteren. De tabellen voor afkomst in eerste en tweede lijn zien er als volgt uit:

<i>Afkomst eerste lijn</i>				
	ORF1	ORF2	RTL	Totaal
Oostenrijk/Duits	26	35	24	85
Kroatië	0	1	0	1
Griekenland	0	1	0	1

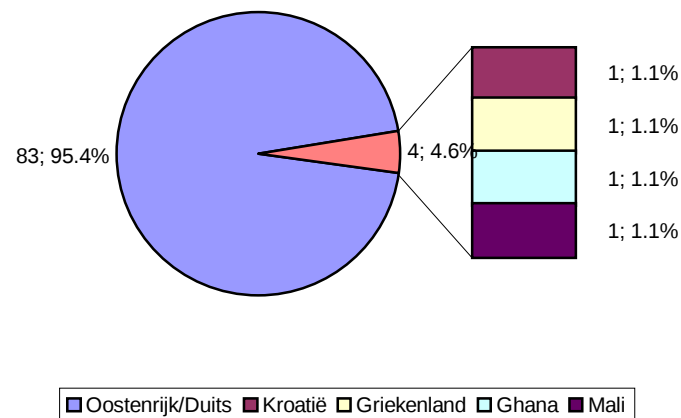
<i>Afkomst tweede lijn</i>				
	ORF1	ORF2	RTL	Totaal
Oostenrijk/Duits	25	35	23	83
Kroatië	0	1	0	1
Griekenland	0	1	0	1

Ghana	1	0	0	1
Mali	0	0	1	1

Naast de presentatoren op ORF2, zijn de twee andere “gekleurde” presentatoren beiden in tweede lijn afkomstig uit Afrikaanse landen. Dat van een afspiegeling van de Oostenrijkse diversiteit dus geen sprake is, staat buiten kijf.

De eindgrafiek voor Oostenrijk:

Afkomst presentatoren: Oostenrijk (n=87)

2.7 Spanje

2.7.1 Overzicht van het migratieverloop

Spanje is een uitzondering op het vlak van de migratiegeschiedenis. Waar de meeste landen een evolutie kenden van koloniale tot arbeids- tot vluchtelingenimmigratie, is dit bij Spanje anders. Het was pas in de jaren 1980 dat Spanje een immigratie- in plaats van een emigratieland werd (zie ook de overzichten van de vorige landen). Zeker na de toetreding van Spanje tot de Europese Unie (1986) en de daarmee gepaard gaande economische groei, kreeg Spanje met significante immigratie te maken. Het ging daarbij in de eerste plaats om terugkerende Spanjaarden, in de tweede plaats om “vreemdelingen”. De geografische ligging van Spanje, het eerste Europese land op de weg van het Zuiden naar het Noorden, speelt hier zeker een rol.

Opvallend is dat de oude koloniale links tussen Spanje en verschillende Zuid-Amerikaanse landen, niet afstralen op de immigratiegroepen. Ze vertegenwoordigen een in absolute cijfers grote groep, maar relatief een kleine. De meerderheid van de nieuwe immigratiegemeenschappen kwam uit de Europese landen (met een lichte meerderheid voor de Oost-Europese landen), Afrikaanse landen staan op de tweede plaats.

Naast deze vormen van immigratie, moet ook een significant aantal illegale immigranten toegevoegd worden. Schattingen van de Spaanse overheid ramen hun aantal op zo’n 300.000.²⁵⁴

Toch is Spanje een land met relatief kleine minderhedengroepen, zeker in vergelijking met de andere Europese landen (cf. supra). Op de totale bevolking gaat het om zo’n 1,2%.

De nationaliteitsverdeling ziet er als volgt uit²⁵⁵:

<i>Europa, ondermeer:</i>	
Groot-Brittannië	94534
Duitsland	77732
Roemenië	56873
Frankrijk	46590
Portugal	40101
Totaal Europa	526901
<i>Afrika, ondermeer:</i>	
Marokko	244630

²⁵⁴ GAYA (B.). *Mapping Minorities and their Media: The National Context – Spain*. In: GEORGIU (M.). *Op. Cit.*, pp. 3-13.

²⁵⁵ INE. *Anuario Estadístico de España 2004*. Madrid, INE, 2004. pp. 66-67

Algerije	20915
Senegal	11077
Guinee	7452
Totaal Afrika	329695
<i>Zuid-Amerika, ondermeer:</i>	
Equador	213965
Colombia	158164
Argentinië	47274
Peru	38161
Totaal Zuid-Amerika	529686
Totaal Amerika	619230
<i>Azië, ondermeer:</i>	
China	27214
Filippijnen	12137
Pakistan	9428
Totaal Azië	71414
Totaal vreemde bevolking	1548941

De belangrijkste (niet-West-Europese) minderhedengroepen zijn dus afkomstig uit:

- Marokko
- Equador
- Colombia
- Argentinië
- Peru

De maatschappelijke situatie van de Spaanse minderheden is al vaak onderwerp van debat geweest. Vast staat dat de houding van de Spanjaarden tegenover hun minderheden van enige hardheid getuigt. Historische wortels in de *reconquista*, de ontkenning van de Islamitische en Joodse elementen in de Spaanse staatsontwikkeling, de interne (Baskenland, etc.) onafhankelijkheidsstrijd en de autoritaire, op de celebratie van eigen culturele eenheden gebaseerde, regimes in de achttiende en twintigste Eeuw, werken dit alles in de hand.²⁵⁶ De recente aanslagen in Madrid (11/03/2004) hebben hier zeker een invloed uitgeoefend, en kunnen in de toekomst aanleiding geven tot interessant onderzoek.

2.7.2 Het medialandschap

Pas in 1978 kwam het Franco-regime in Spanje definitief aan z'n einde, onder de vorm van een nieuwe Spaanse grondwet. De media hebben vanzelfsprekend de evolutie van dictatuur naar democratie ondervonden.

²⁵⁶ GAYA (B.). *Op. Cit.*, pp. 12-13.

Onder Franco werden vooral de ideologische functies van de media belangrijk geacht. Niet verwonderlijk stond televisie dan ook onder rechtstreekse staatscontrole. TVE (*televisión Española*; ontstaan in 1956, het tweede kanaal in 1965) kreeg het monopolie toegewezen, en stond onder rechtsreeks gezag van het Ministerie van Communicatie. Financieel was TVE afhankelijk van een kleine overheidsdotatie, maar draaide het hoofdzakelijk op inkomsten uit reclame. Hoewel een groot deel van de rechtstreekse controle vanzelfsprekend wegviel na 1975, bleef het overheidsmonopolie intact tot 1989.²⁵⁷

In dat jaar werd namelijk, om de inmiddels bekende redenen die we over heel Europa terugvinden, overgegaan tot de vrijmaking van de televisiemarkt. Twee *mainstream*-kanalen deden hun intrede: Antena3 en Tele5 (cf. infra).

2.7.2.1 De hedendaagse situatie

De drie grootste televisiezenders in het hedendaagse Spanje, zijn:

- TVE1: “La Primera”. Generalistische zender van de Openbare Omroep RTVE. Erg brede programmering, echter niet gericht op entertainment. Programmeert wel iedere avond één of meerdere langspeelfilms.²⁵⁸
- ANTENA3: Commerciële zender met op entertainment en ontspanning gerichte profilering. Is ook meerderheidsaandeelhouder van acht digitale themakanalen. De aandelenportefeuille van Antena3 is voor 17,2% in handen van, opnieuw, de RTL Group.²⁵⁹
- TELE5: Tweede commerciële zender in Spanje. Net als Antena3 een erg brede programmering. De aandelen zijn voor 52% in handen van de Italiaanse Mediaset Groep, op zijn beurt in handen van Fininvest, het investeringskanaal van Silvio Berlusconi.²⁶⁰

²⁵⁷ DE MATEO (R.). *Spain*. In: OSTERGAARD (B.S.). *Op. Cit.*, pp. 195-196.

²⁵⁸ RTVE. *Programación de la Primera*. <http://www.rtve.es/tve/programa/>

²⁵⁹ RTL GROUP. *Antena3*. <http://tv.rtl-group.com/>.

²⁶⁰ TELE CINCO. *Accionariado*. <http://www.inversores.telecinco.es/es/accionariado.htm>

MEDIASET. *Shareholding Structure*.

<http://www.gruppomediaset.it/indexgruppo.jsp?page=/gruppoMediaset/gruppo/azionariato.jsp&lang=EN&menu=0>

2.7.3 Presentatoren

1. TVE1

- Programma's met een presentator

Negentien programma's worden door TVE1 met een presentator of presentatrice voorzien. Dit geringe aantal wordt nog opvallender door de typeverdeling te bekijken. Slechts één van de negentien programma's is van het type "entertainment". Enkel in de categorie "nieuws", komen meer dan twee programma's voor: 7. Dat kleine aandeel van entertainment is verrassend, daar het om Spanje's meest bekeken zender gaat:

Lifestyle: divers	1	Cultuur		Entertainment: muziek	
Lifestyle: reizen		Natuur & Wetenschap	1	Entertainment: spel	
Lifestyle: koken	1	Nieuws: discussie		Entertainment: divers	1
Jeugd		Nieuws: nieuws	4	Entertainment: sterren	
Talkshow	2	Nieuws: achtergrond		Entertainment: humor	
Economie	1	Nieuws: nieuwsshow	1	Teleshopping	
Consumenten	1	Nieuws: docu	1	Documentaire (opvoedend)	
Film	1	Nieuws: parlement		Weer	1
Minderheden		Sport	1	Divers	2

- Presentatoren

TVE1 zet 11 presentatoren meer in dan er programma's zijn: 30 in het totaal. Zoals gewoonlijk is de meerderheid van deze presentatoren een man. Hun overwicht bedraagt 63%.

Presentatoren TVE1	19 (63%)
Presentatrices TVE1	11 (37%)

- Presentatoren van een etnische minderheid

We kunnen kort zijn over de representatie van minderheden op TVE1: het zijn er geen. Alle dertig presentatoren hebben zowel in eerste als in tweede lijn hun *roots* in Spanje.

2. Antena3

- Programma's met een presentator

Ook hier is slechts een heel beperkt aantal programma's "gepresenteerd": twaalf om precies te zijn. De rest van het programmaschema wordt aangevuld met niet-gepresenteerde programma's of aangekochte, Amerikaanse, series. Onder de gepresenteerde programma's zijn slechts drie categorieën te onderscheiden: entertainment (6), het obligate nieuws (5) en sport. Antena3 profileert zich blijkbaar meer als entertainmentzender dan TVE1. De tabel:

Lifestyle: wonen		Lifestyle: divers		Lifestyle: reizen	
------------------	--	-------------------	--	-------------------	--

Lifestyle: koken	
Jeugd	
Talkshow	
Economie	
Consumenten	
Film	
Minderheden	
Cultuur	
Natuur & Wetenschap	

Nieuws: discussie	
Nieuws: nieuws	4
Nieuws: achtergrond	
Nieuws: nieuwsshow	1
Nieuws: docu	
Nieuws: parlement	
Sport	1
Entertainment: muziek	
Entertainment: spel	1

Entertainment: divers	3
Entertainment: sterren	2
Entertainment: humor	
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	
Divers	

- Presentatoren

Vijftien presentatoren worden ingezet. Na ORF2 in Oostenrijk en TV1/KETNET in België: Vlaanderen, vinden we hier weer een zender waar presentatrices in de meerderheid zijn:

Presentatoren ANTENA3	7 (47%)
Presentatrices ANTENA3	8 (53%)

- Presentatoren van een etnische minderheid

Ook hier geldt een erg éénkleurig beeld. Alle vijftien presentatoren zijn zowel in eerste als tweede lijn afkomstig uit Spanje. Diversiteit is er dus, alweer, niet.

3. TELE5

- Programma's met een presentator

Ook hier weer erg weinig gepresenteerde programma's: slechts viertien programma's worden met een presentator of presentatrice voorzien.

Lifestyle: wonen	
Lifestyle: divers	
Lifestyle: reizen	
Lifestyle: koken	
Jeugd	1
Talkshow	1
Economie	
Consumenten	
Film	1
Minderheden	

Cultuur	
Natuur & Wetenschap	
Nieuws: discussie	
Nieuws: nieuws	4
Nieuws: achtergrond	1
Nieuws: nieuwsshow	
Nieuws: docu	
Nieuws: parlement	
Sport	
Entertainment: muziek	

Entertainment: spel	3
Entertainment: divers	2
Entertainment: sterren	1
Entertainment: humor	
Teleshopping	
Documentaire (opvoedend)	
Weer	
Divers	

Het meest aantal gepresenteerde programma's valt, in de lijn met de profilering van TELE5, in de categorie "entertainment". Nieuws is met vijf programma's de obligate tweede.

- Presentatoren

Twintig presentatoren worden door TELE5 ingezet bij het ten uitvoer brengen van het programmaschema. De verdeling M/V is gelijk: 10 vrouwen en 10 mannen. Zoals we bij alle vorige zenders konden vaststellen, gaat het hier om een uitzondering die de regel bevestigt.

Presentatoren TELE5	10
Presentatrices TELE5	10

- Presentatoren van een etnische minderheid

Het Spaanse presentatorenkorps is volledig Spaans. Ook op TELE5 is geen enkele van de twintig presentatoren afkomstig uit een ander land dan Spanje. Spanje wordt daarmee het eerste en enige land zonder presentatoren van een etnische minderheid.

4. Spanje: Algemeen

- Presentatoren

Zoals al eerder gesteld, zijn in Spanje erg weinig presentatoren werkzaam. Wat hiervan de oorzaak is, is onduidelijk. Vast staat dat de verschillen met verschillende andere landen, erg groot is. In totaal gaat het om 65 presentatoren. De openbare zender heeft er het meest, Antena3 het minst:

TVE1	30
TELE5	20
ANTENA3	15
Totaal	65

Ook in Spanje zijn de mannelijke presentatoren overigens in de meerderheid. Met 55% is hun overwicht echter niet zo groot als bvb. het verschil in Groot-Brittannië.

<i>Presentatoren</i>	
Presentatoren TVE1	19
Presentatoren TELE5	10
Presentatoren ANTENA3	7
Totaal	36

<i>Presentatrices</i>	
Presentatrices TVE1	11
Presentatrices TELE5	10
Presentatrices ANTENA3	8
Totaal	29

Waar het verschil met de andere landen wel erg groot is, is vanzelfsprekend op het vlak van de representatie van etnische minderheden. In Spanje is geen enkele presentator afkomstig uit een ander land dan Spanje. Verder ingaan op de resultaten is dan ook onnodig. De precieze oorzaken van deze situatie blijven troebel. Wel haalden we in de theorie aan, dat het globale politiek-economische-maatschappelijke kader rond minderheden een invloed heeft op de minderhedenwerking van de media. Aangezien Spanje pas recent een “immigratie land” werd, en in het licht van de blijvende politiek-sociale discriminatie van minderheden in Spanje (cf. supra), is het goed mogelijk, dat deze situatie zich ook in de presentatorenfunctie van de media heeft vertaald.

2.8 Algemeen besluit

In dit deel brengen we de conclusies samen van alle onderzochte cases. Alle grafieken en tabellen zijn zoals gewoonlijk in de bijlagen opgenomen. We delen de analyse op in vier delen. In het eerste resumeren we de resultaten per land, in het tweede per zender. In het derde en vierde deel worden respectievelijk de eigenschappen en de afkomst van de presentatoren van een etnische minderheid onder de loep genomen.

2.8.1 Per land

Hoeveel presentatoren zijn er actief op de zeven onderzochte kanalen? 840 zo blijkt. Groot-Brittannië (158) is het land met het meest aantal presentatoren, gevolgd door Duitsland (129), Nederland (124) en België: Vlaanderen (102). Spanje heeft het minst aantal presentatoren: 65. Het gemiddeld aantal presentatoren in de Europese landen is dus 105. Een verklaring voor die verschillen is moeilijk te geven. Allerlei factoren in de ontwikkeling van het nationale televisiemodel bepalen de aanwezigheidsgraad van presentatoren. Er is overigens geen correlatie tussen de grootte van het land en het aantal presentatoren. De tabel:

Groot-Brittannië	158
Duitsland	129
Nederland	124
België: Vlaanderen	102
Frankrijk	93
Oostenrijk	87
België: Wallonië	82
Spanje	65

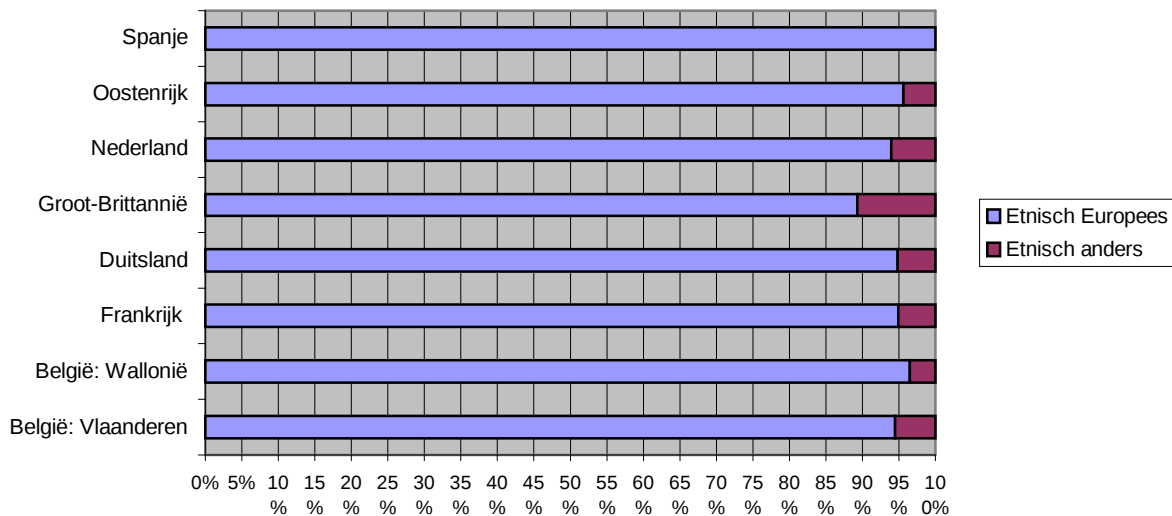
In geen enkel land zijn de vrouwelijke presentatrices in de meerderheid. In België: Vlaanderen zijn er het meest (49%), in Groot-Brittannië het minst (28%). Vooral dat laatste cijfer is vreemd, daar net in Groot-Brittannië het grootste aantal presentatoren werkzaam zijn. Nochtans is meer dan 2 op 3 van de presentatoren er een man. Onderzoek naar de genderrol van vrouwen en mannen op de Britse televisie zou hier uitsluitsel kunnen brengen over de oorzaak van dit cijfer. Gemiddeld is per land 41% van de presentatoren een vrouw. Er is dus sprake van een Europese ondervertegenwoordiging van vrouwelijke presentatoren.²⁶¹ Frankrijk en België: Wallonië lijken de smaak op dit gebied te delen. Bij beiden is 38% van het nationale presentatorenkorps een vrouw. In tabelvorm:

²⁶¹ Opmerking: de globale verdeling M/V kunnen we hier nog niet meegeven. Het gaat hier om de resultaten per land. Het is pas bij de resultaten per zender dat alle dubbels (zenders die in twee landen voorkomen) zullen verwijderd zijn.

België: Vlaanderen	49%
Oostenrijk	47%
Spanje	45%
Duitsland	42%
Nederland	41%
België: Wallonië	38%
Frankrijk	38%
Groot-Brittannië	28%

Waar bij vrouwen al van ondervertegenwoordiging sprake is, is dit zeker bij minderheden het geval. Bij twee van de zeven cases komt de nationale vertegenwoordiging boven de 6%, op zich al een laag cijfer. Enkel Groot-Brittannië en Nederland vormen in zekere mate een uitzondering op de regel. Bij Groot-Brittannië gaat het om 12%, bij Nederland om 7,5%. Gemiddeld gaat het per land om 5,5%, maar het mag duidelijk zijn dat vooral Groot-Brittannië en in mindere mate Nederland hiervoor verantwoordelijk zijn. In Spanje zijn helemaal geen presentatoren van een etnische minderheid werkzaam. Omdat het om één van de hoofdconclusies van deze verhandeling gaat, geven we de tabel weer:

Etnische minderheden per land (gemiddeld=5,5% minderheden)

In absolute cijfers gaat het om een vertegenwoordiging van 52 op 840. Dit wil zeggen dat per land gemiddeld 6 presentatoren van een etnische minderheid werkzaam zijn. Een erg laag cijfer.

2.8.2 Per zender

Als we de resultaten per zender bekijken, kunnen we uitspraken doen over het exact aantal presentatoren en hun verdeling. De dubbels (zenders die in verschillende landen te bekijken zijn), zijn er nu nl. uit.

In totaal zijn 790 presentatoren werkzaam op de 23 onderzochte zenders. Gemiddeld zijn dat er 34 per zender. De zenders met het meest aantal presentatoren zijn: ZDF (63), BBC1 (60) en ITV (60). Degene met het minst: Antena3 (20), TELE5 (15) en KETNET (11). Dit laatste behoeft geen verwondering, daar het om een nichezender gaat die slechts een vijftal uren per dag uitzendt.

Snijden we dan de verdeling M/V aan. Van de 790 presentatoren op de Europese zenders, zijn er 318 een vrouw. Een verdeling die neerkomt op 40%. We vinden hierin dus een bevestiging van de ondervertegenwoordiging van vrouwen op de Europese televisiezenders. Slechts zeven zenders komen uit boven of op een vertegenwoordiging van 50%. Zeven zenders hebben een vertegenwoordiging van onder de 35%:

ORF2	65
TV1	55
KETNET	55
ANTENA3	53
ARD	50
RTL4	50
TELE5	50
VTM	48

FRANCE3	45
LA UNE	42
NED1	39
ZDF	38
TF1	38
RTL	38
TVE1	37
CANVAS	36

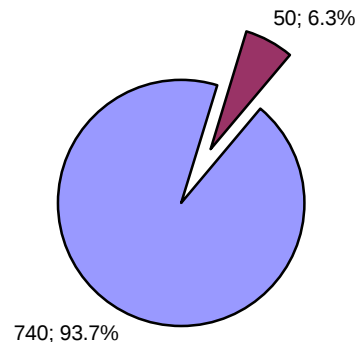
FRANCE2	34
NED2	32
BBC2	31
ORF1	31
RTLTVI	30
ITV1	30
BBC1	27

Zoals te verwachten viel uit de cijfers per land, scoren de Britse zenders het slechtst wat betreft representatie van vrouwelijke presentatoren. Bij BBC1 is zelf slechts 27% van de presentatoren een vrouw.

Een verklaring voor dit fenomeen is moeilijk te geven, behalve voor België: Vlaanderen. Zoals bleek uit de analyseresultaten worden enkel daar omroepsters ingezet (TV1/VTM/KETNET). Dit zorgt ervoor dat de Vlaamse zenders hoog eindigen.

Ook bij de minderheden is, zoals reeds gezegd, een grote ondervertegenwoordiging vast te stellen. 50 presentatoren zijn van een etnische minderheid, wat neerkomt op een totaal van 6.3%. In grafiekvorm:

Etnische minderheden onder presentatoren Europa (n=790)

■ Etnisch Europese presentatoren ■ Etnische andere presentatoren

Bekijken we de percentages per zender, vinden we een “verrassing” op de eerste plaats. De Vlaamse zender KETNET, scoort met 18% even hoog als BBC2 en BBC1. Ook CANVAS doet het blijkbaar vrij goed, met een vertegenwoordiging van 14%. Deze vier zenders zijn overigens de enige die boven de 10% scoren:

KETNET	18
BBC2	18
BBC1	17
CANVAS	14
FRANCE3	6.9
RTL4	6.8
NED2	6.5
ZDF	6.3

NED1	6
ORF2	5.4
FRANCE2	5
ARD	4.8
RTLTVI	4.2
RTL	4.2
ORF1	4
TF1	3.8

LA UNE	3
ITV1	3
TV1	2.7
VTM	0
TVE1	0
ANTENA3	0
TELE5	0

Een verklaring voor dit overwicht van de twee Vlaamse zenders (terwijl België: Vlaanderen op zijn geheel slechts 5,4% haalt) is echter snel gevonden. Bekijken we de vertegenwoordiging in absolute cijfers, kunnen we namelijk vast stellen dat slechts op drie (!) zenders, meer dan drie presentatoren van een etnische minderheid werken. Het gaat om BBC (10 presentatoren), BBC2 (7 presentatoren) en ZDF (4 presentatoren). Dit cijfer laat ons ook toe het reeds aangehaalde cijfer van 50 presentatoren van een etnische minderheid te relativeren. 34% van al die presentatoren is afkomstig van twee zenders: BBC1 en BBC2. Gemiddeld zijn er per zender 2,7 presentatoren van een etnische minderheid werkzaam.

BBC1	10
BBC2	7
ZDF	4
CANVAS	3

NED1	3
RTL4	3
KETNET	2
FRANCE2	2

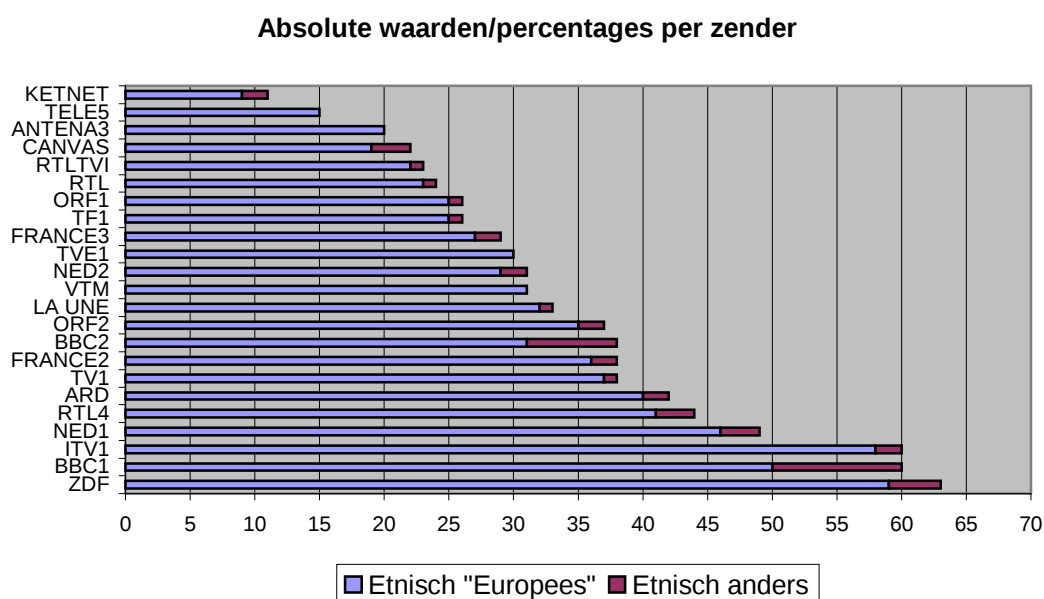
FRANCE3	2
ARD	2
ITV1	2
NED2	2

ORF2	2
TV1	1
LA UNE	1
RTLTVI	1

TF1	1
RTL	1
ORF1	1
VTM	0

TVE1	0
ANTENA3	0
TELE5	0

Dit verklaart ook waarom de representatie op KETNET en CANVAS zo “hoog” lijkt. Op CANVAS werken drie presentatoren van een etnische minderheid, op KETNET 2. Maar aangezien CANVAS en KETNET beide maar over een kleine presentatorenpool beschikken, lijkt de representatiegraad hoog. Onderstaande tabel rangschikt de zenders naar aantal presentatoren en geeft tegelijk het aantal minderheden weer:

Uit bovenstaande tabel valt ook één en ander af te leiden over de verschillen tussen openbare en commerciële omroep. In de theorie haalden we immers aan dat dit een belangrijke factor kan zijn in de representatiekansen die minderheden krijgen. De cijfers bevestigen dit.

Op de onderzochte publieke omroepen, zijn gemiddeld 3 presentatoren van een etnische minderheid werkzaam, neerkomend op een gemiddelde vertegenwoordiging van 8%. Slechts vijf van de vijftien onderzochte publieke omroepen (TVE1, TV1, La UNE, ORF1 en ARD) halen een vertegenwoordiging onder de 5%.

Bij de commerciële omroepen is gemiddeld 1 presentator van een etnische minderheid werkzaam. De gemiddelde vertegenwoordiging is er ook veel lager: 2,75%. Zeven van de acht commerciële zenders, zitten onder de 5%, drie zenders hebben geen enkele presentator van een etnische minderheid (VTM, ANTENA3, TELE5).

2.8.3 Afkomst presentatoren

Om de afkomst te bepalen van de presentatoren van een etnische minderheid, is het eerst noodzakelijk het onderscheid tussen eerste en tweede lijn te analyseren. Drieëntwintig van de vijftig presentatoren van een etnische minderheid stammen in eerste lijn af uit een ander land. Het gaat dus om een minderheid (46%). De rest (27 of te 54%) is in tweede lijn uit een ander land afkomstig. Een tewerkstellingspositie als presentator is dus maar voor een klein gedeelte toegankelijk voor mensen die niet in het land geboren zijn. Hoewel hierover geen data beschikbaar zijn, is het zeker zo dat er ook bij het publiek een verschillende perceptie is/onderhouden wordt van minderheden uit eerste en minderheden uit tweede lijn. We kunnen bvb. veronderstellen dat minderheden die in een ander land geboren zijn (in eerste lijn) als “meer anders” worden gepercipieerd dan mensen die in het land zelf zijn geboren en opgegroeid (in tweede lijn). Dit maakt nog eens duidelijk dat diepgaand publieksonderzoek over deze factor van de media- en minderhedenproblematiek nodig is.

- Eerste Lijn

Waar komen de meeste presentatoren van een etnische minderheid in eerste lijn vandaan? Een eensluidend antwoord op de vraag is onmogelijk te geven. De in de bijlagen opgenomen grafiek voor afkomst in eerste lijn toont het aan: de diversiteit aan landen is zodanig groot dat de lijn er niet in te trekken is. Het enige wat initieel opvalt is het grote overwicht (in eerste lijn) van Surinamezen. Acht van de 23 presentatoren is in eerste lijn afkomstig uit Suriname. Vanzelfsprekend is hier van een vertekening sprake. Zeven van die presentatoren zijn nl. te vinden in Nederland.

In percentages t.o.v. het geheel, maken presentatoren die in eerste lijn uit een ander land afstammen, overigens 3% uit van het totaal, dit tegenover 6,3% voor eerste en tweede lijn samen (cf. supra).

Om toch enig inzicht te verkrijgen in de afstammingslanden, verdelen we ze per “continent”. De aanhalingstekens zijn er omdat we een onderscheid maken tussen Noord-Afrika & Midden-Oosten; en de rest van Afrika. Ook bvb. de BBC gebruikt dit onderscheid. Bij Noord-Afrika en het Midden-Oosten gaat het om “Arabische minderheden” (Arabs), bij de rest van het continent over “zwart-Afrikaanse minderheden” (Black Africans). De bovenstaande

overzichten van het migratieverloop, toonden aan dat er vaak sprake is van significante Arabische minderheden .Het is dan ook interessant om deze opsplitsing te maken .We onderscheiden dus:

- Amerika (zuid)
- Europa (oost+west)
- Afrika: Noord+Midden-Oosten
- Afrika: ander
- Azië

De verdeling in eerste lijn is als volgt:

Amerika (zuid)	10
Europa (oost+west)	5
Afrika: noord + Midden-Oosten	5
Afrika: ander	3
Azië	0

Zuid-Amerikanen, Europeanen en Noord-Afrikanen hebben het overwicht in eerste lijn. Het grote cijfer voor de Zuid-Amerikanen (10 / 43%) is natuurlijk het gevolg van het reeds aangehaalde aandeel van de Surinamezen. Aziaten komen blijkbaar helemaal niet voor in eerste lijn. Ook de zwart-Afrikaanse landen zijn niet al te best vertegenwoordigd .

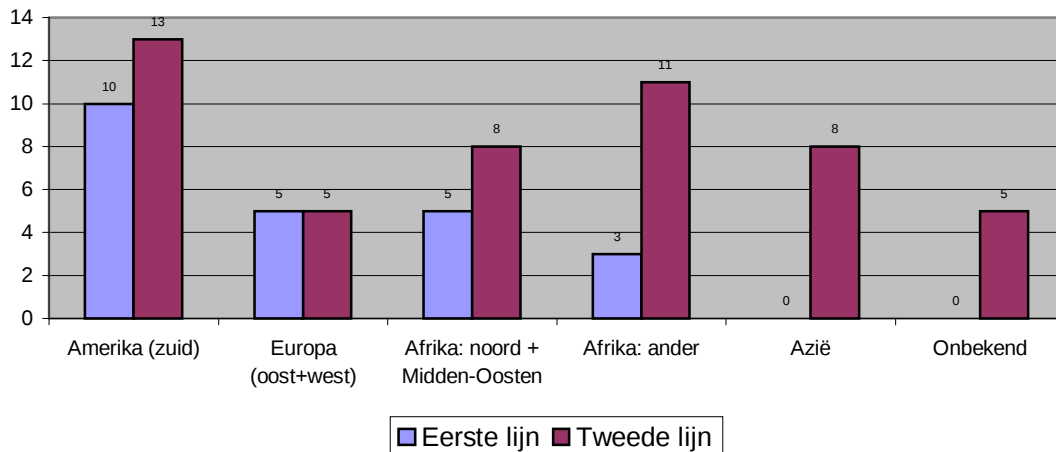
- Tweede lijn

Een geheel ander beeld krijgen we bij de afstamming in tweede lijn:

Amerika (zuid)	13
Afrika: ander	11
Afrika: noord + Midden-Oosten	8
Azië	8
Europa (oost+west)	5
Onbekend	5

De zuid-Amerikanen staan nog steeds op de eerste plaats. Het verschil met de afkomst in eerste lijn bedraagt 3 eenheden. De stijging is het grootst bij de zwart-Afrikanen. Zij gaan van 3 naar 11. De Aziaten gaan van 0 naar 8. In tabelvorm ziet dit er zo uit:

Eerste lijn/tweede lijn per continent

Zwart-Afrikaanse en Aziatische presentatoren vinden blijkbaar het moeilijkst in eerste lijn hun weg naar de media. Aziatische presentatoren zijn zelfs helemaal niet aanwezig in eerste lijn (+8). Bij de Europeanen is het verschil tussen eerste en tweede lijn nihil. Zij vinden het gemakkelijkst toegang tot de media. Noord-Afrikaanse presentatoren hebben vrij gemakkelijk toegang in eerste lijn, maar zijn wel ondervertegenwoordigd. De analyses van het Europese migratieverloop wezen in verschillende landen op relatief hoge Arabische minderheden. Dat slechts 8 van de 50 (16%) van alle presentatoren van een minderheid, uit Noord-Afrika/Midden-Oosten komt, is dan ook verwonderlijk. Zuid-Amerikaanse presentatoren zijn dan weer het meest gewenst in de media.

In dit register is het interessant na te gaan of er verschillen zijn tussen de landen wat betreft hun “voorkeur” voor een bepaalde minderheid als presentator.. Een overzicht:

- België: Vlaanderen: Tellen we Afrika: ander en Afrika: noord/Midden Oosten samen, zijn drie van de zes presentatoren van een etnische minderheid uit Afrika afkomstig. Slechts één is echter uit Afrika: noord/Midden Oosten. Dit staat in contrast met de cijfers die we aanhaalden over het migratieverloop. Daaruit bleek dat Turken en Marokkanen significante minderhedengroepen vormen in België. In de presentatorenstatistieken zijn zij niet vertegenwoordigd.
- België: Wallonië: Afrikanen (de twee categorieën samen) vormen hier de 100% presentatoren van een etnische minderheid. Het gaat wel slechts om drie presentatoren, dus van een “trend” kunnen we hier niet spreken. Wel is het verschil opvallend, daar (cf. supra) bleek dat Afrikanen en Noord-Afrikanen zich vooral in

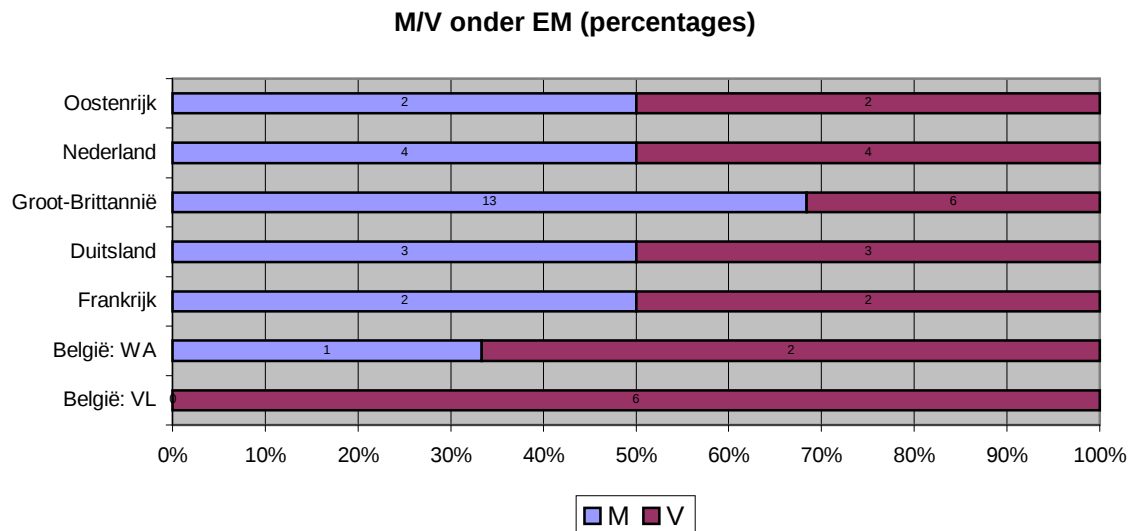
Vlaanderen vestigden, terwijl Europeanen in Wallonië terecht kwamen. De overeenkomst met Frankrijk is hier wel te maken:

- Frankrijk: Alle vier de presentatoren van een etnische minderheid zijn uit Afrika (de twee samen) afkomstig. Het Waalse en Franse mediasysteem “verkiest” dus vooral Afrikaanse minderheden. In Frankrijk is de representatie van Noord-Afrikaanse minderheden wel “beter”, 3 van de vier presentatoren kom uit Noord-Afrika.
- Duitsland: Ook in Duitsland worden Afrikaanse presentatoren “verkozen”. 4 van de zeven presentatoren is afkomstig uit Zwart-Afrika. De significante Turkse gemeenschap in Duitsland is in het geheel niet vertegenwoordigd.
- Groot-Brittannië: Ook op dit gebied is Groot-Brittannië de uitzondering. Alle presentatoren met een Aziatische achtergrond zijn hier terug te vinden. De oud-koloniale links met de regio India-Bangladesh kan hier zeker als reden aangehaald worden. Dit is ook de reden waarom vier van de negentien presentatoren afkomstig zijn uit Zuid-Amerika (Caraïben).
- Nederland: Het Nederlandse mediasysteem staat blijkbaar uitsluitend open voor presentatoren met een Surinaamse achtergrond. 7 van de acht presentatoren is afkomstig uit Suriname (Zuid-Amerika). Ook hier is dus geen sprake van een “faire” representatie van de etnische diversiteit in Nederland. Turken en Marokkanen worden bvb. niet vertegenwoordigd.
- Oostenrijk: In Oostenrijk is slechts één presentator met niet-Europese achtergrond te vinden. De twee andere presentatoren, zijn afkomstig uit Europa (oost+west).
- Spanje: de presentatorenpool in Spanje is, zoals intussen bekend, volledig Spaans.

2.8.4 Eigenschappen Presentatoren

Zetten we tenslotte een aantal eigenschappen van de presentatoren op een rijtje.

De verdeling M/V onder is gelijk. Vijfentwintig presentatoren zijn een man, de andere vijfentwintig een vrouw. Dit getal valt op, omdat de algemene trend duidelijk is dat mannen in de meerderheid zijn. Volgende grafiek illustreert de verschillen per land:

Ook hier is verder onderzoek naar de perceptie, attitudes, politieke ideeën, etc. nodig. Vast staat dat, zeker bij Arabische minderheden, de rol en plaats van de vrouw een vaak besproken *item* is (meestal zelf het enige besproken item). Hoewel diverse factoren meespelen, lijkt dit “vervrouwelijken” van minderheden zich in enkele landen doorgezet te hebben bij het be”mannen” van de presentatorenpool. Zo zijn in België: Vlaanderen, alle presentatoren van een etnische minderheid een vrouw, en zijn enkel in Engeland de mannelijk presentatoren in de meerderheid.

Een laatste vraag die een antwoord verdiend is die naar de programma’s die deze presentatoren presenteren. Verschillende auteurs wijzen erop (cf. theorie) dat minderheden in de algemene mediaoutput vooral in een aantal stereotype rollen worden verbeeld (de sportieve en lachende zwarte, ...). We beschouwen de presentatoren van een etnische minderheid als onderdeel van de *mediatext* en kunne ons dan ook afvragen of dit zich ook hier voordoet. Dit blijkt niet zo te zijn. Geen enkele programmacategorie lijkt de absolute meerderheid te halen en er is sprake van een grote versplintering . Tellen we de lifestyle-, entertainment- en nieuwsprogramma’s samen, bekomen we volgend beeld:

Nieuws (samengeteld)	14
Entertainment (samengeteld)	8
Lifestyle (samengeteld)	7
Jeugd	7
Consumenten	4
Minderheden	4
Sport	4
Cultuur	2
Talkshow	1
Natuur & Wetenschap	1

Weer	1
Divers	1

De hypothese dat minderheden vooral sport- en entertainmentprogramma's presenteren, gaat niet op. Entertainment en lifestyle maken inderdaad een groot deel uit van de programma's, maar even zo zeer zijn er veertien presentatoren van een etnische minderheid werkzaam in nieuwsprogramma's. Merk wel op dat we "nieuws" erg breed definieerden, als zijnde alles wat iets te maken heeft met de brede actualiteit. Toch is ook hier "positief" nieuws, aangezien zeven presentatoren van een etnische minderheid, een nieuwsprogramma in de strikte zin van het woord presenteren, en dus nieuwsanker zijn. Ook jeugdprogramma's doen het vrij goed.

2.8.5 Conclusie

Zowel op het nationale vlak als per zender zijn minderheden ondergerpresenteerd als presentator. De Europese televisiezenders kiezen er nog steeds voor zich via hun presentatoren uitsluitend te richten op de (blanke, Europese) meerderheid. De enige noemenswaardige uitzonderingen zijn de zenders van de Britse openbare omroep BBC1 en BBC2. 34% van alle etnisch niet-Europese presentatoren werkt voor die twee zenders. In de volgende hoofdstukken, gaan we de beleidsopties na die de basis vormen voor deze verschillen.

3. Empirie deel II: beleidsanalyse

In het eerste deel van de empirische analyse onderzochten we het kwantitatieve aandeel van presentatoren van een etnisch-culturele minderheid op verschillende Europese zenders. In het besluit konden we ondermeer vaststellen dat er grote verschillen gelden tussen de landen en zenders onderling, maar dat de algemene trend duidelijk is dat minderheden ondervertegenwoordigd zijn in de presentatorenfunctie. Enkel in Groot-Brittannië was van een zekere “vertegenwoordiging” sprake, al bleef die dan beperkt tot de openbare omroep BBC. In dit deel gaan we in op één van de dominante factoren die aan de basis van dit verschil liggen: het “beleid”.

In de theorie haalden we het volgende aan:

Specifiek met betrekking tot de tewerkstellingsrepresentatie van minderheden, halen verschillende auteurs het belang aan van het maatschappelijke sociale, politieke en economische kader. Globale ideeën over thema's als "assimilatie", "integratie", "pluralisme", "multiculturalisme" en "anti-racisme" beïnvloeden de manier waarop mediaprofessionals van etnische minderheden aan bod komen in de mediastructuur. Vaak is wel constante druk nodig op de media-organisaties om daadwerkelijke verandering te bewerkstelligen.

We kunnen het beleid hier dus definiëren op drie verschillende niveaus. Eerst en vooral staan we stil bij de algemeen geldende bepalingen op nationaal en Europees niveau. We situeren ons hier m.a.w. op het politieke beleidsniveau. Dit niveau werd al, in algemene termen, geanalyseerd in de inleidingen per land (cf. supra). We gaan hier echter iets dieper in op het mediabeleid van de landen, specifiek of er op het politieke niveau aandacht is voor de representatie van minderheden.

Uitgestippeld beleid op het politieke niveau, wordt (al dan niet) vertaald in de omroepstructuren. Het interne omroepenbeleid verdient dus ook onze aandacht. We proberen een beeld op te werpen van de diensten die intern bezig zijn met de representatie van minderheden. De hypothese is dat vooral de openbare omroepen hierin zullen actief zijn. Enerzijds geldt wat hetgeen Cottle aantoonde (zie theorie): dat commerciële prerogatieven één van de voornaamste drijfveren zijn om minderheden te negeren, anderzijds zijn er de

resultaten van het eerste deel van het onderzoek, die duidelijk aantonen dat de Openbare omroep een voorsprong hebben wat betreft minderhedenrepresentatie.

Een laatste factor zijn de belangenorganisaties. Zoals ook aangetoond in de theorie, spelen deze een belangrijke rol wat betreft de agendasetting (vooraf) en de implementatie (achteraf) van een beleid m.b.t. minderhedenrepresentatie in de media. In de mate van het mogelijke brengen we de diverse organisaties in kaart. Merk wel dat deze organisaties niet steeds onafhankelijk werken. Vaak worden ze door de overheid opgericht, of er na verloop van tijd door gefinancierd.

Het beleidsonderzoek beperkt tot vijf *cases*. Naast België, Frankrijk, Nederland en Groot-Brittannië gaan we ook op het Europese niveau (de instellingen van de Europese Unie) na of er aandacht is voor het thema en of die aandacht in de praktijk vertaald wordt. Het mediabeleid wordt namelijk steeds meer bepaald door de prerogatieven van dit supranationale niveau. Door de omvang van het eerste deel van de analyse en ons doel om een vergelijking te maken, blijft de beleidsanalyse veelal beperkt tot het aangeven van de grote lijnen in het beleid. De literatuurlijst (zie voetnoten) verschaft echter toegang tot uitgebreider en meer gedetailleerde informatie.

3.1 Nederland

In het eerste deel schetsten we reeds kort de grote lijnen van het minderhedenbeleid in Nederland. Zijn er echter ook initiatieven op het vlak van de media? Wordt de evenwaardige tewerkstellingsrepresentatie daarin vermeld?

3.1.1 Het politieke beleidsniveau

3.1.1.1 Beleidsorganen

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is in Nederland bevoegd voor het uitstippelen van het mediabeleid. Een belangrijk beleidsorgaan bij de implementatie van het mediabeleid is echter het Commissariaat voor de Media. Het heeft vier kerntaken:

- Toezicht op de naleving van de wettelijke bepalingen inzake televisie, radio, etc.
- De verdeling van de beschikbare zenduren aan landelijke, regionale en lokale omroepinstellingen (cfr. het Nederlandse televisiemodel dat besproken werd in het eerste deel van de empirie)
- Financiële controle van de programmavergoedingen van de nationale omroepinstellingen
- Coördinatie en overleg tussen de verschillende omroepinstellingen bewerkstelligen²⁶²

Uit de eerdere beslissingen van het Commissariaat voor de Media, blijkt dat het zich vooral bezig houdt met inbreuken op de financiële en reclameregulering. Over de minderhedenclausules van de wetgeving (cfr. infra) werden nog geen uitspraken gedaan.

In de marge van dit officiële, politieke beleidsniveau, zijn vanzelfsprekend allerlei niet-gouvernementele organisaties en drukkingsgroepen actief. Zoals we hieronder zullen zien speelden enkele van hen een effectieve rol in de evolutie van het beleid m.b.t. minderheden en de media.

3.1.1.2 Het politieke beleid m.b.t. minderheden en media²⁶³

²⁶² ROBILLARD (S.). *Television Europe: regulatory Bodies*. London, John Libbey, 1995. pp. 158-162.

²⁶³ BINK (S.). *Media en Minderheden in Nederland*. Amsterdam, Mira Media, 2003. pp. 5-10.

VAN DER VALK (I.). *The Netherlands*. In: EUMC. VAN DER WAL (J.) (ed.). *Media Report: Racism and Cultural Diversity in the Mass Media*. Wenen, EUMC, 2002. pp. 287-308.

TOP (B.). *Taboe Taboe? Een overzicht van de discussies*. In: STERK (G.). *Media en Allochtonen*. NVJ, 2002. pp. 8-16.

In 1983 wordt voor de eerste keer gewag gemaakt van de minderhedenproblematiek in een mediacontext. Zowel de *Minderhedennota* als de *Medianota* schenken aandacht aan de benadeelde, gediscrimineerde positie van minderheden in hun gebruik van massamedia. Het gaat hier dus vooralsnog om een gebruikersperspectief. De toenmalige regering achtte

“[...] een aantal maatregelen gerechtvaardigd om minderheden beter tot hun streven naar emancipatie in staat te stellen.”

De implementatie van die “maatregelen” gebeurde in een nauw financieel kader. Gedurende de periode 1983-1987 werden een aantal projecten ondersteund (bvb.: “migrantentelevisie”, de voor etnische minderheden bestemde zendtijd op NOS werd uitgebreid²⁶⁴, etc.). In 1987 werd de voortzetting van deze projecten afhankelijk gemaakt van de lokale overheden. Eén en ander resulteerde erin dat enkel in Amsterdam een ondersteunde migrantentelevisie-zender bleef bestaan.

In 1991 was het minderhedenbeleid m.b.t. de media weer aan de orde. In de *notitie Media en Minderheden* stipuleert de Nederlandse regering een aantal maatregelen die de negatieve profilering van minderheden in de media moet counteren. Dwingende regels worden, conform de geest van de tijd, echter niet opgelegd. Zo grijpt de NOS de *notitie* zelf aan om z’n minderhedenprogrammering stop te zetten.

Hoe het ook zij, de basis voor een betere representatie van minderheden in zowel structuren als output van de (openbare) omroepen leek gewaarborgd. Merk op hoe het mediabeleid m.b.t. minderheden zich tussen 1983 en 1991 blijkt te hebben verschoven tussen een lokaal en een nationaal beleid. De *notitie Media en Minderheden* was inderdaad vooral bedoeld voor de landelijke televisiezoekers.

In 1997 is het media en minderhedenbeleid weer een *hot issue*. De *cultuurnota 1997-2000* besteedt uitgebreid aandacht aan interculturaliteit. Het project van STOA²⁶⁵ en NOS (in het raam van een Europees project, cf. infra), *meer Kleur in de Media*, dat expliciet tot doel heeft de aanwezigheid van minderheden op het televisiescherm te versterken, wordt ondersteund. De belangrijke rol van de media bij de integratie van minderheden wordt nogmaals bevestigd, bvb. in de ondersteuning van de *motie Wallage*, die wil voorzien in Nederlandse taallessen via de openbare omroep. Merk op dat de belangrijke rol van STOA in het

²⁶⁴ Zie hiervoor: FRACHON (C.) et al. *Op. Cit.*.

²⁶⁵ Stichting Omroep en Allochtonen, nu Mira Media.

minderhedenbeleid van de media via de *cultuurnota* geconsolideerd wordt. Financiële ondersteuning door de overheid wordt voorzien.

Twee belangrijke beleidsdocumenten verstevigen in 1998 en 1999 nog de aandacht die in het Nederlandse mediabeleid gegeven wordt aan de evenwaardige representatie van minderheden.

1. *Kansen Krijgen, Kansen Pakken. Het integratiebeleid 1999-2000*

Communicatie krijgt een centrale plaats in het globale integratiebeleid. Uitgangspunt van het document is de aanvaarding van een multicultureel opgebouwde samenleving. Om dit gegeven te ondersteunen, moet:

- Het integratieproces zichtbaar wordt gemaakt aan het brede algemene publiek. Evenwichtige, gebalanceerde beeldvorming is daarbij primordiaal
- Een “kennisnetwerk” ontstaan, dat alle gegevens, ervaringen en inzichten ter beschikking stelt aan iedereen die bij integratiemechanismen betrokken is.
- Het uitgangspunt van het cultuur- en mediabeleid, gericht op interculturele dialoog en ontmoeting, behouden en versterkt worden.

Dit laatste punt wordt opgepikt en versterkt in de

2. *Notitie Media en Minderhedenbeleid (1999)*

Verschillende desiderata van ondermeer STOA worden in deze *notitie* overgenomen (cf. infra). Uitgangspunt is dat:

“[...]de veranderingen in de samenstelling van de Nederlandse bevolking zichtbaar moeten zijn in het aanbod, de makers en het publiek van de media [...]”

In de nieuwe *cultuurnota* en de *concessiewet*, die de wettelijke bepalingen inhoudt waaraan de openbare omroep moet voldoen om van z’n overheidsdotatie te blijven genieten, werd de *notitie Media en Minderheden* vrijwel integraal opgenomen. In 2000 en 2002 werd de implementatie van de *notitie Media en Minderheden* geëvalueerd. Op het vlak van televisie

wordt de oprichting binnen de NOS van het bureau *Meer van Anders*, als positief punt aangehaald (cf. infra).²⁶⁶

Ook belangrijk in het register van de verhandeling is de *wet SAMEN (Wet Stimulering Arbeidsdeelname Minderheden)*. Deze wet past in de beleidsoptie om de arbeidsmarktpositie van minderheden te versterken. Hoewel dwingende cijfers of doelbepalingen ontbreken, verplicht de wet wel, bedrijven met meer dan 35 werknemers, een personeelsregistratie door te voeren op basis van etnische origine, en deze cijfers te vermelden in een Jaarverslag wet SAMEN.²⁶⁷ Zodoende kan ook van de verschillende omroepen verkregen worden in welke mate ze minderheden in hun structuren hebben opgenomen.

2.1.1.4 Besluit

Bovenstaand overzicht toont aan dat er in Nederland wel degelijk een politiek beleid gevoerd wordt met betrekking tot de evenwaardige representatie van minderheden op het beeldscherm. Het belang van die representatie wordt verklaard in termen van de bijdrage die de media kunnen leveren tot het bevorderen van integratieprocessen en het ondersteunen van een multicultureel model. Hierboven werd echter ook duidelijk dat het vooral niet-gouvernementele organisaties en interne omroepinitiatieven zijn die het beleid m.b.t. de minderhedenmaterie kleuren. Het politieke beleid lijkt vooral te blijven steken op een discoursniveau. De aandacht die het Nederlandse mediabeleid heeft voor de minderhedenproblematiek is evenwel wel in lijn met hetgeen we hierboven (het kwantitatieve hoofdstuk over Nederland) vaststelden, nl. dat er een zekere gevoeligheid bestaat om discriminatie van minderheden tegen te gaan.

3.1.2 Niet-gouvernementeel en intern mediabeleid

Zoals hierboven gesteld, wordt het media- en minderhedenbeleid in Nederland vooral bepaald en geïmplementeerd door een aantal niet-gouvernementele organisaties en het interne beleid van de omroeporganisaties.

²⁶⁶ VAN DER PLOEG (F.). *Brief m.b.t. de voortgang van het media- en minderhedenbeleid*. Den Haag, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, 2000. pp. 1-3.

²⁶⁷ BINK (S.). *Op. Cit.* p. 24.

3.1.2.1 Niet-gouvernementele organisaties

Deze organisaties, die vooral door lobbyactiviteiten en/of dienstverlening resultaat beogen, zijn talrijk aanwezig in Nederland. Enkele, zoals STOA (Mira Media) hebben expliciet de evenwaardige representatie van minderheden in de media op het oog. Andere werken dan weer in hun algemene werking dit specifieke thema uit. De twee belangrijkste organisaties/initiatieven²⁶⁸ op dit vlak zijn:

a. Mira Media

Mira Media is de nieuwe naam voor STOA (Stichting Omroep en Allochtonen) en van verre de belangrijkste Nederlandse (Europese) organisatie die de evenwaardige representatie van minderheden voorstaat. Het doel van Mira Media valt als volgt samen te vatten:

*“Mira Media streeft naar gelijkwaardige deelname van etnisch culturele minderheden in de audiovisuele media op alle functieniveaus. Daarnaast zet de organisatie zich in voor een kleurrijke programmering. Hiermee bedoelen we: een multicultureel programma-aanbod voor een breed, autochtoon en allochtoon publiek enerzijds, en een doelgroepprogrammering voor specifieke etnisch culturele minderheden anderzijds. Mira Media werkt verder aan het vergroten van de mediavaardigheid van kijkers en luisteraars, zodat zij leren kritisch om te gaan met het media-aanbod.”*²⁶⁹

Voorbeelden van projecten van Mira Media die de evenwaardige representatie van minderheden op het beeldscherm op het oog hebben zijn legio. Dit gebeurt bvb. ook op het onderzoeksvlak. Samen met organisaties in Frankrijk, Groot-Brittannië en Italië ondersteunde Mira Media het *Tuning in to Diversity* programma. Dit project had de ontwikkeling van een eensluidende methodiek voor de monitoring van racisme en discriminatie door en in de media op het oog.²⁷⁰ Een ander voorbeeld is het *Oog om Oog* project. Vijf vluchtelingenjournalisten werden als interviewer ingeschakeld in een reportagereeks die Nederlanders en vluchtelingen met elkaar confronteerde.²⁷¹

Mira Media speelt ook een grote rol op het Europese vlak. Het is één van de leidinggevende krachten in het *More Colour in the Media* en het *EquaMedia*-project (cf. infra).

²⁶⁸ Tegelijk ook deze die het meest attenderen aan de probleemstelling.

²⁶⁹ N.N.. *Missie, Visie, Werkwijze*. <http://www.miramedia.nl/sitebuilder/index.asp?nodeid=4>

²⁷⁰ N.N.. *Tuning in to Diversity*. <http://www.miramedia.nl/projecten/detail.asp?nodeid=59&id=1386&start=6>.

²⁷¹ N.N.. *Oog in Oog*. <http://www.miramedia.nl/projecten/detail.asp?nodeid=59&id=1393&start=0>.

Zoals hierboven reeds uitvoerig geïllustreerd werd, speelde STOA en speelt Mira Media ook een belangrijke rol in het totstandkomen van het Nederlandse politieke beleid m.b.t. de minderhedenmaterie. Het “kennisnetwerk”, waarvan gewag gemaakt wordt in het politieke beleid (cf. supra) wordt door Mira Media voorzien.

b. De Nederlandse Vereniging voor Journalisten (NVJ)

Ook de NVJ heeft een sterke reputatie opgebouwd op het vlak van culturele diversiteit. Het *Bureau Migranten en Media* ontwikkelt vooral activiteiten om té eenzijdige berichtgeving van journalisten te counteren, maar draagt door bvb. workshops voor (aspirant) allochtone journalisten ook bij aan een betere tewerkstellingsgraad van minderheden in de media.²⁷² Het gaat hier echter vooral om de geschreven, en slechts in minieme mate om de audiovisuele media.

3.1.2.2 Intern beleid van de televisiezers

Voor de openbare omroep heeft in deze richting stappen ondernomen. Logisch ook, daar de zgn. *Concessiewet* (cf. supra) de overheidsdotatie van de omroep deels afhankelijk maakt van een goed resultaat op dit gebied. Daar de huidige concessiewet eind dit jaar vernieuwd dient te worden, wordt een evaluatie van dit deelaspect verwacht.²⁷³ Bij het ter perse gaan van de verhandeling was deze echter nog niet beschikbaar.

Hoewel de commerciële omroepen geen “dienst” of “afdeling” ingericht hebben die zich met de evenwaardige representatie van minderheden inlaat, staan ze vast en zeker onder druk van organisaties als Mira Media en VNJ (cf. supra). Op z’n website stelt Mira Media:

“Toch houden de commerciële in hun programmering en personeelsbeleid wel degelijk rekening met de multiculturele samenleving. Vooral omdat in de grote steden meer dan vijftig procent van hun potentiële publieksgroep bestaan uit jongeren met een allochtone achtergrond. Opvallend is dat de instroom van allochtone mediaprofessionals bij de commerciële zenders soepeler en sneller verloopt dan bij de Publieke Omroepen.”(eigen nadruk).

²⁷² N.N.. *Welkom bij het NVJ-bureau Migranten en Media*. <http://www.beeldvorming.net/>.

²⁷³ BINK (S.). *Op. Cit.*, p. 7.

De cijfers die we in het eerste deel van het onderzoek verkregen, lijken dit te ontkrachten, althans op het vlak van de presentatoren. Zowel bij de Openbare omroepen als bij de commerciële zender RTL4 was een gelijkwaardig (laag, maar in vgl. met de andere landen hoger) percentage minderheden aanwezig, om en bij de 6%. Van diversiteit was echter geen sprake, daar vrijwel al deze presentatoren afkomstig waren uit Suriname.

Bekijken we dan de interne diversiteitwerking van de Openbare Omroep. De dienst, bestaande uit drie personen, die zicht bezig houdt met de problematiek heet: “Meer Van Anders: Bureau voor Beeldvorming en Diversiteit.” De dienst is in 2000 ontstaan, na beëindiging van het *Meer Kleur in de Media*-project (STOA/NOS/EUMC) en met de bepalingen van de nieuwe concessiewet in het achterhoofd.²⁷⁴

De dienst heeft de volgende doelstelling:

*“Meer van Anders stimuleert programmamakers en beleidsmakers binnen de landelijke en regionale publieke omroepen en de Wereldomroep om de diversiteit in de samenleving zichtbaar te maken, zowel in hun programma's als op de werkvloer.”*²⁷⁵

Praktisch wordt dit ook hier ingevuld door workshops, lezingen, etc.. Of deze instelling ook in de praktijk, op de mediawerkvloer haar vruchten afwerpt, kon nergens worden nagegaan.

3.1.3 Resultaten van het beleid: een evaluatie

Bovenstaande uiteenzetting toont duidelijk aan dat er in Nederland een vrij actief beleid wordt gevoerd om de mediarepresentatie van minderheden te verbeteren. Levert het echter ook het verhoopde resultaat op?

Bekijken we de cijfers over de presentatoren, blijkt er inderdaad van een zekere representatie van minderheden sprake te zijn. Op alle drie de zenders, zijn ongeveer 6% minderheden aanwezig. Dat deze procentuele uitdrukking de feiten enigszins vertekend, toont de representatie in absolute waarden aan: het gaat om acht presentatoren. Honderd zestien andere presentatoren hebben een Nederlandse achtergrond. Bovendien is van “diversiteit” geen sprake. Zeven van de acht presentatoren zijn in eerste lijn afkomstig uit de Nederlandse ex-kolonie Suriname. De achtste in tweede lijn uit Tunesië. De presentatorenpositie in Nederland

²⁷⁴ NOS. <http://portal.omroep.nl/nossites?nav=otjICsHjCqBhGyGU>

²⁷⁵ NOS. <http://portal.omroep.nl/nossites?nav=otjICsHjCqBhGyGU>

blijkt voor het ogenblik dus enkel open te staan voor “etnisch talent” uit Suriname. Nog eens, de culturele, politieke en linguïstische overeenkomsten spelen hierin zeker een rol.

Een aantal andere cijfers, van de bovenvermelde instellingen zelf, laten echter een positiever beeld zien. Zo onderzocht de NOS in 2002 108 uur Openbare en 92 uur commerciële televisie-uitzendingen op hun aanwezigheid van minderheden. Enkele resultaten:

- Op de Openbare Omroep behoort 72% van de personen in Beeld tot de categorie wit/Europees; bij de commerciële zenders is dat 67%.
- De Openbare Omroep laat meer personen zien uit Nederlandse Minderheden, bij de commerciële omroep komen vooral “African Americans” voor (door het grote aantal aangekochte, Amerikaanse programma’s).
- 17% van de presentatoren zou etnisch anders zijn. Dit is een stijging tegenover 2000, wanneer het nog om 10% ging.

Het rapport levert overigens ook een verklaring voor de verschillen met de resultaten van dit onderzoek. Naast de hoeveelheden buitenlandse (Amerikaanse) programma’s, werd nl. ook Nederland 3 onderzocht. Nederland 3 is de kleinste Openbare Zender, maar staat wel bekend om z’n multiculturele programmering.²⁷⁶ Vanzelfsprekend is dit geen erg sterk argument. De multiculturele programmering op één zender programmeren heeft verschillende voordelen (zeker naar minderheden toe), maar bevestigd aan de andere kant ook het “anders zijn”.

Een ander rapport komt van Mira Media. In april 2004 publiceerde de organisatie *Visitatie Publieke Omroep: de Multiculturele Samenleving weerspiegeld?* Uit dat rapport blijkt ondermeer het volgende:

- Alle zenders van de Openbare Omroep hebben aandacht en trekken een deel van het budget uit voor “multiculturele programmering”. Een overzicht van de concrete initiatieven maakt wel snel duidelijk dat “multiculturele programmering” erg breed wordt geïnterpreteerd, en dat van echte minderhedenprogramma’s vaak geen sprake is. Uitzondering op de regel is NPS, dat uitzend op Nederland 3.
- De jaarverslagen van de wet SAMEN (cf. supra) geven een inzicht in het aantal allochtone personeelsleden van de omroeporganisaties. Hun aandeel varieert tussen 3,3% en 7.1%. In de meeste gevallen gaat het om een stijging tegenover de

²⁷⁶ N.N.. *Publieke Omroep: Monitor Diversiteit 2002*. Amsterdam, NOS, 2002. pp. 6-9.

voorgaande jaren. Vanzelfsprekend zeggen deze cijfers niets over de concrete functies die deze personen invullen.²⁷⁷

Als we al het bovenstaande samen leggen kunnen we stellen dat Nederland een traditie heeft ontwikkeld om de minderhedenbelangen in de media te behartigen. Door de druk van ondermeer STOA/MIRA MEDIA en het NVJ, heeft zich een politiek en intern omroepenbeleid ontwikkelt dat enerzijds beoogt een eenzijdige beeldvorming van minderheden te voorkomen, en anderzijds de tewerkstellingsgraad van minderheden in de mediastructuur wil opkrikken. Door gebrek aan adequate monitoring van de media-inhoud en tewerkstellingsstructuur zijn stevige conclusies over het resultaat van dit beleid moeilijk te maken. Opvolgingsonderzoek is hier dan ook aangewezen. Op het vlak van de presentatoren lijkt dit beleid z'n vruchten gedeeltelijk af te werpen. Positief is dat er op alle drie de grootste zenders een aantal “gekleurde” presentatoren zijn; negatief dat ze slechts uit één gebied blijken te komen, en daardoor geen “diversiteit” teweeg brengen. Zeker in vergelijking met de Engelse representatie is dit opvallend.

²⁷⁷ MIRA MEDIA. *Visitatie Publieke Omroep: de multiculturele Samenleving weerspiegeld?* Amsterdam, Mira Media, 2004. pp. 1-10.

3.2 Frankrijk

“Un Black ou un Beur peut l’interviewer s’il vient représenter les Blackos ou les Beurs, s’il a l’accent et qui’il vient poser des questions à la con qui n’intéressent personne. Un noir interviewant Chirac ne peut être que le représentant d’un truc marrant, exotique, musical, sportif ou sale [...]”

-Maurice, presentator van “Maurcie Radio Libre”, in antwoord op de vraag “Un Black ou un Beur [...] pour interviewer Chirac [...], ça te paraît possible?”²⁷⁸

3.2.1 Het Politieke Beleidsniveau

3.2.1.1 Beleidsorganen

Het Franse mediabeleid is gecentraliseerd rond drie instanties: (1) Het Ministerie van Cultuur en Communicatie; (2) Het *Conseil Supérieur de l’Audiovisuel* (CSA); (3) *L’Autorité de Régulation des Télécommunications* (ART).²⁷⁹ Daarnaast geldt vanzelfsprekend dat de in het eerste deel van de empirie aangehaalde beleidsinstanties (m.b.t. migratie en inburgering) ook een invloed uitoefenen op dit domein. Aangezien de ART zich vooral bezig houdt met *hardware*, bespreken we de rol van het CSA.

Net als de weg die het gehele omroepbestel aflegde, is ook de totstandkoming van het CSA onderhevig geweest aan de politieke wissels vanaf de jaren 1980. De socialistische regering van 1982 besteedde het beleid uit aan de *Haute Autorité de la Communication Audiovisuelle*, bedoeld als dam tussen politiek en Openbare Omroep. Chirac installeerde in 1986 de *Commission Nationale de la Communication et des Libertés* (CNCL), twee jaar door Rocard vervangen door het CSA. Het waren de *Haute Autorité* en de CNCL die het hedendaagse Franse televisielandschap voor een groot deel bepaalden, en de absolute marktleiderpositie van TF1 “verzekerden”.²⁸⁰

Het CSA is samengesteld uit negen leden (drie aangesteld door de president, drie door de voorzitter van het parlement, drie door de voorzitter van de senaat). Experts uit de

²⁷⁸ N.N.. *Pour l’animateur, à la télé, un Noir restera toujours un Noir*.

<http://www.mauriceradiolibre.com/eds.asp>. Het volledige interview is in de bijlagen opgenomen.

²⁷⁹ COPPENS (T.), D’HAENENS (L.), SAEYS (F.). *Media Policy and Regulatory Concerns*. In: D’HAENENS (L.), SAEYS (F.) (eds.). *Western Broadcasting at the Dawn of the 21st Century*. Berlijn, Mouton de Gruyter, 2001. p. 30.

²⁸⁰ SANTINI (A.), PHUL (C.). *L’aide de l’Etat et la Presse*. Paris, Litec, 1999. pp. 86-88

mediapraktijk beslissen dus niet mee. Deze worden wel betrokken in het sterke administratieve departement van het CSA.

De bevoegdheden van het CSA zijn²⁸¹:

- Administratie van de omroepsector: aanstelling van een aantal kaderleden van alle nationale omroepen, licentietoekenner (voor de Openbare Omroep in een set voorwaarden, voor de commerciële via licenties) en controle op de naleving ervan (dwingende uitspraken);
- Toezicht: op de licenties, op het pluralisme en alle bepaling van de mediawetgeving. Hoewel daarvoor een lange procedure dient doorlopen worden, kan het CSA als ultieme dwangmiddel, de uitzendlicentie van een omroep intrekken.
- Opstellen van algemene bepaling m.b.t. de mediapraktijk, bvb. de regels m.b.t. reclame of verkiezingscampagnes.

Het CSA is dus dé media-instelling waarlangs een beleid gericht op de betere representatie van minderheden moet gevoerd worden. De schaarse initiatieven die al genomen zijn, zijn hieronder samengevat.

3.2.1.2 Het Politieke beleid m.b.t. minderheden en media

Pas erg recentelijk werden de eerste stappen genomen om een betere representatie van minderheden op de Franse televisieschermen teweeg te brengen. Die desinteresse in het onderwerp werd recentelijk nog eens geïllustreerd door “*Médias: promouvoir la diversité culturelle*”. Een regeringsrapport dat veel doet verwachten, maar over een heel scala aan onderwerpen gaat, behalve over de representatie van minderheden.²⁸² Klassiek in het Franse mediabeleidmodel is de grote zorg voor het beschermen van de Franse taal en het cultureel patrimonium. Dit domein krijgt dan ook voorrang op de bescherming van minderheden.²⁸³

Daarnaast speelt nog een andere belangrijke factor mee. Zoals reeds aangehaald in het eerste deel van de empirie speelt de Franse burgerschapsnotie een belangrijke rol in het minderhedenbeleid. Het “Republikeinse” idee van integratie bemoeilijkt ondermeer het

²⁸¹ ROBILLARD (S.). *OP. Cit.* .pp. 66-75.

²⁸² DAGNAUD (M.). BONNET (M.). DEPONDY (S.). *Médias: promouvoir la diversité culturelle*. Paris, La Documentation Française, 2000. 118 p..

²⁸³ HARGREAVES (A.G.). *France (FR)*. In: EUMC. VAN DER WAL (J.) (ed.). Media Report: Racism and Cultural Diversity in the Mass Media. Wenen, EUMC, 2002. p. 214.

verzamelen van precieze gegevens over de tewerkstellingsgraad van minderheden in de omroepstructuren.²⁸⁴

Nochtans was er vanuit wetenschappelijke hoek al in 1991 interesse voor het representatieprobleem van minderheden. Het CIEMI (Centre d'Information et d'Etudes sur les Migrations Internationales), kwam toen al tot volgende conclusies:

- Mediaprofessionals met niet-Franse achtergrond zijn bijna niet te zien op de Franse televisiezenders
- Minderheden zijn zichtbaar in nieuws en actualiteitsprogramma's, maar zijn er vooral het object, niet het subject ("geen spreekrecht") en worden vaak in negatief verband gebracht met topics als werkloosheid, armoede, racisme, etc.
- Als minderheden al in een andere rol voorkomen is het vooral in een "exotische" context (bvb. sport, gastronomie, etc.)
- Fictieprogramma's representeren de maatschappij éénkleurig "blank", minderheden komen enkel voor in kleine nevenrollen of als delinquenten.²⁸⁵

Ondanks deze belangrijke wetenschappelijke impuls, duurde het nog een hele tijd voor ook op het politieke niveau gereageerd werd. Vooral het CSA speelde hierin een rol. Daarnaast zijn er ook de initiatieven van het FAS (voor duiding over de plaats van FAS in het globale Franse minderhedenbeleid: zie eerste deel van de empirie).

1. Initiatieven vanuit het *Fonds d'Action Sociale pour les Travailleurs immigrés et leurs Familles (FAS)*.

Hoewel het FAS *strictu sensu* geen mediaorganisatie is, heeft ze doorheen de jaren wel enkele stappen ondernomen in de richting van de media. Reeds in de jaren 1970 ondersteunde het FAS het minderhedenprogramma "Mosaïque", uitgezonden op de publieke zender FRANCE3 (nu F3). Die optie van subsidiërende ondersteuning werd behouden tot op de dag van vandaag, onder de vorm van het programma "Saga-Cités" (een programma over de zgn. "banlieues"²⁸⁶).²⁸⁷ Hierbij moet opgemerkt worden dat het hier niet gaat om beleidsopties die

²⁸⁴ *Ibidem*.

²⁸⁵ PEROTTI (A.). *Présence et Représentation des immigrés et des minorités ethniques à la télévision française*. In: *Migrations Société*. Vol. 7, n° 42, 1991. pp. 99-105.

²⁸⁶ Voor een interessante these over de discursieve constructie van de term "banlieue" zie ondermeer: HARGREAVES (A.G.). *A Deviant Construction: The French Media and the "Banlieues"*. In: *New Community*. Vol. 22, nr. 4. 1996. pp. 607-618.

de betere tewerkstelling en zichtbaarheid van minderheden op het oog hebben. Het enige politieke initiatief in die richting kwam van het CSA.

2. CSA

In 1999 financierde het CSA een kwantitatief onderzoek naar de visuele representatie van etnische minderheden op de zes nationale Franse televisiezenders. Eén en ander moet gezien worden in de context van het lobbywerk van het “Collectif Egalité” van auteur Calyxthe Beyala (cf. infra). De conclusies klinken bekend, en attenderen inderdaad in grote mate aan het rapport van het CIEMI, acht jaar eerder:

- Zichtbare minderheden zijn onzichtbaar, en fungeren vooral als “onderdeel van het decor”
- Drie kwart van de minderheden op de Franse televisie, komt van buitenlandse, aangekochte programma's (vooral Amerikaans).
- Minderheden zijn geen “gewone” leden van de Franse maatschappij. Als minderheden al in beeld komen, is het vooral om hun “anders zijn” te benadrukken tegenover de “gewone” Fransen.
- Minderheden worden als homogene massa gepercipieerd, met dezelfde culturele kenmerken (bvb.: zwart = atletisch, sensueel, vrolijk, ...).
- Negatieve fenomenen en situaties worden gemakkelijk geassocieerd met minderheden. Bij positieve fenomenen is dat de uitzondering.²⁸⁸

Enkele concrete realisaties waren het gevolg van het rapport van het CSA. Hoewel vooral het *Collectif Egalité* aanstuurde op verplichte quota, kwamen die er niet. Alweer het Franse, republikeinse, model werd als reden geopperd:

*“La France est une République indivisible, laïque, démocratique et sociale. Elle assure l'égalité devant la loi de tous les citoyens, sans distinction d'origine, de race et de religion”.*²⁸⁹

²⁸⁷ HARGREAVES (A.G.). *Op. Cit.* . In: EUMC. VAN DER WAL (J.) (ed.). *Op. Cit...* pp. 211-212

²⁸⁸ MALONGA (M.F.). *Ethnic Minorities: which Place and which Image on French Television*. European Media Technology and Everyday Life Network, 2000. <http://www.lse.ac.uk/collections/EMTEL/>.

²⁸⁹ CSA. *Intervention d'Hervé Bourges à la commission nationale consultative des droits de l'Homme*. 2000. http://www.csa.fr/actualite/interventions/interventions_detail.php?id=5903&chap=41.

Wel werden de overeenkomsten met de Openbare Omroep en de conventiebepalingen voor de Commerciële zenders herzien om er een aantal bepalingen in op te nemen die de evenwaardige afspiegeling van de maatschappij voorstonden.²⁹⁰ De (erg vage) formulering voor de Openbare Omroep luidt:

*“[...] Elle veille également à ce que son offre de programme témoigne de la richesse et de la diversité des cultures constitutives de la société française”.*²⁹¹

Voor de commerciële omroep TF1 geldt:

*“La société veille dans son programme: [...] à prendre en consideration, dans la représentation à l’antenne, la diversité des origines et des cultures de la communauté nationale”*²⁹²

Hoewel er in de Franse media een zekere *awareness* is van de minderhedenproblematiek, heeft bovenstaande evolutie tot op de dag van vandaag nog niet geleid tot een gecoördineerd initiatief. Bovendien wees de heftige reactie van publieke opinie, politiek en andere beleidsmakers op het rapport van de CSA, op een terughoudendheid om iets aan de situatie te veranderen.²⁹³ Buiten bovenstaande statutaire verklaringen van TF1 en FRANCE2/3, zijn politieke initiatieven in Frankrijk niet aanwezig.

3.2 Het niet-gouvernementele beleid

In tegenstelling tot andere landen (Groot-Brittannië, Nederland, ...) bestaat in Frankrijk geen dominante organisatie die zich bezig houdt met de representatie van minderheden in de media. Als er al initiatieven zijn, zijn ze klein, gefragmenteerd en wegen ze onvoldoende op het politieke beleidsniveau.²⁹⁴ De enige noemenswaardige uitzondering op de regel is het zgn. *Collectif Egalité*. Deze organisatie, onder leiding van de in Kameroen geboren romanschrijfster Calixthe Beyala, ijvert sinds eind de jaren 1990 voor een betere representatie van minderheden op de Franse televisiezenders. Zoals hierboven vermeld had de groep een sterke invloed op de totstandkoming van het rapport van de CSA (1999).²⁹⁵

²⁹⁰ CSA. *Six ans, un pays audiovisuel bouleversé*. 2001, http://www.csa.fr/actualite/interventions/interventions_detail.php?id=5911&chap=2061.

²⁹¹ N.N.. *Cahiers des missions et des charges: France2, France3*. 2004.

²⁹² N.N.. *Conventions de TF1*. 2004.

²⁹³ HARGREAVES (A.G.). *Op. Cit.* . In: EUMC. VAN DER WAL (J.) (ed.). *Op. Cit...* p. 208

²⁹⁴ *Ibidem*

²⁹⁵ N.N.. <http://calixthe.beyala.free.fr/html/empty.html>.

3.3 Besluit

Het Franse Republikeinse integratie- en identiteitsmodel blokt initiatieven die een betere tewerkstelling van minderheden in de mediastructuur beogen al bij voorbaat af. Hoewel de televisiezenders niet ongevoelig zijn voor de problematiek, blijft een gecoördineerd politiek initiatief uit. Verandering zal dus vooral van binnen de omroepstructuren moeten komen. Gecoördineerde initiatieven bleven daar echter uit, zoals bvb. blijkt uit de recente initiatieven van de Openbare Omroep:

“Depuis septembre 2003, les priorités des chaînes du groupe France Télévisions en matière de partenariats institutionnels sont déclinées autour des thèmes suivants : L'apprentissage de la citoyenneté, La recherche contre le cancer, Le Handicap, La Fraternité.”²⁹⁶

Als we de cijfers uit het eerste deel bekijken, blijkt dat slechts een vijftal “gekleurde” presentatoren aanwezig zijn op Frankrijk's drie grootste televisiezenders. Achtentachtig anderen zijn “etnisch blank”. De beide zenders van de openbare omroep hebben elk twee etnisch andere presentatoren in dienst (ongeveer 5%), TF1 één (4%). Ook hier waren de presentatoren vooral afkomstig uit Franse oud-kolonies, allen uit (Noord-)Afrika. Dit is een “positief” punt aan de Franse situatie, daar ook de meeste minderheden in Frankrijk uit die regio afkomstig zijn.

De Franse media hebben, althans op het presentatorenvlak, een gecoördineerd politiek initiatief niet afgewacht en in een minimumrepresentatie voorzien hebben. Of dit het gevolg is van een bepaalde “ethische” overweging (de representatie verbeteren) of louter toeval, kan niet achterhaald worden. Bekijken we de door minderheden gepresenteerde programma's, blijkt het ook niet om de “exotische vreemde” te gaan. Erg verschillende programmatypes (inclusief nieuws en weer), worden door de vijf “gekleurde” presentatoren gepresenteerd. Vanzelfsprekend kent het kwantitatieve onderzoek hier ook z'n limieten, en is diepgaander, kwalitatief, onderzoek naar de rol, functie, context, ... van deze presentatoren aanbevolen.

²⁹⁶ FRANCE TELEVISIONS. N.N..

http://www.francetelevisions.fr/recup_data/recup_2.php?nav_url=6_2_0&lg=fr&mode=html.

3.3 Groot-Brittannië

In het eerste deel van de empirie typeerden we Groot-Brittannië al als het land met een sterke traditie van gelijke kansenbeleid, vertaald in bvb. de *Commission for Racial Equality* (CRE) of the *Equal Opportunities Commission* (EOC). Het is algemeen bekend dat die beleidsoptie zich ook in de aanwezigheid van etnische minderheden op het televisiescherm vertaald. Bekijken we echter eerst en vooral de Britse instanties die verantwoordelijk zijn voor het gevoerde mediabeleid.

3.3.1 Het Politieke beleidsniveau

3.3.1.1 Mediabeleidsinstanties

We kunnen vier grote mediabeleidsinstanties onderscheiden: (1) ITC (commerciële zenders); (2) BBC (Openbare zenders); (3) OFTEL (telecommunicatie) en (4) het Ministerie voor Cultuur, Media en Sport. We beperken onze uiteenzetting tot de (1) en (2)

- ITC

De ITC, *Independent Television Commission*, verving in 1990 de *Independent Broadcasting Authority*, sinds 1955 verantwoordelijk voor de regulering van de private zender ITV. In het ITC werd als dusdanig de Britse traditie geconsolideerd om de private omroep aan publieke controle onderhevig te maken (zie de schets van het televisielandschap in het eerste deel van de empirie).

Naast het toekennen van de licenties (op basis van de hierboven beschreven veilingmethode), heeft het ITC een ruime autonome bevoegdheid om de spelregels m.b.t. de private televisiezenders uit te stippelen. Eén en ander gebeurt vanzelfsprekend binnen de lijnen van de algemene wetgeving (bvb. *Broadcasting Act*, etc.).²⁹⁷

Sinds begin 2004 (*Communications Act* van 2003) hield ITC op te bestaan en ging over in Ofcom (*Office of Communication*). Ofcom groepeerde nagenoeg alle regulerende organen

²⁹⁷ ROBILLARD (S.). *Op. Cit.*, pp. 255-257.

m.b.t. de media, behalve de bevoegdheden van de BBC. Grootschalige veranderingen wat betreft werking en bevoegdheden waren er echter niet.²⁹⁸

- BBC

Naast Openbare Omroep, is de BBC ook zelf regulator van die afdeling van het televisielandschap. Intern kan de BBC beleidsmaatregelen nemen en opleggen. Het raamwerk wordt hierbij uitgezet door de opeenvolgende regeringen.²⁹⁹

3.3.1.2 Beleidsinitiatieven

Beleidsinitiatieven blijken vooral afkomstig te zijn van de interne werking van de mediaorganisaties (vanuit de regulering van ITC en BBC). Het is wel zo dat de aanzet gegeven werd door de politieke beleidsinstanties. Sinds z'n oprichting in 1976 (zie eerste deel van de empirie) ijvert het CRE voor media-initiatieven die de gelijkwaardige behandeling van minderheden bewerkstelligen. Het resultaat is dat vrijwel alle media zgn *codes of practice* i.v.m. minderheden hebben aanvaard en opgelegd. Bij verschillende instellingen, bvb. BBC, of PCC (*Press Complaints Commission*) kan klacht ingediend worden tegen onbillijke behandeling van minderheden door de media.³⁰⁰

Eén en ander moet vanzelfsprekend gezien worden in het licht van de Britse traditie van *Race Relations*, die we hierboven beschreven.

3.3.2 Niet-gouvernementele en interne omroepenbeleid

Het is op dit domein dat Groot-Brittannië de interessantste *case study* vormt. Zowel de openbare als de commerciële omroepen voeren een actieve politiek om de evenwaardige visuele representatie van minderheden te bewerkstelligen.

3.3.2.1 BBC³⁰¹

De BBC heeft altijd een zekere voortrekkersrol gespeeld in het tewerkstellen van een redelijk aantal werknemers van etnische minderheden. Onder druk van ondermeer de zwarte

²⁹⁸ OFCOM. *About Ofcom*. http://www.ofcom.org.uk/about_ofcom/?a=87101.

²⁹⁹ ROBILLARD (S.). *Op. Cit.*, pp. 254-256.

³⁰⁰ STATHAM (P.). *United Kingdom*. In: EUMC. *Op. Cit.*, p.411.

³⁰¹ OUAJ (J.). *More Colour in the Media. Employment and acces tot the Television Industry in Germany, the UK, France, the Netherlands and Finland*. Utrecht, European Institute for the Media. 1999. pp. 42-53.
STATHAM (F.). *Op. Cit.*

belangenorganisatie CARM werd reeds in de late jaren 1970 overgegaan tot het oprichten van *The London Minorities Unit*, *The African Caribbean Programmes Unit* en de *Asian Programmes Unit*. De drie departementen voorzagen in multiculturele “magazines” voor hun respectieve doelgroep. Hoewel de aandacht voor de minderhedenproblematiek *an sich* een positief punt is, kreeg ze toch de nodige wetenschappelijke en non-wetenschappelijke kritiek. Ross haalt enkele voorbeelden aan. Zo werd de multiculturele programmering van de BBC vooral benaderd vanuit een “blank-zwart” conflictperspectief. Minderheden worden dan ook enkel erkend in relatie met de blanke meerderheid, zodoende hun marginalisering nog in de hand werkend. Chris Dunkley heeft het in dit verband over “culturele apartheid”. Trix Worrel argumenteert dan weer dat het bestaan van multiculturele departementen de verantwoordelijkheid om met minderheden om te gaan ontrekt aan alle niet-multiculturele departementen.³⁰²

Hoe het ook zij, ook op het vlak van tewerkstelling van minderheden, nam de BBC initiatieven. In 1989 werden streefcijfers (percentages) uitgezet die in 2000 dienden gehaald te worden (= geen quota). Drie principes stonden daarbij centraal:

- De “etnische samenstelling” van televisie, radio, nieuws, etc. moet de “etnische samenstelling” van Groot-Brittannië weerspiegelen
- De regionale afdelingen dienen de “etnische samenstelling” te weerspiegelen van de regio waarin ze uitzenden
- Ook diensten die niet rechtsreeks een bepaalde “output” tot gevolg hebben, dienen de samenstelling te weerspiegelen van de groep waaruit ze rekruteren.

Op basis hiervan werden streefcijfers opgesteld. Een aantal voorbeelden:

Televisie (totaal)	8%
Radio (totaal)	8%
Nieuwsbronnen in Londen	7%
Beleid en Planning	8%

Het resultaat was dat tegen 1995 een groot deel van de streefcijfers al gehaald was en dat de relevante aanwezigheid van minderheden bij de BBC een feit was. De cijfers uit het eerste

³⁰² ROSS (K.). *Black and White Media - Black Images in Popular Film and Television*. Cambridge, Polity Press, 1996. p. 124.

deel van de empirie lijken dit te bevestigen. De Britse Openbare zenders steken inderdaad met kop en schouders boven hun Europese collega's uit. Het is echter niet al positief wat de klok slaat. Verschillende auteurs wijzen op het feit dat de steeds toenemende marktwerking en de trend naar commercialisering van de media, het moeilijker maakt voor producers om het minderhedenprobleem aan te pakken.³⁰³ Dit werd bvb. bevestigd in de periode 1996-1997, toen in het kader van een herstructureringsoperatie, verschillende allochtone werknemers hun job verloren. Toch blijven de cijfers van de BBC opmerkelijk, bvb. het aantal kaderleden van een etnische minderheid, dat in 2000 zo'n 8% bedroeg.

In 2000 werd de minderhedenpolitiek nog versterkt. Samen met ITV, Channel 4 & 5 stapte de BBC mee in het *Cultural Diversity Network* (zie verder).

Het laatste jaarverslag van de BBC (2002/2003) vermeld geen tewerkstellingsinitiatieven, maar legt de klemtoon op het bereiken van de minderheden als publiek. Dit wordt vermeld als één van de centrale doelstellingen van de BBC en past in de analyse van het *Cultural Diversity Network* (zie verder). Een eerste stap naar de streefdoelen van het *CDN* werd gezet, in de vorm van twee radiostations: *BBC Asian Network*, gericht op de brede groep van "Aziatische minderheden" in Groot-Brittannië. en de multiculturele jongerenzender *BBC1XTRA*.

Daarnaast wordt gewezen op de blijvende "gekleurdheid" van de BBC-programmering:

*"A significant proportion [...] are from minority ethnic Groups, as are presenters on all services aimed at younger audiences, reflecting the relatively younger profile of the ethnic minority population"*³⁰⁴

Concluderend kunnen we stellen dat het beleid van de BBC als typevoorbeeld geldt van een actief beleid, gericht op zowel beeldvorming, bereik als tewerkstelling van minderheden. In geen enkel ander Europese groot zender is een dergelijk actief beleid te constateren, op dergelijk niveau. Hoewel er kritiek te uiten is op de initiatieven, en de marktwerking van de media vaak als remmende factor optreedt, blijft de BBC zich voor dit doel engageren. Op zich al een positief punt. Het is wel maar zeer de vraag of het BBC-beleid te extrapoleren is naar

³⁰³ Zie: COTTLE (S.). *Television and Ethnic Minorities: Producers' Perspectives*. Aldershot, Avebury, 1999.

³⁰⁴ BBC. *Annual Report 2002/2003*. London, BBC, 2004. pp. 11-12 en pp. 58-59.

andere zenders en andere mediacontexten. Sommige waarnemers wijzen namelijk op de sterke verankering in de organisatiestructuur van de BBC.³⁰⁵

3.3.2.2 Independent Television Commission

Hoewel de zenders die onder het ITC ressorteren minder actie ondernamen om de representatie van minderheden op de mediawerkvloer te garanderen, is er ook bij hen aandacht voor de problematiek. De zgn. *Broadcasting Act* (1990) stipuleert onder de hoofding “*Promotion of equal opportunities in relation to employment by licence holder*” dat de zenders ervoor moeten zorgen dat:

“No job applicant or employee receives less favourable treatment on the grounds of sex, race, colour, creed, nationality, or ethnic or national origins, or on such grounds is disadvantaged by conditions or requirements which cannot be shown to be justifiable”

“Review its selection criteria and procedures at regular intervals and monitor the composition of its workforce and of job applicants and take action to correct any inequalities which come to its notice; and”

“if requested by the Commission, provide a statement to the Commission of the action it has taken to give effect to such equal opportunities policy, and the Commission may, at its discretion, make such statement in whole or in part public”.

De resultaten van het ITC-beleid zijn minder eensluidend positief. Interne analyses toonden aan dat slechts 3,7% van de werknemers op alle kanalen onder ITC etnische minderheden waren. Bovendien werkt slechts een derde van deze werknemers in de contentproductie. De overige zijn vooral te situeren in *administration, catering and security*.³⁰⁶ Ook de cijfers uit het eerste deel van de empirie bevestigen dit. Vergeleken met het aantal presentatoren op BBC, is de vertegenwoordiging op ITV erg mager. Eén en ander kan verklaard worden vanuit de gevolgen van de marktdruk die we eerder al aanhaalden (Cottle). Zoals eerder gesteld is ITV sinds 1990 verplicht rechtstreeks te concurreren met Channel4. Channel4 heeft de expliciete (opgelegde) bedoeling in een televisiekanaal te voorzien voor alle (dus ook etnische) minderheden. ITV heeft er dus in elk geval geen economisch belang bij het exploiteren van de “minderhedenmarkt”. Deze wordt al door Channel4 bediend.

³⁰⁵ OUAJ (J.). *Op. Cit.*, pp. 71-73.

³⁰⁶ *Ibidem*

Hoe zit het met de initiatieven ten behoeve van minderheden sinds de overgang van ITC in Ofcom (cf. supra)? Eén van de kernpunten van het *Annual Plan 2004-2005* heet te zijn:

“Foster plurality, inform and protect citizen-consumers, and promote cultural diversity.”

Hoewel deze titel verwachtingen schept, blijkt in de concrete invulling de woorden “cultural diversity” niet meer voor te komen. Bovenstaande titel wordt in drie, aan de economische logica onderhevige, aandachtspunten vertaald:

- Het ontwikkelen van een nieuwe licentietoekenningprocedure, om de keuze van de consument te verbreden
- Het stroomlijnen van de wetgeving rond reclame, etc.
- De kwaliteit en de toegang van het geleverde aanbod verbeteren. Het beter representeren van minderheden wordt hieronder niet vermeld.³⁰⁷

Het enige initiatief dat als dusdanig overblijft is het Cultural Diversity Network, een samenwerkingsverband van verschillende grote zenders.

3.3.2.3 Cultural Diversity Network (CDN)

Het CDN is het recentste grote project i.v.m. media en minderheden in Groot-Brittannië (2000). Vrijwel alle grote mediaspelers (incl. BBC en ITC) stapten mee in het project dat tot doel heeft:

“[...] to revolutionise the way new television programmes are developed in the future, putting diversity right at the heart of the creative process.”³⁰⁸

Aan de basis van de oprichting van het CDN ligt een onderzoek van ITC. Dat stelde in 1999 vast dat steeds meer mensen uit de “Zwarte” en “Aziatische” minderheden in Groot-Brittannië, Britse televisiezender links lieten liggen ten voordele van satellietuitzendingen. Niet alleen de openbare omroep voldeed hier niet aan z’n opdracht, ook de commerciële zenders voelden dit aan als het verlies van een (potentiële) (advertentie-)afzetmarkt.³⁰⁹

³⁰⁷ OFCOM. *Ofcom’s Operating Priorities 2004-2005*.

http://www.ofcom.org.uk/about_ofcom/reports_plans/annual_plan_2004-05/section5?a=87101.

³⁰⁸ N.N.. *Tv Bosses plan new rule on Diversity*. CRE. http://www.cre.gov.uk/media/nr_arch/nr010405.html.

³⁰⁹ CULTURAL DIVERSITY NETWORK. *What s CDN*. <http://www.cdnetwork.org.uk/whatiscdn.html>

Een aantal objectieven werden geformuleerd, allen erop gericht de representatie van minderheden zowel *on-* als *off screen* te verbeteren. Voorbeelden zijn het vooropzetten van een aantal streefdoelen (cf. de strategie van de BBC); een degelijke onderzoeksbasis uitbouwen; etc.. Het belangrijkste project van het CDN tot nog toe, is het aanmaken van een database voor mediaprofessionals op het internet. Producers, regisseurs, journalisten, etc. kunnen er terecht voor een extensieve lijst van mediaprofessionals van een etnische minderheid.

Het voorzitterschap van het CDN gebeurt op wisselbasis, momenteel is het in handen van de BBC.³¹⁰ Het blijft echter de vraag of dit netwerk ook effectief werkt. Hoewel de intentie er is en de samenwerking van de verschillende zenders getuigt van een zeker engagement, komt het CDN bvb. met geen enkele letter voor in de beleidsplannen en documenten van OFCOM.

3.3.3 Besluit

In het eerste deel van de empirie, stak Groot-Brittannië in het algemeen, BBC in het bijzonder, duidelijk met kop en schouders boven de Europese middelmaat uit. BBC1 en BBC2 leveren samen 34% van alle presentatoren van een etnische minderheid in Europa. In bovenstaand beleidsoverzicht konden we vaststellen dat aan de basis van deze cijfers wel degelijk een beleidsoverweging ligt. De verschillende departementen en initiatieven van de BBC getuigen van een reële aandacht voor het representatieprobleem. Als contextuele factoren kunnen we hier zeker het historisch ontwikkelde politiek-maatschappelijke kader van Groot-Brittannië aanhalen (zie deel 1 van de analyse). Het is echter wel zo dat dit beleid zich vooral binnen de BBC-structuur ontwikkelde. Als zelfregulator had het hier inderdaad enige speelruimte. Dit verklaart waarom het BBC-model niet eenvoudig over te zetten is naar andere landen en andere contexten.

Het beleid van ITC/OFCOM getuigt van aandacht voor de minderhedenproblematiek, maar blijft vooral steken op discoursniveau. Economische marktgerichte werkingsvoorwaarden blokken hier inderdaad (zoals verschillende auteurs aanhalen) uitgebreide initiatieven af. Het meestappen van ITV en de andere ITC-zenders in het Cultural Diversity Network is in dit licht positief, maar of het een effectieve stap in de goede richting is, zal nog moeten blijken.

³¹⁰ BBC. *BBC to chair Cultural Diversity Network*. London, BBC Press Office, 2004.

3.4 **België: Vlaanderen**

Beleidsonderzoek over België als geheel is moeilijk te voeren. Zoals reeds vermeld in het eerste deel van de empirie, is het vooral in Nederlandstalig België dat initiatieven in de richting van minderheden gevoerd worden. Eén en ander wordt vanzelfsprekend verklaard door de aanwezigheid van een sterke extreemrechtse populistische partij.

Onderzoek en/of beleidsinitiatieven voor een betere tewerkstelling van minderheden in de mediastructuur zijn schaars in vergelijking met de aandacht die gaat naar de beeldvorming van minderheden in nieuwsberichten of krantenartikels, of de aandacht voor de rol van de media in de (de)constructie van een racistisch discours.³¹¹

3.4.1 **Het Politieke beleidsniveau**

3.4.1.1 **Beleidsinstanties**

Naast de bevoegde Vlaamse Minister voor mediabeleid, spelen vier instanties een duidelijke rol in vorming, implementatie en bijsturing van het mediabeleid:

1. Het Vlaams Commissariaat voor de Media

Het VCM heeft een uitvoerende bevoegdheid. De dienst is bevoegd voor het aanleveren van vergunningen en licenties voor omroepen, kabelmaatschappijen, etc.. Het ziet toe op de implementatie en naleving van alle mediadecreten. Aangezien het VCM slechts uit drie magistraten bestaat, bestaat het gevaar dat onderbemanning de slagkracht van de dienst inperkt.³¹²

2. De Vlaamse Geschillenraad voor Radio en Televisie

De VGRT behandelt individuele klachten i.v.m. de journalistieke deontologie, partijdigheid, enz.. “Discriminatie” wordt uitdrukkelijk als aandachtspunt vermeld. Het gaat hier echter vooral om ideologische discriminatie (het aan bod laten komen van alle meningen).³¹³

³¹¹ SAEYS (F.), COPPENS (T.), *Belgium*. In: EUMC. *Op. Cit.*, pp. 90-91.

³¹² N.N., *Vlaamse Regelgeving inzake radio-omroep en Televisie*. In: PAUWELS (C.), *Mediabeleid en Structuren II*. Onuitgegeven studentencursus.

³¹³ *Ibidem*.

3. Vlaamse Kijk- en Luisterraad voor Radio en Televisie

Deze dienst ziet toe op de bescherming van minderjarigen.

4. De Vlaamse Mediaraad

De VM geeft advies (op eigen initiatief, of op vraag) over “het mediabeleid”.³¹⁴ Initiatieven i.v.m. minderheden zijn nog niet genomen.

3.4.1.2 Beleidsinitiatieven

In het eerst deel van de empirie gingen we al vrij uitgebreid in op enkele maatregelen van de Federale en Vlaamse Overheid om het "minderhedenvraagstuk" op te lossen. Het is voldoende om te herhalen dat het rapport van de K.U.L. vaststelde dat er verschillende disfuncties zijn aan het actuele minderhedenbeleid en dat bijsturing vereist is. Op vlak van de Media in Vlaanderen spelen twee documenten een cruciale rol: (1) De meest recente beleidsbrief Media (2002) en (2) De Beheersovereenkomst tussen overheid en VRT (2002).

(1) Beleidsbrief media 2002

In de beleidsbrief Mediabeleid 2002 zet de bevoegde minister zijn of haar beleidsplan voor de Media uit. Opvallend is dat minderheden en/of diversiteit niet vermeld worden in het beleidsplan. Net als bij het VCM wordt diversiteit geoperationaliseerd in een andere context dan degene die wij met dit onderzoek op het oog hebben. Diversiteit wordt vermeld in de context van het totstandkomen van een “informatiemaatschappij”.

“De doelstelling is [...] Alle geledingen van de Vlaamse maatschappij rechtmatige kansen geven om toegang te krijgen tot en deel te nemen aan een optimale informatiedoorstroming en –verstrekking”.

Concreet wordt dit bvb. vertaald in sensibiliseringsacties m.b.t. ICT-gebruik.³¹⁵ Dat deze maatregel in naar minderheden toe in feite een lege doos is, staat vast. De VRT is vanuit deze hoek dan ook aan geen enkele wettelijke verplichting onderworpen om in een betere tewerkstellingsrepresentatie van minderheden te voorzien.

³¹⁴ *Ibidem.*

³¹⁵ VAN MECHELEN (D.). *Beleidsbrief Media 2002*. Brussel, Vlaams Ministerie van Financiën en Begroting, Innovatie, Media en Ruimtelijke Ordening, 2002. pp. 43-49.

(2) Beheersovereenkomst Openbare Omroep VRT

Ook de beheersovereenkomst tussen de Overheid en de Openbare Omroep VRT maakt enkel op algemene, minimale wijze melding van de minderhedenproblematiek.

“De VRT heeft een belangrijke rol te vervullen bij het verder ontwikkelen van de identiteit en diversiteit van de Vlaamse cultuur en van een democratische en verdraagzame samenleving. [...] De VRT zal rekening houden met de specifieke cultuurpolitieke beleidsdoelstellingen en opdrachten die de Vlaamse Gemeenschap nastreeft op het vlak van gelijke kansen en het minderhedenbeleid.”³¹⁶

Zoals we in het eerste deel van de empirie vast stelden, zijn er grote disfuncties aan dat gevoerde beleid.

Eén en ander betekent echter niet dat de VRT helemaal géén actie onderneemt om een billijke tewerkstellingsgraad van minderheden te garanderen (cf. infra). Een politiek kader ontbreekt daar in elk geval bij.

3.4.2 Het niet-gouvernementele en interne omroepenbeleid

Een niet-gouvernementele organisatie die in Vlaanderen ijvert voor een betere representatie van minderheden is er niet. Zodoende kunnen we ons beperken tot het interne omroepenbeleid. Navraag bij de commerciële zender VTM leverde geen resultaat op. Beleidsinitiatieven blijven dan ook beperkt tot de VRT.

Sinds 1999 onderneemt de Openbare Omroep enkele actieve stappen om iets aan de minderhedenproblematiek te doen. De dienst *Sociale Dienstverlening en Gelijke Kansenbeleid*, oorspronkelijk vooral gericht op genderdiscriminatie, engageerde zich om ook op het minderhedengebied een rol van betekenis te spelen. Het reeds vermelde VESOC-akkoord is er de directe aanleiding toe geweest.³¹⁷

Zowel op het vlak van tewerkstelling en beeldvorming wil de VRT een inspanning doen. Op tewerkstellingsgebied werd een netwerk opgezet met de overkoepelende allochtonenverenigingen. VRT-Vacatures worden doorgestuurd naar de verenigingen, en door

³¹⁶ N.N.. *Beheersovereenkomst tussen de VRT en de Vlaamse Gemeenschap 2002-2006*. Brussel, VRT.

³¹⁷ VLAAMS MINISTERIE VAN WELZIJN, GEZONDHEID EN GELIJKE KANSEN. *Emancipatiebeleid naar Alochtonen en Erkende Vluchtelingen: Mediabeleid*. Brussel, Vlaams Ministerie Welzijn, Gezondheid & Gelijke Kansen. P. 1.

hen verder verspreid.³¹⁸ Of deze strategie ook resultaten oplevert, was bij het ter perse gaan van de verhandeling nog niet geweten.

Het in de bijlagen opgenomen “Charter Diversiteit” van de VRT brengt de bekommernissen samen. Het charter omvat ondermeer de volgende passage:

*"[Hiertoe zal de VRT:] ijveren voor een zo gediversifieerd mogelijk personeelsbestand. Hiertoe zullen initiatieven, eventueel in samenwerking met andere instanties, worden genomen op het vlak van indienstneming, opleiding en sensibilisering."*³¹⁹

Zoals hierboven gesteld moeten de resultaten van het samenwerkingsverband met de minderhedenorganisaties afgewacht worden. Vast staat dat in de beheersovereenkomst enkel in algemene bewoordingen over de minderhedenproblematiek werd gesproken. Het is dan ook maar zeer de vraag of de engagementen van het charter ook in een degelijk financieel ondersteund praktisch kader gegoten zullen worden.

Uit het eerste deel van de analyse, bleek dat op de VRT 6 presentatoren van een etnische minderheid werkzaam zijn. Hiermee levert de VRT alle "gekleurde" presentatoren van Vlaanderen. Daarbij dient wel opgemerkt dat op de grootste, generalistische zender van de VRT slechts één presentator werkzaam is.

3.4.3 Besluit

Naast de interne initiatieven van de VRT blijkt in Vlaanderen geen enkele aandacht te bestaan voor de representatie van minderheden in de media. Dit past in het plaatje dat we in het eerste deel van de empirie van Vlaanderen schetsten. Het integratiebeleid wordt er vooral in discours bewerkstelligd. Van concrete verwezenlijkingen en een gedegen aandacht, is geen sprake.

³¹⁸ *Ibidem.*

³¹⁹ VRT. *Chapter Diversiteit*. Brussel, VRT.

3.5 De Instellingen van de Europese Unie

“We can easily imagine that in Europe, media are less and less the bastions of the freedom of expression than weapons used to serve powerful groups of interests. Even developed democracies have given birth to new forms of poverty and inequality: opposition between those who have easily access to media and those who remain outsiders; inequality between those who have the power to define, and those who are defined; inequality between those who talk of the world they know and understand, and those whose experiences are automatically situated and interpreted by others; inequality, in other words, between those who profit from the media and those who do not have access to them.”³²⁰

De mediawetgeving en –werking verloopt steeds meer binnen een Europees, communautair kader. Verschillende initiatieven en richtlijnen van de Europese commissie hadden in het verleden betrekking op de media. Het is dan ook opportuun om ook op dat niveau na te gaan of er aandacht is voor de minderhedenproblematiek.

Vast staat dat identiteitsvorming in Europa een heikel punt is. Net als de “gewone” natie-staat constructie, gaat ook de Europese Gemeenschap steeds meer op zoek naar een identiteit en daaraan gekoppelde historiek. Eén van de fundamentele zaken die een staat nl. moet ondernemen om z’n continuïteit te reproduceren, is het construeren van een historisch-culturele “traditie”. Deze “werkwijze” heeft ook de EU beïnvloed. Het Europese idee van “diversiteit binnen een eenheid” boogt vooral op waarden en ideeën van de *mainstream*, waar minderheden zich niet of slechts gedeeltelijk in kunnen herkennen.³²¹ Dat dit proces gevolgen heeft voor het minderhedenbeleid staat buiten kijf. De Europese idee wordt gestoeld op een geconstrueerde mythe van het verleden, en negeert daarbij de multi-etnische realiteit van het heden.³²²

Georgiou somt een aantal algemene problemen op van het Europese minderhedenbeleid:

- De beleidsdomeinen immigratie, integratie (minderheden) en cultuur (waaronder media) worden van elkaar gescheiden. Bij culturele projecten op nationale of Europese basis worden minderheden dan ook steevast uitgesloten. Eén en ander heeft ook te

³²⁰ MASTERMAN (L.). *The Development of Education in the Europe of the 1980s*. Strasbourg, Raad van Europa, 1968.

³²¹ HUSBAND (C.). *A richer Vision: the Development of Ethnic Minority Media in Western Democracies*. Paris, UNESCO, 1994.

³²² PIETERSE (J.N.). *Fictions of Europe*. In: Race and Class. Vol. 32, nr. 3, 1991. p. 3.

maken met de perceptie die leeft over “immigratie”. Dit is ofwel een “fenomeen” of een “probleem”.

- Minderheden worden als één groep met één belangencluster gepercipieerd. Onderscheid tussen generaties, achtergronden en geslacht worden niet gemaakt; behalve als het gaat om een duidelijk zichtbaar fenomeen van “anders zijn” (bvb.: het hoofddoekendebat).
- Als er al een integratiebeleid gevoerd wordt, richt dat zich niet op de minderheden, maar eerder op de dominante groepen (racisme, informeren over minderheden, ...). Zonder de noodzaak van dergelijke initiatieven te ontkennen, is het zo dat ook hier weer de minderheden uitgesloten worden, en als “probleem” of “fenomeen” worden gepercipieerd. Bovendien worden de sociale uitsluitingsmechanismen die aan de basis van de minderhedenproblematiek liggen, genegeerd.
- De hierboven aangehaalde constructie van de culturele traditie, weerspiegelt in de beleidsontkenning van het dynamisch karakter van termen als “cultuur” en “identiteit”. Minderheden dienen zich “aan te passen” aan de verworvenheden van de zgn. statische, dominante cultuur.
- Etc.³²³

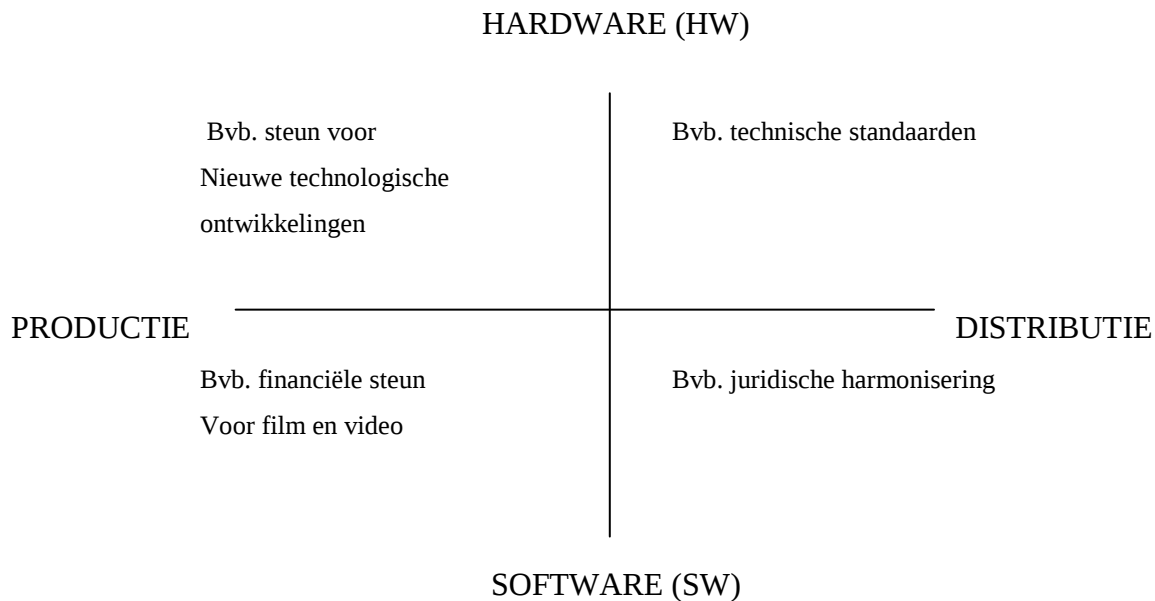
Dit alles moeten we in het achterhoofd houden als we het Europese beleid m.b.t. minderheden en media onderzoeken.

3.5.1 Het Communautaire mediabeleid

Op het vlak van de communautaire mediawetgeving kunnen we kort zijn. Er werd en wordt geen actie ondernomen om in een betere representatie van minderheden te voorzien. Mowlana schetst een methodologisch profiel van de (mogelijke) media-initiatieven van de Europese Unie. Hij onderscheidt vier kwadranten³²⁴:

³²³ GEORGIU (M.). *A Framework Paper*. In: EMTEL. Diasporic Minorities and their Media in the EU: A Mapping. Xxxxx, EMTEL, 2003. pp. 24-25.

³²⁴ PAUWELS (C.). *Cursus Europees Communicatiebeleid*. Onuitgegeven studentencursus.

Gemeenschappelijk hebben al deze kwadranten, dat ze de media vanuit een industriële, economische concurrentiële benaderen. De creatie van de interne markt staat centraal. Bovendien ligt de nadruk van het beleid vooral op Hardware (bvb. HDTV) en distributie. Eén en ander blijkt bvb. in de budgettaire verschillen. Voor de MEDIA-projecten, centraal in het vierde kwadrant (productie/software), werd 250 miljoen en 310 miljoen euro uitgetrokken. Voor één onderdeel van het eerste kwadrant (productie/hardware), de R&D-kaderprogramma's, 2,2 miljard en 3,6 miljard euro.³²⁵ Aandacht voor de minderhedenproblematiek is er hier dus niet. Ook het overkoepelende monitoringorgaan, de European Audiovisual Observatory/Observatoire Européenne de l'audiovisuel, vermeldt geen initiatieven m.b.t. minderheden.³²⁶

3.5.2 Andere initiatieven

Aangezien we geen spoor kunnen vinden van minderheden binnen het mediabeleidskader, gaan we in andere beleidsdomeinen op zoek naar initiatieven. Binnen de Europese commissie is Directoraat-Generaal IV verantwoordelijk voor sociale zaken, waaronder anti-discriminatie valt.

³²⁵ *Ibidem.*

³²⁶ OBS. Broadcasting. <http://www.obs.coe.int/medium/radtv.html.en>

3.5.2.1 De anti-discriminatie initiatieven van de EU: kort historisch overzicht³²⁷

De racisme- en antidiscriminatie*topic* kwam voor het eerst bovendrijven in de vroege jaren 1980. Extreemrechtse verkiezingsoverwinningen leidden in het Europees parlement tot de oprichting van een onderzoekscommissie (1984) naar de hernieuwde opgang van fascisme en racisme in West-Europa. In 1986 resulteerde dit in de gemeenschappelijke verklaring (parlement, raad en commissie) tegen racisme en xenofobie. Het document stelt dat de Europese Gemeenschap er in de toekomst alles moest aan doen om te verzekeren dat alle vormen van racisme en discriminatie tegengegaan of voorkomen worden.

De implementatie van deze verklaring bleef echter grotendeels dode letter door de tegenkanting van verschillende lidstaten, die de competentie van de EU op dit gebied betwistten. Verder dan een niet-bindende resolutie (1990) kwam het niet.

Een nieuwe onderzoekscommissie, de commissie Ford, haalde in 1990 nog maar eens de dringendheid aan van Europese effectieve maatregelen tegen racisme en discriminatie. Enkel het Europese Parlement ving hier echter iets mee aan. De installatie van een jaarlijks debat over racisme, moest het topic op de agenda houden.

Symbolische toegevingen en verklaringen bleven het EU-beleid kenmerken tot 1996. Onder druk van verschillende NGO's en het Europese parlement gingen de Europese Commissie en Europese Raad in dat jaar nl. over tot wijziging van het Europese verdrag, en werd de EU bevoegd voor maatregelen m.b.t. racisme en anti-discriminatie. Toch is ook hier enige terughoudendheid vereist. Het is nl. zo dat de maatregel geen zgn. "direct effect" heeft. De commissie krijgt enkel de mogelijkheid om maatregelen te nemen, burgers kunnen niet op de maatregel terugvallen om geschillen te beslechten.

3.5.2.2 Initiatieven m.b.t. de media

Binnen het raamwerk van de anti-discriminatiemaatregelen werden een aantal initiatieven m.b.t. de media genomen. In 1986 reeds steunde de Europese raad een wetenschappelijke bijeenkomst in Keulen rond migranten en media. De conclusies klinken verbazend actueel:

- Minderheden zijn ondergerepresenteerd in de media. Zowel als deelnemers aan programma's of als mediaprofessionals komen ze nauwelijks aan bod.

³²⁷ EUROPEAN COMMISSION. *European Union Anti-Discrimination Policy: from equal Opportunities between women and men to combatting Racism*. Brussel, Directorate-General for Research, 1999.

- Als ze al in beeld komen, is het in een erg nauwe, exotische, context van koken, sport en toerisme.
- Als minderheden al in het nieuws komen, worden ze afgebeeld als ofwel een last, ofwel een bedreiging.
- Economische belemmeringen blokten het betrekken van minderheden bij de nieuwe technologische evoluties (kabel, etc.) af.

Aan deze conclusies koppelden de onderzoekers een aantal voorstellen (opleiding, berichtgeving, ...) om de representatie van minderheden te verbeteren. Zoals hierboven reeds gesteld, leidde dit echter tot niets concreets. Buiten de retorische steun van de Europese Raad, werd geen verder werk gemaakt van de voorstellen.

In 1988 en 1991 werd het gelijkaardige proces nog eens doorlopen. Dit alles leidde tot het nodige papierwerk, maar niet tot vaststaande, praktische verwezenlijkingen. Toch is er in tussen 1986 en 1992 een zekere *awareness* gegroeid rond de problematiek, die later afstraalde in een aantal projecten.³²⁸

Eén van de belangrijkste Europese projecten op dit vlak, tot nog toe, is On Line/More Colour in the Media. Ontstaan als Europese uitwerking van de Meer Kleur in de Media-projecten van de Nederlandse organisatie STOA (Mira Media, cf. supra), groepeerde het Duitse, Britse, Zweedse, Franse en Nederlandse organisaties. De organisatie wordt opgevat als een echt netwerk. Het is gedecentraliseerd georganiseerd en er vooral op gericht ervaring en informatie uit te wisselen. Aan fondsen geholpen door het Directoraat-Generaal onderwijs en opvoeding voert het netwerk verschillende projecten en onderzoeken uit die de mediatewerkstelling van minderheden op het oog hebben. Een voorbeeld is het reeds vernoemde Meer Kleur in de Media-project in Nederland. Allochtone jongeren van de tweede en derde generatie, krijgen er specifieke training die hun voorbereid op een medialoopbaan.³²⁹ Ook is More Colour in the Media de drijvende kracht achter het reeds aangehaalde Tuning in to Diversity-onderzoek, dat een gestandaardiseerde methode voor monitoring van etnische minderheden in de media wil ontwikkelen.

³²⁸ PEROTTI (A.). *The Council of Europe's Guidelines 192-1992*. In: FRACHON (C.) et al. *Op. Cit.*, pp. 76-87.

³²⁹ EUROPEAN INSTITUTE FOR THE MEDIA. *More Colour in the Media*. Dusseldorf, EIM.
OUAJ (J.). *Employment and Acces of Ethnic Minorities to the Television Industry in Germany, the UK, France, the Netherlands and Finland*. Dusseldorf, EIM, 1999. pp. 65-70.

Ook het reeds aangehaalde European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) toonde al bekommernis om de mediaproblematiek, het financierde ondermeer een onderzoek naar het media- en minderhedenbeleid van alle lidstaten van de unie.³³⁰ Toch werd concrete actie ook hier niet ondernomen, en bleef één en ander vooral op het retorisch niveau steken.

Een laatste door de Europese Unie gefinancierd project is EQUAMedia. Ook hier gaat het om een informeel netwerk dat naderhand Europese steun verwierf. Deze keer groepeerde het netwerk organisaties uit Nederland, Griekenland, Italië en Groot-Brittannië. Gezamenlijk ontwikkelden ze een aantal (onderzoeks)projecten, echter zonder veel concreet resultaat.³³¹

3.5.3 Besluit

Bovenstaand overzicht van het door de Europese Unie ontwikkelde of ondersteunde beleid geeft een erg gefragmenteerd plaatje. Verschillende beleidsinstanties en organisaties uiten hun (retorische) steun aan een betere representatie van minderheden in de media, maar van een krachtig beleid op lange termijn lijkt geen sprake. Dit is overigens ook de conclusie die we over het Europese anti-discriminatiebeleid in het geheel kunnen trekken. Net als bij het mediabeleid, lijkt de EU zich vooral bezig te houden met economische regulering en het tot stand brengen van de interne markt. “Softe” thema’s, als anti-discriminatie, krijgen steun, maar stijgen niet uit boven het retorische niveau.

³³⁰ EUMC. *Media Report: Racism and Cultural Diversity in the Mass Media*. http://eumc.eu.int/eumc/index.php?fuseaction=content.dsp_cat_content&catid=3fb38ad3e22bb&contentid=3fb3f9cfb3592.

³³¹ EQUAMEDIA. *Rationale and Objectives*. <http://www.equamedia.net/whatis.asp>.

3.6 **Besluit beleidsanalyse: een vergelijking**

De titel van dit besluit is misleidend. Het mag duidelijk zijn dat “een vergelijking” in de strikte zin van het woord onmogelijk is. Bovenstaande uiteenzetting toonde aan dat het representatiebeleid rond minderheden in de media erg gefragmenteerd verloopt en er geen enkele factor te vinden is op basis waarvan de vergelijking kan gemaakt worden. Afhankelijk van de nationale context ontwikkelde het media- en minderhedenbeleid zich in diverse richtingen. Dit is trouwens één van de belangrijkste eerste vaststelling die we konden maken: de context, zowel op vlak van het migratie-, integratie- en mediabeleid, speelt een erg grote rol. Een overzicht:

Het Nederlandse beleid draagt de kenmerken in zich van hetgeen we in het eerste deel van de empirie aanhaalden. Net als Groot-Brittannië heeft Nederland te maken met significante postkoloniale minderheden, en is er, historisch, een gevoeligheid ontstaan om de minderhedenproblematiek aan te pakken. Dit weerklinkt in het mediabeleid. De aandacht die in politieke beleidsdocumenten als de “Notitie media en minderhedenbeleid” aan het domein gegeven wordt, is “uitzonderlijk” in vergelijking met verschillende andere landen. Dit positieve punt wordt echter gecounterd door de implementatie en controlemechanismen op het terrein. Hoewel in de Concessiewet dwingende maatregelen werden opgenomen, lijkt implementatie en controle van deze doelstellingen niet gewaarborgd, ondermeer door het ontbreken van een controlerend orgaan. STOA/Mira Media vult deze leemte gedeeltelijk op, maar ontbreekt het aan de nodige wettelijke garanties en sanctiemogelijkheden om effectief op te treden. Desalniettemin heeft Mira Media zich een belangrijke plaats verworven in het Nederlandse en Europese beleid op dit gebied. Rest dan nog de vraag waarom de implementatie van het beleid eerder “stroef” verloopt. Een antwoord is moeilijk te formuleren, maar kan eventueel gezocht worden in het verzuilde openbare mediasysteem. Waar in Groot-Brittannië de sterke gecentraliseerde structuur van de BBC een reden was tot succes van het *Multicultural Department*, ontbreekt deze factor in Nederland. Constante druk van STOA op de verschillende omroeporganisaties is dan ook nodig.

Die druk is minder stringent in Groot-Brittannië. De koloniale voorgeschiedenis, en de ervaringen met de *Race Relations*, houden een erkenning in van de etnisch-culturele

minderheden en openen de weg naar beleidsmaatregelen op dit gebied. De belangrijkste contextuele factor is hier echter, zoals reeds gezegd, de BBC-structuur. Als sterk gecentraliseerde en geïnstitutionaliseerde instelling (cf. het ontstaan van het Britse televisielandschap), die bovendien als zelfregulator kan optreden, ontwikkelde het een traditie van omgaan met de minderhedenproblematiek. Dit beleid werd ook veel beter geïmplementeerd en gecontroleerd. Door het opstellen van positieve discriminatieschema's en het regelmatig controleren van de implementatie, is het BBC-beleid van verre het effectiefst van alle Europese zenders (cf. de cijfers in deel 1 van de empirie). De marktwerking lijkt hier wel een belemmerende factor te worden. De grootste concurrent van BBC, ITV1, voert onder auspiciën van regulator OFCOM, enkel een retorisch beleid. Het discours van de evenwaardige representatie van minderheden wordt telkenmale onderschreven, maar niet aan concrete realisaties op het terrein gekoppeld. De economische, marktgerichte drijfveren van ITV worden hier vaak als remmende factor aangehaald. Positief naar de toekomst toe is dan weer de oprichting van het Cultural Diversity Network. Een interessante logica wordt daarbij gevolgd. Wil men in de toekomst nog meespelen, is het nú noodzakelijk om de nodige stappen te nemen in het weerspiegelen van de multi-etnische realiteit. Niet alleen de initiatieven van BBC worden langs deze weg bekrachtigd, ook de commerciële zenders stapten erin mee, en erkenden hiermee het potentieel dat ze zagen in een nieuwe afzetmarkt.

Ook in Frankrijk is de politiek-economische context van het mediabeleid bepalend. De Republikeinse *laïcité* en het principe van de *exception culturelle*, blokken maatregelen met betrekking tot minderheden nog steeds af. Culturele diversiteit wordt dan ook niet in termen van minderheden gedefinieerd, maar als bescherming van de Franse taal en cultureel patrimonium. De enige, retorische, erkenning van de media- en minderhedenproblematiek kwam er van het CSA. De controverse die het door haar bevolen onderzoek uitlokte, toont echter aan dat Frankrijk nog een lange weg te gaan heeft. Minderheden worden er, net als in het algehele integratiebeleid, vooralsnog uit de media “geweerd”. Een verklarende factor kan hier het ontbreken van een relevante lobbygroep zijn. Buiten het kleinschalige *Collectif Egalité*, is geen enkele organisatie op regelmatige basis met de problematiek bezig. Dat dit niet wil zeggen dat de Franse zenders geen enkele “gekleurde” presentator huisvesten, toonden we in het eerste deel van de empirie reeds aan.

De politiek beleidstoestand is het slechts in Nederlandstalig België. De in de inleiding van deze verhandeling geparafraseerde auteur Kristien Hemmerechts, lijkt met haar oproep alleen

te staan. Dezelfde disfuncties die we in het eerste deel van de empirie rond het integratiebeleid van Vlaanderen formuleerden, komen terug bij het media- en minderhedenbeleid. Buiten enkele algemene bepalingen in de beheersovereenkomst van de Openbare Omroep, worden minderheden niet in het mediabeleid vermeld. Enig lichtpunt zijn de initiatieven van de VRT. De Openbare Omroep lijkt de laatste jaren op eigen basis enkele stappen te hebben ondernemen om de minderhedenproblematiek aan te pakken. De interne erkenning van het “Charter Diversiteit” is in deze zeker een positief punt, en zoals de cijfers uit het eerste deel van de empirie aantoonde, is op CANVAS en KETNET van een (minimale) minderhedenrepresentatie sprake. Het blijft echter zeer de vraag of dit in de toekomst tot bevredigende resultaten zal leiden. Erg recent onderzoek van de Universiteit Antwerpen rond de verkiezingsprogramma’s van TV1 en VTM heeft weinig reden tot vreugde:

“Migranten of nieuwkomers komen nauwelijks aan bod. In totaal doken maar twee mannelijke allochtonen op in de programma’s Eén van de twee was de Engelse stand-up comedian Nigel Williams.”³³²

Over het algemeen kunnen we dus besluiten dat het media- en minderhedenbeleid erg gefragmenteerd verloopt. De nationale, historisch gegroeide politiek-economische en maatschappelijke voorwaarden, bepalen de manier waarop er tegen het thema wordt aangekeken. Landen met een integratie en antidiscriminatie traditie (Groot-Brittannië en Nederland) ontwikkelden een op hun respectieve mediamodellen geënt beleid. Landen die dit niet hebben, blijven vooral in gebreke (België: Vlaanderen en Frankrijk). We vinden hierin een bevestiging van de achtergestelde positie van etnisch-culturele minderheden in verschillende landen. Ook in het mediabeleid worden zij genegeerd.

Het mediabeleid van de verschillende landen houdt zich vooral bezig met de economische belangen van de media. Enkel in Groot-Brittannië, waar BBC ten dele zelfregulator is, ontstond een wettelijk erkend en degelijk geïmplementeerd beleid ten aanzien van de tewerkstelling van minderheden. In de andere mediabeleidsorganen (en dan vooral in Frankrijk en België: Vlaanderen) komen overwegingen van “ethische” en culturele aard zelden of nooit aan bod.

Op niet-politiek niveau wordt in Nederland de rol van belangengroepen bevestigd. STOA/MIRA MEDIA werpt zich op als een erg actieve organisatie op het vlak van

³³² N.N.. *Politici Krijgen 16 seconden*. In: De Standaard. 27/07/2004.

minderhedenrepresentatie en is voor een groot deel verantwoordelijk voor de aandacht die in het Nederlandse beleid aan het thema wordt gegeven. Ook in Frankrijk bleek de impuls van het *Collectif Egalité* nodig eer het CSA een onderzoek wou financieren.

Deze punten komen we ook allemaal tegen op het Europese niveau. Met het gefragmenteerde plaatje dat we hierboven schetsten, kan het haast niet anders dan dat een Europees beleid of praktische aanzetten ontbreken.

In het communautaire mediabeleid worden minderheden volledig genegeerd. De verantwoordelijke Directoraten, houden zich bezig met de creatie van de interne markt, en laten de andere domeinen van het mediabedrijf over aan de andere bevoegdheden.

Dit wil echter niet zeggen dat men op Europees niveau geen oog heeft voor de tewerkstellingsrepresentatie van minderheden in de media. Op retorisch niveau wordt de problematiek in verschillende documenten erkend. Binnen de antidiscriminatie regulering werden enkele stappen ondernomen. Het gaat daarbij echter vooral om onderzoeksfinanciering en ondersteuning van allerlei projecten. Zoals we hierboven vaststelden, gebeurt dit alles op erg gefragmenteerde en ongecoördineerde manier. Het positieve punt aan het communautaire beleid is de ondersteuning van More Colour in the Media. Mits de nodige financiering wordt voorzien en de doelstellingen binnen duidelijke richtlijnen worden vastgelegd, kan More Colour in the Media uitgroeien tot een Europese referentie voor de tewerkstelling van minderheden.

Over het algemeen schiet het Europese beleid op dit vlak dus te kort. Hoewel de EU al een tijdje de nodige bevoegdheden in handen heeft, komt van een antidiscriminatiebeleid in de media niet veel terecht. Duidelijke regelgeving ontbreekt, en de reeds bestaande projecten zijn gefragmenteerd en zonder praktische weerslag.

4 Algemeen besluit en interpretatie

4.1 Voornaamste conclusies en theoretische ondersteuning

In de volgende pagina's recapituleren we de conclusies van deze verhandeling. Bovendien trachten we de resultaten te koppelen aan de theoretische bedenkingen die we maakten in het eerste hoofdstuk. Alle details van de conclusies van de twee empirische hoofdstukken herhalen we niet. Deze worden goed weergegeven onder punten 2.8 en 3.5 van de verhandeling.

De voornaamste conclusies en interpretaties op een rijtje:

Etnisch-Culturele Minderheden zijn kwantitatief ondervertegenwoordigd als presentator
--

Het resultaat van het eerste deel van de empirie wordt hiermee samengevat. Zoals intussen genoegzaam bekend, is enkel in Groot-Brittannië sprake van een zekere mate van representatie, zij het dat die beperkt blijft tot de openbare Omroep BBC (34% van alle “gekleurde” presentatoren in Europa is afkomstig van de twee BBC-zenders). In totaal hebben 50 van de 790 Europese presentatoren een “niet-Europese” achtergrond. Een cijfer dat neerkomt op 6,3%. Uit het overzicht van de zenders, bleek duidelijk dat bij verschillende gevallen er sprake is van “excuus-minderheden”, slechts op drie Europese zenders zijn bvb. meer dan drie presentatoren van een etnische minderheid werkzaam.

Verschuillende zaken uit de theoretische literatuur worden met deze cijfers bevestigd. Shoemaker wees zo op het fenomeen van de “deviant groups”. Enkel de gegoede, maatschappelijk goed georganiseerde groepen krijgen rechtmatige (evenwaardige) toegang tot de media. Gemarginaliseerde groepen krijgen dat veel minder. Voor etnische minderheden is dit zeker het geval, zoals ook bovenstaande cijfers aantonen. Uit de kwantitatieve analyse bleek ook dat de Arabische minderhedengroepen ondervertegenwoordigd zijn in de presentatorenrol, hoewel ze vaak een significant onderdeel uitmaken van de minderhedenpopulaties. Zo komt op de Britse zenders geen enkele presentator met Pakistaanse achtergrond voor, nochtans een grote minderheidsgroep in Groot-Brittannië. De redenering van Shoemaker in omgekeerde richting toepassend, zouden we kunnen stellen dat

de Arabische minderheidsgroepen maatschappelijk meer uitgesloten worden dan andere groepen. Het gaat hier echter om een hypothese, die met verder onderzoek moet gestaafd worden. In elk geval is het zo dat in de presentatorenrol:

“De dominante, vastgelegde, maatschappelijke posities worden [...] bevestigd, en de heersende machtsverhoudingen geconsolideerd” (cf. theorie)

We kunnen deze cijfers ook benaderen vanuit de culturalistische analyse. In de theorie stelden we expliciet dat de presentator als onderdeel van de *mediatext* dient beschouwd te worden. Op die manier kunnen we nagaan of het racistische discours en de daarmee gepaard gaande stereotypen ook de presentatoren te beurt vallen.

In elk geval lijkt het zo dat (om het in Gramsci's termen te stellen) de dominante (blanke) ideologie inderdaad hegemonisch gereconstrueerd wordt in de presentatorenrol van de *mediatext*. Op de grote meerderheid van de Europese zenders zijn minderheden erg marginaal aanwezig als presentator. De gemarginaliseerde, genegeerde, positie van deze groepen wordt dus bevestigd in de *mediatext*. Verschillende auteurs wezen er in deze context op dat de klassiek-racistische theorie van ondermeer Gobineau nog steeds gereconstrueerd wordt in de hedendaagse media-output. De verschillen tussen de minderheidengroepen (cf. de minimale representatie van Arabische minderheden), zou dit kunnen bevestigen.

Enige terughoudendheid is bij dergelijke uitspraken wel vereist. Ze veralgemenen de nuances van het subtiele, discursieve, dialectische spel van betekenisconstructie. We haalden het reeds verschillende malen aan: verder onderzoek is in dit register vereist. De gegevens uit de verhandeling kunnen daarbij vanzelfsprekend als basis dienen. Mogelijke vragen zijn er in overvloed en we haalden er reeds verschillende aan (zie het besluit van de kwantitatieve analyse, punt 2.8):

- Op welke manier wordt het verschil tussen presentatoren uit eerste en presentatoren uit tweede lijn gepercipieerd bij het publiek? De kwantitatieve analyses toonden inderdaad aan dat bepaalde groepen gemakkelijker in eerste lijn (= geboren/getogen in een ander land) toegang hebben tot de presentatorenrol dan andere groepen.
- Op welke manier dragen deze presentatoren bij tot het ontcrachten of bevestigen van mogelijke racistische denkpatronen en stereotypen?

- Leidt de sterrencultus die rond presentatoren hangt hierbij niet tot “commodificatie” van de minderheden met de dominante meerderheid?; m.a.w.:
- Wat zijn de kwalitatieve details en nuances van de rol die deze presentatoren vervullen? Is er een verschil met de rol van de presentatoren van de etnische meerderheid?
- Welke rol geven deze presentatoren aan zichzelf? Zien ze zichzelf nog als “etnische minderheid”?
- Etc.

Antwoord op al deze vragen zou een erg interessante bijdrage leveren tot het debat over media en minderheden. Binnen het kader van een eindverhandeling een antwoord formuleren op deze vragen was vanzelfsprekend niet mogelijk. De enige aanzet die we wél kunnen geven, is de genres als indicator gebruiken. Zoals verschillende auteurs aanhalen, worden de racistische stereotypes op regelmatige basis gereconstrueerd in de massamedia. De verdeling van Alvarado et al. is in deze context handig. Hij onderscheidt vier categorieën: exotisch, gevaarlijk, grappig, “te beklagen”. Als we presentatoren als essentieel onderdeel van de *mediatext* zien, kan het type programma dat deze presentatoren presenteren als indicator dienen voor de reproductie van deze stereotypen.

De bekomen gegevens lijken dit te ontkrachten. Presentatoren van een etnische minderheid komen in verschillende genres voor, en zijn zeker niet beperkt tot bvb. entertainment en sport. De meerderheid is zelf tewerkgesteld in nieuwsprogramma’s (=actualiteit in de brede zin van het woord). Nog eens, deze conclusie gaat enkel op als we genre als dominante indicator beschouwen. Vanzelfsprekend gaat dit voorbij aan de nuances van de mediarepresentatie, die door onderzoek rond de bovenstaande vragen kan achterhaald worden.

Al het bovenstaande leidt ertoe dat hoogstwaarschijnlijk enkel op de zenders van de BBC, de etnisch-andere presentatoren de kans hebben om de eenzijdige berichtgeving te counteren. In de theorie haalden we het volgende aan:

“Zo kunnen we ervan uit gaan [...] dat [de] [...] selectiemechanismen, in een multi-etnische samenleving beter uitgevoerd worden door een etnisch gediversifieerde redactie.”

Bij de BBC zijn verschillende voorwaarden vervuld. De minderhedenrepresentatie is er, mede door een actief beleid, significant en bovendien toont Tunstall aan dat de beïnvloedingsmogelijkheid groter is binnen de structuren van de openbare omroep, dan binnen de commerciële. Verder onderzoek naar de gevolgen van de etnische diversificatie bij de BBC is dan ook nodig. In elk geval wijzen Cottle en Burns op een aantal remmende factoren. Zo remt de steeds toenemende marktwerking de mogelijkheden voor minderheden af (hetgeen ook bij de BBC was vast te stellen, cf. supra). De daaraan gekoppelde strikte hiërarchische verdeling, zorgt voor een grote nadruk op “professionaliteit”, zijnde de mening van andere mediaprofessionelen. Het mag duidelijk zijn dat dit de mogelijkheden voor contentbeïnvloeding door minderheden gevoelig afremt.

Tunstall en Cottle wezen eveneens op de invloed van commerciële prerogatieven. Zolang minderheden onderhevig zijn aan een structurele situatie van sociale, economische en maatschappelijke uitsluiting, zullen zij voor de adverteerders niet interessant worden. De commerciële zenders, die (steeds meer) hun economisch belang als enige leidraad hanteren, worden dan ook belemmerd om initiatieven voor de representatie van minderheden te nemen.

De cijfers bevestigen dit. Op de onderzochte publieke omroepen, zijn gemiddeld 3 presentatoren van een etnische minderheid werkzaam, neerkomend op een gemiddelde vertegenwoordiging van 8%. Slechts vijf van de vijftien onderzochte publieke omroepen (TVE1, TV1, La UNE, ORF1 en ARD) halen een vertegenwoordiging onder de 5%.

Bij de commerciële omroepen is gemiddeld 1 presentator van een etnische minderheid werkzaam. De gemiddelde vertegenwoordiging is er ook veel lager: 2,75%. Zeven van de acht commerciële zenders, zitten onder de 5%, drie zenders hebben geen enkele presentator van een etnische minderheid (VTM, ANTENA3, TELE5). Slechts enkele zenders (bvb. het Nederlandse RTL4) lijken het minderhedenpubliek als afzetmarkt aangeboord te hebben. De enige significante erkenning van dit doelpubliek, komt van het Britse *Cultural Diversity Network*, het samenwerkingsverband van alle grote Britse zenders. Dit netwerk houdt de erkenning in van de mislukte (commerciële voor de privé-zenders, “ethische” voor de

openbare) strategie in de richting van minderheden. Ook op dit vlak heeft Groot-Brittannië dus een “voorsprong”.

Alvorens tot het volgend punt over te gaan, verdient ook de genderverdeling enige aandacht. Ook vrouwen zijn namelijk ondervetegenwoordigd in de presentatorenrol. Slechts zeven Europese zenders komen uit boven een vertegenwoordiging van 50%. Groot-Brittannië scoort het laagst, met over de drie zenders (BBC1, BBC2 en ITV) samen, slechts 28% vrouwen. Ook hier is verder onderzoek naar de precieze genderrollen een must.

De nationale context (maatschappelijk, historisch, politiek, economisch, etc.) speelt een bepalende rol bij de representatie van minderheden in de media

In de theorie stonden we uitgebreid stil bij de maatschappelijke context en de sfeer van verschillende invloeden waarbinnen de media-instellingen functioneren (zie ook het schema van Gerbner in de bijlagen). De representatie van minderheden is een duidelijke uiting van het belang van die context bij de vorming van de media-inhoud. Het is nl. zo dat de landen die, meestal door hun koloniale voorgeschiedenis, een zekere gevoeligheid ontwikkelden om met minderheden om te gaan (antidiscriminatie traditie), ook de beste representatie van minderheden vertonen. Voorbeelden zijn Groot-Brittannië en Nederland. Landen waar minderheden, naast sociaal uitgesloten te zijn, ook nog steeds geen politieke erkenning van betekenis genieten, is de representatie veel minder. Hét voorbeeld is hier Spanje, waar geen enkele presentator met een niet-Spaanse achtergrond te vinden is.

De minderhedenrepresentatie is er dus een bewijs van dat de media-inhoud zich niet onafhankelijk ontwikkelt, maar onderhevig is aan diverse maatschappelijke factoren. De politiek-economische context wordt a.h.w. in de media gereproduceerd.

Deze invloed stelt zich nog het sterkst op het vlak van het beleid:

Het beleid m.b.t. de tewerkstellingsrepresentatie verloopt erg gefragmenteerd, is zelden effectief, en wordt niet gedragen door een Europese omkadering

De conclusies van de beleidsanalyse zijn te lezen in de pagina's voorafgaand aan dit hoofdstuk. Ze herhalen is dan ook onnodig. We onthouden hier echter dat de nationale context een erg grote rol speelt, reden voor de fragmentatie van het beleid. De theorie van ondermeer Jakubowicz, dat nationale ideeën over “assimilatie”, “integratie”, “multiculturalisme”, etc.

een grote invloed uitoefenen op de manier waarop minderheden in de media aan bod komen, wordt duidelijk bevestigd.

Uit de analyse van het interne beleid van de omroepen, bleek overigens nog maar eens dat het vooral normatieve, niet-economische (zie de doelenverdeling van Amatai Etzioni) doelen, zijn die de mediaorganisaties tot stappen aanzetten. Het economische aspect (minderheden als markt) is daarbij, zoals gezegd, nog niet “ontdekt”.

4.2 Attendering aan de normatieve modellen en de functionalistische theorie

Het eerste hoofdstuk van deze verhandeling, had de normatieve theorievorming op het oog. Op basis van de typeverdeling van Mc Quail, schetsten we een overzicht van de belangrijkste “principes” van de normatieve theorievorming. Enkele van de kernpunten die we daaruit destilleerden waren:

- *De media zouden in zowel content als structuur de economische, culturele en sociale diversiteit moeten weerspiegelen van de samenleving waarin ze opereren*
- *De media zouden gelijke toegangskansen moeten geven aan de verschillende sociale en culturele minderheden*
- *De media zouden als een forum moeten dienen voor de gedifferentieerde standpunten in de samenleving*
- *De media zouden moeten instaan voor mogelijkheden tot contentkeuze en een gevarieerde programmering*

Aan geen enkele van deze “principes” wordt in de praktijk voldaan. Alle aangehaalde theoretische voordelen die er uit voortvloeien zijn dus ook niet geldig. Ook in de normatieve theorievorming vinden we dus een grond om te stellen dat de vertegenwoordiging van minderheden op de Europese televisiezenders ondermaats is en aan dringende verbetering toe. De marktwerking en de bredere context van de dagdagelijkse mediapraktijk, zorgen ervoor dat de meerderheid van de Europese zenders hun werking eerder bepalen vanuit het liberale marktprincipe, dan uit de sociale verantwoordelijkheidsvisie. Die sociale verantwoordelijkheid wordt, op niveau van het beleid, wel retorisch gedragen en ondersteund, maar laat in de praktische verwezenlijkingen de wensen over. De stelling die Burgelman oppert dat de sociale verantwoordelijkheid enkel nog dient als legitiemiddel van de mediaprofessionals, lijkt dus bevestigd. De enige noemenswaardige uitzondering is,

nogmaals, de minderhedenwerking van de BBC. Extrapolerbaar naar andere contexten is deze echter niet, door de sterke implantatie in de BBC-structuur.

Benaderen we de conclusies van deze verhandeling vanuit de functionalistische theorievorming, zijn grote disfuncties vast te stellen. Van de vier functies van Detant, was vooral de expressieve belangrijk:

“Minderheden moeten op een gelijkwaardige manier, in alle programma's aan het woord komen. Symbolisch belangrijk, zowel voor de minderheden zelf als voor omringende samenleving.”

Deze functie wordt duidelijk niet ingevuld door de onderzochte zenders, zowel op het niveau van het beleid als in de feitelijke werking. Het is dan ook maar zeer de vraag of de media hun integratiefunctie ter dege vervullen. Op het vlak van de presentatorenrepresentatie lijkt dat in elk geval niet gebeurd.

4.3 Besluit

Onder punt 1.4 van deze verhandeling, rangschikten we de verschillende theorieën op twee assen: centripetaal/centrifugaal en optimistisch/pessimistisch. Bovenstaand onderzoek lijkt vooral de centripetale, pessimistische visie te bevestigen. Hoewel een aantal tegenvoorbeelden te vinden zijn (BBC, CDN, Mira Media, etc.) lijkt het erop dat de maatschappelijke uitsluiting van minderheden in de mediaoutput doorschemert. Minderheden zijn, in de presentatorenrol, nagenoeg afwezig, en het hieromtrent gevoerde beleid getuigt van weinig visie of bekommernis om deze problematiek.

5. Bibliografie

AINLEY (B.). *Black Journalists. White Media*. Stoke-on-Trent, Trentham, 1998.

ALVORADO (M.). GUTCH (R.). WOLLEN (T.). *Learning the Media*. London, Macmillan, 1987. 306 p.

ANTOINE (F.) et al. *Belgium*. In: D'HAENENS (L.). SAEYS (F.). Western Broadcasting at the Dawn of the 21st century. Berlijn, Mouton de Gruyter, 2001. pp. 147-191.

ARD. <http://www.ard.de> en <http://www.agf.de>

ARD. *Das Erste*. http://www.ard.de/intern/index_view.phtml?k2=3&k3=1&k4=0.

ASCHCROFT (B.). AHLUWALIA (P.). *Edward Said: the Paradox of Identity*. London, Routledge, 1999. 166 p..

AUDIMETRIE. *Marktaandeel per zender - Jaarlijkse Gemiddelden - Noord 1997/2003*. <http://www.audimetrie.be/audiences/N-MSOEVER.htm>.

AUDIMETRIE. *Parts de marché par chaîne - Moyennes Annuelles - Sud 1997/2003*. <http://www.audimetrie.be/audiences/S-MSOEVER.htm>..

B.A.R.B.. *Annual % Shares of Viewing (Individuals) 1981-2002*. <http://www.barb.co.uk/TVFACTS.cfm?fullstory=true&newsid=11&flag=tvfacts>.

BARAN (S.J.). DAVIS (D.K.). *Mass Communication Theory: Foundations, Ferment and Future*. Belmont, Wadsworth Publishing Company, 1995. p. 84.

BARKER (M.) *The new Racism*. London, Junction, 1981. 183 p..

BBC. *Annual Report 2002/2003*. London, BBC, 2004. 150 p..

BBC. *BBC Statements of Programme Policy 2004/2005*. <http://www.bbc.co.uk/info/statements2004/docs/television.htm>.

BBC. *BBC to chair Cultural Diversity Network*. London, BBC Press Office, 2004.

BERTELS (W.). *Die dingen behoren allemaal tot het verleden. Geschiedenis van de Omroep in België*. Brussel, BRTN, 1972. 130 p..

BERTELSMANN. *RTL Group*.
http://www.bertelsmann.de/divisions/rtl_group/profile/profile.cfm.

BINK (S.). *Media en Minderheden in Nederland*. Amsterdam, Mira Media, 2003. 34 p..

BLUMLER (J.G.). *Television and the Public Interest: Vulnerable Values in Western Broadcasting*. London, Sage, 1992. 242 p..

BOSE (M.) et al. *Mapping Minorities and their Media: the National Context – Austria*. In: GEORGIOU (M.). Diasporic Minorities and their Media in the EU: a Mapping. London, EMTEL, 2002. 25 p.

BOUYGUES (M.). *Un certain état d'Esprit*. <http://www.bouygues.fr/fr/groupe/index.asp>.

BOYD-BARRET (O.). *Early theories in Media Research*. In: BOYD-BARRET (O.). NEWBOLD (C.) (eds.). *Approaches to Media. A Reader*. London, Arnold, 1995. pp. 70-94.

BOYD-BARRET (O.). NEWBOLD (C.) (eds.). *Approaches to Media. A Reader*. London, Arnold, 1995. 562 p..

BRANTS (K.). McQUAIL (D.). *The Netherlands*. In: OSTERGAARD (B.S.) (ed.). The Media in Western Europe. The Euromedia Handbook. Second Edition. London, Sage, 1997. pp. 153-167.

BURGELMAN (J.C.). *The Future of Public Service Broadcasting: A case Study for a new Communications Policy*. In: European Journal of Communication. Jg. 1, nr. 2, 1986. pp. 173-202.

BURKE (P.). BRIGGS (A.). *A social History of the Media: from Gutenberg to the Internet*. Cambridge, Polity Press, 2002. 237 p.

BURNS (T.). *The BBC: Public Institution and Private World*. London, Macmillan, 1977. 313 p.

BURTON (G.). *Talking Television*. London, Arnold, 2000. 319 p..

CENTRE POUR L'EGALITE DES CHANCES ET LA LUTTE CONTRE LA RACISME.
Vers l'égalité: 10 ans Centre pour l' Egalité des Chances et de la Lutte contre la Racisme.
Brussel, N.N., 2003. 225 p..

CENTRUM VOOR GELIJKE KANSEN EN RACISMEBESTRIJDING, *Geschiedenis van de Migraties*. Brussel, Centrum voor gelijke Kansen en Racismebestrijding. 12 p..

CENTRUM VOOR GELIJKE KANSEN EN RACISMEBESTRIJDING. *Omvang en Aandeel van de belangrijkste Nationaliteiten op 1 januari 2002*.
http://www.antiracisme.be/nl/kader_nl.htm.

CENTRUM VOOR GELIJKE KANSEN EN RACISMEBESTRIJDING. *Praktische fiche: wie is wie?*. Brussel, Centrum voor Gelijke kansen en racismebestrijding, 2003. 2 p..

CHAMARD (M.E.). KIEFFER (P.). *La télé: dix ans d'histoires secrètes*. Parijs, Flammarion, 1992. 700 p..

CIM. <http://www.cim.be/tele/nl/d/df.html>.

COPPENS (T.). D'HAENENS (L.). SAEYS (F.). *Media Policy and Regulatory Concerns*. In: D'HAENENS (L.). SAEYS (F.) (eds.). Western Broadcasting at the Dawn of the 21st Century. Berlijn, Mouton de Gruyter, 2001. pp. 23-33.

COTTLE (S.). *A Rock and a Hard Place: Making ethnic Minority Television*. In: COTTLE (S.). Ethnic Minorities and the Media. London, Sage, 2000. pp. 100-118.

COTTLE (S.). *Media Research and Ethnic Minorities: Mapping the Feild*. In: COTTLE (S.). Ethnic Minorities and the Media. London, Sage, 2000. pp. 1-31.

COTTLE (S.). *Television and Ethnic Miniorities: Producers' Perspectives*. Aldershot, Avebury, 1999. 300 p.

COTTLE (S.). *Ethnic Minorities and the Media*. London, Sage, 2000. 251 p..

CSA. *Intervention d'Hervé Bourges à la commission nationale consultative des droits de l'Homme*. 2000.

http://www.csa.fr/actualite/interventions/interventions_detail.php?id=5903&chap=41.

CSA. *Six ans, un pays audiovisuel bouleversé*. 2001,

http://www.csa.fr/actualite/interventions/interventions_detail.php?id=5911&chap=2061.

CULTURAL DIVERSITY NETWORK. *What s CDN*.

<http://www.cdnetwork.org.uk/whatiscdn.html>

CURRAN (J.). *Mass Media and Democracy: A Reappraisal*. In: CURRAN (J.).

GUREVITCH (M.) (eds.). (eds.). Mass Media and Society. London, Edward Arnold, 1991.

CURRAN (J.). GUREVITCH (M.) (eds.). (eds.). *Mass Media and Society*. London, Edward Arnold, 1991. 350 p..

DAGNAUD (M.). BONNET (M.). DEPOND (S.). *Médias: promouvoir la diversité culturelle*. Paris, La Documentation Française, 2000. 118 p..

DE MATEO (R.). *Spain*. In: OSTERGAARD (B.S.) (ed.). The Media in Western Europe. The Euromedia Handbook. Second Edition. London, Sage, 1997. pp. 100-115.

DETANT (A.). *Een onderzoek naar de rol van de media bij de integratie van migranten. Case-study: de Arabische frequentie in Brussel*. Brussel, 1991. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling. 274 p..

DIMMICK (J.). COIT (P.). *Levels of analyses in mass media decision-making*. In: Communication research. 1982, Vol. 3, n° 1, pp. 3-23.

ELLIOT (P.). *Selection and Communication in a Television Production*. In: TUNSTALL (J.). *Media Sociology*. London, Routledge, 1970.

EMANUEL (S.). *Quality, Culture and Education*. In: SCRIVEN (M.). LECOMTE (M.) (eds.). Television Broadcasting in Contemporary France and Britain. New York, Berghan Books, 1999. pp. 83-94.

EQUAMEDIA. *Rationale and Objectives*. <http://www.equamedia.net/whatis.asp>.

ERICSON (R.V.). *Visualising Deviance*. Toronto, University of Toronto Press, 1987. 390 p..

ETZIONI (A.). *Complex organizations*. Il, Free press, 1961. 497 p..

EUROPEAN COMMISSION. *European Union Anti-Discrimination Policy: from equal Opportunities between women and men to combatting Racism*. Brussel, Directorate-General for Research, 1999. 11 p..

EUROPEAN INSTITUTE FOR THE MEDIA. *More Colour in the Media*. Dusseldorf, EIM.

FABRIS (H.H.) et al. *Das Rundfunksystem Österreichs*. In: HANS BREDOW INSTITUT (ed.). Internationales Handbuch für Rundfunk und Fernsehen. Baden Baden, Nomos, 1990. pp. 170-184.

FISKE (J.). *Television Culture*. London, Methuen, 1987. 353 p..

FISKE (J.). *Understanding Popular Culture* London, Routledge, 1989. 206 p..

FOD BINNENLANDSE ZAKEN. DIENST VREEMDELINGENZAKEN.
<http://www.dofi.fgov.be/nl/1024/frame.htm>. Brussel, 2004.

FRACHON (C.). VARGAFTIG (M.). *European Television: Immigrants and ethnic Minorities*. London, John Libbey, 1995. 301 p..

FRANCE TELEVISIONS. N.N..
http://www.francetelevision.fr/recup_data/recup_2.php?nav_url=6_2_0&lg=fr&mode=html.

FRANCE3. <http://www.france3.fr>.

GEORGIOU (M.). *A Framework Paper*. In: GEORGIOU (M.). Diasporic Minorities and their Media in the EU: a Mapping. London, EMTEL, 2002. 40 p..

GEORGIOU (M.). *Mapping Minorities and their Media: the National Context – UK*. In: GEORGIOU (M.). Diasporic Minorities and their Media in the EU: a Mapping. London, EMTEL, 2002. 64 p..

GERBNER (G.). *Institutional pressures on Mass Communicators*. In: HALMOS (P.) (ed.). The sociology of mass media communicators. Keele, University of Keel, 1969. pp. 205-248.

GITLIN (T.). *Prime time Ideology: the hegemonic Process in Television Entertainment*. In: NEWCOMB (H.). Television: the critical View. New York, Oxford University Press, 1994. pp. 485-517.

GRAY (H.). *Black representation in the Post Network, Post Civil Rights World of Global Media*. In: COTTLE (S.). Ethnic Minorities and the Media. London, Sage, 2000. pp. 118-131.

HALL (S.). *Coding and Encoding in the Television Discourse*. In: HALL (S.). *Culture, Media, Language*. London, Hutchinson, 1980. pp. 197-208

HALL (S.). *The Rediscovery of Ideology: Return of the Repressed in Media Studies*. In: GUREVITCH (M.) et al. (eds.). *Culture Society and the Media*. London, Methuen, 1982. pp. 56-90.

HALL (S.). *The Spectacle of the Other*. In: HALL (S.). Representation: cultural representations and signifying practices. London, Sage.

HALL (S.). *The Whites of Their Eyes*. In: DINES (G.). HUMEZ (J.M.). Gender, race and Class in Media. London, Sage, 1995. pp. 18-23.

HARGREAVES (A.G.). *A Deviant Construction: The French Media and the “Banlieues”*. In: New Community. Vol. 22, nr. 4. 1996. pp. 607-618.

HARGREAVES (A.G.). *France (FR)*. In: EUMC. VAN DER WAL (J.) (ed.). Media Report: Racism and Cultural Diversity in the Mass Media. Wenen, EUMC, 2002. pp. 203-219.

HARRIS (N.G.E.). *Codes of Conduct for Journalists*. In: BELSEY (A.). CHADWICK (R.) (eds.). *Ethical Issues in Journalism*. London, Routledge, 1992. pp. 66-82.

HEISLER (B.S.). *Immigrant Settlement and the Structure of Emergent Immigrant Communities in Western Europe*. HEISLER (M.O). HEISLER (B.S.). From Foreign Workers to Settlers? Transnational migration and the emergence of new minorities. Beverly Hills, Sage, 1986. 213 p.

HERNANDEZ (J.). *Immigration, Labor, and Race in the United Kingdom*. London, Migration Information Source, 2002.

HERROELEN (P.). *Eén, twee, Veel? Kroniek van 20 jaar Belgische radio en televisiebestel*. Leuven, Acco, 1982. 303 p..

HETHERINGTON (A.). *News, Newspapers and Television*. London, Macmillan, 1985. 329 p..

HIRSCH (P.M.). *Occupational, Organizational and Institutional Models in Mass Communication*. In: HIRSCH (P.M.) et al. (eds.). Strategies for Communication Research. London, Sage, 1977. pp. 13-42.

HUSBAND (C.). *A richer Vision: the Development of Ethnic Minority Media in Western Democracies*. Paris, UNESCO, 1994.

HYDE (S.W.). *Television and Radio Announcing*. Boston, Houghton Mifflin Company, 1959. 451 p..

INE. *Anuario Estadístico de España 2004*. Madrid, INE, 2004. 748 p..

INSEE. *Recensement de la population 1999*. Parijs, INSEE, 2000.

IP/CMI. *Television 2001: European Key Facts*. Köln, IP/CMI, 2001. 377 p..

ITEEVEE. *Actueel: Jan Verheyen roeit voorlopig met de Riemen die hij heeft*. <http://www.iteevee.be/>.

ITV. *Programme Reviews*. <http://www.bbc.co.uk/info/statements2004/docs/television.htm>.

ITV. *Sir Tervor McDonald*. <http://www.itv.com/news/658340.html>

JAKUBOWICZ (A.). *Media in multicultural nations: some comparisons*. In: DOWNING (A.) et al.. (eds). Questioning The Media 2nd ed.. London, Sage, 1998. pp.177-189.

K.U.LEUVEN DEPARTEMENT SOCIOLOGIE. AFDELING ARBEID EN ORGANISATIE. *Het Vlaams Minderheden beleid gewikt en gewogen*. Leuven, Departement Sociologie, 2003.

KETNET. *Wrappers*. <http://www.ketnet.be>.

KLEINSTEUBER (H.J.). *Federal Republic of Germany (FRG)*. In: OSTERGAARD (B.S.) (ed.). The Media in Western Europe. The Euromedia Handbook. Second Edition. London, Sage, 1997. pp.75-91

KUHN (R.) STANYER (J.). *Television and the State*. In: SCRIVEN (M.). LECOMTE (M.) (eds.). Television Broadcasting in Contemporary France and Britain. New York, Berghan Books, 1999. pp. 2-16.

LANDUYT (R.). *Beleidsnota Werkgelegenheid 2000-2004*. Brussel, 2000, Vlaams Ministerie van Werkgelegenheid en Toerisme.

LASWELL (H.). *The Structure and Function of Communication in Society*. In: SCHRAMM (W.). ROBERTS (D.F.). The Process and Effects of Mass Communication. London, University of Illinois Press, 1971. pp. 84-99.

LUSTED (D.). *The Glut of the Personality*. In: MASTERMAN (L.). *Television Mythologies*. London, Comedia, 1984. pp. 73-95.

MALIK (K.). *The Meaning of Race*. London, Macmillan, 1996. 323 p..

MALONGA (M.F.). *Ethnic Minorities: which Place and which Image on French Television*. In: GEORGIU (M.). Diasporic Minorities and their Media in the EU: a Mapping. London, EMTEL, 2002. 45 p..

MASTERMAN (L.). *The Development of Education in the Europe of the 1980s*. Strasbourg, Raad van Europa, 1968.

MBITI (J.S.). *African Religions and Philosophy*. Oxford, Heinemann, 1969. 288 p..

MC QUAIL (D.). *Mass Communication Theory*. London, Sage, 1994. 419 p..

MC QUAIL (D.). *Mass Media in the Public Interest. Towards a Framework of Norms for Media Performance*. In: CURRAN (J.), CUREVITCH (M.) (eds.). Mass Media and Society. London, Edward Arnold, 1991. pp. 65-84.

MEDIAMETRIE. <http://www.mediametrie.fr>

MEDIASET. *Shareholding Structure*.

<http://www.gruppomediasset.it/indexgruppo.jsp?page=/gruppoMediasset/gruppo/azionariato.jsp&lang=EN&menu=0>

MINISTERIE VOOR TEWERKSTELLING EN ARBEID. *Vivre et Travailler en Belgique*. Brussel, 1963. p. 3. Geciteerd in: VLAAMS MINDERHEDEN CENTRUM. *Het Minderhedenbeleid van de Vlaamse Gemeenschap*. Brussel, VMC, 2000.

MIRA MEDIA. *Visitatie Publieke Omroep: de multiculturele Samenleving weerspiegeld?* Amsterdam, Mira Media, 2004.

N.N.. <http://www.wereldwijd.be/archief/ww311-06.htm>

N.N.. *Beheersovereenkomst tussen de VRT en de Vlaamse Gemeenschap 2002-2006*. Brussel, VRT.

N.N.. *Cahiers des missions et des charges: France2, France3*. 2004.

N.N.. *Conventions de TF1*. Paris, TF1, 2004.

N.N.. *Demografie van allochtonen: historie en prognose*. In: N.N.. Allochtonen in Nederland 2003. Den Haag, Centraal Bureau voor de Statistiek, 2004. 110 p.

N.N.. *Enterprises et Emploi*. In: OBSERVATOIRE EUROPEEN DE L'AUDIOVISUEL. Annuaire Statistique 2000. Strasbourg, Observatoire Européen de l'audiovisuel, 2000. pp. 62-66.

N.N.. <http://calixthe.beyala.free.fr/html/empty.html>.

N.N.. *Kijkcijfers*. <http://kijkcijfers.community.nl/kijkcijfers/overzicht.php>.

N.N.. *Labour Force Survey 1997*. London, National Statistics, 1998.

N.N.. *Missie, Visie, Werkwijze*. <http://www.miramedia.nl/sitebuilder/index.asp?nodeid=4>

N.N.. *Oog in Oog*.

<http://www.miramedia.nl/projecten/detail.asp?nodeid=59&id=1393&start=0>.

N.N.. Politici Krijgen 16 seconden. In: De Standaard. 27/07/2004.

N.N.. Pour l'animateur, à la télé, un Noir restera toujours un Noir.

<http://www.mauriceradiolibre.com/eds.asp>.

N.N.. *Publieke Omroep: Monitor Diversiteit 2002*. Amsterdam, NOS, 2002. pp. 6-9.

N.N.. *Tuning in to Diversity*.

<http://www.miramedia.nl/projecten/detail.asp?nodeid=59&id=1386&start=6>.

N.N.. *Tv Bosses plan new rule on Diversity*. CRE.

http://www.cre.gov.uk/media/nr_arch/nr010405.html.

N.N.. *Vlaamse Regelgeving inzake radio-omroep en Televisie*. In: PAUWELS (C.).

Mediabeleid en Structuren II. Onuitgegeven studentencursus.

N.N.. *Welkom bij het NVJ-bureau Migranten en Media*. <http://www.beeldvorming.net/>.

NATIONAL STATISTICS. *Ethnicity and Identity. Population Size*.

<http://www.statistics.gov.uk/cc/nugget.asp?id=455>.

NEDERLANDSE TAALUNIE. *Suriname wordt lid van de Nederlandse Taalunie.*

<http://taalunieversum.org/nieuws/506/>.

NOS. <http://portal.omroep.nl/nossites?nav=otjlCsHjCqBhGyGU>

NOS. <http://portal.omroep.nl/nossites?nav=otjlCsHjCqBhGyGU>

NOS. *Nieuws vormgeving Publieke Televisienetten.*

<http://portal.omroep.nl/?nav=jpgrGsHEhGUcQjG>.

OBS. *Broadcasting.* <http://www.obs.coe.int/medium/radtv.html.en>

OFCOM. *About Ofcom.* http://www.ofcom.org.uk/about_ofcom/?a=87101.

OFCOM. *Ofcom's Operating Priorities 2004-2005.*

http://www.ofcom.org.uk/about_ofcom/reports_plans/annual_plan_2004-05/section5?a=87101.

ORF. *ORF1.* <http://tv.orf.at/>

ORF. *ORF2.* <http://tv.orf.at/>

OUAJ (J.). *More Colour in the Media. Employment and acces tot the Television Industry in Germany, the UK, France, the Netherlands and Finland.* Utrecht, European Institute for the Media. 1999. 410 p..

ROSS (K.). *Black and White Media - Black Images in Popular Film and Television.* Cambridge, Polity Press, 1996. 210 p..

PALMER (M.). SORBETS (C.). *France.* In: OSTERGAARD (B.S.) (ed.). The Media in Western Europe. The Euromedia Handbook. Second Edition. London, Sage, 1997. pp.59-72

PAUWELS (C.). *Cursus Europees Communicatiebeleid.* Onuitgegeven studentencursus.

PERCEVAL (P.). *De Omroepsector: Waarom Oorlog en Waarom Vrede?*. BURGELMAN (J.C.). BILTEREYST (D.). PAUWELS (C.) (eds.). Audiovisuele media in Vlaanderen: Analyse en Beleid. Brussel, VUBPress, 1994. pp. 13-65.

PEROTTI (A.). *Présence et Représentation des immigrés et des minorités ethniques à la télévision française*. In: Migrations Société. Vol. 7, n° 42, 1991. pp. 99-105.

PEROTTI (A.). *The Council of Europe's Guidelines 192-1992*. In: FRACHON (C.). VARGAFTIG (M.). *European Television: Immigrants and ethnic Minorities*. London, John Libbey, 1995. pp. 76-91.

PIETERSE (J.N.). *Fictions of Europe*. In: Race and Class. Vol. 32, nr. 3, 1991. pp. 2-25.

POPEAU (J.). *Race/Ethnicity*. In: JENKS (C.) (ed.). Core Sociological Dichotomies. London, Sage, 1998. pp. 166-179..

RADER (D.L.). *The Journalists and the July Revolution*. Den Haag, Martinus Nijhoff, 1973. 283 p..

RAISER (U.). *Mapping Minorities and their Media: the national Context – Germany*. In: GEORGIU (M.). Diasporic Minorities and their Media in the EU: a Mapping. London, EMTEL, 2002. 34 p..

RATH (J.). *De Constructie van "etnische Minderheden"*. Amsterdam, Universiteit van Amsterdam, 2003.

REEVES (F.). *British Racial Discourse*. London, Cambridge University Press, 1983. 287 p..

REGOURD (S.). *Two conflicting notions of audiovisual Liberalisation*. In: SCRIVEN (M.). LECOMTE (M.) (eds.). Television Broadcasting in Contemporary France and Britain. New York, Berghan Books, 1999. pp. 29-46.

RIGGINS (S.H.). *Ethnic Minority Media: An International Perspective*. London, Sage, 1992. 298 p..

ROBILLARD (S.). *Television Europe: regulatory Bodies*. London, John Libbey, 1995. 306 p..

RTBF. *La RTBF de demain*.

http://www4.rtb.be/rtbf_2000/bin/view_something.cgi?type=pagefiche&id=0133223_pagefiche&menu=:esc%20menu:&pub=:pub:

RTL GROUP. *Antena3*. <http://tv.rtl-group.com/>.

RTL GROUP. *At a Glance*. <http://www.rtlgroup.com/corporate/>.

RTL GROUP. <http://tv.rtlgroup.com/>.

RTL GROUP. *RTL4*. <http://tv.rtlgroup.com/>.

RTL TELEVISION. *Daten & Fakten*. http://www.rtl-television.de/html/frameset_zmarkt.html.

RTVE. *Programación de la Primera*. <http://www.rtve.es/tve/programo/>

RYAN (J.). PETERSON (R.A.). *The Product Image: The Fate of Creativity in Country Music Song Writing*. In: ETTEMA (J.S.). WHITNEY (D.C.) (eds.). Individuals in Mass Media Organizations. London, Sage, 1982. pp. 10-38.

SAEYS (F.). COPPENS (T.). *Belgium*. In: EUMC. EUMC. VAN DER WAL (J.) (ed.). Media Report: Racism and Cultural Diversity in the Mass Media. Wenen, EUMC, 2002. pp. 90-105..

SANTEL (B.). *Migration in und nach Europa: Erfahrungen. Strukturen. Politik*. Opladen, Leske & Budrich, 1995. 249 p..

SANTINI (A.). PHUL (C.). *L' aide de l'Etat et la Presse*. Paris, Litec, 1999. 96 p..

SCHEUFELE (D.A.). *Framing as a Theory of Media Effects*. In: Journal Of Communication. 1999, nr . 1.

SCHIFFAUER (W.). *Die Migranten aus Subay. Türken in Deutschland: eine Ethnographie*. Stuttgart, Klett-Cotta, 1991. 388 p..

SCHNAPPER (D.). *L'Europe des immigrés*. Paris, Fr. Bourin, 1992. 196 p..

SELBY (K.). COWEDRY (R.). *How to study Television*. London, Macmillan, 1995. 241 p..

SHOEMAKER (P.J.). *Media Treatment of Deviant Political Groups*. In: Journalism Quarterly. 1984, Jg. 61, nr. 1. pp. 66-89.

SHOEMAKER (P.J.). REESE (S.D.). *Mediating the Message*. New York, Longman, 1991. 233 p..

SHOHAT (E.). STAM (R.). *Unthinking Eurocentrism: multiculturalism and the media*. London, Routledge, 1994. 405 p.

SIEBERT (F.) et al. *Four Theories of the Press*. Urbana, University of Illinois Press, 1956. 153 p..

SMITH (A.). *The Public Interest*. In: Intermedia. Jg. 17, n°2, 1989. pp. 10-24.

STATHAM (P.). *United Kingdom*. In: EUMC. VAN DER WAL (J.) (ed.). Media Report: Racism and Cultural Diversity in the Mass Media. Wenen, EUMC, 2002. pp. 395-419.

STATISLISCHES BUNDESAMT. *Bevölkerung nach Geschlecht und Staatsangehörigkeit*. Berlin, Statistisches Bundesamt, 2003.

STATISTIK AUSTRIA. *Statistisches Jahrbuch 2004*. Wenen, Statistik Austria, 2004. p. 80.

TELE CINCO. *Accionariado*. <http://www.inversores.telecinco.es/es/accionariado.htm>

TF1. *Actionnaires individuelles*. <http://www.tf1finance.fr/actionindiv.htm>.

THE COMMISSION ON FREEDOM OF THE PRESS. *A free and responsible Press*. Chicago, The University of Chicago Press, 1969. 139 p..

THOMAS (R.). *Broadcasting and Democracy in France*. London, Crosby Lockwood Staples, 1976. 211 pp.

THOVERON(G.). *European Televised Women*. In: European Journal of Communication, Vol 1, n°3, 1986. pp. 289-300

TOLSON (A.). *Mediations*. London, Arnold, 1996. 235 pp.

TOP (B.). *Tabee Taboe? Een overzicht van de discussies*. In: STERK (G.). *Media en Allochtonen*. NVJ, 2002. pp. 8-16.

TRAPPEL (J.). *Austria*. In: OSTERGAARD (B.S.). OSTERGAARD (B.S.) (ed.). The Media in Western Europe. The Euromedia Handbook. Second Edition. London, Sage, 1997. pp. 6-15.

TUCHMAN (G.). *Making News: A Study in the Construction of Reality*. New York, Free Press, 1978. 244 p..

TUNSTALL (J.). *Journalists at work*. London, Constable, 1971. 304 p..

TUNSTALL (J.). *Television Producers*. London, Routledge, 1993. 235 p..

TV1. *De Tv1-Waarden*. http://195.0.110.53/tv1_master/overtv1/tv1_waarden/index.html.

UNHCR. *Asylum Applications in Industrialized Countries: 1980-1999*. Genève, UNHCR, 2001. pp. 145-155.

UNITED NATIONS. *International Migration Policies*. New York, United Nations, 1998. 235 p..

VAN DER PLOEG (F.). *Brief m.b.t. de voortgang van het media- en minderhedenbeleid*. Den Haag, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, 2000.

VAN DER VALK (I.). *The Netherlands*. In: EUMC. VAN DER WAL (J.) (ed.). Media Report: Racism and Cultural Diversity in the Mass Media. Wenen, EUMC, 2002. pp. 287-309.

VAN DIJK (T.A.). *New(s) Racism: A discourse analytical Approach*. In: COTTL (S). Ethnic Minorities and the Media. London, Sage, 2000. pp. 33-50.

VAN MECHELEN (D.). *Beleidsbrief Media 2002*. Brussel, Vlaams Ministerie van Financiën en Begroting, Innovatie, Media en Ruimtelijke Ordening, 2002.

VLAAMS MINDERHEDEN CENTRUM. *Het Minderhedenbeleid van de Vlaamse Gemeenschap*. Brussel, VMC, 2000.

VLAAMS MINDERHEDENCENTRUM. *Etnisch-culturele Minderheden in Vlaanderen*. Brussel, VMC, 2000.

VLAAMS MINISTERIE VAN WELZIJN, GEZONDHEID EN GELIJKE KANSEN. *Emancipatiebeleid naar Alochtonen en Erkende Vluchtelingen: Mediabeleid*. Brussel, Vlaams Ministerie Welzijn, Gezondheid & Gelijke Kansen.

VRT. *Canvas*.

http://www.vrt.be/vrt_master/nederlands/televisie/tv_canvas_070202/index.html

VRT. *Chapter Diversiteit*. Brussel, VRT.

VRT. *Ketnet*. http://www.vrt.be/vrt_master/nederlands/televisie/tv_ketnet_070202/index.html

WADIA (K.). *France: from Unwilling Host to Bellicose gatekeeper*. In: DALE (G.). COLE (M). The European Union and Migrant Labour. Oxford, Berg, 1999. pp. 170-189.

WEAVER (D.). WILHOIT (C.G.). *Journalists: Who are they really?* In: Media Studies Journal. Jg. 6, nr. 4, 1992. pp. 63-80.

WELL (P.). *La France et ses étrangers, l'aventure d'une politique de l'immigration 1938-1991*. Paris, Calman-Lévy. 1991.

WILSON (C.C.). GUTIERREZ (F.). *Minorities and Media: Diversity and the end of Mass Communication*. London, Sage, 1985. 247 p..

WITTE (E.). *Media & Politiek*. Brussel, VUBPress, 2002. 243 p..

WITTE (E.). *Politiek & Democratie*. Brussel, VUBPress, 1996. 367 pp.

ZDF. *Sendungen A-Z*. <http://www.zdf.de/ZDFde/inhalt/11/0,1872,1000043,00.html>.

6. Bijlagen

Zie aparte bijlagenbundel.